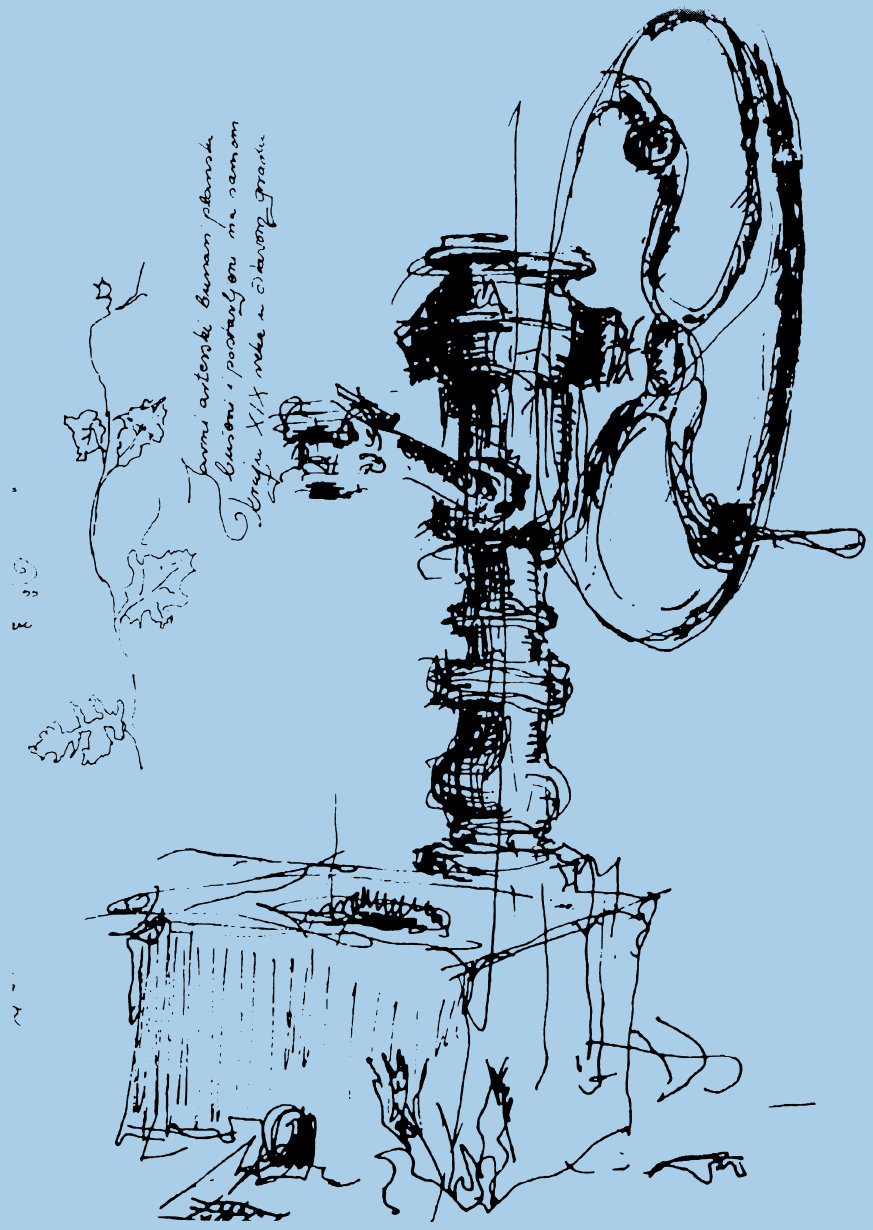
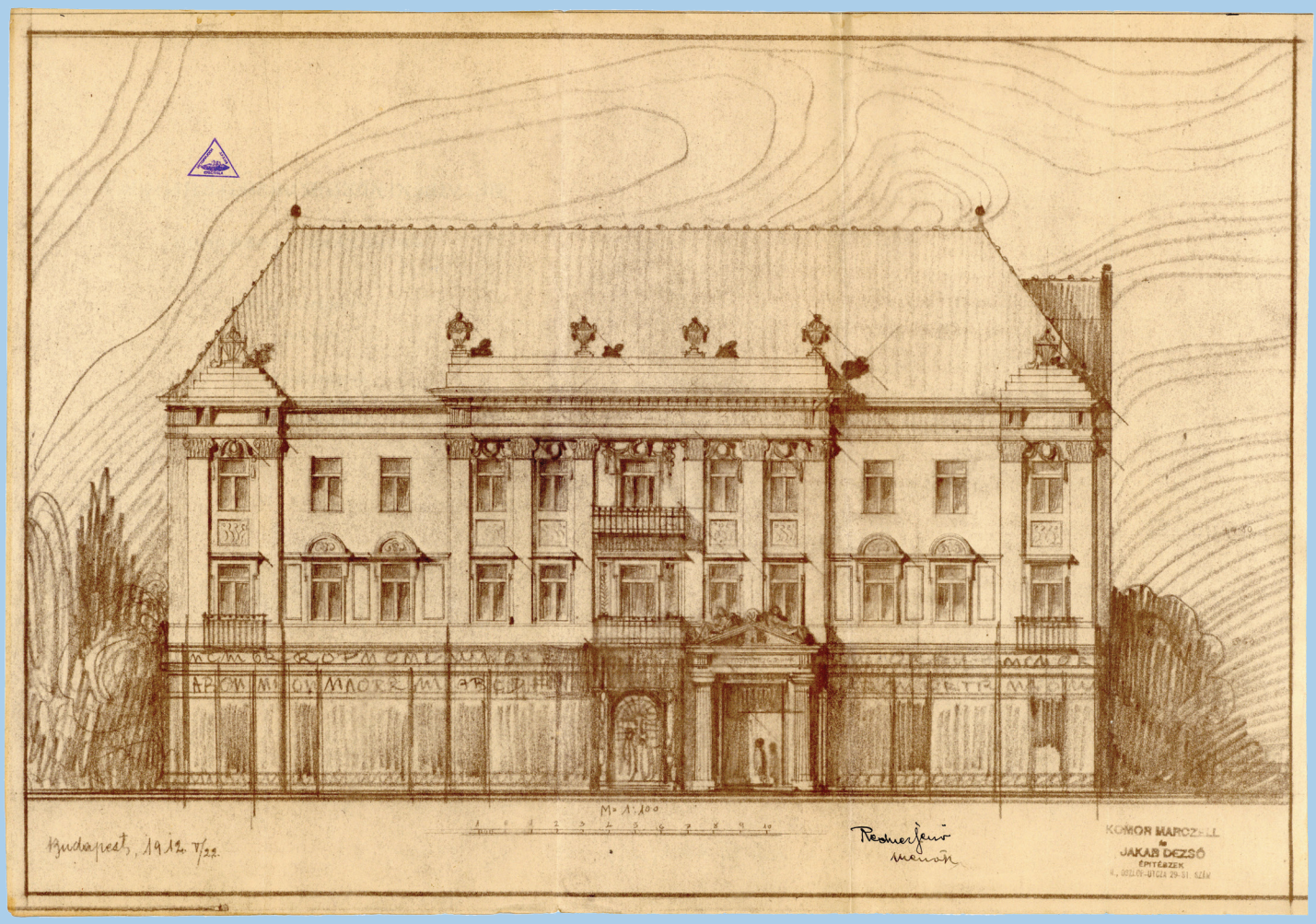
EX PANNONIA 28

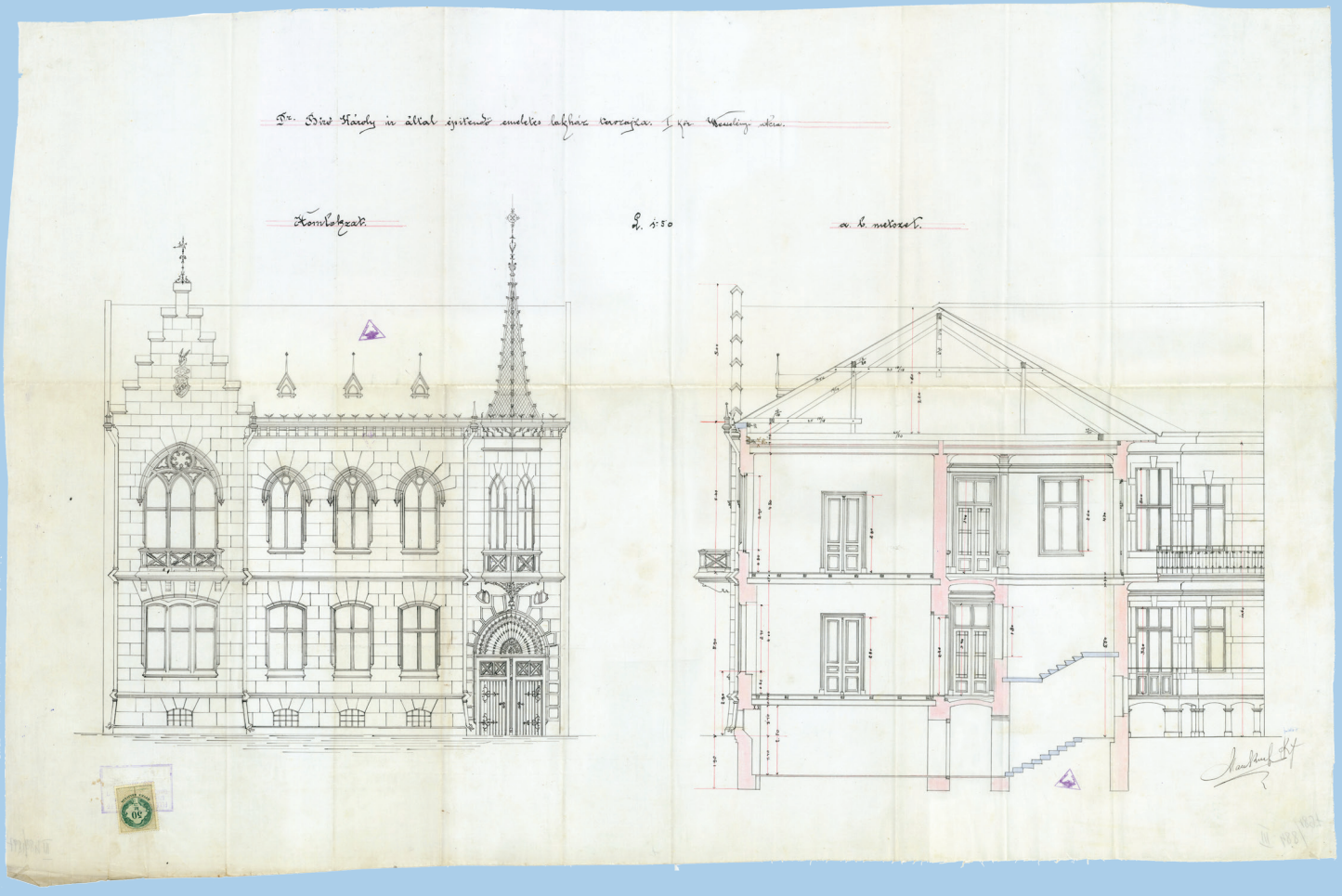
СТУДИЈЕ KUTATÁSOK STUDIES
ИЗ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ LEVÉLTÁRI ANYAG FROM THE ARCHIVAL MATERIAL
АРХИВИСТИКА ARCHIVISZTIKA ARCHIVAL SCIENCE
ПРИКАЗИ ISMERTETÉSEK REVIEWS
ИЗ РАДА АРХИВА A LEVÉLTÁR TEVÉKENYSÉGBÖL ARCHIVAL ACTIVITIES



ИСТОРИЈСКИ АРХИВ СУБОТИЦА
POVIJESNI ARHIV SUBOTICA
SZABADKAI TÖRTÉNELMI LEVÉLTÁR

СУБОТИЦА / SZABADKA / SUBOTICA


M=1:100
Budapest, 1912. V/22.
KOMOR MÁROZSI
és
JAKAB DEZSŐ
ÉPÍTÉSZEK


Homlokzat.
1:50
a b metszet.

EX PANNONIA

28

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ
СУБОТИЦА

POVIJESNI ARHIV SUBOTICA

SZABADKAI TÖRTÉNELMI LEVÉLTÁR

Суботица / Subotica / Szabadka
2024

У финансирању овог броја часописа учествовао је Град Суботица

EX PANNONIA

Број 28
Суботица 2024.

Издавач:
Историјски архив Суботица

Главни и одговорни уредник:
Стеван Мачковић

Уредник:
Дијана Бореновић

Редакција:
Стеван Мачковић, Татјана Сегединчев,
др Золтан Месарош, др Золтан Девавари,
доц. др Борис Стојковски,
проф. др Светозар Бошков, Дејан Мркић

Лектор за српски језик:
Дијана Бореновић

Лектор за мађарски:
Марта Мачковић

Превод сажетака на мађарски језик:
Золтан Месарош

Publisher:
The Historical Archives of Subotica

Editor-in-chief:
Stevan Mačković

Editor:
Dijana Borenović

Editorial Board:
Stevan Mačković, Tatjana Segedinčev,
Zoltan Mesaroš Phd, Zoltan Devavari PhD,
Asst. Prof. Boris Stojkovski PhD,
Assoc. Prof. Svetozar Boškov PhD, Dejan Mrkić

Copy Editor for Serbian:
Dijana Borenović

Copy Editor for Hungarian:
Marta Mačković

Translation of Resumes in Hungarian:
Zoltan Mesaroš

Адреса редакције/Address: Trg slobode 1/III,
Телефон/Telephone: +381 (0)24 524-033

expannonia.suarhiv.co.rs
redakcija@suarhiv.co.rs
suarhiv.co.rs
info@suarhiv.co.rs

Часопис *Ex Pannonia* излази једном годишње.

САДРЖАЈ

СТУДИЈЕ

ЗАВИЧАЈНА ИСТОРИЈА

Stevan Mačković, О rezultatima izbora 1927. i izabranim kandidatima u Subotici 5

Емил Либман, Зорица Либман, Др Пајо Ивковић Ивандекић. Дугогодишњи управник Опште јавне болнице у Суботици 1919–1941. и 1944–1950. 18

Акош Кубичковић, Кириш и са њим повезани топоними / A Kőrös és a vele kapcsolatos toponímiák / 27

Дејан Мркић, Рушење палићког хотела *Тршчара* 33

Карло Славић, Подрум-Палић у служби виноградарства Суботичко-хоргошке пешчаре 38

АРХИВИСТИКА

Татјана Сегединчев, Жене града трагом прохујалих векова 48

ИЗ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ

Тибор Халас, Мађарско народно коло у Пачиру (1927–1929) / A Pacséri Magyar Népkör (1927–1929) / 61

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ивона Војнић Хајдук, Библиографија Блашка Војнића Хајдука 69

ИНТЕРВЈУ

Смиљан Њагул, Од дечије игре са покваренима столицама до архитектуре 95

ИЗ РАДА АРХИВА

Тамара Петковић, Летопис Историјског архива Суботица у 2023. години 104

ПРИКАЗИ

Золтан Месарош, Једна нит из мреже светске историје. Приказ књиге *Léderer Ödönné Komor Magda: Ahogy egy asszony látta*, Milko Egyesület, Szabadka 2024. 107

АУТОРИ У ОВОМ БРОЈУ 110

УПУТСТВО САРАДНИЦИМА 111

TARTALOM

KUTATÁSOK

HELYTÖRTÉNET

Mačković Stevan, Az 1927-es választások eredményeiről és a Szabadkán megválasztott jelöltekről 5

Libman Emil, Libman Zorica, Dr. Pajo Ivković-Ivandekić. A Szabadkai Általános Közkórház hosszú ideig szolgáló igazgatója 1919–1941. és 1944–1950. 18

Kubičković Ákos, A Kőrös és a vele kapcsolatos toponímiák 27

Mrkić Dejan, A Palicsi Nádas hotel lebontása 33

Szlávics Károly, Szabadka szabad királyi város a filoxéra elleni küzdelem tükrében 38

ARCHIVISZTIKA

Segedinčev Tatjana, A város női az elmúlt évszázadokban 48

LEVÉLTÁRI ANYAG

Halász Tibor, A Pacséri Magyar Népkör (1927 – 1929) 61

BIBLIOGRÁFIÁK

Vojnić Hajduk Ivona, Blaškó Vojnić Hajduk bibliográfiája 69

INTERJÚ

Njagul Smiljan, A gyermekek játéktól a rossz székekkel az építészetig 95

A LEVÉLTÁR TEVÉKENYSÉGÉBŐL

Petković Tamara, Szabadkai Történelmi Levéltár eseményei 2023-ban 104

ISMERTETÉSEK

Mészáros Zoltán, Egy szál a világ történelem szövedékéből (Léderer Ödönné Komor Magda: Ahogy egy asszony látta. Milko Egyesület, Szabadka, 2024.) 107

E SZÁM SZERZŐI 110

UTASÍTÁSOK MUNKATÁRSAINKNAK 111

CONTENTS

STUDIES

LOCAL HISTORY

Stevan Mačković, About the election in 1927 and candidates chosen in Subotica 5

Emil Libman, Zorica Libman Dr Pajo Ivković-Ivandekić. Long-term director of the General Public Hospital in Subotica in 1919–1941. and 1944–1950. 18

Akoš Kubičković, Kireš (Kőrös) and associated toponyms 27

Dejan Mrkić, Demolition of *Trščara* hotel in Palić 33

Karlo Slavić, The fight against phylloxera in Free Royal City of Subotica 38

ARCHIVAL SCIENCE

Tatjana Segedinčev, Women through past centuries 48

FROM THE ARCHIVAL MATERIAL

Tibor Halász, Hungarian People's Circle in Pačir (1927–1929) 61

BIBLIOGRAPHIES

Ivona Vojnić Hajduk, Bibliography of Blaško Vojnić Hajduk 69

INTERVIEW

Smiljan Njagul From children's game with broken chairs to architecture 95

ARCHIVES' ACTIVITIES

Tamara Petković, Chronicle of The Historical Archives of Subotica for the year 2023 104

REVIEWS

Zoltan Mesaroš, Review of the book *Léderer Ödönné Komor Magda: Ahogy egy asszony látta* 107

AUTHORS IN THIS ISSUE 110

INSTRUCTION TO PARTICIPIANTS 111

UDC: 342.843(497.113 Subotica)"1927"

Stevan Mačković

Istorijski arhiv Subotica

O rezultatima izbora 1927. i izabranim kandidatima u Subotici

Sažetak: Rad daje pregled društveno političkih okolnosti i rezultate na tri nivoa izbora – oblasni, parlamentarni i lokalni, koji su se dešavali u Subotici tokom 1927. godine. Prati političke opcije koje su učestvovale na izborima, njihove glavne političke stavove koje predstavljaju glasačima i daje poimenične spiskove izabranih kandidata. Opisuje se i formiranje lokalne vlasti te imenovanje gradskih funkcionera i činovnika.

Ključne reči: Subotica, rezultati izbora, kandidati, gradska vlast

Uvod

U 1927. godini stanovnici Subotice sa pravom glasa, izlazili su tri puta pred glasačka kutije, održano je tri vrste izbora za tri različita nivoa vlasti. Prvi su 23. januara bili oblasni izbori, zatim 11. septembra parlamentarni i na kraju 6. novembra lokalni-opštinski. Na nivou države tada su bili vladajući radikali a glavne opozicione stranke Demokratska i HSS.[1] Na političkoj sceni Subotice generalno se prelamala politička slika sa državnog nivoa, ali su ovde u opozicionom krilu značajnu ulogu imale i manjinske stranke – mađarska, one bunjevačke i prohrvatske profilacije. Političke ideje i konkretne programa stranke su širile u vreme izbora najčešće agitacijom,[2] lepljenjem plakata, održavanjem javnih skupova ali i putem štampe. Pozicija stranaka na vlasti, i u tim periodima, bila je kud i kamo povoljnija u odnosu na konkurente. Imali su pod svojom upravom čitav administrativno birokratski aparat koji su koristili za ostvarivanje svojih političkih ciljeva, više mogućnosti da se obraćaju javnosti, baš kao i olakšan pristup novčanim izvorima.

Kako je birala Subotica (i okolina)?

Subotica je tada važila za sredinu sa najvećim brojem Mađara[3] ali i Bunjevaca,[4] u čitavoj državi. Od ukupnog stanovništva grada njihov je procenat bio dominantan, te su time i kao glasačko telo bili izuzetno važni. Razumljivo je bilo da su oni u skladu sa okolnostima, delovali i na političkom polju. Za popularnost i političko uporište kod subotičke bunjevačko hrvatske populacije, pored režimskih opcija, borila se HSS i Vojvođanska pučka stranka (VPS). Kod Mađara: „Prvi korak u političkom organizovanju Mađara Vojvodine bilo je formiranje Mađarske stranke 17. septembra 1922. godine u Senti. Stranka je faktički konstituisana na zboru u prisustvu nekoliko hiljada Mađara, koji su predstavljali već stvorene mesne organizacije. Za predsednika stranke izabran je Đerđ Šanta, a značajnu ulogu u njenom radu dobio je i velikobečkerečki advokat dr Imre Varadi koji se od ranije (u vreme Austro-Ugarske monarhije) zalagao za saradnju među narodima podunavsko balkanskog prostora, a posebno sa Srbima."[5]

Oblasni izbori

Oblasni izbori 1927. su bili izbori za oblasne skupštine u 33 oblasti Kraljevine SHS. Kralj je ove izbore raspisao u novembru 1926. godine. Održani su paralelno u svim oblastima 23. januara 1927. godine. Bili su to prvi i poslednji oblasni izbori u Kraljevini SHS. Broj zastupnika u oblasnoj skupštini je zavisio o broju stanovnika pojedine oblasti. Na svakih 10.000 stanovnika se birao jedan zastupnik u oblasnoj skupštini. Radikali su u savezu sa Mađarima[6] i Nemcima[7] istakli svoju listu sa 10 kandidata. Kako je

[1] Hrvatska seljačka stranka, skraćeno HSS.

[2] Pojedinci koji su agitovali po zadatku nazivani su „kortešima" (mađ. – kortes).

[3] Od ubedljive predratne većine, kada je u državnom popisu 1910. bilo 55.587 iskazano „onih koji govore mađarski" tj. Mađara, po gradskom popisu 1919. bilo ih je samo 19.870 (19,6%), a po prvom državnom iz 1921. – 27.561, da bi se njihov broj u narednom popeo na 41.401, odnosno 39.108 (po podacima gradskog odeljenja iz 1934). Doduše to su podaci koji su dobijeni indirektnim putem, u samim državnim popisima nacionalnost nije ni beležena.

[4] Njihov broj zabeležen u popisu 1919. je iznosio čak 65.135, a po posrednom računanju u 1931. – 44.892.

[5] Aleksandar Kasaš, *Mađari u Vojvodini 1941–1946*, Novi Sad 1996, 14.

[6] Dominantni politički reprezent mađarske populacije u Vojvodini bila je Mađarska stranka (skraćeno dalje MS).

[7] Kandidati u Subotici su bili: 1. Tuna Vidaković-Božin, posednik; 2. dr Vladislav Manojlović, kr. javni beležnik; 3. Jaša Mačković, posednik; 4. dr Eden Nađ, advokat; 5. dr Adolf Klajn, lekar; 6 Anton Mercvajler, privatnik; 7. Mija Perkić, ratar; 8. Đuka Ivković-Ivandeković, ekonom; 9. Alba Cvijin, posednik i 10. Đorđe Andraši, zanatlija.

Mađarska stranka najčešće i najradije ulazila u saradnju sa radikalima, „to je činila i u novembru 1926. godine u vreme priprema za oblasne izbore, smatrajući da će uz Radikalnu stranku brže doći do ostvarenja svojih osnovnih ciljeva i zahteva. Sa radikalima je 6. decembra 1926. godine postignut sporazum o zajedničkoj izbornoj listi, iako su neke vladine mere među Mađarima primljene sa velikim nezadovoljstvom i razočarenjem, naročito otpuštanje iz službe stotinak železničara Mađara i uskraćivanje četiri stotine penzija zbog nerešenog pitanja državljanstva. Sličnu sudbinu očekivalo je još oko 1500 mađarskih porodica.“[8] Obrazloženje koalicije radikala i Mađarske stranke jasno je obrazloženo mogućnošću obostrane političke koristi. „Mađarska stranka je izvukla pouku iz poraza na prethodnim izborima. Stoga je na ovim izborima ušla u savez sa radikalima; njeni kandidati bili su na radikalskim listama. Savez je sklopljen samo zbog obezbeđivanja poslaničkih mesta, a sporazum nije sadržavao obećanja za rešavanje mogućih kršenja prava. Prema Uredbi iz 1922. godine, Kraljevinu SHS činile su 33 upravne oblasti, a Vojvodina je podeljena na dve oblasti. Bačka je, izuzimajući Potisje, pripadala Bačkoj oblasti, čiji je centar bio Novi Sad, dok je Banat, zajedno sa Potisjem, pripadao Beogradskoj oblasti, sa centrom u Beogradu. Mađari su na ovim izborima prvi put uspeli da postanu deo političkog života države, jer su uz pomoć radikala dobili 12 poslanika u dve oblasti. U Bačkoj su osvojena poslanička mesta bila raspoređena na sledeći način: Radikalna stranka – 28 mesta, Nemci –š 11 , Mađari – 6, demokrati – 6, Hrvatska seljačka stranka – 6, Samostalni demokrati – 2, disidenti radikali Ljube Jovanovića – 1 mesto.“[9]

Rezultati u Bačkoj oblasti gde je centralno mesto bila Subotica, bili su sledeći: lista radikala je dobila 5.517, „Radićevci“ (HSS) 2.464, a opozicioni blok – 2.370 glasova.[10] Izabrano je 6 kandidata sa liste koju su predvodili radikali, 2 sa liste HSS-a i 2 sa liste opozicionog bloka. Sa liste radikala to su bili: Jaša Mačković,[11] dr Adolf (Domi) Klajn,[12] Antun (Tuna) Vidaković Božin, Antun Mercvajler (Merzveiler), dr Vladislav Manojlović i Svetozar Udicki.[13] Dr Mirko Ivković Ivandekić i Tomo Matković su pripadali HSS-u, iz opozicionog bloka dobili su zastupnička mesta Miško Prćić i Mijo Ferković.



Dr Aleksandar Magarašević

Ilustrativno za ove izbore i njihovo minimiziranje u javnosti, pa i osporavanje je i interpelacija, dr Milana Vukotića[14] gradskog odbornika, koja doduše nije prihvaćena, u kojoj zahteva da svi izabrani oblasni poslanici, polože mandat pošto smatra da Subotica kao slobodni kraljevski grad koji uživa zasebna samoupravna prava ne potpada pod Oblasnu skupštinu.[15]

Zamenici: 1. Đorđe Terzin, posednik; 2. Gustav Fister, gostioničar; 3. Apojzije Knapec, ekonom; 4. Alojzije Gereg, zanatlija; 5. Ladislav Hercog, trgovac; 6. dr. Bela Singer, advokat; 7. Toma Skenderović, posednik iz Tavankuta; 8. Đula Cigler, zanatlija; 9. Ignjat Aradski, posednik i 10. dr. Đorđe Bekefi, advokat.

8 Aleksandar Kasaš, *Mađari u Vojvodini 1941–1946*, Novi Sad 1996, 15.

9 Enike A. Šajti, *Mađari u Vojvodini 1918–1947*, Novi Sad 2010, 52, 53

10 *Резултати гласања у Бачкој области,* Застава, 25. јануара 1927, 2.

11 Mačković Jaša (Subotica, 23.9.1887 – Subotica, 21.6.1958), zemljoradnik, političar. Među osnivačima je prosrpske Zemljodilske kasine u Subotici 28.3.1921. godine. Stanovao je u VI. kvartu, u Trumbićevoj ulici (danas: Petöfi Sándor) br. 13.

12 Dr Adolf Klajn (Klein) (Subotica, 1863 – ?). Do penzionisanja 1920. je radio u Gradskoj bolnici. Pored svog profesionalnog rada na polju zdravstva dr Klajn se nalazio od 1904. do 1931. godine na čelu Jevrejske veroispovedne opštine (JVO) i u novim okolnostima nakon 1918. pokazivao je snažnu projugoslovensku opredeljenost i u skladu sa time pokušavao da dokaže lojalnost vlastima i obezbedi što stabilniji položaj svojoj zajednici. U tom svetlu razumljivo je i njegovo političko angažovanje u Mađarskoj stranci, koja se približavala i usklađivala sa idejama režimske Radikalne stranke.

13 Udicki Svetozar, učitelj, upravitelj, školski nadzornik (10.6.1886–?).

14 Dr Milan Vukotić, advokat, rodom iz Boke Kotorske, postavljan ali i na listi NRS izabran u gradsku skupštinu. U 1930. osuđen na mesec dana zatvora pošto je napao direktora Opšte privredne banke Miloša Lepedata.

15 Istorijski arhiv Subotica (IASu), F. 47, 1231. I 136/1928.

Parlamentarni izbori

Parlamentarni izbori su održani 11. septembra 1927. godine. Izborni okrug je bio dosta širok i obuhvatao je Senćanski Srez, Grad Sentu, Grad Kanjižu, Topolski Srez, Suboticu I (unutrašnji grad) i Suboticu II (spoljašnji grad).

Stranka je na kraju memoranduma zatražila četiri mandata."[16]

Aprila 1927. evidentan je rascep u subotičkoj organizaciji Radikalske stranke,[17] na radikalsko-zemljodilsku struju oko Marka Jurića,[18] kojoj se priklonio i dr Matija Evetović, i onu oko smenjenog gradonačelnika Dragoslava Đorđevića. Prva je istakla na



Kandidatska lista

za izbor gradskih odbornika Subotice oblast Bačke na dan 6 novembra 1927 godine.

1. Mihajlo Rotter štamparski radnik
2. Lajčo Matić mašinist
3. Djula Kozma krojački radnik

51. Jovan Bošnjak radnik
52. Ivan Vujković zemljoradnik
53. Antun Cvijanov štamparski radnik

„Parlamentarnim izborima raspisanim za 11. septembar 1927. godine su, takođe, prethodili pregovori. Kralj Aleksandar je raspustio parlament nadajući se da će Radikalna stranka, koja je nakon Pašićeve smrti bila podeljena u frakcije, ponovo ojačati i spasiti svog predsednika parlamenta – Velimira Vukčevića, koji je izgubio podršku parlamenta. Rasprava između Mađarske stranke i radikala je, pre svega, vođena oko pitanja podrške radikala, odnosno o tome koliko će Stranka dobiti parlamentarnih mandata. Mađari su priželjkivali pet mesta, a predsednik vlade, koji je bio predsednik bez podrške parlamenta, obećavao samo tri. On je, na samom početku, za uzvrat tražio utapanje Mađarske stranke u Radikalnu. Mađari nisu mogli prihvatiti takav zahtev. U memorandumu Mađarske stranke koji je početkom juna pripremljen za predsednika vlade sažeti su uslovi saradnje: ponovno uspostavljanje autonomije opština i zakonodavne vlasti; obezbeđivanje slobode manjinske štampe i prava na organizovanje i sakupljanje; priznavanje penzija stečenih u Ugarskoj; pravo pojedinca na odluku o pripadanju manjini; ukidanje analize imena; slobodna upotreba mađarskog jezika u državnoj službi, poslovanju i verskoj praksi; dozvola osnivanja školskih fondova, kao i profesionalnih i amaterskih pozorišta; sanacija štete nanete agrarnom reformom. Kao protivuslugu za saradnju listu za narodne poslanike dr Jovana Radonića, poznatog istoričara, a druga dr Dušana Subotića, koji je kao ministar pravde bio nosilac te liste u Subotici. Postupak kandidacije pratio je niz skandala. Tako su između ostalog, po vestima iz štampe,[19] organi policije aktivno radili na rušenju liste Radonića, veliki župan Dušan Manojlović kršio je stranačka pravila i van procedure sazivao okružnu konferenciju koja kandiduje dr Subotića, itd. Radikalsko-zemljodilska struja pokrenula je 13. maja 1927. u cilju političke agitacije i propagande list „Subotičke novine". Kao odgovorni urednik javlja se gostioničar Marko Stipić, a list je uređivao i većinu tekstova pisao dr Matija Evetović. Iako je pisao ne samo uvodnike, izveštaje sa zborova, već i male vesti, čak i iz sporta, nije se nikako potpisivao pod napise, jer je taj posao bio nespojiv sa njegovom javnom funkcijom. Listom se dirigovalo iz Gradske kuće, odnosno upliv je imao novi gradonačelnik Kalor (Dragutin) Stipić,[20] a sa njim i podgradonačelnik dr Evetović koji se trudio da u praksi pomiri katoličanstvo Bunjevaca sa naturenim radikalstvom. Zahvaljujući upravo njemu kreirana je i parola u radićevskom stilu „Vera u Boga i radikalska sloga".

Nosilac liste HSS-a u subotičkom izbornom okrugu bio je sam Stjepan Radić. Na listi je za subotički okrug, za salaše, bio i Josip Vuković Đido, a za

[16] Enike A. Šajti, *Mađari u Vojvodini 1918–1947*, Novi Sad 2010, 53, 54.

[17] U organizacionom pogledu stranka se sastojala od mesnih, sreskih i okružnih odbora.

[18] Marko Jurić (Subotica, 25.4.1880 – 24.10.1949) političar. Potiče od oca István (Stipan) i majke Magdalene (Mande) r. Halászevics. Nakon školovanja u Subotici, vodi porodični posed na Žedniku. Sudelovao je i u prelomnim društvenim događanjima u jesen 1918. godine; u osnivanju i radu Bunjevačko-srpskog narodnog odbora novembra te godine, a bio je i delegat na Velikoj narodnoj skupštini 25. XI. 1918. u Novom Sadu. Lokalni, prohrvatski tisak ga je nazivao radikalskim harambašom.

[19] *Суботички скандал*, Време 12. јула 1927, 1.

[20] Dr Dragutin Stipić, advokat i političar (Subotica, 17.1.1883 – 4.1.1937). Otac Antun, majka Marcela r. Rajčić. On je u I sv. ratu zarobljen u Rusiji, gde je ostao sve do 1920. godine. Bio je doktor pravnih nauka, radio je u gradskoj službi. U 1926. godini postavljen za Velikog župana, a zatim i za vršioca dužnosti gradonačelnika. Na toj se poziciji našao 27.4.1927. kada Ministarstvo unutrašnjih dela nalože telegramom dr Stipiću da preuzme ured gradonačelnika od Dragoslava Đorđevića, koji sutradan predaje dužnost i odlazi u penziju. Na jedinim lokalnim izborima u Subotici, 11. novembra 1927. godine, glasovima svojih sugrađana, odnosno izabranih odbornika, dobio je poverenje da nastavi da obavlja funkciju gradonačelnika. Od 6.1.1929. razrešen dužnosti gradonačelnika, ali je u v.d. svojstvu ostao do 23.3.1929. godine. Stanovao je u ulici Paje Kujundžića 13.

grad Mirko Ivković Ivandekić.

Izborna kampanja tekla je uz velike pritiske i teror od strane policije i plaćenih batinaša. Na sam dan izbora, padala je velika kiša, okolni putevi su bili gotovo neprohodni. Vlasti su zahtevale da svi birači prethodno izvade posebne legitimacije za izbore. Mnoga glasačka mesta, za salašare, bila su namerno izuzetno udaljena.

U dva izborna sreza (Subotica I, II) lista pravovernih radikala u koaliciji sa Mađarima potukla je ubedljivo protivkandidata iz stranačke frakcije. Rezultati su bili: Subotica I – 3.658/1.045, Subotica II – 1.500/681.

Rezultati izbora 11.9.1927. po srezovima u subotičkom izbornom okrugu su bili:

Srezovi	Senćanski	Grad Senta	Grad Kanjiža	Topolski srez	Subotica I	Subotica II	UKUPNO
Br. birača	9.915	7.679	3.562	15.806	19.111	13.800	**69.879**
glasalo	6.677	5.664	2.021	9.670	9.927	6.875	**40.840**
SDS		521	327	937	447	665	**3.573**
HSS	51	44	21	726	1.158	2.107	**4.107**
NRS i MS	3.334	2.421	1.043	4.327	3.658	1.500	**16.328**
D. Radonić	1.027	727	379	417	1.045	681	**4.276**
VSS Matković	22	16	5	44	74	72	**233**
Nezavisni radnici	185	299	40	1.131	470	481	**2.606**
SDP	92	29	142	189	155	61	**668**
Zemljoradnici, Fedora Nikića	38	21	6	88	78	53	**284**
DS	1.213	1.537	44	1.671	2.148	440	**7.053**
L. Plaskovič	22	32	7	70	358	162	**651**
VPS	17	17	7	25	337	658	**1.061**

Kandidovano je čak 11 izbornih lista. Broj upisanih birača je iznosio 69.879. Rezultati su bili sledeći:

LISTA	BROJ GLASOVA
NRS[21] i Mađari	16.328
Demokratska stranka (DS)	7.053
D. Radonić (frakcija NRS)	4.276
HSS	4.017
SDS[22] (Pribičevićeve pristalice)	3.573
Nezavisna partija radnika i seljaka	2.606
Voj. Pučka stranka (VPS)	1.061
SDP[23] (Socijalisti)	668
Pleskovič Lukač (demokratski poslanik u prethodnom mandatu)	651
Nezavisna partija radnika i seljaka	284
VSS[24], Tomo Matković (disident HSS-a)	233

„U parlamentarnim izborima 1927. godine Mađarska stranka postigla je relativan uspeh. I ovoga puta ona je ušla u izbornu saradnju sa radikalima i demokratima,[25] koja, prema rezultatima izbora, nije dala očekivane rezultate. U parlamentarnom radu oni su, putem raznih predstavki i žalbi, pokretali brojna politička, kulturna i prosvetna pitanja iz života mađarske manjine, pre svega, tendenciozno ispitivanje porekla prezimena mađarske dece prilikom upisa u osnovne škole od strane vlasti, ukidanje viših razreda gimnazije u Senti, autonomije opština gde su Mađari živeli u većini, dodeljivanje zemlje mađarskoj agrarnoj sirotinji itd.“[26]

Iz subotičkog izbornog okruga postali su narodni poslanici Marko Jurić i Deneš Štrelicki (dr. Strelitzky Dénes) iz koalicije oko NRS i Milan Grol iz DS.

Odmah po završetku izbora, u gradskoj administraciji nastavili su se poslovi oko uređivanja biračkih spiskova, gradonačelnik je 14. septembra 1927. odredio službenike za prepisivanje stalnih biračkih spiskova.[27]

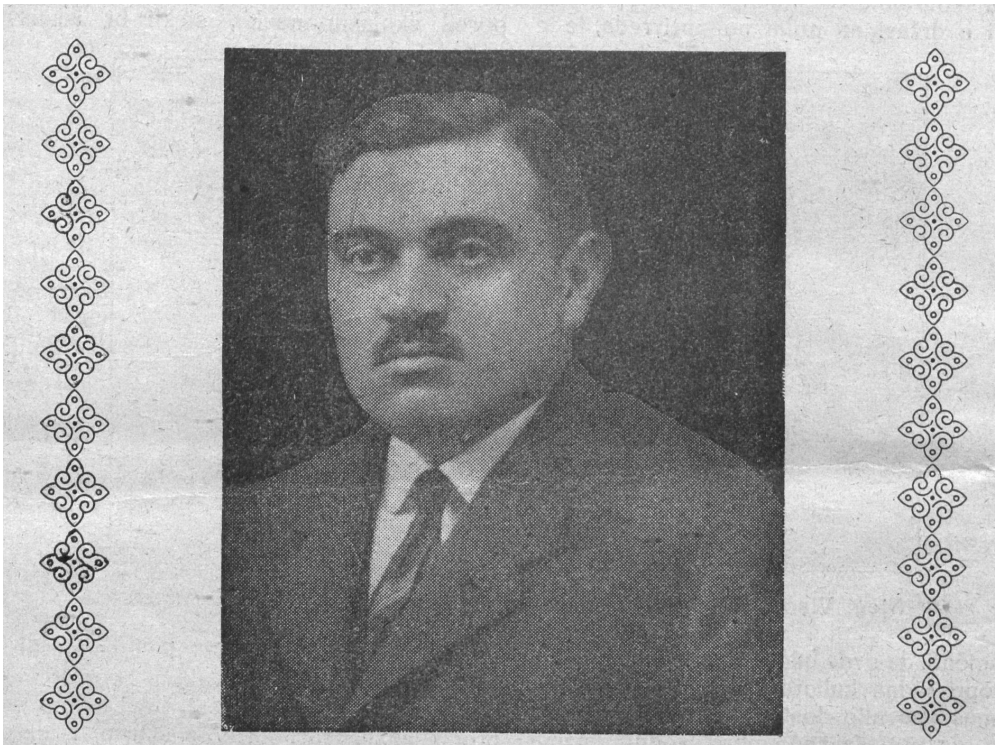
Opštinski izbori

Prvi i jedini lokalni izbori u Vojvodini, koji su zahtevani još od početka dvadesetih godina, održani su u nedelju 6. novembra 1927. godine. Biralo se 100

[21] Narodna radikalna stranka, skraćeno NRS.
[22] Samostalna Demokratska stranka, skraćeno SDS.
[23] Socijaldemokratska partija, skraćeno SDP.
[24] Vojvođanska Seljačka stranka, skraćeno VSS.
[25] To se dešava u Senćanskom izbornom okrugu.
[26] Aleksandar Kasaš, *Mađari u Vojvodini 1941–1946*, Novi Sad 1996, 16.
[27] IASu, F. 47, 1178. Gr. 1504/927.

odbornika. To je bio dokaz o sazrevanju političke ideje za njihovo sprovođenje, mada su pravnu osnovu crpeli iz revidiranih mađarskih zakona iz 1886. o opštinskim izborima.[28]

najjača u državi i neophodno je da građani Subotice glasaju u skladu s tim. Program Narodne radikalne stranke već je bio objavljen u manifestu koji su članovi stranke dobili i koji se štampao u novinama. Da-



G. dr. Dragutin Stipić, novoizabrani načelnik grada Subotice.

Režimsku listu NRS koja na ove izbore izlazi samostalno, bez koaliranja sa MS,[29] predvodio je dr Dragutin Stipić koji je tada imao već funkciju gradonačelnika. U agitaciji pred izbore učestvovao je na nekoliko skupova, kako u gradu tako i u okolnim naseljima. Osnove programa koje je zastupao bile su najave formiranje dobre javne uprave, izgradnja radničkih i činovničkih domova, radova na velikim popravkama puteva, agrarna revizija i smanjenje dodatnog poreza. Jedan od zadnjih skupova pred nedeljne izbore, Radikalna stranka u Subotici održala je u četvrtak poslepodne na imanju vlasnika Ivić Andraša u Mirgešu (Ljutovo). Po vestima iz štampe,[30] njemu je prisustvovao impozantan broj ljudi, uglavnom bunjevačkih zemljoposednika. Na skupu je nosilac liste dr Stipić održao svoj veliki govor. U nedelju će biti opštinski izbori, rekao je gradonačelnik. Tada se moraju izabrati gradski odbornici koji će upravljati sudbinom grada. Vlada je dala narodu pravo da bira svoje predstavnike i službenike koji će po volji naroda upravljati poslovima grada, da stvaraju blagostanje i zadovoljstvo. To je općinska politika, ali se ta politika ne može odvojiti od državne. Radikalna stranka je lje je istakao: Svi smo građani jednakih prava. Svako može slobodno doći u gradsku većnicu ako ima šta raditi i prema njemu će se postupati pristojno. Do sada su čelnici u gradu uglavnom bili ljudi koji nas nisu poznavali. Interesi naroda se ne smeju stavljati na dnevni red, interesi naroda se ne smeju zaboraviti, jer narod izdržava selo, plaća službenike i zato se narod mora slušati. No, narod neka dobro razmisli kako će glasati, jer „to će da kusa što je skuvao". Zalaže se da se ispita rad državnih i gradskih službenika i činovnika, a da oni koji su vredni, sposobni, kvalifikovani i čestiti, ostanu i dalje na svojim položajima, ali da se nesposobni moraju udaljiti jer su samo teret gradu. Ističe da Subotica treba činovnike iz svoje sredine, jer narod ima pravo birati svoje sinove za činovnike, te da je Narodna-radikalna stranka uvrstila u svoj program zaštitu interesa siromašnih ljudi. Veliki socijalni problem želi rešiti izgradnjom činovničkih i radničkih kuća, koje činovnici i radnici mogu otkupiti godišnjim uplatama, kako bi za koju godinu imali svoju kuću. Putevi i ulice trebaju se odmah popraviti. Za tu namenu potrebno je mnogo novca, a prema već pripremljenom planu, ovaj bi se posao

[28] Jedna od velikih novina u odnosu na ugarski period je bila izmena po pitanju prava glasa, davanjem opšteg prava bez obzira na visinu plaćanja poreza, a što je bila osnova za automatsko popunjavanje polovine gradskog odbora – virilistima, u ranijem periodu.

[29] Mađarska stranka, skraćeno MS.

[30] *Dr. Sztipics Károly polgármester programbeszéde,* Bácsmegyei Napló, 1927. 5 november, 3.



Poštarina u gotovom plaćena.

NEVEN

GLASILO HRVATSKE SELJAČKE STRANKE ZA SRIJEM I VOJVODINU

IZLAZI ČETVRTKOM.

Pojedini broj Din. 1½ Cijena oglasa D 5 po cm

GODIŠNJA PRETPLATA DIN. 60

Uredništvo: IV, ZAGREBAČKA UL. 18

Telefonski broj uredništva i uprave: 140.

Rukopisi se ne vraćaju. Neplaćeni se listovi ne primaju

God. XXXIX Subotica, četvrtak 18. Kolovoz 1927. Broj 34.

Seljačkoj Vojvodini

Svim narodnostima naše Vojvodine, Madjarima i Srbima, Nijemcima i Rumunjima, Hrvatima, Bunjevcima i Šokcima, Rusima, Slovacima i Bugarima

STEPAN RADIĆ

Braćo Madjari!

Vas u Vojvodini ima razmjerno najviše. Vi u Vojvodini brojite do pola tičkoj samoupravi i po potpunom priznanju svoje madjarske narodnosti kao svete i nepovredive kulturne zajednice. Ali toga ne ćete postići

s onom svojom gospodom,

koja služe raznim gospodskim vladinim grupama. Ne ćete postići ni tako, da ostanete na dan izbora kod kuće. Tko ne ore i ne sije, taj i ne žanje. Tko se ne bori i ne strada za svoju misao i za svoje uvjerenje, taj ne pobjeđuje. Vi nikad niste bili ni plašivice, a kamoli kukavice. Ne budite ni sada. Budite pravi ljudi, pravi Madjari.

Prihvatite od srca iskreno i pošteno ovu svoju novu državu,

ali tražite od nje muževno i mudro ne samo sva svoja prava, kao ravnopravni državljani,

nego i sva svoja kulturna prava i kao madjarska narodnost i kao Madjari.

Hrvatska dotično Narodna Seljačka Stranka to za vas traži i tražit će, života u njima nema. Svojih škola nemate, kao ni Madjari, ili ih imate vrlo malo, često s takovim učiteljima, koji ne znaju materinskoga jezika vaše djece. Po općinama vam harače komesari ili notaroši. Vi sve to gledate mirno i u strahu, kao da se tomu ne da pomoći. Vi imate nešto bolju inteligenciju nego Madjari. Imali ste već osam svojih zastupnika i sad ih imate pet. To su ljudi inteligentni i pošteni, ali nisu dosta odvažni ni mudri. Oni su uz vladu, kad ne treba, a proti njoj, kad bi trebalo biti za nju. Kad smo mi Hrvati bili u vladi, oni su nas napadali kao bez pameti. Htjeli su se dodvoriti radikalima. To im je najveća pogrješka. Kad biste pošli i dalje za tom svojom gospodom

izgubili biste i ove mrvice, što ih imate.

Vi ste gotovo sve sami dobri gospodari, pošteni ste, radini i štedljivi. Svi ste pismeni. Mnogi ste imućni, pa i bogati. Vi ste

razmjerno najveća gospodarska i

put (1923.) postavili i izabrali svoga rumunjskoga zastupnika. Al on je odmah prešao k radikalima. Prije i poslije toga glasovali ste najviše za vladine gospodske stranke. Glasovali ste i za Savez Zemljoradnika. To ste dobro učinili.

Ali najbolje ćete učiniti, kad svi stupite u redove narodne seljačke stranke, koja je i vaša, jer je seljačka, čovječja i pravedna.

Vi ste sačuvali jezik i običaj svojih djedova, njihovu pjesmu i njihovu nošnju. Vi ste ostali blizu zemlji i prirodi. A tko je blizu prirodi, taj je blizu Bogu. Vama treba pravica kao i svim drugim narodnostima u Vojvodini. Najviše u školi, općini, a kod vas negdje čak i u crkvi. Vama je nepravda dirnula čak i u nekoja prava, koja su vam poštivali i isti madjarski grofovi, dok su vladali Vojvodinom. To se mora popraviti. Zato nam treba većina u beogradskom parlamentu.

Narodna Seljačka Stranka blizu

postupno završio u roku od pet do šest godina. Ističe da će tražiti agrarno poljoprivrednu reformu, da oni koji imaju pravo na zemlju, koju im je Ministarstvo poljoprivrede dalo, moraju na njoj i ostati, ali da se od onih koji na nju nemaju, mora oduzeti. Naglasio je da bi trebalo da naši siromašni ljudi dobiju zemlju. Zaključio je sledećim rečima: „Ako želite i hoćete da se ovaj program provede, podržite svojim glasovima radikalnu stranku – glasajte za treću glasačku kutiju, jer se na listi nalaze ljudi koji mogu jamčiti provođenje ovog programa... Uveren sam da ćete, kao i do sada, poslušati svoje vođe i svi glasati za radikalnu stranku.“[31] Nakon gradonačelnika govorili su Marko Jurić i dr Matija Evetović. Na drugim agitacionim skupovima Radikalne stranke u Majšanskim vinogradima, Malom Bajmoku, Bikovu, Đurđinu i Žedniku, govorili su dr Gabor Santo (Szántó Gábor), Đuka Marković, Tomo Matković i drugi. Na gospodarstvu u Verušiću vlasnika Stipana Nimčevića agitovao je opet dr Stipić, uz dr Evetovića, Šandora Neorčića, Antala Rajčića. Osim toga, skupovi su bili i po gradskim krugovima od I do VIII.

Opozicionu listu HSS-a predvodio je dr Stipan Vojnić Tunić.[32] Bio je bio pravnik i radio je kao advokat. On je bio nećak Paje Kujundžića. Vrlo angažovan u jesen 1918. u akcijama usmerenim na svrgavanje vlasti i promeni imperijuma. Tako je boravio u Zagrebu u jesen 1918. i kontaktirao sa Narodnim vijećem. Bio je među istaknutim članovima Bunjevačko-šokačke stranke. Po dolasku srpskih vojnih vlasti u Suboticu, imenovan je na funkciju podgradonačelnika, a zatim od 15. decembra za velikog župana Baje, gde će ostati vrlo kratko. Izabran je u subotičkom izbornom okrugu i za i narodnog zastupnika u Ustavotvornoj skupštini, uz Blaška Rajića, Vranju Sudarevića i Ivana Evetovića.

Lista HSS-a prijavljena je 15. oktobra 1927. godine. Desetočlani odbor Radićeve stranke u Subotici održao je u petak 14. oktobra popodne sednicu pod predsedavanjem inženjera Ivana Ivkovića Ivandekića i nakon detaljne i duge rasprave sastavio listu kandidata. Na vrhu liste bio je dr Stipan Vojnić Tunić, bivši poslanik u Narodnoj skupštini. Drugi kandidat je veleposednik Josip Vuković - Đido, urednik lista *Neven*, treći kandidat je dr Mirko Ivković Ivandekić advokat, četvrti zemljoposednik Nikola Matković, a peti – direktor osnovne škole Matija Išpanović. Vodeći princip u predlaganju za kandidate bio je da se na listi pojavljuju samo Subotičani.

Na listi Demokratske stranke Subotice, koja je u subotu 15. oktobra predata sudu, prvih pet kandidata su bili: Josip Lendvai zemljoposednik, dr Emil

[31] Isto.

[32] Dr Stipan Vojnić Tunić (Subotica, 25.12.1883 – 4.9.1928), advokat i političar.

Havaš advokat, dr Dragomir Dimitrijević advokat, lekar dr Matija Rabšatajn (Rabstein Mátyás)[33] te posednik Lojzija Vukmanov.

Udružena radnička partija – „Savez radnika i seljaka" je sudu dostavila spisak druga po redu. To je bila prva situacija da će radnici Subotice nastupiti potpuno jedinstveno, bez obzira na partijsku pripadnost i profesionalne i sindikalne razlike. Na njihovoj listi kao prvi kandidat je istaknut štampar Mihajlo Roter (Rotter Mihály), a zatim Lajčo Matić – mašinist, Đula Kozma – krojački radnik, Jovan Pinter (Pintér János) – obućarski radnik, Marko Poljaković – zemljoposednik.

Po redosledu podnošenja, prva lista pa time i prva kutija na biračkim mestima, pripala je demokratama a druga udruženim radnicima.

Listu Mađarske stranke vodio je lekar dr Šanta Đerđa (Sántha György). Šanta je rodom iz Budimpešte. Posle studija medicine specijalizirao je hirurgiju. Od 1895/6. godine zaposlen je u gradskoj bolnici, a od 1901. do 1914. godine je šeh hirurškog i odeljenja za ženske bolesti i porođaje. Po završetku rata, nakon dolaska iz vojske, posvećuje se privatnom radu u svom sanatorijumu za ženske bolesti, koji se nalazio u jednospratnoj zgradi (Lenkey utca, danas Ivana Gorana Kovačića). Sa formiranjm „Zemaljske Mađarske stranke" (dalje ZMS) 1922. godine, postaje njen predsednik i ostaje na tom položaju do 1929. godine, kada su sve partije sa nacionalnim obeležjima bile zabranjene. Ovoj stranci nije omogućeno učestvovanje na parlamentarnim izborima 1923, na sledećim, održanim 1925. godine, nije osvojila ni jedan mandat. Pred te izbore dr Šanta, sa većom grupom drugih aktivista te stranke, biva uhapšen i optužen za revizionizam. No, već na izborima 1927. godine, ZMS nastupa u izbornom paktu sa radikalima, nadajući se da će od njih zauzvrat izvući izvesne političke koncesije. Osvojili su dva mandata, od toga jedan u subotičkom okrugu gde je izabran advokat Deneš Štrelicki (Strelitzky Dénes). Sa uvođenjem diktature i ukidanjem političkog organizovanja 1929. godine, i zabrane delovanja političkih stranaka, dolazi i do pasivizacije ZMS. U kasnijem periodu dr Šanta i ZMS, delovaće opoziciono ali će se sve više kretati ka orijentaciji i saradnji sa Mađarskom, a time i sticati reputaciji revizionista i iredentista. U 1940. godini on je izabran za počasnog predsednika Kulturnog saveza Mađara u Vojvodini. Po okupaciji zemlje, srdačno je dočekao visoku mađarsku delegaciju koja posećuje Subotici jula 1941. godine, držeći pozdravni govor regentu Hortiju. U 1942. godini imenovan je za člana mađarskog Gornjeg doma parlamenta.

Iako su ljudi u zemlji već bili pomalo umorni od brojnih izbora,[34] još uvek je vladao relativno veliki interes za opštinske izbore, upravo zato što se na tim izborima odlučivalo o sudbini najuže sredine.

Gradsko Inženjersko odeljenje izvestilo je gradonačelnika da je stigao izborni materijal i 170 komada biračkih kutija bez katanaca. Nakon toga i Senat odobrava nabavku drugih potrebnih administrativno kancelarijskih stvari za sprovođenje izbora.[35] Biračka mesta su, kao i u slučaju ostalih izbora, bila određivana po delovima grada – kvartovima, u javnim objektima, školama ili zabavištima.

U skladu sa uredbom o opšinskim izborima, zabrana točenja alkohola započela je u petak uveče u 12 sati, a završila se u isto doba u ponedeljak.

Odmah nakon glasanja, štampa*, Bácsmegyei Napló* od 7.11.1927. na 1. strani donosi vest *Választott a Vajdaság* o rezultatima izbora. Navodi koliko su sledeće liste osvojile glasova a koliko odborničkih mesta:

1.	NRS	3.714	28[36]
2.	HSS	2.251	16
3.	MS	1.957	14
4.	Demokrate (SDS)	1.762	12
5.	VPS	1.123	8
6.	DS (Príbičević-Pašić)	993	7
7.	Nezavisni radnici	1.047	7
8.	Lloyd	670	5
9.	Zanatlije	424	3



Josip Vuković Đido

[33] Dr Matija Rabšatajn, (Subotica, 5.2.1886 – 1944) lekar, gradski fizik. Nije poznato kakve su optužbe protiv njega imali organi novih vlasti, no streljan je krajem 1944. bez suđenja. http://adattar.vmmi.org/fejezetek/1710/16_az_aldozatok_nevsora.pdf , preuzeto 20.5.2024.

[34] Prvo su bili održani izbori za Ustavotvornu skupštinu 28.11.1920, zatim izbori za narodne poslanike KSHS – 18.3.1923. i 8.2.1925. kao i 11.9.1927. godine.

[35] IASu, F. 47, XV 308/1927.

[36] Menjao se broj po zvaničnim rezultatima, pa je ova lista dobila jednog odbornika manje – 27, a lista SDS jednog više, pa je imala – 13 odbornika.

Zvanični rezultati su bili ipak nešto drugačiji:[37]

redosled	nosilac liste	stranka	glasova		odbornika
			6.11.	11.9.[38]	
1.	dr Dragutin Stipić	Narodna Radikalna stranka	3 714	5 158[39]	27
2.	dr Stipan Vojnić Tunić	Hrvatska seljačka stranka	2 251[40]	3 265	16
3.	dr Šanta Đura	Mađarska stranka	1 958	--	14
4.	Vinko Lendvai	SDS Demokrati Samostalni	1 762	1 112	13
5.	Blaško Rajić	(VPS)	1 120[41]	995	8
6.	dr Aleksandar Magarašević	Demokratska stranka	993	2 588	7
7.	Mihajlo Rotter	Nezavisni radnici	1 043	470	7
8.	dr Vladislav Manojlović	Lloyd/ Industrijalci	668	--	5
9.	Stevan Peić	Zanatlije	428	--	3



Dr. Jovan Radonić

profesor univerziteta i narodni poslanik.

Rodio se je na Potisju u Molu, bio je pre rata sekretar Srpske Matice u Novom Sadu, jedan od onih Vojvodjanskih Srba, koji je za vreme Madjara aktivnu borbu vodio protiv

tudjinskih ugnjetača. Perom i reči je radio decenijama, stekao je ugled i priznanje i kao nacijonalni radenik, kao književnik i kao naučenjak.

Na užoj teritoriji grada sledeći su bili rezultati:

	lista	broj glasova
1.	HSS	1.778
2.	NRS	1.680
3.	Demokrate	838
4.	MS	670
5.	VPS	772
6.	SDS Pribičević – Pašić	570
7.	Nezavisni radnici	524
8.	(Lloyd) trgovci i industrijalci	176
9.	Zanatlije	121

Odbornici su se postavljali na osnovu rednih mesta, koje su zauzimali na podnetim listama. A one su izgledale ovako:

[37] IASu, F. 47, 1225. I 171/1927.

[38] Rezultati na parlamentarnim izborima.

[39] Radikali su išli u koaliciji sa Mađarima i Nemcima.

[40] Zbir njihovih glasova na parlamentarnim izborima 1927. u čitavom subotičkom izbornom okrugu je bio 3.265.

[41] Na parlamentarnim izborima 1927. u čitavom subotičkom izbornom okrugu osvojili su 995 glasova.

1. Lista NRS, 27 odbornika[42]

Dragutin	dr Stipić	advokat	Skotus Viatora
Bogdan	Svirčev	pen. učitelj	Crnojevićeva 11
Dr Matija	Evetović	b. podgradonačel.	Pozorišna 2
Milan	dr Vukotić	pododvetnik	Sudska kuća
Lazo	Mamužić	posednik	Đurđin 176
Albe	Cvijin	zemljodelac	Ludoš 519
Lajčo	Černetić	zemljoposednik	Zobnatica 42
Đura	Krnjaski Jović	birtaš	Zmaj Jovina 1
Luka	Sekelj	zemljodelac	P. Kujundžića 25
Domi	dr Klajn	lečnik	Zrinjski trg 11
Gavro/Gabor	dr Santo[43]	lečnik	Sokolska 2
Babijan	dr Malagurski	advokat	Sudarevićeva 25
Mijo/Mićo	Skenderović	zemljoradnik	Verušić 127
Ladislav	Hercog	trgovac	Somborski put 35
Stipan	Horvat Militiči	zemljoradnik	Mokranjčeva 19
Marko	Jurić	posednik	Štrosmajerova 7
Đuka	Marković	činovnik	Beogradski put 57
Aleksandar	Neorčić	krčmar	Štrosmajerova 5
Živko	Grčki	zemljodelac	Kumanovska 3
Antun	Rajčić	zemljoposednik	Boškovićeva 7
Mate	Prčić	bivši gr. činovnik	Senćanski put 61
Bela	Tumbas	posednik	Sudarevićeva 18
Tome	Matković	mašinist	Vukovićeva 5
Antun	Peić T.	posednik	Šebešić 194
Ago	Fister	krčmar	Gajeva 38
Joso	Vidaković	ratar	Tavankut 458
Milorad	dr Mijatov	advokat	Usporedna 2

2. Lista HSS, 16 odbornika

Stipan	dr Vojnić Tunić	advokat	Sudarevićeva 7
Josip	Vuković Đido[44]	zemljoposednik	Beogradski put
Mirko	Iv. Ivandekić	advokat	Preradovićeva
Nikola	Matković	zemljoposednik	L. Mamužića 11
Matija	Išpanović	šk. nadzornik	13. Novembra
Ive	Skenderović	zemljor.	Tavankut br. 83

[42] Sa listi je izvršen prepis i unet u tabele.

[43] Dr Gabor Santo (Budimpešta, 14.11.1882 – Beograd, 25.4.1957) lekar i političar. Rođen u jevrejskoj porodici, od oca Adolfa Schlesingera i mati Dore r. Mandel. Istupio je iz jevrejske crkvene opštine i prešao u rimokatolike. Kada je imao šest meseci, preselio se sa roditeljima u Srpski Itebej (Szerbittabé) u Banatu, gde mu je otac bio okružni lekar. Odrastao je u srpskoj sredini, tamo je završio osnovnu školu, pohađao srednju školu u Velikom Bečkereku (Nagybecskerek), diplomu opšte medicine stekao 1908. u Budimpešti. Nakon toga usavršavao se u Berlinu i Hamburgu, a po povratku je otvorio svoju lekarsku ordinaciju u Pančevu. Godine 1914. preselio se u Suboticu, gde je stekao široko poznanstvo i priznanje, i kao lekar i kao javna ličnost. Nakon rata bavi se privatnom praksom u svojoj ordinaciji – Sokolska 2 (danas Petra Drapšina) ali radi polovinom dvadesetih godina i kao „kupališni lekar" na Paliću. Lekarsku praksu obavljao do 1932. Vršio je još neke funkcije na Paliću: predsednika „Lawn tenis kluba", koji je imao 95 članova ali i predsednika Mesne (palićke) organizacije Radikalne stranke. U gradski proširen Senat postavljen je prvi put 1921. godine. Od marta 1927. izabran za predsednika Mađarskog Pučkog kruga (Népkör-a). Te 1927. godine je iz Mađarske stranke istupio i prešao u redove NRS. Dr Santo preuzeće početkom tridesetih godina položaj jednog od glavnih vođa Mađara na političkoj sceni. Vladajući krugovi su se opredelili da mu u narednom periodu pružaju potporu i tretiraju ga kao predstavnika volje mađarske nacionalne manjine u Jugoslaviji.

[44] Josip Vuković Đido je po mestu na listi dobio odbornički položaj, ali pošto se nalazio na izdržavanju kazne u subotičkom okružnom zatvoru – gradskom odboru podneo je 6. novembra ostavku, koja je i uvažena na sednici 9. decembra 1927, a zamenio ga je sledeći sa liste Jaša Čović.

Vranje	Tumbas	zemljop.	Šebešić 490
Antun	Cvijin (Tonča)	zemljop.	Miška Prćića
Joso	Ivkov. Ivandekić	zemljop.	Rajićeva 34
Albe	Gabrić	zemljop.	Verušić 526
Kalor	Matković	birtaš	Oslobođenja 23
Josip	Raffai	zemljoradnik	Tompa 1214
Roko	Vojnić Tunić	zemljoradnik	Verušić 422
Bolto	Skenderović	zemljop.	Kotorska 22
Nikola	Francišković	zemljop.	Bačka 14
Ivša	Crnković	zemljop.	Tavankut 143

3. Lista MS, 14 odbornika

Dr. Šanta Đuro	lekar	Trenkova 7
Dr. Štrelicki Deneš	advokat	Somborski put 3
Dr. Eden Nađ	advokat	Štosova 5
Nojček Geza	trgovac	Vilsonova 30
Pak Ivan	obrtnik	Harambašićeva 27
Gereg Alajoš	posednik	Mađarska 14
Dr Sekelj Aron	odvetnik	Pašićeva 9
Konc Andrija	posednik	Frankopanska 20
Dr Bekefi Đuro[45]	odvetnik	Kujundžićeva 5
Kokai Antun	cipelar	Vilsonova 33
Futo Bela	zemljodelac	H. Veljka 3
Sadecki Stipan	krčmar	Bajski put 2
Futo Paja	krčmar	Plitvička 37
Dr Singer Bela	advokat	Pašićeva 8

4. Lista SDS, 13 odbornika

1.	Josip	Lendvai[46]	posednik	Antunovićeva
2.	Emil	dr Havaš	advokat	Kralja Aleksandra
3.	Dragomir	dr Dimitrijević[47]	advokat	Šenoe 3
4.	Matija	dr Rabštajn[48]	lekar	Subotica
5.	Lojzija	Vukomanov	zemljoradnik	Palmotićeva 101
6.	Lojzija	Bukvić	zemljoradnik	Gajeva 18
7.	Antun	Marković	zemljoradnik	Bunjevačka 83
8.	Antun	dr Pataki	advokat	Antunovićeva
9.	Pajo	Fišl	bankar	Zrinski trg 11
10.	Ivan	Kopunović	drvodelja	Skotus Viatora 77
11.	Milivoj	Popović	advokat	Sokolska 1
12.	Josif	Deker	trgovac	Ludaš 338
13.	Bartul	Rakoši	činovnik	Kragujevačka 23

[45] Dr Đorđe/Đuro Bekefi/Békeffy György (Subotica, 8.12.1883 – Budimpešta, 25.9.1971) advokat, izabran 1928. za glavnog gradskog odvetnika.

[46] Josip Lendvai (Lendvay József), posednik. Aktivan u Demokratskoj stranci, na kongresu u Zagrebu januara 1928. izabran u Izvršni odbor.

[47] Dimitrijević Dragomir (Draga), (Senta, 1892 – ?), advokat. Pravo završio u Budimpešti.

[48] Dr Matija Rabštajn (Rabstein Mátyás), (Subotica, 5.2.1886 – 1944). Mađar, vere rimokatoličke, lekar specijalista za unutrašnje bolesti. Od 1914. do 1918. vodio zaraznu bolnicu, lečio koleru, tifus, crne boginje. Stradao po dolasku partizana.

5. Lista VPS, 8 odbornika

Blaško	Rajić	župnik	
Miško	Prčić[49]	oblasni poslanik	Beogradski put 10
Grgo	Vukov	zemljoposednik	Oslobođenja 52
Nesto	Kopilović	posednik	Verušić 342
Pere	Govorković	nadničar	Krekova 34
Vojislav (Bela)	Vukov	zemljoradnik	Žednik 59
Mate	Tonković	zemljoradnik	Jurjevska 15
Pere	Dulić	zemljoposednik	Zagrebačka 9

6. Lista DS, 7 odbornika

Aleksandar	dr Magarašević[50]	advokat
Đurica	Ognjanov	zemljoposednik
Staniša	Mihajlović[51]	sveštenik
Vladimir	Milovanov	učitelj
Šime	Bašić Palković	zemljoradnik
Ljubomir	Stanković	trgovac
Bela	Vujković L.	zemljoradnik

7. Lista Nezavisni, 8 odbornika

Mihajlo	Roter	štamp. radnik
Lajčo	Matić	mašinist
Đula	Kozma	kroj. radnik
Jovan	Pinter	obućarski radnik
Marko	Poljaković	zemljoposednik
Antun	Jager[52]	bravarski radnik
Aleksandar	Kudlik	štamp. radnik

8. Lista Lloyd, 5 odbornika

Vladislav	dr Manojlović	kr. javni beležnik
Mirko	Jakobčić	dir. banke
Antun	Zvekanov	zidar. poduzimač
Mirko	Rotman	fabrikant
Milivoj	Nićin[53]	trgovac

9. Lista Zanatlije, 3 odbornika

Stevan	Peić	krojač	Sokolska 10
Geza	Vuković	činovnik	Trumbićeva 8
Đurica	Gavrilov[54]	pekar	Palić 140/a

Nakon održanih izbora, predstojalo je da se izabere i ličnost koja će obavljati funkciju prvog čoveka gradske uprave – gradonačelnika. U vezi sa tim su se vodili dogovori između političkih opcija u „gradskom parlamentu". Paralelno sa tim, rešenjem Ministarstva Unutrašnjih Dela (MUD) od 20. novembra 1927. godine dr Dragutin Stipić je postavljen za Velikog župana.[55]

Sednica Gradskog Odbora se održala u petak 9. decembra 1927. godine. „Trebalo je da prođe skoro 10 godina pa da gradovi i opštine Vojvodine, pa tako i grad Subotica ponovo dođe do svoje samouprave," izjavio je Mirko Rotman (Senta, 1855 – Subotica, 1929) industrijalac, koji je kao najstariji odbornik predsedavao toj prvoj sednici Gradskog odbora. Najvažnija tačka dnevnog reda je bio predlog Marka Jurića da se dr Dragutin Stipić ostavi na položaju gradonačelnika u skladu sa većinskom potporom koju je njegova lista dobila. U skladu sa postignutim izbornim rezultatima i dogovorom stranaka, on je zaista i izabran tj. potvrđen glasovima radikala – 27, MS –14 i Jevreja[56]– 1, pa je odnos na glasanju bio 52 protiv 48.[57] Na istoj sednici Gradski Odbor pod tačkom 13 G.O. umesto njega za odbornika je postavljen

[49] Miško Prćić (Subotica, 8.5.1878 – ?), zemljoposednik, novinar i političar. Urednik i izdavač *Hrvatskih novina* (1925–1929) koje odišu snažnim uticajem Katoličke crkve https://mixsu.wordpress.com/hrvatske-novine-1923-1929/ , preuzeto 20.5.2024. Kada je 1924. godine umro dr Vranje Sudarević, kao njegov zamenik s liste Bunjevačko šokačke stranke za poslanika je došao Miško Prćić.

[50] Dr Aleksandar Magarašević (N. Kneževac, 2.10.1889 – ?), advokat.

[51] Staniša Mihajlović, (Novi Sad, 26.12.1879 – Subotica, 7.2.1960), paroh u naselju Aleksandrovo.

[52] Antun Jeger (Jäger Antal).

[53] Milivoj Nićin, trgovac. Bio je 1930. jedan od članova Rotary kluba Subotica. https://stevanmackovic.wordpress.com/nicin-palata/ , preuzeto 20.5.2024.

[54] Đurica Gavrilov, pekar (Đala, 1882 – Palić, 12.4.1941) https://arhivsubotica.wordpress.com/gavrilov-durica/ , preuzeto 20.5.2024.

[55] IASu, F. 47, 1173. Gr. 2260/926. Tako je na toj funkciji nasledio „bivšeg velikog kapetana i industrijalaca" Dušana Manojlovića koji je Rešenjem MUD od 14.5.1927. postavljen.

[56] O tome piše Petar Pekić, *Povijest Hrvata u Vojvodini, 261*: „Poslije tih izbora pokušaše Hrvati u Subotici sarađivati sa radikalima, ali ih ovi naprosto odbiju te stupe u saradnju sa Mađarima i židovima."

[57] IASu, F. 47, 1225. 1927. I 224.

sa njegove liste – Stipan Nimčević, zemljoradnik.[58] Raspravljalo se i o pitanju utvrđivanja na položajima sledećih činovnika koje doživotno imenuje Veliki župan. Tada su potvrđeni:

broj	ime i prezime	položaj
1.	dr Veljko Momirović	veliki kapetan
2.	dr Kosta Petrović	glavni inženjer
3.	Oton Tomandl	inženjer
4.	Iso Strasburger	inženjer
5.	Vasa Stefanović	arh. inženjer
6.	dr Milutin Pavković	glavni fizik
7.	Aleksandar Suvajdžić	glavni računovođa
8.	Obrad Jakovljević	glavni računovođa
9.	Aleksandar Oros	zam. gl. računovođe
10.	Josip Vukov	zam. gl. računovođe
11.	Gavra Čović	računovođa
12.	Remija Miljački	računovođa
13.	Ivan Sarić[59]	računovođa
14.	Koloman Gubić	računovođa
15.	Franja Katri	podračunovođa
16.	Nemanja Stojanović	podračunovođa
17.	Aleksandar Stojanović	podračunovođa
18.	Martin Horvacki	glavni arhivar
19.	Franja Bogdanov[60]	upravnik klanice
20.	Bela Sabadoš	veterinar
21.	Kosovče Suvajdžić	veterinar
22.	Bela Zvekanov	tehnički činovnik
23.	Ivan Jurić	cestarski komesar
24.	Radisav Savić	cestarski komesar
25.	dr Paja Ivković Ivandekić	upravnik bolnice
26.	dr Dušan Malušev	primarius
27.	dr Josip Martinis	primarius
28	dr Ivo Šercer	primarius

Isto tako su utvrđeni na svojim položajima i oni činovnici koje bira gradski Savet (12 ukupno) kao i oni koje imenuje gradonačelnik (28 ukupno). U prvoj grupi su nastavnici Muzičke škole, na čelu sa upraviteljom Cvetkom Manojlovićem, a u drugoj mahom gradski detektivi (14) ali i „glavni baštovan“, „staratelj bolnice“ i „pisar bolnice“ i drugi. Iduća sednica se održala 16. januara 1928. godine.



Prvo izabrano činovništvo grada Subotice.

Obavljen je prvi izbor gradskog činovništva od ujedinjenja ovamo. Donosimo ovom prilikom imenik prvih izabranih činovnika.

Gradonačelnik: g. dr. Dragutin Stipić, glavni beležnik: g. Franjo Vukič, finansijski senator: g. Joso Poljaković, ekonomski senator: g. dr. Koloman Hofman, nadodvetnik: dr. Svetozar Ognjanov, odvetnik: dr. Edo Nadj, beležnik prve klase: g. Antun Crnković, beležnik druge klase: g. Željko Riger, beležnici treće klase: gg. Aleksandar Feher i Ivan Neorčić, policijski kapetani prve klase: gg. Stipan Tikvicki, Andrija Mazić i Laza Turanov, policijski kapetani druge klase: gg. Mladen Prodanović, Toša Mijatov i Laza Ivandekić, predsednik siročadskog stola: gosp. Ivan Vidaković, pridsednik siročadskog stola: g. dr. Marko Kuntić, beležnik siročadskog stola: g. Milivoj Krnjajski, gradski lekari: gg. dr. Kosta Plavšić, dr. Mileta Djurišić, dr. Joso Čović, dr. Bela Ostrogonac, dr. Ivan Crnković, dr. Vojislav Bjelanović i dr. Arpad Kostolanji, glavni gradski blagajnik: g. Koloman Jaramazović, poreski blagajnik: g. Andrija Kujundžić, poreski kontrolori: gg. Martin Šverer, Geza Šinković, Lojzija Kulić, Šime Franciškoviće, Matija Budanović, poreski oficijali prve klase: gg. Matija Beniš, Nikola Bibić, Bela Vojnić Zelić, Joso Vereš, Dragutin Kujundžić, Nikola Mijatović, poreski oficijali druge klase: gg. Stipan Budinčević, Žarko Rakić, Mihajlo Štrasburger, Antun Ostrogonac, Joso Sege i Nesto Musin,



Grad Subotica.

Kandidatska lista

za izbor gradskih Odbornika grada Subotice Oblasti Bačke na dan 6. nov. 1927. g.

Kandidati:

1 Stevan Peić, krojač, Subotica I. Sokolska ul. 10.
2 Geza Vuković. činovnik, Subotica VI. Trumbićeva 8.
3 Đurica Gavrilov, pekar, Subotici Palić 140/a.
4 Koloman Prčić, cipelar, Subotica V. Gakeva 52.
5 Lazar I. Ivandekić, krojač, Subotica Čantavirska 32.
6 Petar Kasić, berber, Subotica V. Zrinjski trg 2.
7 Albe Sudarević, farbar, Subotica Skotus Viatora 34.
8 Mate Fazekaš, remenar, Subotica Trumbićeva 9.
9 Stevan Sokšić, krojač, Subotica Draškovićeva 31.
10 Pajo M. Kovač, stolar, Subotica B. Sudarevićeva 101.
11 Mihajlo Kisfigerdi, berber, Subotica Mali Bajmak
12 Đuro Nađ, moler, Subotica Hadžićeva ul. 4.
13 Ignat Gros, krojač, Subotica Pašićeva ul. 6.
14 Blasko Nimčević, mesar, Subotica Topnička 30.
15 Stevan Girsinger, čizmer, Subotica Stipe Gračа 14.
16 Stevan Božik, krojač, Subotica Trevnička 7.
17 Andrija Martin Terek, obućar, Subotica Seoska 22.
18 Stevan Skakić, kovač, Subotica Zmaj Jovina 24.
19 Rudolf Polgar, cipelar, Subotica Ciril Metod trg 7.
20 Marko Manheim, krojač, Subotica Strossmayer. 6.
21 Julije Lejpnik mehaničar, Subotica Terezijina 6.
22 Ilela Ostrogonac, krojač, Subotica Cara Dušana 1.
23 Pere Dulić, kobasičar, Subotica Skotus Viatora 7.
24 Lipot Madak, bravar, Subotica Jelačićeva 5.
25 Samu Banjai, limar, Subotica Kupcrevićа 2.
26 Arpad Kongo, kobasičar, Subotica Skotus Viatora 43.
27 Sigmund Merkler, limar, Subotica Cara Lazara 10.
28 Pere Vasić, bravar, Subotica Sudarevićeva 41.
29 Ivanka Lipan, posluškinja, Subotica Beogradski 7.
30 Martin Poljaković, krojač, Subotica Kajićeva 20.
31 Ivan Lagner, berber, Subotica Pašićeva 4.
32 Bela Bori, bravar, Subotica Stokova ul. 7.
33 Vince Andrašić, opančar, Subotica Sudarević. 98.
34 Toša Žuljević, ćućija, Subotica Sokolska 15.
35 Beno Terek, papučar, Subotica Ljubljanska 18.
36 Blaško Kopilović, ćućija bubica Sudarevićeva 2.
37 Karlo Kenedić, krojač, Subotica Cara Dušana 1.
38 Lajčo Spicer, ćućija, Subotica Sokolska 3.
39 Josip Horvat, klimpar, Subotica Jelačićeva 5.
40 Fabijan Bodi, krojač, Subotica Masarikova 10.
41 Karlo Kudlik, instrumentar, Subotica Poštanska 8.
42 Lazar Stantić, krojač, Subotica Obućarska 3.
43 Bela Mirnić, krojač, Subotica Trumbićeva 14.
44 Aleksandar Tonkolj, stolar, Subotica Fra Jese trg 8.
45 Josip Kavčak, cipelar, Subotica Palić
46 Josip Nađanji, stolar, Subotica Halaški vin. 157.
47 Josip Dubičanac, cipelar, Subotica Madarska 28.
48 Vladislav Copko, krojač, Miletićeva 20
49 Stevan Dulai, moler, Subotica Prestolonasl. 9.
50 Petar Sikra, čizmar, Subotica Madarska 14.
51 Grgo Petković, cipelar, Subotica 13. Novembra 51.
52 Mirko Balog, obućar, Subotica Svačićeva 20.
53 Lajčo Lonart, bravar, Subotica Strossmayerova 20.
54 Lajčo Bodiš, poslastičar, Subotica Trumbićeva 8.
55 Risa N. Bogdanović, poslastičar, Subotica M. Bajmak
56 Ivan Stanković, obućar, Subotica Krekova 20.
57 Pejo Molnar, obućar, Subotica Kragujevačka ul. 9.
58 Ivan Urbon. limar, Subotica Sienkievičeva ul. 15.
59 Geza Bačić Palković, kovač, Subotica Gajeva ul. 5.
60 Nikola Pavlaković, obućar, Subotica Crnkova 28.
61 Makso Stojanović, ćućija, Subotica Miloš Ob. 16.
62 Pejo Skala, krojač, Subotica Milodanovićeva 3.
63 Ivan Erdei, lakirer, Subotica Miloš Obilić 16.
64 Franjo Sebo, pekar, Subotica Frankopanska ul. 34.
65 Vilim Fizi, limar, Subotica Knez Mihajlova 1.
66 Milan Bujandrić, berber, Subotica Miloš Obilić 27.
67 Mihajlo Kostić, pekar, Subotica Knez Mihajlova 3.
68 Josip Renčar, krojač, Subotica Fruškagorska ul. 12.
69 Ivan Kiš, crepar, Subotica Radonovac 2.
70 Antun Lisek, kobasičar, Subotica Hvarska ul. 5.
71 Josip Starek, bravar, Subotica Djačka ul. 5.
72 Karlo Glas, krojač, Subotica Fra Jese Trg 3.
73 Stojan Rakić, poslastičar, Subotica Palmatićeva 20.
74 Pejo Mandić, krojač, Subotica Fra Jese Trg 5.
75 Luka Bačić, krojač, Subotica Peje Bačićeva ul. 17.
76 Bodog Ujlaki, krojač, Subotica Ravna ul. 14.
77 Bela Franciškoviće, krojač, Subotica Kopitarova 13.
78 Bela Kopunović, obućar, Subotica P. Bačićeva 11.
79 Stevan Ercsc, berber, Subotica Pardićeva ul. 11.
80 Antun Futo, cipelar, Subotica Rudnička 1.
81 Matija Elmer, krojač, Subotica Bogovićeva ul. 6.
82 Mijo Radak, obućar, Subotica Karlovačka ul. 6.
83 Ivan Renčar, krojač, Subotica 13. Novembra ul. 25.
84 Josip Petković, obućar, Subotica Jagićeva ul. 18.
85 Jovan Cerge, obućar, Subotica Seoska ul. 15.
86 Nikola Neklesti, krojač, Subotica Madjarska ul. 28.
87 Josip Gut, berber, Subotica Save Tekelije 66.
88 Stevan Hadnadj, krojač, Subotica Sudarevićeva ul. 10.
89 Stevan Paloš, kobasičar, Subotica Jese Tre. ul. 41.
90 Mijo Vakula, kolar, Subotica 13. Novembra 80.
91 Josip Očenaš, kovač, Subotica 13. Novembra 81.
92 Nikola Andrašić, opančar, Subotica Dulićeva 12.
93 Stevan Nandj, cipelar, Subotica Sudarevićeva 2.
94 Josip Sokač, cipelar, Subotica Sokolska ul. 16.
95 Ivan Andrašić, opančar, Subotica Sudarevićeva 102.
96 Nikola Mašić, papučar, Subotica Pardićeva ul. 13.
97 Petar Heli, berber, Subotica 13. Novembra ul. 56.
98 Djuro Kuharik, papučar, Subotica Jugovićeva ul. 28.
99 Bela Nadj, krojač, Subotica Svačićeva ul. 10.
100 Mijo Zelić, krojač, Subotica Beogradski put 35.

Predstavnici liste u pojedinim glasačkim mestima:

Predstavnik: Antun Bačić obrtnik Subotica.

Zamenik:

Pošto se kr. Okružni Sud u Subotici uverio, da su imena predloženih kandidata kao i predstavnika liste i njihovih zamenika ravnoglasna predloženoj originalnoj listi potvrđenoj od Kr. Okr. Suda u Subotici dana 10/X 927. godine pod brojem 3033/927. te se ovaj prepis na osnovu člana 41. pravilnika Min. Un. Dela br.: 15300—1927. godine potvrđuje.

Broj: 3033/927.

U Subotici, 19. oktobra 1927. g.

Predsednik Okružnog Suda.

[58] IAS, F. 47, 1225. I 230/1927.

[59] Ivan Sarić (Subotica, 27.6.1876 – 23.8.1966), svestrani sportista, pionir vazduhoplovstva na ovim prostorima.

[60] Franja Bogdanov, veterinar i upravnik Gradske klanice. Sa tog položaja 1932. zbog malverzacija smenjen i osuđen na 6 godina zatvora.

Összefoglaló

Az 1927-es választások eredményeiről és a Szabadkán megválasztott jelöltekről

A tanulmány áttekintést ad a társadalmi és politikai körülményekről, valamint az 1927-es év során Szabadkán lezajlott választások három szintjének – területi, parlamenti és helyi – eredményeiről. Feltárja azokat a politikai opciókat, amelynek hívei részt vettek a választásokon, bemutatja a választóknak ajánlott fő álláspontokat, és az olvasót név szerint ismerteti meg a listákon szereplő és megválasztott jelöltekkel. Leírja a helyhatóság megalakulását, valamint a városi tisztségviselők és hivatalnokok kinevezését.

Kulcsszavak: Szabadka, választási eredmények, jelöltek, városi hatóság

Summary

About the election in 1927 and candidates chosen in Subotica

The paper gives an overview on social and political circumstances and results of three types of elections – regional, parliament and local, which took place during 1927. It addresses political options which participated in the elections, their main political stands that they represent to their voters and gives lists of names of the chosen candidates. The paper also describes the formation of the local government and the appointment of the functionaries and clerks.

Key words: Subotica, election results, candidates, local government

Емил Либман, Зорица Либман

Научно друштво за историју здравствене културе Војводине, Суботица

UDC: 61:929 Ivković Ivandekić P.
614(497.113 Subotica)(091)

Др Пајо Ивковић Ивандекић

Дугогодишњи управник Опште јавне болнице у Суботици 1919–1941. и 1944–1950.

Сажетак: Укратко је приказан живот и рад др Паје Ивковић Ивандекића, управника Опште јавне болнице у Суботици у периоду између два светска рата и неколико година после Другог светског рата. Водио је Одељења за кожно-венеричне и Пододељења за душевне болести према Правилнику о раду болнице из 1905. године. Упорно се борио са тешкоћама које су настале у кризним временима и подигао је одн. основао појединa одељења пратећи савремену медицинску науку.

Кључне речи: Др Пајо Ивковић Ивандекић, тешкоће и успеси у раду

Увод

Грађанска болница отворена 1841. године са својих 20 болесничких постеља, поред тога што је више пута проширена (1868. године 7 постеља за болеснике са очним болестима у оближњој згради Убошког дома; 1878. у ново подигнутој згради у дворишту Грађанске болнице 5 ћелија за душевне болеснике;1884. посебна зграда у адаптираној кући Антала Бироа за Болницу за очне болести са 30 постеља), није задовољавала потребе града због његовог развоја. Расписан је Конкурс и нова болница се почела градити према пројекту будимпештанског архитекте Јаноша Бобуле 1894. године.[1]

Др Адолф Вилхајм је 1897. године постављен за управника новоизграђене болнице.[2] Као управник према *Правилнику о раду болнице из 1896. године*[3] био је и шеф Одељења за очне и Пододељења за кожно-венеричне болести која су била смештена у једноспратним павиљонима Б и Ц.

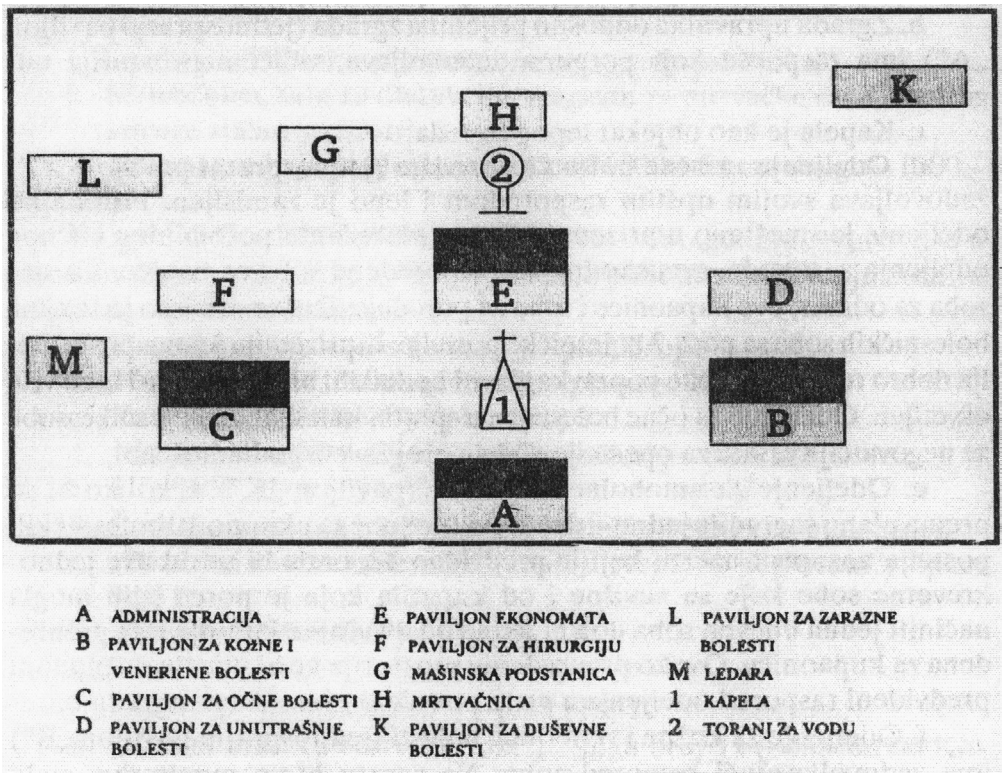


Др Пајо Ивковић Ивандекић

[1] *Az új kórház tervei*, u: Bácskai Ellenőr, 1891. IV 26. *Az uj kórház*, u: Szabadság 1891. IV 26.

[2] Emil Libman, *Istaknuti lekari Subotice (1792–1992)*, Subotica 1997, 42–45. Dr Adolf Vilhajm (Wilheim Adolf, Segedin, 1853 – Subotica, 1933). Diplomirao je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beču 1877. godine. Radio je kao okružni lekar u Segvaru i kao sekundarni lekar na Klinici za očne bolesti u Beču. Bio je privatni lekar u Subotici (1883–1885) i upravnik Bolnice za očne bolesti otvorene 1885. godine. Izabran je za upravnika nove Bolnice 1897. godine i vodio je Odeljenje za očne i Pododeljenje za kožno-venerične bolesti. Borio se protiv epidemije trahoma. Podržao je zahtev dr A. Klajna da se tuberkulozni bolesnici odvoje, do izgradnje novog paviljona nije došlo, ali je zato prošireno odeljenje za duševne bolesnike i do osnivanja stanice za Hitnu pomoć 1896. godine. Tražio je i osnivanje Hemijsko-bakteriološke laboratorije. Učestvovao je 1899. na sastanku lekara i prirodoslovaca Mađarske u Subotici, a 1913. na sastanku oftalmologa Mađarske u Budimpešti...

[3] Историјски архив Суботица (ИАСу), Ф. 2, Градско веће слободног краљевског града – Суботица 1838–1918, пред. бр. X 318/1897. Szabadka szabad kir. város Maria Valéria kőzkórházának Alapszabályzata 1896. Према параграфу 4. болница која има 160 болесничких постеља, располаже са три главна одељења и три главна лекара: интерно, хируршко и очно одељење, као и пододељења: заразно и пододељење за душевне болеснике, пододељење за гинекологију и акушерство и за кожно- венеричне болести.



Скица распореда павиљона у кругу болнице (1897)

На свим одељењима болнице ускоро је постојала потреба да се шире, с обзиром на повећани број болесника. Предлог др Адолфа Клајна (Klein Adolf, Суботица 1863–?), шефа Интерног одељења и Пододељења за заразне и душевне болести, да се изгради посебан павиљон за туберкулозне болеснике, није усвојен, али је 1903. године подигнут спрат на приземном Одељењу за хирургију и Гинекологију и акушерство (павиљон Ф).

Исте године подигнут је спрат на павиљону Е ради смештаја часних сестара.[4] Године 1906. проширен је и павиљон К за душевне болеснике са две просторије по 20 болесничких постеља.[5] Током рата 1913. отворена је Привремена епидемијска болница у адаптираним војним баракама (Западни виногради 301).

Рат се завршио.[6] Остале су последице ратног доба: рушевине, сиромаштво, разне болести, а пред крај ратног периода јавила се и епидемија тзв. „шпанског грипа“.[7] Потребно је било пружити здравствену помоћ болесницима, рањеницима, самохраним мајкама, малој деци, ратној сирочади. Сиротиште основано 1903. године, ради после рата у нешто скромнијим условима, а 1921. мења име у *Колевка – дом за одојчад*.[8]

Здравствена служба налазила се у тешком положају: недовољан број стручног особља, недостатак лекара, санитетског материјала. Министарство народног здравља и социјалне политике нове државне заједнице Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (СХС) издало је 1919. *Проглас* да сви здрави грађани помогну здравственој служби у борби против ширења и сузбијања заразних болести, а лекари да одржавају популарна предавања о начину чувања од ових болести. 1920. отворена је *Бесплатна државна амбуланта*[9] *која се налазила у Безередијевој згради* на углу Јелачићеве и Харамбашићеве улице.[10]

---

[4] Emil Libman, *Subotička bolnica od Uboškog doma do savremenog stacionara*, Subotica 1997, 103.

[5] Đerđ Sakač, *Početak rada psihijatrijskog odeljenja u Subotici i osvrt na patologiju tokom 1905–1914. godine*, u: Med. pregled, br. 11-12, 1988, 512–514. ИАСу, Ф. 2, пред. бр. 627/eln.1900.

[6] Stevan Mačković, *Subotički lekari između dva rata (1918–1941) angažovani i u drugim javnim delatnostima*, u: Vek naučnog pregnuća – Zbornik radova, Subotica 2000, 125–138.

[7] *A spanyol betegség Bácsmegyében*, u: Bácsmegyei Naplo, 1918. X 3.

[8] Eva Bačlija, *Kolevka ljulja srcem*, Subotica 2003.

[9] Tatjana Petković, *Osnivanje Besplatne državne ambulante u Subotici*, u: Vek naučnih pregnuća – Zbornik radova, Subotica 2000, 115–123.

[10] Gordana Prčić Vujnović, Viktorija Aladžić, Mirko Grlica, *Gradotvorci II*, Subotica 2006; 82–85. Ištvan Bezeredi (Bezerédi István, 1861–1909) školovao se u Pečuju i Budimpešti. Polagao je oficirski ispit pa je kao oficir bio u 4. husarskom puku do 1895. god. Zatim je poslanik starokanjiškog sreza u Ugarskom saboru, a od 1906. do 1909. god. je veliki župan Subotice. Kupio je i dogradio kuću na uglu današnje Harambašićeve ulice i Trga žrtava fašizma (danas Dom zdravlja). Kuća je 1911. god. postala svojina grada.



Слика трга

У оваквим приликама постављен је Др Пајо Ивковић-Ивандекић, Одлуком Градског већа и Решењем Градоначелника број 111/919 са правима и дужностима великог жупана Др Стипана Матијевића (1872–1939)[11] дана 18.2.1919. за управника Опште јавне болнице и за шефа Одељења за кожно-венеричне и Пододељења за душевне болести, према *Правилнику из 1905. године*.[12] Др Адолф Вилхајм пензионисан је јануара 1919. године.

Др Пајо Ивковић Ивандекић – живот и рад

Др Пајо Ивковић Ивандекић рођен је 22. октобра 1890. године у Суботици, од оца Јосипа и мајке Колете рођ. Дулић. Завршио је основно и средњошколско образовање у месту рођења. Дипломирао је на Медицинском факултету Универзитета у Будимпешти 1913. године.

Радио је као лекар-стажиста у суботичкој болници и 24. марта 1914. г. одлуком великог жупана града Суботице број 74/914. именован је за секундарног лекара Болнице.[13] Како су многи лекари исте године упућени у Војне санитетске јединице на ратиште, то је др Пајо Ивковић Ивандекић након одласка др Ђерђ Шанте, шефа Одељења за хируршке болести и Пододељења за женске болести и порођаје, именован за шефа овог одељења.[14] Овај избор је био више формалног карактера, јер није могао обављати војну службу због урођене мане десне шаке и нехотимичног климања главе (као последица стреса у детињству), а из истих разлога није могао да врши ни оперативне захвате. У војсци је био од 1. септембра до 20. новембра 1918. године.

После рата 1919. због повећаног броја оболелих од венеричних болести, Војно заповедништво Краљевине СХС у Суботици издало је *Наредбу* о обавезном лекарском прегледу „јавних жена“ понедељком, средом и петком и то на француском, мађарском и српском језику.

Године 1925. водила се под контролом 171 блудница, 1927. г. 276, а 1932. г. 392.

Спречавање и сузбијање проституције покушавало се едукативним мерама, здравственим просвећивањем и оснивањем посебних установа у које су биле смештене проститутке ради преваспитавања. Овде су се навикавале на пошten начин привређивања путем разних занатских течајева. Преваспитавање девојака није имало успеха, као ни досадашња терапија мазања живином машћу и давање салвазанских препарата. Почетком 30-тих година укинута је легализација проституције, која је уведена још крајем XIX века. Проституција се међутим и даље развијала, забележено је 40-

[11] Gordana Vujnović i sarad, *Gradska kuća 1912–2012,* Subotica 2012, 219. Stipan Matijević je bio po profesiji pravnik. Nakon školovanja u Subotici pravne nauke završio je u Budimpešti. Pre rata bio je angažovan u javnom životu. Bio je gradonačelnik od 20. novembra 1918. do 3. maja 1920. god. Potom je radio kao javni beležnik. Napisao je *Događaji koji su se odigrali za vreme mog javnog delovanja*. Za svoj rad dobio je pohvale od Narodne uprave Vojvodine. Odlikovan je Ordenom rada sv. Save.

[12] ИАСу, Ф. 2, Szabadka sz. kir. város Mária-Váleria kőzkárházának Szabályzata, Szabadka 1905. У параграфу 3. пише да болница уколико има више од 300 болесничких постеља, треба да има 4 главна одељења и 4 главна лекара: одељење за унутрашње болести, за хирургију, очне болести и кожно-венеричне болести. Осим тога има 4 пододељења: заразно, за гинекологију и порођај, пододељење за трахом и пододељење за душевне болеснике.

[13] ИАСу, Ф. 32, Уред великог жупана Суботице и Баје 1872–1918. На основу чл. 42. Закона из 1870. год. уведено је звање „велики жупан“ у свим краљевским градовима, којег именује и отпушта краљ. Имао је права да поставља, смењује и разрешава дужности руководеће особље, права контроле градске управе и њених тела и других друштвених и културних органа на територији за коју је изабран. Извештаје подноси краљу. У Суботици је градоначелник задржао права великог жупана до 1929. године.

[14] Emil Libman, *Istaknuti lekari Subotice (1792–1992),* Subotica 2003, 51–55. Dr Đerđ Šanta (Sántha György, Tenke, županija Bihar, Erdelj, 1863 – Budimpešta, 1947). Završio je Medicinski fakultet Univerziteta u Budimpešti. Usavršavao se na klinikama za hirurške bolesti u Londonu. Diplomirao je 1888. godine kao doktor hirurgije, ginekologije i obstetricije. Radio je na klinikama za hirurgiju i ženske bolesti i porođaje u Budimpešti. Dolazi u Suboticu 1895. godine i na raspisani Konkurs izabran je za šefa Odeljenja za hirurgiju i Pododeljenja za ženske bolesti i porođaje. Godine 1914. je mobilisan. Govorio je više evropskih jezika i učestvovao na mnogim kongresima. U periodu između dva svetska rata bavio se politikom, bio je predsednik Zemaljske mađarske stranke do ukinuća partije 1929. godine. Posle Drugog sv. rata nakon konfiskacije imovine, odlazi u Budimpeštu.

тих година XX века да у Суботици има преко 600 јавних жена.[15]

Вероватно је у Суботици било и током XVIII и XIX века душевних болесника, али у малом броју па се нису запажали. Нагли развој града крајем XIX и почетком XX века (индустријализација, осмочасовни ланчани систем рада, живи трговински промет...појачан друмски и почетак железничког саобраћаја, развитак друштвеног живота, спортска такмичења) доводе до узнемирености до сада мирног живота становништва Суботице и до појаве већег броја душевно оболелих лица. Године рата и прве године после рата када је завладала економска криза 1922/23. долази до лаганог повећања броја ових болесника. Др П. Ивковић Ивандекић примењује у њиховом лечењу тадашње методе од грубог везивања уз постељу веома агресивних болесника, до терапије вештачке хипертермије (маларичног типа) код болесника који припадају шизофренији и који су оболели од луетичних промена ЦНС, а код болесника са ендопсихозама конвулзивну кардиазол и инсулин терапију одн. нативну-електрошок терапију.[16]

У граду је 1927. почео да ради у својој приватној ординацији др Никола Шугар, неуропсихијатар, психоаналитичар и психотерапеут.[17]

Решењем број 153/марта 1919. градоначелника са правима великог жупана и Градске управе, постављен је након расписаног конкурса др Душан Малушев за шефа Одељења за хируршке болести и Пододељења за гинекологију и акушерство,[18] јер је др Ђерђ Шанта ранији шеф ових одељења по повратку са ратишта наставио рад у свом Санаторијуму подигнутом још 1906. године у бившој Ленке улици (данас И. Г. Ковачића).

То је једноспратна зграда са савременом опремом за хируршко-гинеколошко-акушерске болеснике и кабинетом за рендген преглед.[19]



др Душан Малушев

Након расписаног Конкурса Решењем бр. 136/априла 1919. примљен је за шефа Одељења за очне болести и Пододељења за трахом др Иво Шерцер (Scherzer Ivo, Раковац - предграђе Карловца,1892 – Загреб 1959). Он је наставио борбу против ширења епидемије трахома претходних лекара. Отворио је Амбуланту за преглед и лечење оболеле деце при Одељењу за очне болести и Амбуланту за преглед деце на спрату Убошког

[15] Stevan Mačković, *Odnos vlasti prema prostituciji pre i nakon drugog svetskog rata*, u: Rukovet br. 5-8, decembar 1999, 79–81.

[16] Emil Libman, *Istaknuti lekari Subotice 1792–1992*, Subotica 2003, 84–88.

[17] Јелена Зулевић, *120 година од рођења нашег првог психотерапеута* (рукопис); Др Никола Шугар (Суботица, 1897 – 1945), лекар специјалиста за нервне болести. Дипломирао је на Медицинском факултету у Прагу 1922. године. Диплома му је потврђена од стране Министарства за народно здравље бр. 39223/5. септембра 1927. Члан је Лекарске коморе од 1927. године. Био је приватни лекар, први психоаналитичар и први психотерапеут у Војводини. Упознао је јавност са психоанализом о којој је писао на немачком језику. Познат је био по својим студијама из области говора душевних болесника и својим истраживањима о почетку говора. Године 1937. одлази у Београд где сарађује са проф. др Петром Клајном психоаналитичарем. Почетком априлског рата 1941. враћа се у Суботицу и ради приватно све до 1944. када је депортован са осталим Јеврејима. Смрт га је задесила 1945. године на путу за домовину.

[18] Emil Libman, Luka Anđelić, *Dr Dušan Malušev, hirurg, ginekolog, pesnik*, u: Rukovet broj 4-5-6, 2013, 56–65. Dr Dušan Malušev (Banatsko Novo selo, 1884 – Beograd, 1966). Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Vršcu. Upisao se 1903. godine na Medicinski fakultet Univerziteta u Budimpešti. Kao mladi student bavio se pesništvom. Završio je studije 1908. godine u Budimpešti gde je obavio i obavezni lekarski staž. Zahvaljujući poznavanju stranih jezika specijalizirao je hirurgiju na Klinikama u Budimpešti, Parizu i Berlinu. Po završetku specijalizacije vratio se u Vršac i otvorio je privatnu ordinaciju, a za vreme rata bio je u sanitetskim vojnim ustanovama. Bio je jedan od vodećih hirurga toga vremena u Vojvodini i poznati stručnjak u zemlji i inostranstvu. Otpušten je iz službe nakon aprilskog rata 1941. g. i držan je kao talac za vreme mađarske okupacije. Po završetku rata vraćen je na staru dužnost.

[19] Emil Libman, *Istaknuti lekari Subotice 1792–1992*, Subotica 2003, 51–56.



Санаторијум др Ђерђа Шанте

дома који се налазио преко пута болничких зграда. Првих месеци по избору за шефа Одељења за очне болести др И. Шерцер је замолио управника Болнице да интервенише да се околина Болнице уреди. Да би се смањила количина прашине у зраку потребно је калдрмисати улице и сађење дрвећа у околини Болнице, што је Градска власт подржала и следеће године испунила молбу др И. Шерцера.[20]

Др Андрија Штампар (1888–1968), начелник Одељења за хигијену Министарства здравља и социјалне политике тражио је 1925. да се у целој држави по окрузима сачини Програм рада о борби против ширења трахома.[21] Тако је др Лазар Марковић (1876–1935) начелник Одељења за народно здравље и социјалну политику Краљевске банске управе Дунавске бановине у Новом Саду, 1926. године организовао Састанак свих лекара Војводине који се боре против ширења трахома.

Одељење за унутрашње болести било је и после 1918. у приземном павиљону (Д). Конкурсом од 2. јула 1920. године постављен је за шефа Одељења др Јосип Мартинис[22] након привременог шефа др Бранка Мухачевића који је био шеф од 1919. до 1920.[23] Др Мартинис је начелник Одељења до 1937. године. Напушта Суботицу и на његово место постављен је др Жика Јакшић (Крчедин, 1881 – ?) који је дипломирао 1911. у Бечу.

Др Андрија Штампар организује *оснивање Антитуберкулозних диспанзера* у целој земљи. У Војводини је од 1920. до 1925. отворено 12 АТД-а а међу њима један АТД у Суботици. На Иришком венцу 1926. отворено је опоравилиште за слабу и болешљиву децу, а 1930. опоравилиште се адаптира у *Лечилиште за туберкулозну децу и одрасле*. Школска деца су прегледавана пре и после завршетка школске године.[24]

Др Пајо Ивковић Ивандекић успешно се борио против економске кризе која је владала 1922/23. Обратио се Министарству за здравље и социјалну политику за помоћ, али је добио веома мало средстава која нису покривала ни трошкове болнице за месец дана. Од стране Градске управе је стога тражио да Град уступи Болници земљиште иза болничких зграда, да би се гајило поврће за исхрану болесника. Надаље, предложио је да се умањи грејање соба осим операционих сала и да се једно време нередовно исплаћују принадлежности особљу болнице.[25] Године 1926. отворио је апотеку у Болници коју је водила главна часна сестра Шен Елија.

За време друге економске кризе 1927/28. када је предложено да Болница буде под патронатом Покрајинских власти донео је одлуку да се због неповољних уговора предлог одбије, па је са Градском управом Суботице поново покушао да се криза преброди.[26]

После свих потешкоћа рад у Болници се побољшао и нормализовао. Др П. Ивковић-Ивандекић је желео да реши један социјални проблем здравствене политике у Суботици – како да помогне сиромашним болесним женама, трудницама и женама пред порођај. Наиме, имућније жене су одлазиле на прегледе код приватних лекара и у приватни Санаторијум др Ђерђа Шанте, хирурга и гинеколога-акушера, а дотле су се сиромашне жене за помоћ обраћале старијим женама, а често су се саме порађале код своје куће. *Јеврејска болница* (отворена 1923) примала је на лечење и порођај и сиромашне жене друге вероисповести, уколико је било слободних болесничких постеља.

У договору са градским властима написан је 1934. године *Правилник Градске Јавне Болнице* града Суботице, који је по својој садржини био

[20] Isto, 88–91; Klasje naših ravni 5-8, 2017, 98–103.

[21] Mirko Dražen Grmek; Andrija Štampar, *Med.enciklopedija*, knj. IX, Zagreb 1964.

[22] ИАСу, Ф. 47, Градско поглаварство – Суботица (1918–1941); 1919–1942, Инв. бр. 1003, Именик зубних лекара, зубних техничара, бабица, приватних и градских лекара 1922–1937. и неки подаци о лекарима од 1887. г.; Др Јосип Мартинис рођен је у Комижи (оток Хвар) 1882. године. После завршене основне и средње школе студирао је на Медицинском факултету Универзитета у Бечу, где је дипломирао 1908. године. Од 1.2.1909. до 5.8.1909. радио је као лекар на броду агенције *Transaltlantic* који је саобраћао између Трста и Њујорка. Од 9.8. до 1.10.1911. радио је на острву Брачу, а од 5.10.1911. до 15.1.1919. је лекар у Старом граду на острву Хвару. 19. 1.1919 – 30.06.1920. је лекар у Војној болници у Мостару. 1.8.1920. шеф је Интерног одељења у Суботици.

[23] Neven br. 47, 1919. III 1.

[24] J. Popović, D. Lazić, *Prilog istoriji socijalno-medicinske delatnosti u Vojvodini između dva svetska rata*, u: Zbornik radova XIX Naučnog sastanka Društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Novi Sad 1968, 41–48.

[25] Emil Libman, *Subotička bolnica od Uboškog doma do savremenog stacionara*, Subotica 1997, 119.

[26] Isto, 122.

сличан Правилнику уз 1905. године.[27]

Др П. Ивковић Ивандекић заједно са Управом Болнице обратио се Градском већу да одобре изградњу *Одељења за гинекологију и акушерство*, што је Градско веће и одобрило, а Банска управа својим решењем (V-бр.20691/30.VII 1936) потврдила елаборат те изградње.[28]

Једноспратни павиљон је изграђен дуж јужног дела хируршког павиљона са којим је повезан кратким ходником а везан је њиме и административно. Свечано је отворен 29. новембра 1937. године. Др П. Ивковић-Ивандекић основао је посебно *Одељење за болести уха, носа и грла* (ОРЛ) 1939. године у једном делу десне половине Одељења за очне болести (павиљон Ф) са доградњом кућице која је служила за чекаоницу из које се улазило у амбуланту за преглед и у операциону салу. На спрату су биле болесничке собе.

Априла 1940. за шефа Одељења постављен је др Анте Шокчић (1911–1980) који је завршио Медицински факултет и специјализацију на Клиници за болести уха, носа и грла у Загребу.[29]

Други светски рат почиње следеће године и Др Анте Шокчић одлази у војску од 2. априла 1941. до октобра 1944. године. Др Пајо Ивковић-Ивандекић је априла 1941. одведен у Будимпешту и држан је као талац. Током окупације 1941–1944. на руководећа места у болници долазе лекари-специјалисти из Мађарске. Изменило се неколико директора да би на крају био именован др Јанош Барањи (Baranyi János), специјалиста рендгенолог. На Одељењу за унутрашње болести поред шефа др Кароља Бенчата (Bencsáth Károly), раде др Винко Перчић, др Војислав Стипанчевић и др Константин Бранкован (кратко време 1944/45 год. био је шеф Одељења а затим на Медицинском факултету у Београду постаје професор патологије). Шеф Одељења за хируршке болести био је др Лајош Ревфи (Révffy Lajos), а на Одељењу су радили др Пал Балог, др Милутин Самуилов (секундарни хирург) и др Иван Фалтум (помоћни хирург). На Одељењу за гинекологију и порођаје постављен је био за шефа др Чонгор Фаћол (Fátyol Csongor), а на Одељењу за очне болести др Јанош Мајорош (Majoros János). На овом Одељењу радио је и др Јанчи Хегедиш (Hegedűs Jáncsi), који је и пре 1941. г. радио уз др Иву Шерцера, а после 1944. г. отишао је на Војно-медицинску Академију у Београд. Шеф Одељења за болести уха, носа и грла био је др Геза Мезељ (Meszöly Géza), а Одељења за неурологију и психијатрију др Иштван Ке (Kő István), док су на Одељењу за кожне и венеричне болести радили др Михајло Виг (Vígh Mihály) као шеф и др Геза Тарјан који након 1945. године одлази на специјализацију из ортопедије и постаје први ортопед у Војводини.[30]

У овом периоду било је размишљања о проширењу болнице. Тако се предвиђало преуређење Одељења за унутрашње болести (Д) за потребе Одељења за кожно-венеричне болести, а Одељење (Б) да се преуреди за Одељење за унутрашње болести. Била је намера да се отвори Одељење за дечије болести у једном делу Одељења за очне болести (павиљон Ф) одн. на Одељење за хируршке болести (павиљон Ц).



Зграда Убошког дома, на спрату се налазила амбуланта за преглед болесне деце.

По завршетку Другог светског рата 10. октобра 1944. године, др Пајо Ивковић Ивандекић се враћа у Суботицу и тадашњи председник НОО Лајчо Јарамазовић (Суботица, 1905 – Суботица, 1963) поставља га за управника Болнице да организује болничку службу. Враћа се и др Анте Шокчић и поново је начелник ОРЛ одељења Градске јавне болнице.

Отвара се *Партизанска болница* 26. октобра 1944. године у којој су радили: др Војислав Стипанчевић, др Анте Шокчић, др Милутин Самуилов, др Владета Савић и др Лајош Секер. Болница је била смештена у просторијама Правног факултета (данашња Хемијско-технолошка средња школа). Војни санитет за Бачку, Банат и Барању преузима Партизанску болницу 2. децембра 1944. и оснива тзв. *III Болнички центар* којим руководи др Анте Прћић, а касније др Анте Шокчић. Овај Војни центар је вршио надзор над свим војним болницама северне Бачке. Због великог броја рањених, отворене су још три привремене болнице у којима су руководиоци били: др Александар Хил, др Фрањо Видаковић и др Бела Острогонац. Децембра 1944. НОО доноси одлуку да напуштено имање „Podmanizky“ постане *Војни Реконвалесцентни центар*.[31]

---

[27] Pravilnik Gradske Javne bolnice grada Subotica iz 1934. godine.

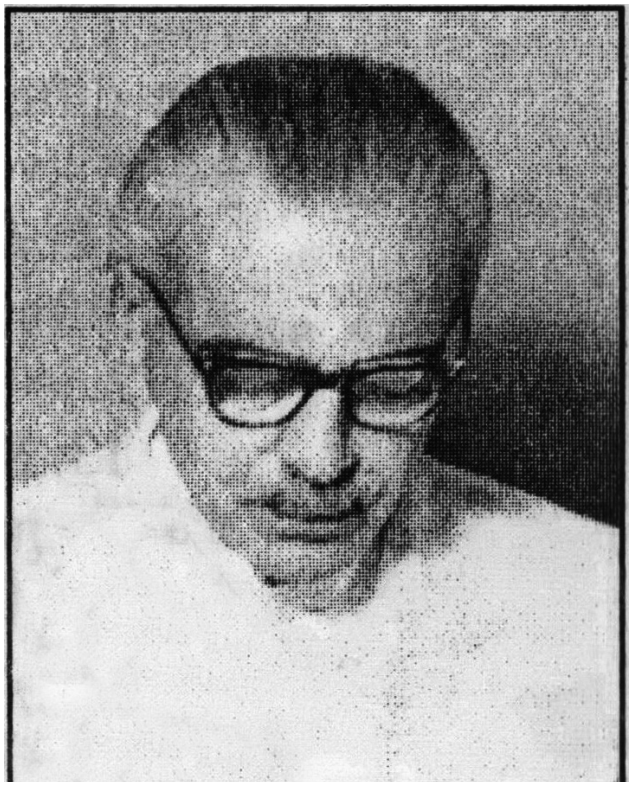
[28] ИАСу, Ф. 47, пред. бр. IV 5515/1938. (види спис Банске управе бр. V 20691 од 30.VII 1936).

[29] Marko Sente, *Prof. dr Ante Šokčić u povodu 55. godišnjice osnivanja Otorinolaringološkog odeljenja u Subotici*, u: Medicinski pregled 47 (7-8), Novi Sad 1994, 287–291.

[30] ИАСу, Ф. 275, Збирка пројеката, кут. бр. 17 и 18, Пројекти и списи Градске јавне болнице у Суб. (1941–1944).

[31] ИАСу, Ф. 68, Градски народни одбор – Суботица 1944–1958, Записник народноослободилачког одбора гра-

Др Анте Шокчић одлази у Војну болницу у Петроварадину, где је био шеф Одељења до 3. јануара 1947. године, када одлази у Београд на Војно-медицинску академију. Године 1946. за начелника ОРЛ одељења изабран је др Иштван Штајн (Stein István, 1898–1980).[32] После др И. Штајна шеф одељења је био др Павле Абелсберг (Abelsberg Pál, 1892–1959), од 1946. па све до своје смрти 1959. године.[33] ОРЛ одељење је премештено 1952. године у приземни павиљон бившег гинеколошко-акушерског одељења.



др Анте Шокчић

Проналаском и применом сулфонамидских и антибиотских препарата (крајем 30-тих и током 40-тих година XX века), број оболелих са венеричним болестима и болесника са трахомом се смањио. Због тога је др П. Ивковић-Ивандекић преместио Кожно-венерично одељење из павиљона Б у павиљон Д, а Интерно одељење из приземног павиљона Д у павиљон Б. Тако је Интерно одељење коначно добило просторије у приземљу новог павиљона, за туберкулозне болеснике.

Било је неколико начелника Интерног одељења: др Константин Бранкован (1944), др Геза Леви (1945–1949), др Н. Дамашка (1949–1950), када је изабран др Винко Перчић (1911–1989), специјалиста интерне медицине. На одељењу за Кожно-венеричне болести 1946. и даље је шеф др Михаљ Виг (1907–1992), специјалиста за дермато-венерологију, који је завршио специјализацију на Клиници за дерматологију Медицинског факултета у Загребу.

Године 1947. након одласка часних сестара, отворено је на спрату Е павиљона *Одељење за дечије болести* са 13 постеља. За шефа је постављен др Јулије Волф, специјалиста педијатар.[34] Одељење је премештено на спрат бившег гинеколошко-акушерског одељења 1952. године.

Исте године је отворен *Кабинет за рендгенолошку дијагностику* смештен у левом крилу павиљона Д. Кабинет је имао две просторије, чекаоницу у коју се улазило директно из дворишта и собу за прегледе. Шеф Кабинета била је др Марцела Јагић, специјалиста рендгенолог.[35]

У приземном делу павиљона Б отворено је 1947. *Одељење за туберкулозне болеснике*, а за шефа је постављен др Милко Аурел, специјалиста за плућне болести и туберкулозу.[36] Одељење

да од 24. октобра 1944. и од 15. децембра 1944. године.

[32] Marko Sente, *Istorijat otorinolaringologije u Subotici*, Subotica 1997, 62–64.

[33] Исто, 51–55.

[34] Emil Libman, Theodor Kovač, *Volf Julije*, u: Srpski biografski rečnik, knj. 2, Novi Sad 2006, 306–307. Julije Volf (Wolf Gyula) (Kaloča Mađarska, 1887 – Subotica, 1954), lekar pedijatar. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Budimpešti krajem 1909. godine, gde je na Klinikama specijalizirao pedijatriju koja mu je priznata od strane Ministarstva narodnog zdravlja Kraljevine SHS septembra 1925. god. U Subotici radi od 1913. god. gde vrši privatnu praksu i službu pedijatrije u subotičkoj jevrejskoj bolnici, sve do deportacije. Vratio se iz deportacije 1945. i 1947. godine postavljen je za načelnika novootvorenog dečijeg odeljenja u Subotičkoj bolnici.

[35] Emil Libman, *Prva rendgenologinja u Subotici*, u: Klasje naših ravni 5-6, 2003, 112–115. Jagić Marcela (Subotica 24.8.1901 – Rovinj 26.8.1990), lekar-rendgenolog. Diplomirala je na Medicinskom fakultetu u Gracu 1928. god. Obavezni lekarski staž završila je delimično u subotičkoj Bolnici, a delimično u Bolnici u Splitu. Radila je kao lekar opšte medicine u ambulantama Doma zdravlja. Dobila je specijalizaciju iz rendgenologije i specijalistički staž obavlja u Gradskoj bolnici u Drezdenu i Zavodu za lečenje bolesnika sa tuberkulozom kostiju u Nordeneku (Nordenney, Zap. Nemačka), zatim u Opštoj bolnici u Beču (Wien) kod dr G. Holckhnehta (Holzknecht Guido, 1872–1931), tada poznatog profesora rendgenologije u svetu kao i u Opštoj državnoj bolnici u Beogradu. Stručni ispit je dala u Beogradu, a specijalistički ispit je položila 1934. na Medicinskom fakultetu u Beču. Specijalizaciju joj je priznalo Ministarstvo za narodno zdravlje i socijalnu politiku Kraljevine Jugoslavije.

[36] Emil Libman, *Istaknuti lekari Subotice (1792–1992)*, Subotica 2003, 92–95. Dr Milko Aurel (Milkó Aurél Subotica, 1900 – Subotica, 1985). Diplomirao je 1926. godine na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beču. Radio je na Internim Klinikama u Beču i Budimpešti i u Guardaval Sanatorijumu za plućne bolesti u Davosu u Švajcarskoj, gde je i završio specijalizaciju iz ftiziologije. Po povratku u Suboticu 1930. god. radi kao lekar praktičar, konsultant je

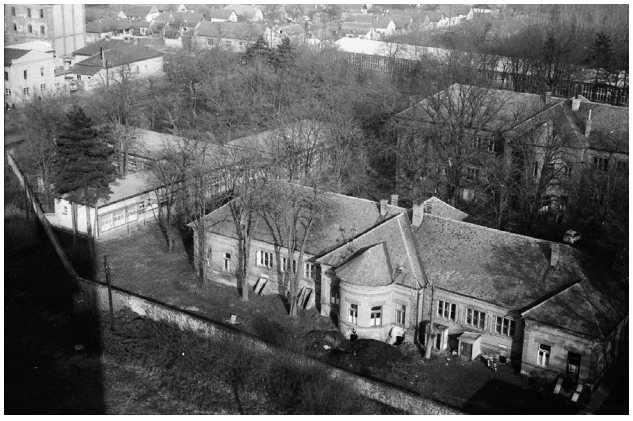


Једноспратни павиљон
Одељења за гинекологију и акушерство

се 1952. премешта у Ф павиљон, а Очно одељење у просторије павиљона Е.

Пододељење за Гинекологију и порођај одвојено је од Хируршког одељења 1946/47. и постаје самостално. За шефа одељења постављен је др Симо Мучалов (1902–1977), специјалиста гинеколог, а затим др Карло Терек (Térék Károly), специјалиста гинеколог и акушер од 1947. Одељење за Гинекологију и акушерство премештено је 1952. г. у зграду бивше Јеврејске болнице. За шефа Хируршког одељења постављен је др Душан Малушев.[37]

Одељење за душевне болеснике водио је и даље др Пајо Ивковић Ивандекић до одласка у пензију (1950).



Улаз за Кабинет за рентгенологију

Др Пајо Ивковић Ивандекић је био члан и Председник Подружнице Српског лекарског друштва (1946–1950), био је члан првог Управног одбора Друштва лекара Баната, Бачке и Барање 1919, а после Другог светског рата потпредседник Друштва за помагање бедних и невољних *Добро дело*, члан и лекар Југословенског атлетског клуба *Бачка*. Добитник је Ордена рада св. Саве IV реда (1930) и Дипломе Подружнице Српског лекарског друштва Суботица (1965). Преминуо је 12. јануара 1973. године.

Закључак

Током свог дугогодишњег руковођења Болницом настојао је да побољша рад у Болници и да га усклади са савременим начелима медицинске науке, обилазио је клинике у иностранству и упознао нове трендове у третману болесника и организацији болничке службе. Оставио је видног трага у здравству Суботице борећи се са осталим стручним кадром за напредак медицине у нашем граду, нарочито у тешким годинама финансијске кризе.

Захвалност:
- Гђи Јасни Васић, раније запосленој као службеник на Интерном, Неуролошком и Психијатријском одељењу, због помоћи при писању и обради рада.
- Дејану Мркићу, архивисти Историјског архива Суботица, због избора и припреме слика из збирке фотографија Историјског архива Суботица.

Литература

Emil Libman, Istaknuti lekari Subotice (1792–1992), Subotica 1997.

Emil Libman, Subotička bolnica od Uboškog doma do savremenog stacionara, Subotica 1997.

Đerđ Sakač, Početak rada psihijatrijskog odeljenja u Subotici i osvrt na patologiju tokom 1905–1914. god, Med. pregled br. 11-12, 1988.

Stevan Mačković, Subotički lekari između dva rata (1918–1941) angažovani i u drugim javnim delatnostima, Vek naučnog pregnuća – Zbornik radova, Subotica 2000.

Eva Bačlija, Kolevka ljulja srcem, Subotica 2003.

Tatjana Petković, Osnivanje Besplatne državne ambulante u Subotici, Vek naučnih pregnuća– Zbornik radova, Subotica 2000.

Gordana Prćić Vujnović, Viktorija Aladžić, Mirko Grlica, Gradotvorci II, Subotica 2006.

Gordana P. Vujnović i sarad., Gradska kuća 1912–2012, Subotica 2012.

Szabadka sz. kir. város Mária-Váleria Közkórházának Szabályzata, Szabadka 1905.

Stevan Mačković, Odnos vlasti prema prostituciji pre i nakon drugog svetskog rata, Rukovet 5-8, decembar 1999.

Jelena Zulević, 120. godina od rođenja našeg prvog psihoterapeuta (rukopis)

Emil Libman, Luka Anđelić, Dr Dušan Malušev, hirurg, ginekolog, pesnik, Rukovet br.4-5-6, 2003.

Mirko Dražen Grmek, Andrija Štampar Med.

u Jevrejskoj bolnici i u ambulanti državne železnice. Specijalizacija iz ftiziologije priznata mu je rešenjem Kraljevske banske uprave Dunavske banovine pod.br. VI-19/12.1.1931. god.

[37] Vidi napomenu broj 18.

enciklopedija, knj. IX, Zagreb, 1964.

J. Popović, D. Lazić, Prilog istoriji socijalno-medicinske delatnosti u Vojvodini između dva svetska rata, Zbornik radova XIX Naučnog sastanka Društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Novi Sad 1968.

Marko Sente, Prof. dr Ante Šokčić u povodu 55. godišnjice osnivanja otoinolaringološkog odeljenja u Subotici, Medicinski pregled, Novi Sad 1994.

Marko Sente; Istorijat otorinolaringologije u Subotici, Subotica, 1997.

Emil Libman, Theodor Kovač, Volf Julije, Srpski biografski rečnik, knj. 2, Novi Sad 2006.

Emil Libman, Prva rendgenologinja u Subotici, Klasje naših ravni 5-6, 2013.

Извори

Bácsmegyei Napló, 1918. X 3.

ИАСу, Ф. 2, Градско веће слободног краљевског града – Суботица (1861–1918); 1838–1918.

ИАСу, Ф. 32, Уред великог жупана Суботице и Баје 1872–1918.

ИАСу, Ф. 47, Градско поглаварство – Суботица (1918–1941); 1919–1942.

ИАСу, Ф. 68, Градски народни одбор, Суботица 1944–1945.

ИАСу, Ф. 275, Збирка пројеката.

Neven broj 47, 1919.III 1.

Összefoglaló

Dr. Pajo Ivković-Ivandekić,
A Szabadkai Általános Közkórház hosszú ideig szolgáló igazgatója 1919–1941. és 1944–1950.

A munka dr. Paja Ivković-Ivandekić életét és munkásságát mutatja be röviden a két világháború közötti időszakban, valamint abban a második világháború utáni néhány évben, amikor a Szabadkai Általános Közkórház igazgatója volt. Az 1905-ös szabályzat értelmében ő vezette a Bőr- és Nemibeteg Osztályt, valamint az Elmebetegségek Alosztályát. Igyekezett leküzdeni a válságos időkben felmerült nehézségeket, egyes osztályokat pedig a modern orvostudomány követelményeinek megfelelően nyitott meg.

Kulcsszavak: Dr. Pajo Ivković-Ivandekić, nehézségek és sikerek a munkában.

Summary

Dr Pajo Ivković-Ivandekić
Long-term director of the General Public Hospital in Subotica in 1919–1941. and 1944–1950.

The paper is about the life and work of Dr Pajo Ivković-Ivandekić director of General Public Hospital in Subotica in period between the two World Wars and a few years after Second World War. He was the headmaster of the Venereal Skin Diseases Department and sub department for mental illnesses according to the Rules and Regulations of the Hospital from 1905. He was a tenacious fighter against the difficulties of the crises after the war and he was the founder of certain new departments in the hospital accordant with contemporary medical science.

Key words: Dr Pajo Ivković-Ivandekić, difficulties and successes in work

UDC: 811.511.141`373.21

Kubičković Ákos

Városi Múzeum, Szabadka

A Kőrös és a vele kapcsolatos toponímiák

Összefoglaló: Mivel munkánk a Kőrössel kapcsolatos helynevek vagy toponímiák felkutatását és bemutatását tűzte ki célul, írásunk elején a helynevekkel foglalkozó tudományt a toponomasztikát mutattuk be. A kutatás során legtöbbször a Kőrös ér hidronímiával találkoztunk, így a legtöbb adat is Kőrösről mint víznévről szól, valamint a folyás mentén húzódó földterületről, amely ugyanezt a nevet viseli. Ezen kívül a Kőrös erdő-, kaszáló-, út- és hídnévként is megjelenik. Ezeket próbáltuk bemutatni, ahol lehetett térképekkel és levéltári anyaggal is alátámasztottuk nézeteinket. Végezetül néhány térképet is bemutattunk, amelyek közvetlenül vagy közvetve a Kőrös érről tanúskodnak.

Kulcsszavak: Kőrös, toponímiák, helynevek

A toponomasztika mint a történelem segédtudománya

Toponomasztika alatt a toponímiákkal foglalkozó tudományt értjük. Tágabb értelemben, helynevekkel vagy földrajzi nevekkel foglalkozó tudomány. A toponímia magyarul helynév, tehát helynévtanról beszélünk. Ehhez szorosan kapcsolódik az onomasztika[1] is, mivel a helynévtan az onomasztika azon ága, amely a helynevek különböző aspektusait tanulmányozza (eredetüket, típusaikat, jelentésüket, alakjaikat...). Mondhatnánk, hogy a toponomasztika a lingvisztika, a történelem és a földrajz szintézise. Ebben a munkában a Kőrössel kapcsolatos helynevekkel foglalkoztunk, azok előfordulásával, formájukkal, kapcsolataikkal. A toponomasztika a történelem segédtudományaként is fontos, ezért munkánkban megpróbálunk rámutatni különböző forrásokra (levéltári anyag és térképek) amelyekkel kapcsolatba hozhatók a Kőröshöz kötődő toponímiák.

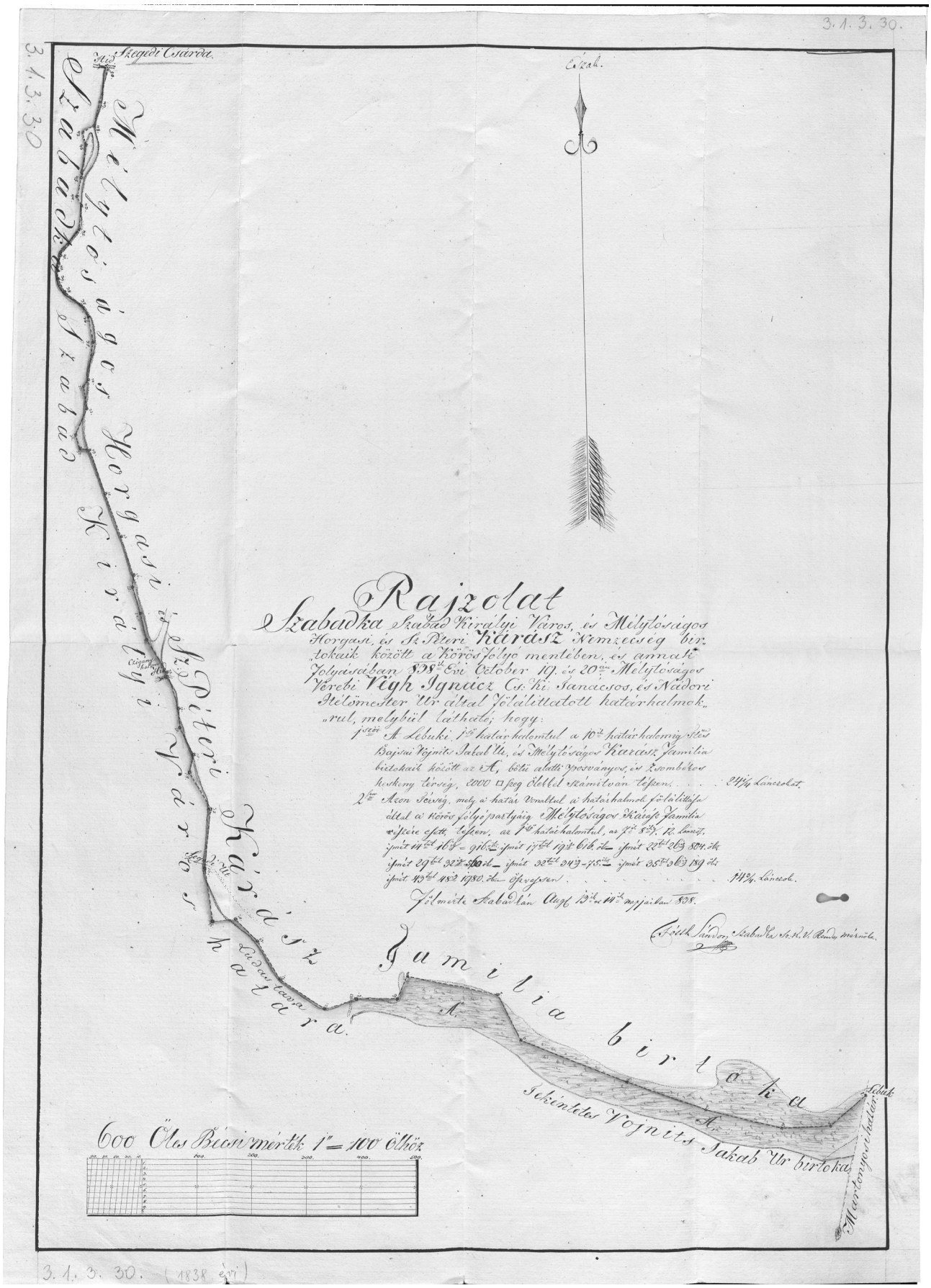
Kőrös föld és Kőrös ér

Amikor Iványi István az 1743-ban Szent Mária szabadalmazott kamarai mezőváros privilégiumát, valamint a magyar királyi kamarával kötött szerződést ismerteti, a harmadik pontban felsorolja a város birtokterületeit. A tizenkét puszta felsorolása után azt írja, hogy *a városé továbbá a Jeszenovac vagy Kőrös-nek nevezett ér és a Pality tó*.[2] Egy évvel későbbi adat, Jeszenovac vagy **Kőrösér** és **Kőrös nevű földrészt** emleget mint a Csesztiszár határai.[3] Ezt az 1744-es adatot Szekeres László is említi a szabadkai helynevekről szóló munkájában.[4] Szekeres Kőrös nevű földterületet említ, amely a várostól északra a Kőrös-ér mellett feküdt.[5]

Tehát először ér vagy patak és földterület neveként jelentkezik a Kőrös. A későbbiekben Iványi, helynévtáraiban a *Kőrös bara* elnevezést használja, leírva annak folyását a Tompa pusztából egészen a Tiszáig.[6] Egyértelmű, hogy a Kőrös-érre gondolt.

A Kőrös-ér folyásának, pontosabban annak mentének leírásával több helyen találkozunk. Az áttanulmányozott írások alapján nyilvánvaló, hogy valahol a Tompa pusztán ered, onnan délkeleti irányba halad, így akkoriban természetes határt képzett Szabadka és Szeged városok birtokai között. A Ludasi-tavat érintve tovább folyik és valahol Adorján környékén torkollik a Tiszába. Azt, hogy Tompa pusztán ered és folyik Iványi is alátámasztotta amikor a Tompa pusztáról írva a Kőrös-ér mentét emlegette.[7] Azt is nagy valószínűséggel kijelenthetjük, hogy a Kőrös-ér képezte a természetes határt a szabadkai és a szegedi földek között. Mivel természetes határról van szó, ez gyakran változott, ami a 18. század folyamán többször komolyabb összetűzésekhez vezetett a szabadkaiak és a szegediek között. Az 1779-es rendelet értelmében immár Maria Theresiopolis szabad királyi város örökös tulajdonába kerültek, a már eddig is birtokolt területek a Kőrös érrel együtt.[8] Az, hogy a Kőrös ér által képzett *természetes határ* problémás volt egyértelmű mivel már 1780-ban Kárász Miklós Horgos birtokosa azt panaszolta, hogy ő a Horgos pusztát egészen a Kőrösérig kapta, a város (Szabadka) pedig túllépte ezt a határt. Ezért Kárász azt kérte, hogy a Kőröséren túli birtokába a várost (Szabadkát) ne iktassák be.[9] Az előző sorokból látszik, hogy a Kőrös-ér egyértelműen a szabad-

[1] Onomasztika – a szótannak a tulajdonnevekkel foglalkozó ága.
[2] Iványi István, *Szabadka szabad királyi város története I,* Szabadka 1886, 141.
[3] Uo.158-159.
[4] Szekeres László, *Szabadkai helynevek: helytörténeti kézikönyv*, Szabadka 1975,29.
[5] Uo.
[6] Iványi István, *Bács-Bodrog vármegye földrajzi és történelmi helynévtára. 1-2. kötet,* Szabadka 1991, 139.
[7] Iványi István, *Bács-Bodrog vármegye földrajzi és történelmi helynévtára 3-5. kötet,* Szabadka 1991, 125.
[8] Iványi István, *Szabadka szabad királyi város története II*, Szabadka 1892, 71.
[9] Iványi István, *Szabadka szabad királyi város története I,* Szabadka 1886, 295.



Tóth Sándor a Kőrös-eret ábrázoló térképe 1838-ból – F. 3.1.3.30

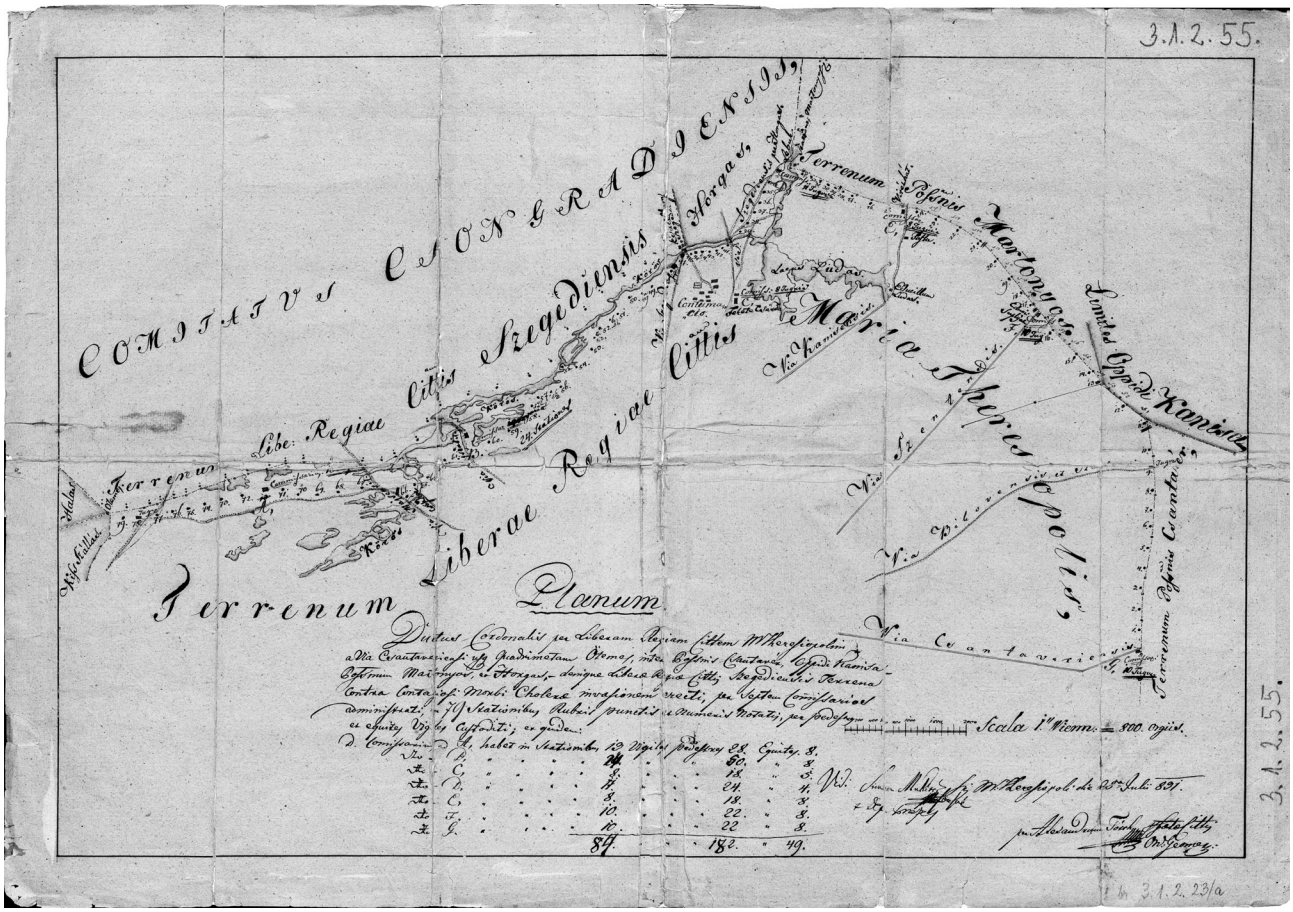
volt. Sőt Győre Kornélnál a Szabadkai homokpuszta a Kőrös völgyéig terjed ettől keletre a Tiszáig már a Horgosi homokvidék terül el.[10] Ebből kifolyólag a Kőrös képezi a határt a Szabadkai és a Horgosi homokpuszta között. Megállapíthatjuk, hogy Iványi történeti és Győre földrajzi határai fedik egymást.

Néhány mondatot most a Kőrös név eredetéről. Penavin és Matijevics gyűjtése szerint a patak nevét, a partján lévő kőrisfákról kaphatta, viszont megjegyzik, hogy egyesek szerint egy szegedi családnév a név alapja.[11] A Kőrös-ér Kiss Lajos etimológiai szótárában is megjelenik, ahol családnévként is alkalmazhatónak mondja, e mellett a kőrös kőrisfát is jelenthet, az ér pedig egyértelműen kisebb vízfolyást jelöl.[12] Érdekes, hogy Iványi a város történetéről írt második kötetében egy lábjegyzetben egy 1796-os dokumentumra hivatkozik, amelyhez egy jegyzettel ellátott térkép volt mellékelve, mely szerint ezen ér partján nyír-, szil- *s főleg kőrisfabokrok teremnek*.[13] A magyar változatban általában *Körös* vagy *Kőrös* névváltozat ismert. A délszláv nyelveknél több variáció ismert. Vannak az egyértelműen, a magyar változat átvételei mint a: *Kireš*, *Kereš*, viszont létezik a *Jeszenovac* (ahogy Iványi használta) és a *Jasenovac* (Matijevics Lajos gyűjtésében)[14] változat is. Mivel a *jasenovo drvo* magyarra fordítva *kőrisfa*, így érthető az összefüggés. Valószínűbbnek tartjuk a patakocskának a kőrisfákról vagy bokrokról való elnevezését.

Kőrösi erdő, kaszáló, út, híd

A Kőrös ér környékén további helynevekre bukkanhatunk, amelyek a névadó vízfolyás nevét viselik.

A **Kőrösi erdő** behatárolása egy kicsit problémás. Szekeresnél a Tölgyfás erdő és a Kőrös-ér közötti terület, melynek erdősítései 1771, valamint az 1823/24-es években zajlottak.[15] Viszont meg kell említeni, hogy a Kőrös-ér közvetlen közelében van az ún. Hajdújárási erdő, de nincs messze a Radanováci erdő sem. Szekeres erre vissza is tér és közli, hogy a radanováci erdő a majsai országúttól, a radanaváci szántóföldek és szőlőktől északra, hosszú sávban elterülő erdő, sőt az elnevezése sem állandó, mivel egy részét néha Hajdújárási-, sőt Kőrösi erdő-



Az 1830/31-es kolerajárvány elleni kordon térképe, amely a Kőrös mentén húzódott – F.3.1.2.55

[10] Győre Kornél, *Szabadka településképe*, Szabadka 1976, 12.
[11] Penavin Olga, Matijevics Lajos, *Szabadka és környéke földrajzi neveinek adattára*, Újvidék 1976, 113.
[12] Kiss Lajos, *A földrajzi nevek etimológiai szótára, 1. kötet*, Budapest 1988, 796.
[13] Iványi István, *Szabadka szabad királyi város története II*, Szabadka 1892, 158.
[14] Matijevics Lajos, *Bácska történeti viznevei*, Újvidék 1986, 67.
[15] Szekeres László, *Szabadkai helynevek: helytörténeti kézikönyv*, Szabadka 1975, 29.

ként tüntetik fel.[16] Végül is megállapíthatjuk, hogy egy erdőkomplexumról van szó, ahol valószínűleg az erdős részek foltokban jelentkeztek, kisebb – nagyobb távolságokra egymástól, ezért lehetett több elnevezésük. Pesty Frigyes 1864. évi kéziratos helynévtárában azt állítja, hogy *a Köröspatak mellett egykor létezett Körös erdői irtvány*.[17] Az erdő ritkítás vagy ha úgy tetszik irtás nyomaira lehet akadni a levéltári anyagban. A városi erdész 1864 májusában jelenti, hogy *a kőrös erdőben eszközölt erdő vágás bevégeztetett*.[18] Ennek tudatában kijelenthetjük, hogy a Kőrös erdei irtvány 1864 májusában már létezett. Ezzel van kapcsolatban egy másik irat, amely a Kőrösi erdőben lévő csőszháznál történt, árverés útján eladott *Körös-fa* eredményeiről számol be.[19] Egyértelmű, hogy a Kőrös erdő egyik ritkítása az 1860-as évek közepén ment végbe.

A **Kőrös nevű kaszálót** már Pesty Frigyes is feljegyezte, sőt tudomása szerint *nevét a hasonnevű folyócskáról vette*.[20] Penavin és Matijevics gyűjtésében *kőrösajji*-kaszálóként emlegetik.[21] A kőrös kaszálói széna lekaszáltatásáról és betakarításáról a levéltári anyag is tanúskodik az 1860-as évekből.[22] Viszont ha visszaemlékezünk a 18. századi Szabadka-Szeged határpörökre, legtöbbször a Kőrös menti kaszálók említéseivel találkozunk.[23] Ez mind arra enged következtetni, hogy ezek a kaszálók már a 18. század folyamán is léteztek és használatban voltak.

Létezett **Kőrösi út** is, amely *a szabadkaiakat a Kőrösi kaszálóval kötötte össze*.[24] Tehát valószínűleg a patakocskáig vezethetett, melynek partján terült el a kaszáló. Érdekességként említendő, hogy az elnevezés utcanév formájában még ma is létezik, Szabadkán, sőt Hajdújáráson is. A hajdújárási *Kireška* a vasút mentén, a Kőrös folyásnál is elhalad.

A **Kőrösi hídról** majdnem semmilyen adatunk sincs. Egyedül Penavinék említenek egy Kőrösi fahidat.[25] Viszont nem mellékeltek magyarázatot vagy útmutatást. Egyáltalán nem kizárt, hogy a helyiek építettek fahidat a patakon keresztül való átjárás céljából. Erről tanúskodik egy fénykép, a Szabadkai Városi Múzeum gyűjteményéből, amelyen egy egyszerű fából készült hidacska látható a Kőrösön.



Híd a Kőrösön – Muhi János felvétele, 1996. A Szabadkai Városi Múzeum gyűjteményéből.

A Kőrös a térképeken

Munkánk lezárásaként bemutatnánk néhány térképet, amelyeken találkozni a Kőrös toponímiáival.

Körülbelül az 1690. év környékén készült Marsigli-féle vízrajzi térképen *Kares bara* elnevezésű folyással találkozunk, amely Szegedtől délre és a Palicsi-tótól keletre lett berajzolva és a Tiszába torkollott.[26] Még két kisebb folyás található a közelében, viszont az elnevezés alapján úgy gondoljuk, hogy a Kares bara lehet a mi Kőrösünk.

Az *Arcanum* adatbázisán keresztül, hozzá tudtunk férni, Magyarország első (1782-1785) és második (1819-1869) katonai felmérésénél készült topográfiai térképekhez. Az első térképen, a Ludasi-tótól nem messze folyik a *Kőrös Ér*, melynek folyása követhető a Tompa pusztából egészen a Tiszába való torkolatáig, amelyet ezen a felmérésen Kanizsa mellé rajzoltak. Érdekes, hogy Kőrös-érre néhány átjárót is rajzoltak.[27] Lehetséges, hogy már a 18. szá-

[16] Uo. 41.

[17] Papp György, Rajsli Ilona, *Bácskai helységek Pesty Frigyes 1864. évi kéziratos helynévtárában*, Tóthfalu 2006, 181.

[18] Szabadkai Történelmi Levéltár (SzTL), F.2, Szabadka Szabad Királyi Város Tanácsa – Szabadka (1861-1918), 1648. 2424/polg. 1864.

[19] SzTL, F.2, 1673. 1451/polg. 1865.

[20] Papp György, Rajsli Ilona, *Bácskai helységek Pesty Frigyes 1864. évi kéziratos helynévtárában*, Tóthfalu 2006, 179.

[21] Penavin Olga, Matijevics Lajos, *Szabadka és környéke földrajzi neveinek adattára*, Újvidék 1976, 113.

[22] SzTL, F.2, 1680. 3364/polg. 1865.

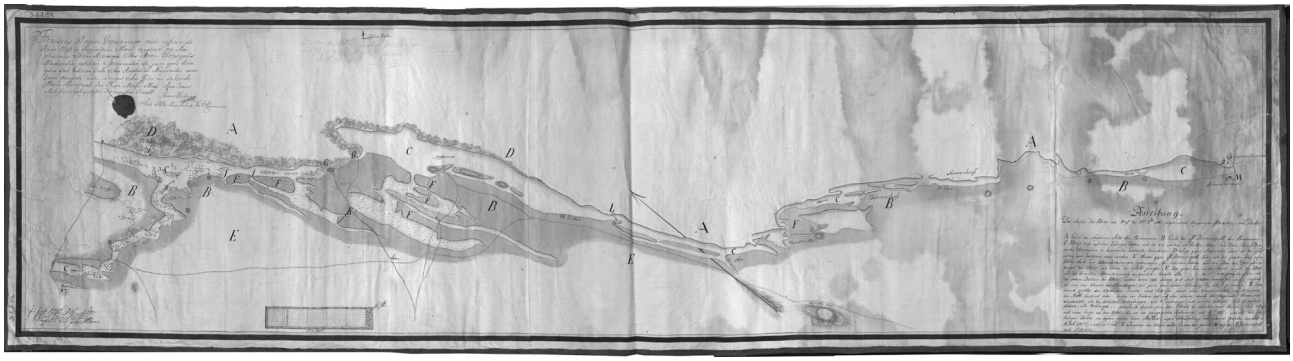
[23] Bővebben a Szegeddel folytatott határpörről: Iványi István, *Szabadka szabad királyi város története II*, Szabadka 1892, 113-117.

[24] Szekeres László, *Szabadkai helynevek: helytörténeti kézikönyv*, Szabadka 1975, 29.

[25] Penavin Olga, Matijevics Lajos, *Szabadka és környéke földrajzi neveinek adattára*, Újvidék 1976, 113.

[26] Biblioteca Digitala BCU Cluj: Danubius Pannonico Mysicus, https://dspace.bcucluj.ro/handle/123456789/13359 (31.10.2023)

[27] Magyarország (1782-1785) - Első Katonai Felmérés, https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?layers=147&bbox=2204463.8252505483%2C5794959.386961492%2C2216827.514575675%2C5799946.9030571 (31.10.2023)



A Kőrös érről készült térkép 1796-ból – F.3.1.2.54

zadban is voltak hidak vagy *töltéses átjárók* a Kőrösön.[28] A második felmérés alkalmával készült térkép az elsőnél izgalmasabbnak ígérkezik. A *Kőrös Ér* mellett feltünteti a *Kőrösi Erdőt* és egy *Kőrösi Tanyát* is. A Kőrösi erdő ezen a térképen a Kőrös folyásán túl helyezkedik el. Szemmelláthatóan a Radanaváci erdőt a Kőrösitől maga a patakocska választja el. A Kőrösi tanya a folyás mellett, a túloldalon helyezkedett el.[29]

Természetesen a Szabadkai Történelmi Levéltár térképgyűjteményében is őriznek jónéhány térképet, amelyeken feltűnik a Kőrös. Itt most csak néhányat ismertetünk.

Gabriel Wlassics 1789-ben készült térképe Szabadka (Maria Theresiopolis) szabad királyi város tágabb területét ábrázolja. Jól látható, hogy a város és az ún. *szegedi terület* közötti határt egy folyás, a *Morost Keres* alkotja.[30]

Wlassicsnak van 1796-ból is egy térképe, amely konkrétan a Kőrös érről készült.[31]

Az 1830/31-ben tomboló kolerajárvánnyal kapcsolatban Tóth Sándor készített térképet 1831-ben. A térkép a Kőrös-ér mentén felállított karantént vagy kordonvonalat mutatja be.[32]

Egy 1838-ból származó térképen ismét főszerephez jutott a Kőrös-patak. Ezt a térképet is Tóth Sándor városi mérnök készítette. Itt a Kőrös folyását a szegedi csárdától a Lebuki halomig mutatja be. A térkép lényegében bemutatja a szabad királyi város (Szabadka) és a Kárász család birtokai közötti határt, amelyet pont a Kőrös folyása képez.[33]

Felhasznált források és irodalom

Levéltári források

Szabadkai Történelmi Levéltár, F.3, Térképgyűjtemény – Szabadka (1556–)

Szabadkai Történelmi Levéltár, F.2, Szabadka Szabad Királyi Város Tanácsa – Szabadka (1861–1918)

Irodalom

Györe Kornél, *Szabadka településképe*, Szabadka 1976.

Hovány Lajos, *Vizeink nyomában: különös tekintettel Északkelet Bácskára*, Szabadka 2002.

Iványi István, *Bács-Bodrog vármegye földrajzi és történelmi helynévtára. 1-2. kötet,* Szabadka 1991.

Iványi István, *Bács-Bodrog vármegye földrajzi és történelmi helynévtára 3-5. kötet, Szabadka* 1991.

Iványi István, *Szabadka szabad királyi város története I,* Szabadka 1886.

Iványi István, *Szabadka szabad királyi város története II*, Szabadka 1892.

Kiss Lajos, *A földrajzi nevek etimológiai szótára, 1. kötet*, Budapest 1988.

Matijevics Lajos, *Bácska történeti viznevei*, Újvidék 1986.

Papp György, Rajsli Ilona, *Bácskai helységek Pesty Frigyes 1864. évi kéziratos helynévtáraban, Tóthfalu 2006*

Penavin Olga, Matijevics Lajos, *Szabadka és környéke földrajzi neveinek adattára*, Újvidék 1976.

Szekeres László, *Szabadkai helynevek: helytörténeti kézikönyv*, Szabadka 1975.

Internetes források

https://dspace.bcucluj.ro/handle/123456789/13359 (31.10.2023)

https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?layers=147&bbox=2205125.1897994%2C5795559.040901161%2C2211307.034462004%

[28] A *töltéses átjáró* elnevezéssel Hovány Lajosnál találkoztunk. Hovány Lajos, *Vizeink nyomában: különös tekintettel Északkelet Bácskára*, Szabadka 2002, 94.

[29] Magyar Királyság (1819-1869) – Második katonai felmérés, https://maps.arcanum.com/hu/map/secondsurvey-hungary/?layers=5&bbox=2203206.949114878%2C5799411.720851658%2C2209388.793777442%2C5801905.478899462 (31.10.2023)

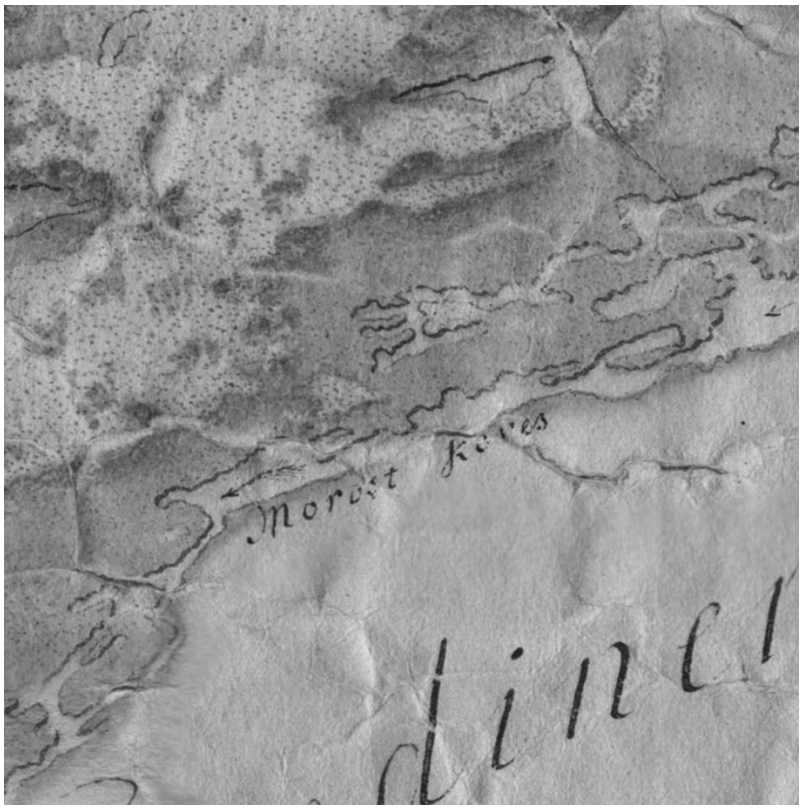
[30] SzTL, F.3, Térképgyűjtemény – Szabadka (1556-), 1.3.17.

[31] SzTL, F.3, 1.2.54.

[32] SzTL, F.3, 1.2.55.

[33] SzTL, F.3, 1.3.30.

2C5798052.798948965 (31.10.2023)
https://maps.arcanum.com/hu/map/secondsurvey-hungary/?layers=5&bbox=2206555.271208948
5%2C5796181.086024827%2C2218918.9605340753
%2C5801168.602120436 (31.10.2023)



Részlet Gabriel Wlassics 1789-ben készült térképéről – F.3.1.3.17.

Сажетак

Кириш и са њим повезани топоними

Пошто се наш рад бави топонимима који се везују за Кириш, на почетку смо укратко представили топономастику, дисциплину која се бави изучавањем географских и месних имена. У нашем раду користили смо топономастику као помоћну историјску науку. Током истраживања најчешће смо се сусрели са хидронимом Кириш (Kőrös), па смо се због тога највише бавили хидронимом Кириш бара/поток, уз напомену да поред овог хидронима често се појављује и Кириш као назив земљишта поред потока. У наставку рада бавили смо се различитим топонимима Киреша, као што су Кирешка шума, ливада, пут, мост. Тамо где је било могуће, представили смо и доказе из архивске грађе или карата и мапа. На крају, приказали смо и неколико карата које конкретно или споредно представљају и говоре о потоку Кириш.

Кључне речи: Кириш, топоними, месна имена

Summary

Kireš (Kőrös) and associated toponyms

This paper is about toponyms associated with Kireš and it starts with an introduction to toponymy, a study of geographic names of places. We used toponymy as an auxiliary science of history. During the research, we mostly encountered the hydronym Kireš (Kőrös), so we mostly dealt with the hydronym Kireš pond/stream, with a notion that Kireš often appears as the name of the land next to the stream. We dealt with other toponyms of Kireš, such as Kireš forest, meadow, road, bridge. Where possible, we have also presented evidence from archival material or maps. In the end, we presented several maps that specifically or indirectly show and mention the Kireš stream.

Key words: Kireš, toponyms, names of places

UDC: 338.488.2:640.412(497.113 Palić)(091)

Дејан Мркић

Историјски архив Суботица

Рушење палићког хотела *Тршчара*

Сажетак: Први хотел изграђен на Палићу завршио је свој век и данас постоји само на старим разгледницама. Као пример једноставног панонског стила градње, некима се чинио добро уклопљен у природно окружење, док је другима представљао контраст раскошној архитектури која је временом преовладала на том делу обале језера. Увек је био добро посећен, али је након 117 година трајања превагнула жеља да се таква градитељска традиција чува на некој од других кућа, каквих је у нашем крају било у изобиљу.

Кључне речи: Тршчара, Скултети, Палић, Хотел

Увод

Обала Палићког језера, прецизније, онај њен део који је намењен туристима и излетницима, чува свој стари изглед који је добила још почетком XX века, или још раније, у време када су потврђена лековита својства воде и блата, који су Палић сврстали међу бањска лечилишта. То потврђују и старе разгледнице. Иако је прошло више од једног века, на њима лако препознајемо хотеле, музички павиљон, торањ, велику терасу и друге занимљиве грађевине које вреднујемо као културно-историјско наслеђе. Ипак, на неким од слика са обале из времена пре 1970. године, види се један објекат кога данас нема, а који изгледом одудара од архитектуре карактеристичне за монденску бању. Реч је о хотелу *Тршчара* (на мађарском *Nádas*) који је трајао више од једног века, а када је срушен, Палић више није био бања, а убрзо више није било ни језера, када је оно исушено након еколошке катастрофе.

Велико спремање

У потрази за тачном локацијом поменутог хотела, од помоћи су старе карте и фотографије. Мало источније од Женског штранда, између обале и хотела *Парк*, на позицији данашњег паркинга и травњака испред *Мале гостионе*, види се дугачак приземни објекат са кровом од трске. То је стари хотел *Тршчара* поред кога је још једна зграда са индустријским димњаком. Реч је о блатном купатилу са машинском кућом бањских постројења, који су се налазили на самој обали.

Хотел о коме је реч, изграђен је 1853. године. Након доласка железнице, а затим и трамваја, Палић је почео да се развија и постаје популарна бања. Један за другим подизани су репрезента-



Хотел Тршчара (Надаш), ИАСу Ф. 180, Збирка фотографија



Хотел „Тршчара“, ИАСу Ф. 180, Збирка фотографија

тивни објекти остављајући *Тршчару* без заједничког естетског именитеља са новим окружењем. Приземна зграда дуга 70 метара, са 20 соба и са изгледом сиротињских бирошких станова на поседима некадашњих велепоседника,[1] није сматрана атрактивном. Ипак, за време великих радова на Палићу 1909. године *Bacskai hirlap* пише да ће *Надаш/Тршчара* бити сачувана због „питореске и карактеристичне спољашности“. Сматра се да ће „ниска дуга кућа као занимљив пример панонског градитељског стила, добро деловати у групи китњастих грађевина модерног изгледа“.[2]

У том тренутку, у животу је био још један сличан објекат који се налазио поред *Тршчаре*. Гостионица позната као *Доња тршчара* изграђена је 1845. године, и можда би и њен век био дужи да се није нашла испред новосаграђене *Велике терасе*. Те 1910. године, у време „великог спремања Палића“, срушена је да би се „отворио поглед на језеро“.[3] За разлику од гостионице *Доња тршчара*, хотел *Тршчара* је наставио да постоји.

Други живот *Тршчаре*

Седамдесетак метара дуга приземљуша била је први хотел на обали. Када је дошао XX век и када су почели велики радови који су обликовали тај део Палића и дали му изглед који се чува до данас, први али не и последњи пут, опстанак Тршчаре доведен је у питање. Ипак, служио је овај хотел све до 1970. године.

У међувремену, лета 1928. године хотел *Тршчара* је изгорео.

Закупац купалишта Палић у том тренутку била је фирма Суботичка Електрична Жељезница и Осветљење Д.Д. Као одговор на њихов извештај, Градски сенат је донео одлуку „u predmetu požara kojim je pao žrtvi hotel, takozvani ’Nadaš’: Gradski senat na temelju ovoga izveštaja uzima k’znanju, da je zgrada hotela Trščara (po mađarskom nazivu ’Nadaš’) koja čini svojinu grada na kupatilu Palić, danom 10-og avgusta 1928. godine izgorela. Požar je, po do sada ustanovljenom, prouzrokovala raketla bačena sa vojnog aviona. Kako je grad na ovaj način znatno oštećen, to potražuje da mu se ova šteta od činioca u celosti nadoknadi...“[4]

Имајући у виду о којем времену говоримо, претпоставимо да је реч о сигналној ракети, која је била довољна да направи велику штету када је пала на кров од трске.

Штету су имали да плате: војска, осигуравајуће друштво и град. У спору који је настао,

[1] *Nadaš*, u: Subotičke novine, broj 26, Subotica 29. jun 1984, 14.

[2] Исто.

[3] Dragutin Miljković, *Banja Palić*, Subotica 2015, 149.

[4] ИАСу, Ф.47, Сенат града Суботице, 2826, 1928.

закупац је у одштетном захтеву тражио да се урачуна и губитак добити, у вези са чим се у одлуци Сената каже: „Gradski senat se unapred ograđuje od tobožne obaveze, da će nadoknaditi zakupniku one prihode koji su otpali usled toga što ovu pogorelu zgradu nije mogao iskorišćavati.“ Ипак, „...priznaje se pravo zakupnika da usled ovoga traži srazmerno sniženje zakupnine za godinu 1928.“[5]

Не само да је господски Палић на најбољем делу обале имао зграду од набоја са тршчаним кровом, него је она након уништења поново изграђена на исти начин и од истог материјала. *Тршчара* је рестаурисана тако да одговара првобитном изгледу. Тако је наставио постојање стари хотел који је на улазу имао раскошан дрвени портал, попут палићких вила, али и „амбетуш“,[6] налик сеоским кућама. Гости су га волели баш таквог, поникло из традиције ових простора, окруженог зеленилом, са прозорима окренутим излазећем сунцу, са плетеним столицама на трему. Оно што може да се уочи на разгледницама с почетка XX века, јесте и мала продавница у саставу објекта. Тај локал се помиње и после Другог светског рата, као продавница дувана.

Све у свему, Тршчара је тада почела свој други живот, који је први пут добила седамдесет и пет година раније.

Смрт језера и нестанак са лица земље

Како су расли стандарди у хотелском бизнису, *Тршчара* није могла да уђе у неке од категорија. Поред тога, налазила се на месту на којем је многима кварила слику.

Суботичке новине 1959. године пишу:

„Та nabijanica, neugledna, vlažna, nehigijenska (nikakve veze nema sa najminimalnijim standardom)... Svi ljudi su složni da će nju trebati jednog dana porušiti, no ona se ipak koristi i ona je, kako kažu u upravi – redovno puna.“[7]



Блатно купатило, почетком шездесетих, ИАСу Ф. 180, Збирка фотографија

Историчар уметности Бела Дуранци је сматрао да је то био јединствени туристички објекат који би годинама постајао све драгоценији и атрактивнији. Зграду је пројектовао Јанош Скултети, градски инжењер, градитељ суботичког позоришта. Док је „Талијином храму“ наменио античке стубове, Скултети је у палићко приобаље унео сеоску кућу, пратећи искуства народних градитеља.

„Гости су носили сећање на хармоничну саживљеност кућа и пејзажа, баш ових, карактеристичних равничарских“ – сећао се Дуранци и помињао палићке *Ликовне сусрете* шездесетих

[5] Исто.

[6] Ambetuš – *Otvoreni hodnik pred kućom, natkriven*, Rečnik bačkih Bunjevaca, Marko Peić i Grgo Bačlija, Novi Sad, 1990, 19.

[7] *Bojazan od primitivizma*, u: Subotičke novine, broj 9, Subotica 27. februar 1959, 7.

година: „Хотел *Тршчара* је имао специфичну репутацију. Гости из света уметности су говорили – Предност *Тршчаре* је у томе да се кроз прозор аутентичне панонске приземљуше може убрати ружа са капима јутарње росе на латицама!“[8]



Рушење хотела Тршчара,
ИАСу Ф. 180, Збирка фотографија

Шездесетих је са обале нестало блатно купатило. Новине 1964. године пишу: „Чувено блатно купатило је затворено, што није необично јер је сезона одавно прошла. Међутим, оно је закључано још од прошле године, а по свему судећи тако ће бити и идуће. Купатило на Палићу више неће постојати, а сам Палић ће као бањско лечилиште бити избрисано из школских уџбеника.“[9]

Некада је пуно име овог нашег излетишта заиста гласило *Бања Палић*, али, након што је зграда блатног купатила срушена, Палић ни формално више нема статус бање. То купатило, које се налазило између *Тршчаре* и саме обале језера, имало је 30 просторија са једном и 20 просторија са по две каде.[10] Међутим, некада лековити језерски муљ губио је ту особину. Осим тога, кажу да је и појава антибиотика допринела томе да све мање болесника оздрављење тражи у бањском блату, тако да је зграда купатила сравњена са земљом.

Крајем маја 1971. године, после деценија пуштања отпадних вода у Палић, уз све већи раст индустрије и канализационе мреже, десило се неизбежно – тотална еутрофизација (одумирање) флоре и фауне у језеру. Његово враћање у живот захтевало је радикалне мере – исушивање језера. Годину дана пре тога, са лица земље нестао је најстарији палићки хотел.

Стање хотела 1970. године

Угоститељско предузеће Палић поднело је молбу Скупштини општине Суботица 3. фебруара 1970. године ради добијања дозволе за рушење старог хотела:

„Зграда која носи назив хотел Тршчара налази се у веома лошем, може се рећи рушевном стању. Свако инвестиционо улагање било би недовољно, а ни тада, зграда која је у питању, не би могла одговарати сврси. Сама кровна конструкција је у врло дотрајалом стању, да постоји опасност да се сама сруши. Имајући у виду напред наведено, Раднички савет овог предузећа, на својој седници одржаној дана 26. јануара 1970. године, донео је закључак да се ова зграда сруши. Обраћамо се Наслову с молбом да нам изда потребно решење.“[11]

Завод за урбанизам и геодезију је у начелу био сагласан са овим предлогом, тако да је тринаест дана након подношења молбе Угоститељског предузећа донето решење којим се одобрава рушење дотрајалог објекта.

Закључак

Да се овај објекат налазио негде друго, на неком делу обале мање уређеном, можда би временом добио неку улогу риболовцима или излетницима који желе угођај изван категорија. Или би једноставно изгубио употребну вредност, као што се то десило са кабинама на мушком и женском штранду. Без одговарајућег одржавања, вероватно би најпре био напуштен, а потом препуштен лаганом пропадању и урушавању, као што је то био случај са удаљеном „Рибарском колибом“.[12] Међутим, због своје позиције у репрезентативном делу палићке обале, он је убрзо након одлуке уклоњен.

Извори из архивске грађе

Историјски архив Суботица (ИАСу), Ф.47, Сенат града Суботице

ИАСу, Ф. 468, Скупштина општине Суботица

ИАСу, Ф. 180, Збирка фотографија

Литература и извори

Dragutin Miljković, *Banja Palić*, Subotica 2015.

Subotičke novine, Subotica 1959, 1964, 1986, 1988.

[8] *Krov*, u: Subotičke novine, broj 29, 22. jul 2005, 2.

[9] *Foto kamera otkriva*, u: Subotičke novine, broj 45, 6. oktobar 1964, 6.

[10] *Dve srušene banje na paliću*, u: Subotičke novine, broj 5, Subotica 7. februar 1986, 11.

[11] ИАСу, Ф. 468, Скупштина општине Суботица, уп 1341, 1970.

[12] Педесетих година Угоститељско предузеће Палић рекламира излете моторним чамцем до „Рибарске колибе“ на рибље специјалитете и одлична пића. Рибарску кућу на Палићу помиње још Иштван Ивањи у својој историјској монографији Суботице из 1886. године. Кућу са тршчаним кровом су тада користили рибари, а касније је претворена у угоститељски објекат. Далеко од туристичког дела обале, на ово место се долазило чамцима, па је тај део језера на том месту имао и мало пристаниште. И поред тога, ова чарда је радила и пре и за време, а и после рата.



Блатно купатило, поглед из правца фонтане, ИАСу Ф. 180, Збирка фотографија

Összefoglaló

A Palicsi *Nádas* hotel lebontása

A ma már csak a képeslapokon látható, első Palicson épült szálloda sorsa bevégeztetett. Egyesek szerint az egyszerű, pannon építési stílusú épület jól beilleszkedett természeti környezetbe. Mások szerint viszont élesen eltért a tópartot idővel eluraló pazar építményektől. A hotel 117 éves fennállása alatt igen népszerű volt, ám az idő elteltével az az elképzelés uralkodott el, hogy az általa képviselt építészeti hagyományt más építmények őrizzék, hiszen az ilyenekből bővelkedik a környék.

Kulcsszavak: Nádas, Skultéti, Palics, Hotel

Summary

Demolition of Trščara hotel in Palić

The first hotel ever built in Palić is long gone, and exists today only on old postcards. As a good example of simple Pannonia construction style, to some it seemed a nice fit in the natural environment, while to others it represented a contrast to luxurious architecture which took over that part of the lake bank over time. The hotel was always well visited, but after 117 years, the construction style this building represented was directed to other buildings that could be found in abundance in these parts, to be preserved as tradition.

Key words: Trščara, Skulteti, Palić, hotel

Карло Славић

Независни истраживач

UDC: 595.752:582.821(497.113 Subotica)

Слободни краљевски град Суботица у светлу борбе против филоксере

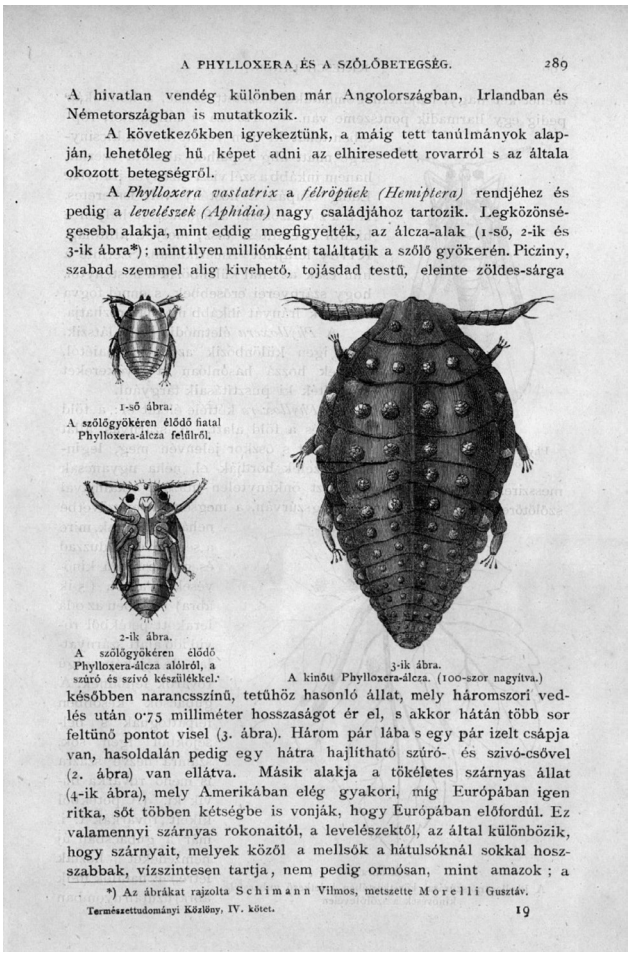
Сажетак: Појава инсекта, названог филоксера (сушибуба,) који је из Америке стигао у Европу у другој половини 19. века, изазвала је масовно пропадање винограда. Стручњаци су се ухватили у коштац у борби против ове штеточине, у почетку са мало успеха. У Мађарској је 1875. констатована у панчевачким виноградима. Ради провере суботичких винограда, влада је 1880. године изаслала стручњака за проверу суботичких винограда, који у свом извештају јавља да није нашао филоксеру, него знатна оштећења од ларви гундеља. Ради борбе против ове опаке штеточине Министарство пољопривреде је 1881. године послало окружно писмо надлежним органима, међу осталим и у Суботицу, да се формира комисија за филоксеру на челу са градоначелником. У Суботици је за формирање комисије задужен Ладислав Малаховски, већник за економију. Он се прихватио задатка и предложио да се формира месна и локална комисија за проверу винограда, сваке године у периоду од 15. до 25. јуна. Међу члановима комисије по потесима налазимо интелектуалце власнике винограда и разумније виноградаре.

Кључне речи: Филоксера, мере борбе, Слободни краљевски град Суботица

Увод

Филоксера (Viteus vitifoliae, Phyilloxera vastatrix) је ваш, у народу позната као сушибуба, пореклом из долине реке Мисисипи у Северној Америци. Открио ју је ентомолог Аса Фич (Asa Fitsch)1854. године и назвао Pemphigus Vitifoliane. Филоксера је слична биљној ваши и биљка домаћин јој је једино винова лоза. Одрасла јединка је веома мала, у просеку дужине око 1 мм, жуто смеђе боје. У зависности од места где се развијају и хране, деле се на Коренашице, које како и назив каже живе на корену, имају дужу сисаљку и на лећима брадавичасте израштаје (гале) и на Листашице. Ове последње живе на наличју листа, имају краћу сисаљку и глатке су, без брадавица. Годишње има 5-7 генерација. Америчке врсте винове лозе имају дебљи плутасти слој на корену коју ова ваш не може да пробије, па је самим тим корен заштићен. За разлику од својих америчких рођака европске врсте нису развиле отпорност или заштиту према филоксери, те њен напад доводи до пропадања чокота.

Филоксера је доспела у западну Европу, где није имала природних непријатеља, са садним материјалом дивљих америчких врста лозе, које су се користиле као украсне биљке у периоду између 1858. и 1862. године, и брзо се раширила. У Европи, први ју је идентификовао енглески ентомолог Вествуд (Westwood) 1863. године у Ирској, потом 1864. и 1867. године у стакленицима у Енглеској, и назвао Peritymbia Vitisiana. Прва велика најезда на европском тлу забележена је 1863. године у француским виноградима. Идентификовао и описао ју је ентомолог Гистав Планшон (Gustave Planchon) 1868. године и назвао Phylloxera vastatrix.



A PHYLLOXERA ÉS A SZŐLŐBETEGSÉG. 289

A hivatlan vendég különben már Angolországban, Irlandban és Németországban is mutatkozik.

A következőkben igyekeztünk, a máig tett tanúlmányok alapján, lehetőleg hű képet adni az elhiresedett rovarról s az általa okozott betegségről.

A *Phylloxera vastatrix* a *félröpűek (Hemiptera)* rendjéhez és pedig a *levelészek (Aphidia)* nagy családjához tartozik. Legközönségesebb alakja, mint eddig megfigyelték, az álcza-alak (1-ső, 2-ik és 3-ik ábra*); mint ilyen milliónként találtatik a szőlő gyökerén. Picziny, szabad szemmel alig kivehető, tojásdad testű, eleinte zöldes-sárga

1-ső ábra.
A szőlőgyökéren élődő fiatal Phylloxera-álcza felülről.

2-ik ábra.
A szőlőgyökéren élődő Phylloxera-álcza alólról, a szúró és szivó készülékkel.

3-ik ábra.
A kinőtt Phylloxera-álcza. (100-szor nagyitva.)

későbben narancsszínű, tetűhöz hasonló állat, mely háromszori vedlés után 0·75 milliméter hosszaságot ér el, s akkor hátán több sor feltünő pontot visel (3. ábra). Három pár lába s egy pár izelt csápja van, hasoldalán pedig egy hátra hajlítható szúró- és szivó-csővel (2. ábra) van ellátva. Másik alakja a tökéletes szárnyas állat (4-ik ábra), mely Amerikában elég gyakori, míg Európában igen ritka, sőt többen kétségbe is vonják, hogy Európában előfordúl. Ez valamennyi szárnyas rokonaitól, a levelészektől, az által különbözik, hogy szárnyait, melyek közől a mellsők a hátulsóknál sokkal hoszszabbak, vizszintesen tartja, nem pedig ormósan, mint amazok; a

*) Az ábrákat rajzolta Schimann Vilmos, metszette Morelli Gusztáv.

Természettudományi Közlöny, IV. kötet. 19

Студија Јаноша Криша о филоксери.
(Természettudományi Közlöny, 1872. július, 289.)

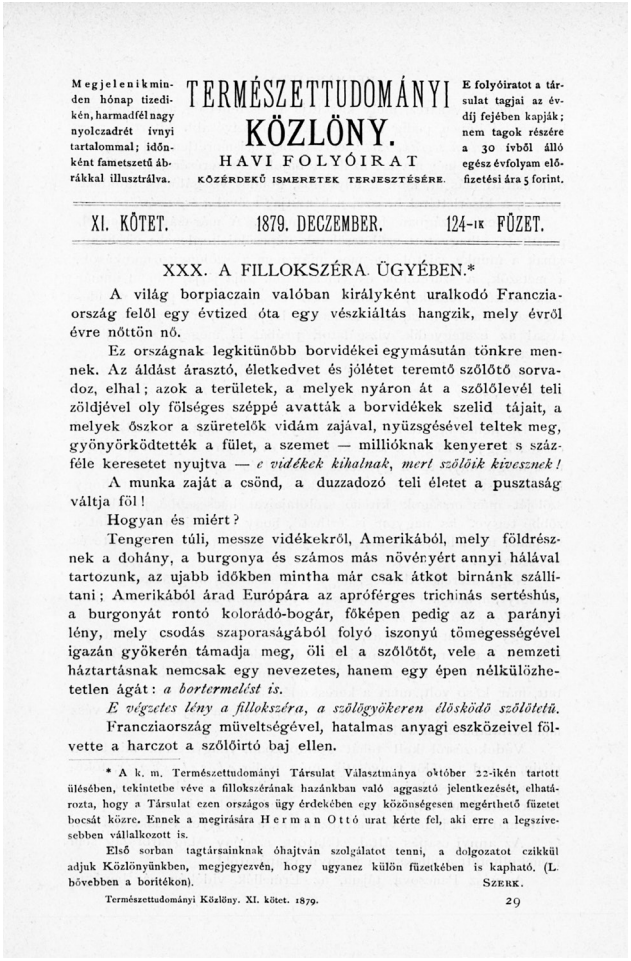
Посебан проблем представљало је то што је инсект веома мали и тешко уочљив. Надаље није била позната њена биологија, није постојало ни ефикасно средство за њено сузбијање. Колику штету је узроковала добро илуструје податак да је 1870. године француска влада обећала награду од 20.000 франака ономе ко открије ефикасан лек против ње, и да је 1874. године износ повећан на 300.0000 франака,[1] али на крају није никоме додељен.

Стручњаци широм света су се бавили питањем њеног ефикасног сузбијања. Предлагано је потапање винограда, инјектирање угљендисулфида, садња америчке лозе и директno родних хибрида. Прва могућност је била изводљива само у изузетним случајевима, тамо где је на располагању било довољно воде, а друга је била веома скупа и недовољно ефикасна. Америчка лоза и директно родни хибриди нису давали задовољавајући квалитет вина те се и од ове мере одустало.

Филоксера у Мађарској

У Мађарској ју је први описао Јанош Криш (Kriesch János) 1872. године у угледном природњачком часопису.[2] Студија је прошла неопажено, виноградари су сматрали да је филоксера само једна нова болест, и да ће временом проћи. Међутим, исте године присуство филоксере констатована је у комшилуку, у познатом институту за винову лозу у Клостернојбургу (Klosterneuburg) у Аустрији, који се поред осталог бавио производњом и продајом садног материјала винове лозе. Пошто је ова делатност доносила значајан приход, руководство је то крило од јавности, борећи се против ње, са слаби успехом, инјектирањем угљендисулфида. Касније се дознало да је филоксера била присутна и у лозном расаднику познатог виноградара-селекционара Јаноша Матијаса (Mathiász János) у Кошицама. Ово је допринело њеној појави у разним винородним регијама.

Министарство пољопривреде (тада још Привреде и Трговине) је помно пратило вести о филоксери. Још 16. априла 1872. године обавестило је виноградаре на опасност која прети, и покренуло преговоре са владом Аустрије о забрани увоза садног материјала винове лозе из Француске. Међутим до договора није дошло, пошто забрану увоза није подржала влада Аустрије, а ни домаћа виноградарска удружења нису била јединствена по том питању. Наредне, 1873. године нови ресорни министар донео је компромисно решење. Забрањен је увоз ожиљених, али не и неожиљених резница. Министарство Пољопривреде издало је проглас 1874. године, у којем скреће пажњу виноградара на могућност појаве филоксере. Иначе се у штампи у периоду 1875–1876. године водила полемика о томе да ли је штета од филоксере узрок или последица пропадања винове лозе.



Megjelenik minden hónap tizedikén, harmadfél nagy nyolczadrét ívnyi tartalommal; időnként fametszetű ábrákkal illusztrálva.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

HAVI FOLYÓIRAT

KÖZÉRDEKŰ ISMERETEK TERJESZTÉSÉRE.

E folyóiratot a társulat tagjai az évdíj fejében kapják; nem tagok részére a 30 ívből álló egész évfolyam előfizetési ára 5 forint.

XI. KÖTET. 1879. DECZEMBER. 124-IK FÜZET.

XXX. A FILLOKSZÉRA ÜGYÉBEN.*

A világ borpiaczain valóban királyként uralkodó Franczia-ország felől egy évtized óta egy vészkiáltás hangzik, mely évről évre nőttön nő.

Ez országnak legkitünőbb borvidékei egymásután tönkre mennek. Az áldást árasztó, életkedvet és jólétet teremtő szőlőtő sorvadoz, elhal; azok a területek, a melyek nyáron át a szőlőlevél teli zöldjével oly fölséges széppé avatták a borvidékek szelid tájait, a melyek őszkor a szüretelők vidám zajával, nyüzsgésével teltek meg, gyönyörködtették a fület, a szemet — milliónak kenyeret s százféle keresetet nyujtva — *e vidékek kihalnak, mert szőlőik kivesznek!*

A munka zaját a csönd, a duzzadozó teli életet a pusztaság váltja föl!

Hogyan és miért?

Tengeren túli, messze vidékekről, Amerikából, mely földrésznek a dohány, a burgonya és számos más növényért annyi hálával tartozunk, az ujabb időkben mintha már csak átkot birnánk szállítani; Amerikából árad Európára az apróférges trichinás sertéshús, a burgonyát rontó kolorádó-bogár, főképen pedig az a parányi lény, mely csodás szaporaságából folyó iszonyú tömegességével igazán gyökerén támadja meg, öli el a szőlőtőt, vele a nemzeti háztartásnak nemcsak egy nevezetes, hanem egy épen nélkülözhetetlen ágát: *a bortermelést is.*

E végzetes lény a fillokszéra, a szőlőgyökeren élősködő szőlőtetű.

Franczia-ország müveltségével, hatalmas anyagi eszközeivel fölvette a harczot a szőlőirtó baj ellen.

* A k. m. Természettudományi Társulat Választmánya október 22-ikén tartott ülésében, tekintetbe véve a fillokszérának hazánkban való aggasztó jelentkezését, elhatározta, hogy a Társulat ezen országos ügy érdekében egy közönségesen megérthető füzetet bocsát közre. Ennek a megirására Herman Ottó urat kérte fel, aki erre a legszivesebben vállalkozott is.

Első sorban tagtársainknak óhajtván szolgálatot tenni, a dolgozatot czikkül adjuk Közlönyünkben, megjegyezvén, hogy ugyanez külön füzetkében is kapható. (Lebővebben a boritékon). SZERK.

Természettudományi Közlöny. XI. kötet. 1879. 29

Студија ентомолога Отона Хермана о филоксери. (Természettudományi Közlöny, 1879, deczember, 449.)

Штеточина је у Мађарској први пут откривена 1875. године. Идентификовао ју је телеграфиста, ентомолог-аматер, Бела Гергер (Gerger Béla), у Темишвару у једној оштећеној амбалажи у којој се налазила пошиљка винове лозе коју је предао виноградар Игнације Вајферт (Weifert Ignác) из Панчева. Гергер је о налазу обавестио надлежно министарство. Након примљене вести Министарство Пољопривреде, у циљу провере стања, изаслало је професора Мирка Дајнингера (Deininger Imre) у Панчево. Дајнингер је био стручњак за филоксеру, 1874. године боравио је у Аустрији проучавајући ову опасну штеточину. Он је потврдио присуство филоксере у мешовитом винограду домаће лозе у Вајфертовом власништву, међу којима је било и нешто америчке лозе набављених још пре 1870. године од једног познатог трговца из Беча. Надаље, установио је да се легло филоксере налази у поменутом засаду,

[1] Borászati Lapok, 1874. október 10. 219.

[2] Természettudományi Közlöny, 1872. július. 287-295.

као и да је заражено око 40 хектара винограда.

Влада је брзо реаговала и обзнанила да је 5. октобра 1875. године у виноградима на територији Панчева констатован јак напад филоксере. На основу европских искустава предузете су превентивне мере. Изолована су жаришта и забрањен промет садног материјала винове лозе. Скупштина је 13. јуна 1876. године усвојила Закон против филоксере, који је озваничен у оба дома 16. јуна 1876. године. Закон је садржавао следеће:

- Уништење свих заражених чокота у атару Панчева;
- На искрченим, зараженим површинама забрањена је садња винове лозе у наредних 8 година;
- Обештећење виноградара;
- Доношење детаљних прописа и обезбеђење потребних новчаних средстава за њихово спровођење, што је у надлежности министра пољопривреде;
- Обезбеђење 80.000 форинти из ребаланса буџета за санацију заражених винограда;
- У вези са доношењем прописа одговоран је министар пољопривреде.

Усвајањем *Закона против филоксере*, почела је дуга борба против ове штеточине. Након крчења лозе у Панчеву и спаљивањем њихових остатака извршена је дезинфекција земљишта инјектирањем угљендисулфида. Радови су извођени под надзором Гезе Грубицког (Grubiczky Géza) комесара министарства све до зиме и одмах настављени наредног пролећа. Међутим, резултати су изостали.

До неуспеха је дошло због два разлога. Прво, у пролеће 1877. године је констатовано да се заражена територија скоро удвостручила. У Францфелду (данашње Качарево), поред Панчева нађена су нова жаришта. Филоксера се брзо ширила угрожавајући винородне области у целој земљи. За њихово крчење, пошто је 80.000 форинти потрошено, није било новца, радови су обустављени и заказана је нова седница министарства. Друго, накнадно је утврђено да се код крчења радници нису придржавали прописаних мера. Након истека мандата Грубицког, чокоће није ископавано у целости, у земљи је остало много зараженог корења, надаље искрчено чокоће није све ни спаљено, највећи део су радници однели кући за ложење, преносећи тиме заразу.

Дана 14. децембра 1876. године одржано је саветовање у министарству пољопривреде, на којем се водила полемика о томе да ли треба наставити са крчењем заражених винограда или не. После дуге полемике донета је одлука да се обустави крчење заражених засада. Ова одлука је изнета пред скупштински одбор за финансије, који ју је сматрао недовољно аргументованим, те је затражено мишљење стручњака. На састанак који је одржан 15. марта 1877. године поред стручњака позвани су и виноградари из Панчева, који нису негирали присуство филоксере. Тврдили су да је она одавно присутна, само да до сада није начинила штету. Уместо крчења засада, предлагали су увођење строгог карантина. Били су убеђени ако се виноград не дира, да ће лоза сама да победи филоксеру. Скупштина на свом састанку одржаној 23. априла 1877. године није изгласала накнадна средства за крчење заражених засада. Донета је одлука о продужетку карантина и забрани крчења заражених засада. Ова одлука је изазвала незадовољство како стручњака тако и виноградара. Постало је јасно да заштита од филоксере може бити ефикасна једино ако се изводи јединствено на државном нивоу.

Полемика да ли је штета од филоксере узрок или последица пропадања винове лозе је решена тек после 6. августа 1877. године, када је одржан Први Међународни конгрес о филоксери у швајцарском граду Лозани. На конгресу су осим домаћина присуствовали стручњаци из Аустроугарске, Немачке, Италије, Француске и Шпаније. Постигнут је договор о томе да за сада нема поузданог средства за њено сузбијање, те да акценат треба да буде на томе да се у што већој мери успори њено ширење. Да би се то постигло према одлуци конгреса – у зависности од локалних услова – виноград мора бити искрчен о трошку власника, а мере заштите су потапање водом, инјектирање угљендиоксида, коренов систем затрпаван песком и садња америчких врста. Надаље прихваћен је и предлог да се мапирају заражени виногради, да се одреди правац кретања заразе, као и да се ограничи промет и извоз лозног садног материјала.

Поново је одржан састанак у министарству пољопривреде 27. октобра 1877. године, на коме се расправљало одлукама донетим на конгресу, где су стручњаци на основу искуства у Швајцарској предложили поред оснивања Државне Комисије за Филоксеру, оснивање жупанијских, среских и локалних комисија, и оснивање Контроле станице у Панчеву. За руководиоца станице постављен је Јосип Анаји (Annai József) који је у јесен 1877. године стигао у Панчево и почео са радом. Међутим рад станице је у пролеће 1878. године прекинут због недостатка финансијских средстава.

У септембру 1878. године одржан је Други Међународни Конгрес о Филоксери у швајцарском граду Берну. После дугих дискусија донет је први међународни консензус о филоксери, на којем су изасланици присутних држава прихватили преглед заражених подручја, строго регулисање промета винове лозе, контролу промета разних расадника те међусобну и редовну размену информација у вези са филоксером. Поред тога, покренута је иницијатива о оснивању Сталног Међународног Одбора за Филоксеру, али је то на крају одбијено са образложењем да крши национални суверенитет. Споразум су потписале

Немачка, Аустроугарска Монархија, Француска, Португалија, Италија, Швајцарска и Шпанија. Позване су још незаражене државе Грчка, Румунија, Србија и Турска, али оне нису учествовале на састанку због рата на Балкану.

Како би обавезе преузете на састанку у Берну уградиле у мађарски закон, министарство је морало поднети предлог закона Скупштини (парламенту). Израда предлога новог закона текло је веома споро, а дошло је до и промена у ширењу филоксере у негативном смислу. Констатована је у више винограда широм државе. Заражена територија у Панчеву повећала се на више од 400 хектара. Испоставило се да је заражен садни материјал потицао из познатог расадника виноградара-селекционара Јована Матијаса (Mathiász János) из Кошица. Поводом тога у министарству 7. октобра 1879. године одржан је нови састанак, на којем је донета одлука да се поред промета ожиљених резница, забрани и промет неожиљених резница, или само у случају посебне дозволе, као и забрана промета свих врста биљака. Осим тога, пописани су сви трговци виновом лозом широм државе и наложен нови преглед, а залихе су до извршења новог прегледа су стављене под карантин.

У циљу координације мера против филоксере као владин повереник, постављен је Ђула Миклош (Miklós Gyula), који је 1879. године именован за Државног повереника за винарство. Ова позиција није нимало била лака. Није се односила само на координацију борбе против филоксере, већ и решење свих актуалних виноградарско-винарских проблема, надзор државних и приватних лозних расадника, састављање списка препоручених сорти за садњу, организацију Државног Огледног Подрумарства, састављање листе имена и адреса свих домаћих и иностраних винских трговаца итд.

Због све већег ширења штеточине коначно дошло је до инкорпорације закључака Међународне Конвенције о Филоксери донетих пре две године у Берну у мађарски закон. Закон је први пут предвидео санкције. Прекршитељима су могле бити изречене новчане казне од 100 до 200 форинти. I и II параграф Закона је ступио на снагу 1. фебруара 1880. године. Убрзо након ступања Закона на снагу, 23. фебруара, у склопу Министарства за Пољопривреду основана је Државна Комисија за Филоксеру, и на предлог ентомолога Отона Хермана (Hermann Ottó) основана је и Државна Огледна Станица за Филоксеру на челу са познатим ентомологом Гезом Хорват (Horváth Géza).

Констатовано је да је поред осталих терена, на територији Панчева заражено око 1.200 хектара винограда. Чланови државне комисије за филоксеру били су јединствени у мерама које се требају предузети, а то су: крчење, инјектирање заражених винограда угљендисулфидом и садња америчких врста лозе. На следећем састанку одржаном 25. фебруара договорено је да се забрани сваки промет лозног садног материјала у земљи, и окружним писмом наложили жупанијама да формирају одбор, који током целе године прати стање винограда. Надаље да се путем стручних предавања виногорадари упознају о природи и значају филоксере и мерама које се предузимају против ње. Због новонастале ситуације, отказано је студијско путовање државне комисије за филоксеру, планирано за пролеће 1880. године. Влада је дозволила производњу резистентних америчких врста лозе (Vitis riparia, Vitis rupestris) 1881. године. У циљу што ефикасније борбе против филоксере предузете су мере за ширење научних резултата – овај задатак је у почетку додељен тзв. путујућим учитељима, а касније повереницима за филоксеру.

У члану закона бр. XLIV из 1881. године, издатом након потписивања другог Бернског споразума, министарство пољопривреде је штету од филоксере прогласило елементарном непогодом. Према закону, ако је виноградар на основу своје пријаве тражио накнаду штете, ослобођен је пореза на земљу 30–60%. Осим тога, уништене површине биле су ослобођене пореза на 3, а нови засади подигнути калемовима на 10 година.

Мере заштите против филоксере сл. кр. града Суботица

У интересу заштите против филоксере Министарство пољопривреде је 1879. године послало следећи допис под редним бројем 25505, међу осталим, и у Суботицу:

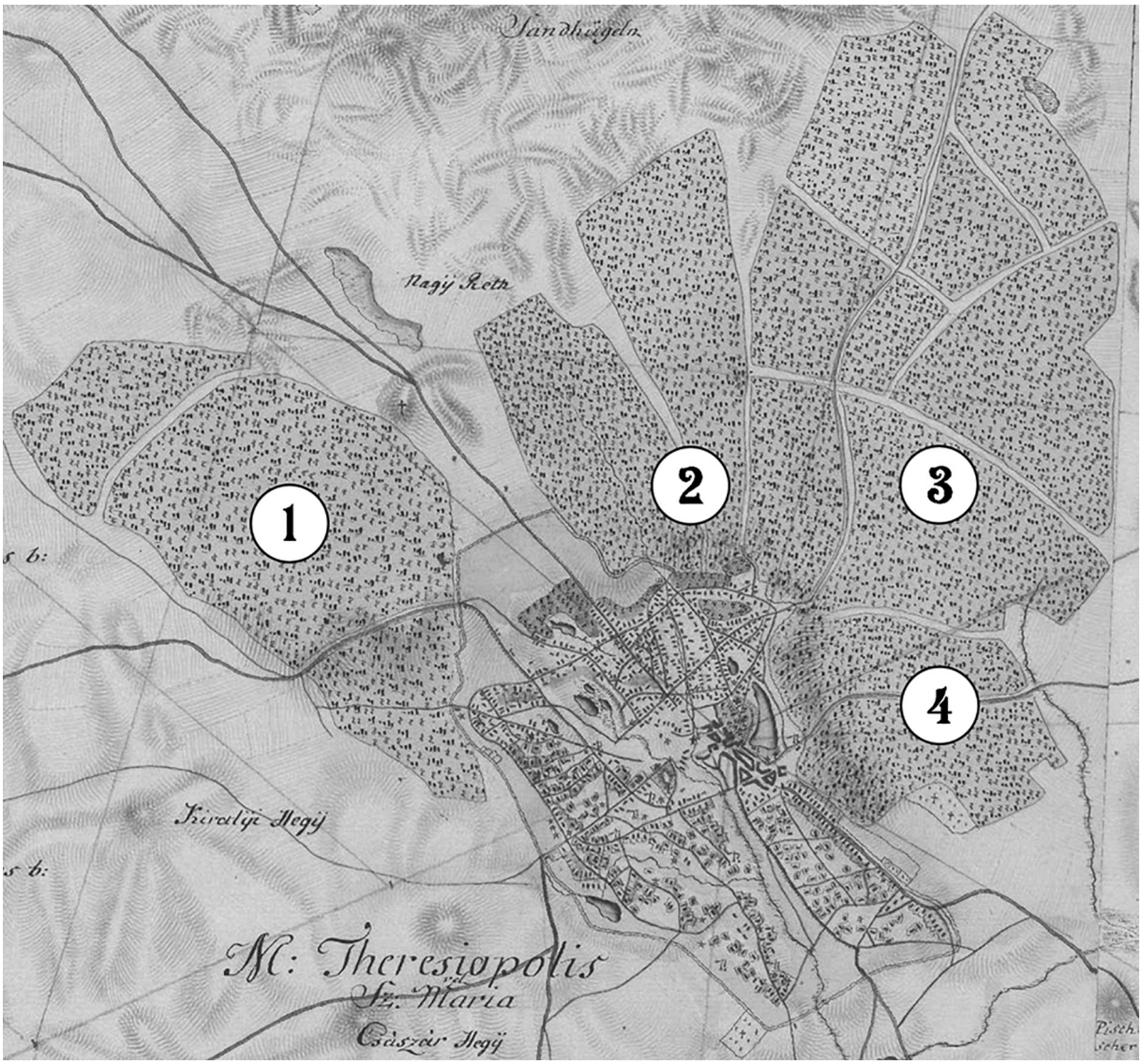
Свим законодавним властима

Констатујући присуство филоксере у Матијасевом винограду у атару града Кошице, мојим декретом упућеном јавности тога града и под овим редним бројем, строго забрањујем извоз ван атара града како неожиљених, тако и ожиљених резница винове лозе, надаље и извоз грожђа и свега осталог упакованог у лист винове лозе. Обавештена су и сва предузећа у граду да не примају овакве пошиљке. Обавештавам надлежне органе о овој мери са циљем да скренем пажњу виноградарске јавности, упозорим да им је у интересу да не набављају садни материјал винове лозе из зараженог града Кошице.

Будимпешта, 8. октобар 1879. године.[3]

На важност борбе против филоксере указује и то да је у Суботицу, под редним бројем 27521, стигао нови допис, датиран 24. октобра 1879. године. У њему се наводи да је филоксера, према досадашњим искуствима, доспела са садним ма-

[3] ИАСу, Ф. 2, 7919/polg. 1879.



Виноградарски потеси у Суботици на мапи из 1783. године (1. Бајски виногради. 2. Халашки виногради. 3. Мајшански виногради. 4. Сегедински виногради.)

теријалом стоних сорти винове лозе и да се раширила захваљујући највише трговцима садног материјала жељних профита. Због тога, да се штеточина не би раширила у најважнијим винородним регијама, сматра неопходним да се испитају и стално проверавају лозни расадници ових трговаца. У том циљу забрањује се извоз из свих лозних расадника без претходне детаљне провере на присуство филоксере. Упућује надлежне органе да се строго придржавају овог упутства, и да се без дозволе изасланог лица непосредно од стране министарства из лозних расадника не може стављати у промет садни материјал. На крају захтева да у најкраћем року пошаљу списак расадничара са овог терена.[4]

Из одговора дознајемо да на територији Суботице нема оваквих расадничара.

У циљу што ефикасније борбе за сузбијање филоксере и наджупан Деже Громон (Gromon Dezső) је наложио градоначелнику Суботице Ивану Мукићу, да формира стручну комисију која треба да прегледа винограде на територији града по питању присуства филоксере. Писмо наджупана градоначелнику Суботице:

Поштованом господину Градоначелнику!

Његова Висост господин министар пољопривреде, индустрије и трговине је са својим указом под редним бројем 26692 од ове године обавестио грађанство да се у циљу правовременог препознавања заразе филоксере од стране стручног лица провере засади у којима је посађен садни материјал из расадника Јаноша Матијаса из Кошица.

Међутим, угрожени интерес мађарског винарства намеће императив да се кроз стручну процедуру у циљу откривања филоксере, добију потпуно сигурни званични подаци ради даљих по-

[4] ИАСу, Ф. 2, 8304/polg. 1879.

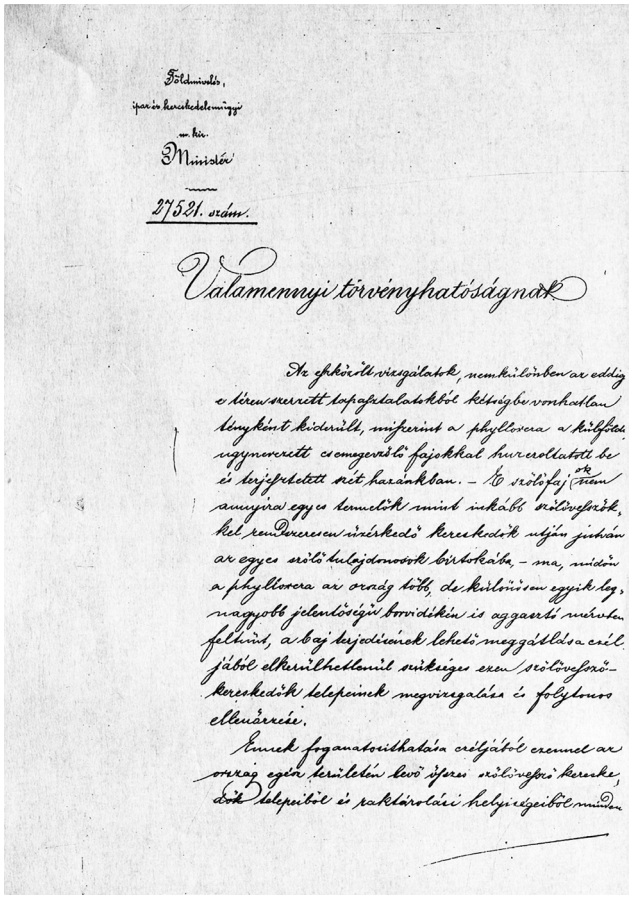
ступака.

Стога позивам уваженог господина градоначелника да наложи строгу инспекцију винограда наведених земљопоседника од стране комисије стручњака формиране од административних службеника, па чак и винограда који су из било којег разлога сумњиви. Поред тога уверите се да се неопходне дневнице користе што је штедљивије могуће.

Са своје стране, желео бих да сам у потпуности упознат са вођењем и резултатима инспекције, па бих замолио уваженог господина градоначелника да ми повремено шаље извештај о времену и месту извршених претрага и износу наплаћених трошкова.

У Сомбору, 11. децембра 1879. године

Уваженом господину Ивану Мукићу (Mukits János) градоначелнику Суботице.[5]



Допис Министарства 1879. године под р. бројем 27521, стр. 1. (ИАСу, Ф. 2, 8304/polg. 1879.)

У међувремену надлежно министарство је послао допис мера предузетих против филоксере на нивоу државе.[6] Допис је прослеђен већнику за економска питања. Влада је послала стручњаке широм земље да утврде где се налазе заражени терени. 1880. године за проверу суботичких винограда одређен је Фрањо Брук (Bruck Ferenc) професор гимназије. Након провере послао је надлежнима следећи извештај:

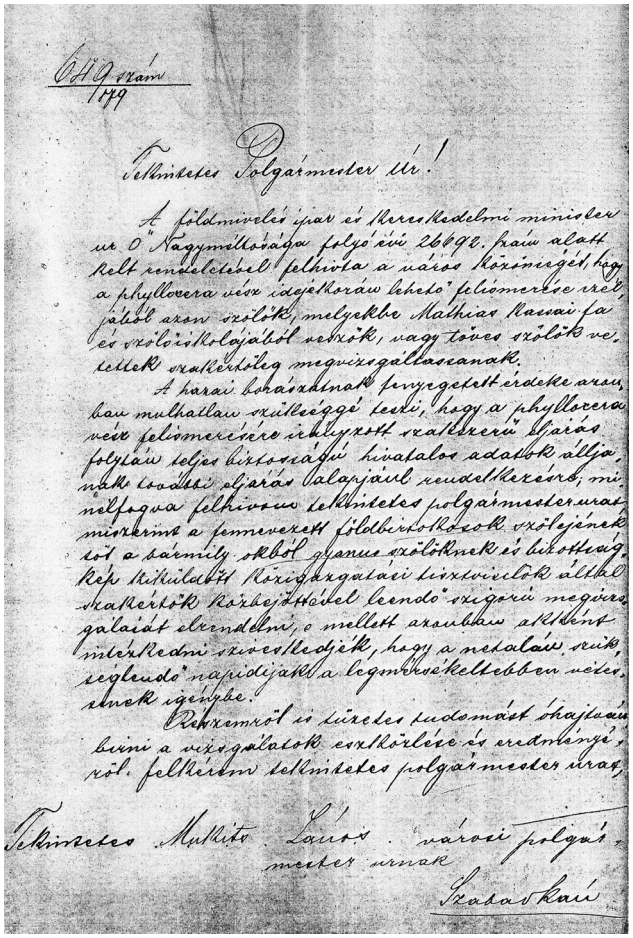
Поштовани господине Комесару!

Са данашњим даном сам завршио преглед суботичких винограда. Уз писмо прилажем записнике о извршеном прегледу. Суботички виногради су, као што сам поменуо у свом личном извештају, се не може рећи да претежно имају болесно чокоће, које понекад споља личе на заразу од филоксере, али на корену се не налазе симптоми типични за ту штеточину. Као резултат испитивања дефинитивно се може рећи да у овдашњим виноградима нема филоксере. Оштећења која су нађена су резултат, осим лоше обраде и неге винограда штете од гундеља. Ово само потврђује чињеница да је сваки ископани чокот и главни корен нагрижен од гундеља. Обрада и нега винограда је у више ствари недостатан. Старе чокоте обнављају завађивањем уз остављање 1-2 ластара, или цео чокот постепено толико покривају песком док стари део не доспе под површину тла. Последица овога у оба случаја је да се поред песковитог тла, затрпани део чокота иструне а остављени ластари не пуштају корење јер се овакво песковито земљиште брзо исуши. Услед наведеног чокот се чини болесним и пропада. Међутим у новије време поједини савремени виноградари, нарочито савремен виноград Ладислава Малаховског дају пример и подстичу виноградаре да лозу гаје на савремен начин. Такви виногради дају добре резултате. Почело се и са садњом сорти које дају племенитије вино, а резултати су евидентни. На овим песковима су се нарочито добро показале сорте из групе ризлинг. Лепо изгледају и прилично су родне. Као што сам већ поменуо у записнику, земљиште је скоро у целости песковито. Међутим локално становништво је у виноградима посадило много воћака, тако да они изгледају као воћњаци. Са дубоким поштовањем. У Суботици 26. августа 1880. године. Слуга покорни, Фрањо Брук професор.[7]

Извештај верно приказује стање винограда. У суботичким виноградима инспектор Брук је уместо филоксере нашао велика оштећења од ларви гундеља. Истиче низак ниво виноградарства, надаље и то да је повађивање чокота и даље главни поступак обнове засада. Велики број воћака у винограду сматра штетним, јер потискују чокоте. Нека му је на част да не наводи само грешке, хвали савремене винограде од којих засада има мало, као и присуство савремених сорти као што је ризлинг. Посебно истиче значај савременог ви-

[5] ИАСу, Ф. 2, 9540/polg. 1879.
[6] ИАСу, Ф. 2, 8589/polg. 1879.
[7] ИАСу, Ф. 2, 9540/polg. 1880.

нограда градског већника Ладислава Малаховског (Malachovszky László), који служи као пример осталим виноградарима.



Писмо наджупана градоначелнику Суботице. (ИАСу, Ф. 2, 9540/polg. 1879.)

Министарство пољопривреде је у циљу борбе против филоксере 1881. године под редним бројем 3837 издало следеће окружно писмо које је стигло и у Суботицу:

Окружно писмо, свим надлежним органима

На основу овлашћења параграфа II. закона из 1880. године и сугестија Државне Комисије за Филоксеру, са циљем што ефикасније борбе против ње наређујем следеће:

1. Један од предуслова за сузбијање филоксере је да она захвати што мање подручје и да се примети на време; неопходно је да се виногради налазе под сталном и строгом контролом, како би сва средства била доступна у циљу спровођења мера министарства.

Са овим циљем упућујем правне органе, уколико је виноградарство на терену жупаније или у појединим срезовима од посебног значаја или се захтева због близине заразе, да се под руководством правног органа изашаље једна комисија, основана пре свега од локалних виноградара и стручњака природних наука.

У циљу спровођења издатих мера и упутстава ова комисија за филоксеру одмах интервенише, њен председник је накнадно дужан обавестити јавну управу о спроведеним мерама.

2. Комисија за филоксеру с обзиром на обим и положај површина под виноградима, формира један или више округа такве величине на територији законодавне власти, да појединац може вршити довољан надзор.

Нека законодавна власт предложи једног комесара за филоксеру за сваки округ и одатле буде и биран. Комесари за филоксеру морају бити вични у прегледу филоксере уколико се нађу на зараженом терену.

Задатак комесара:

а. преглед винограда.

б. уколико установе присуство филоксере одмах јављају: а. поджупану, б, окружном среском начелнику, ц. министарству;

ц. наређује и спроводи мере за сузбијање, карантин, ињектирање угљендисулфидом и др.

д. формирање комисије за филоксеру у свим оним местима у којима је површина под виноградима изнад 300 кј, или мање уколико за то има потребе, и има погодних особа.

Посао комесара за филоксеру је почасни, међутим стварни текући пословни издаци у случају ако су *потврђени од стране дате законодавне власти надокнађује министарство.*

3. Локална власт се строго упућује да сваке године у периоду од 10-ог до 25 јуна једна комисија у саставу од једног већника, председника виноградарског потеса и једног разумнијег виноградара обиђе све винограде у атару, и да о резултату обиласка, да ли су нашли сумњиве, болесне чокоте, поднесе извештај среском начелнику најкасније до 30-ог јуна.

Тамо где постоје општинске комисије за филоксеру, локална власт је дужна да их обавести и прихвати њихове предлоге.

4. Локална власт је дужна водити рачуна о томе да свуда где постоје већи виноградарски потеси, њихови чланови, чувари винограда, надаље винцилири буду довољно информисани о опасним последицама ширења филоксере, а уједно и упознати са свим мерама заштите које се против ње примењују; придржавају свих мера за спречавање њеног ширења, о чему треба да обавесте и раднике у виноградима.

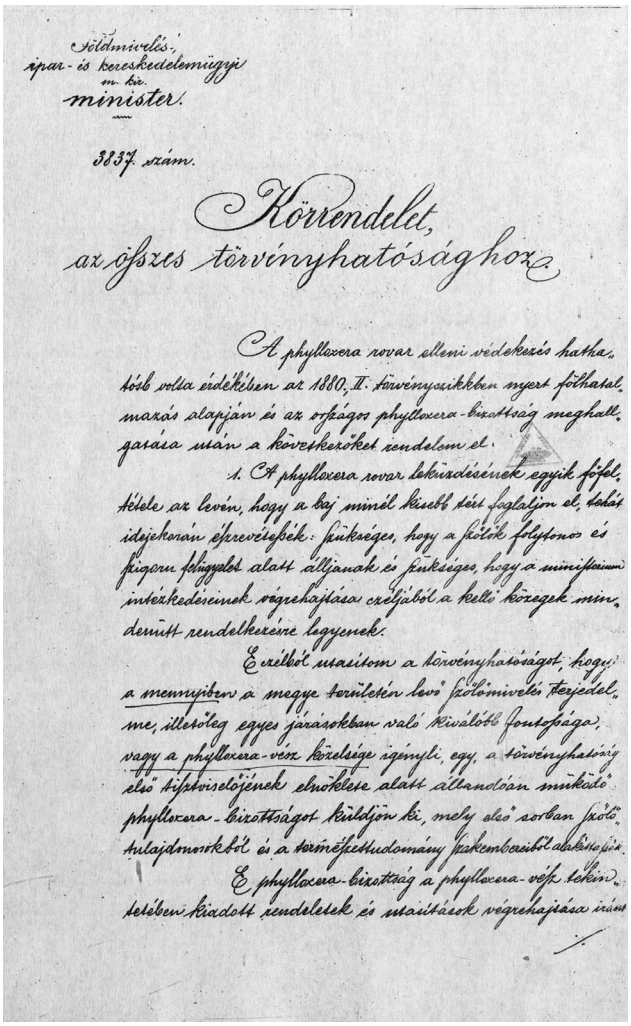
5. Срески начелник је одговоран да се обилазак винограда обави у сваком месту у одређено време. Треба да сумира све приспеле извештае и да их пошаље поджупану најкасније до 15-ог јула. Уколико у округу постоји комесар за филоксеру, дужан му је доставити копију извештаја.

6. Задатак комесара округа за филоксеру је да поред редовног прегледа и извештаја о стању винограда сваке године, најкасније до 15-ог јула пошаље извештај о стању у виноградима, надаље какве недостатке или пропусте су нашле локалне комисије.

7. Законодавна власт, сресни начелници и комесари за филоксеру су дужни своје извештаје доставити министарству, најкасније до 30-ог јула.
8. Сваки виноградар и власник баште дужан је дозволити слободан улаз, приступ и преглед локалном комесару у време одређеном за обилазак атара, као и да у случају потребе ископа поједине чокоте. Надаље дужни су исто дозволити окружном комесару за филоксеру, члановима жупанијске и општинске комисије, као и особама изасланим од стране министарства – осим у време бербе.
9. И даље се забрањује транспорт како неожиљених тако и ожиљених резница из једног места у други.
Комесари који се огреше о овај пропис, односно на његове тачке 3. и 4., односно они који занемарују или не врше преглед подручја који је под њиховим надзором, и који не воде довољно пажње за придржавање мера за спречавање ширења штеточине;
сресни начелници који не одговарају захтевима из тачке бр. 5, односно они који се немарно односе према времену одређеном за обилазак атара и не подносе извештај;
власници винограда и башта који се упркос тачци бр. 8. противе или спречавају контролу истих;
они који се противе тачци бр. 9., односно онима који шверцују лозу, или они који је на било који начин помажу; уопште они који на било који начин крше прописе, издате или оне које ће се издати, на основу закона из 1880. године-параграф II. , кажњавају се новчаним износом до 100 форинти, а у поновљеном случају до 200 форинти, евентуално затвором.
Упућујем надлежне органе да што пре, а најкасније до краја марта текуће године доставе извештај.
У Будимпешти, 7-ог фебруара 1881. године. [8]

Окружно писмо се детаљно бави мерама борбе против филоксере. Наређује формирање комисије за филоксеру, обавезује годишњи преглед винограда у периоду од 10-ог до 25-ог јуна. Одређује и рок за доставу резултата прегледа, 15. јули. По потреби одобрава и ископавање и уништавање сумњивих чокота. Ради строгог придржавања прописаних мера, прекршитељима власти могу изрећи озбиљне новчане (100-200 форинти) и затворске казне. Како би се избегле евентуалне штете ни комесарима није дозвољен обилазак винограда у време бербе.

И Суботици је било у интересу да се формира ефикасна заштита против филоксере, пошто је виноградарство на њеној територији важна привредна грана. Одговорним за наведене задатке у окружном писму задужен је Ладислав Малаховски, већник за економска питања, који је као власник винограда и лично био заинтересован. Посаветујући се са својим разумнијим виноградарима, надређенима је послао следећи извештај:



Földmivelés-,
ipar- és kereskedelemügyi
m. kir.
minister.

3837. szám.

Körrendelet,
az összes törvényhatósághoz.

A phylloxera rovar elleni védekezés hatha-
tósb volta érdekében az 1880. II. törvénycikkben nyert felhatal-
mazás alapján és az országos phylloxera-bizottság meghall-
gatása után a következőket rendelem el:

1. A phylloxera rovar lekiszdésének egyik főfel-
tétele az levén, hogy a baj minél kisebb téré szoglaljon el, tehát
idejekorán észrevételnek: fontságer, hogy a fellek folytonos és
figyelmes felügyelet alatt álljanak és fontságer, hogy a ministerium
intézkedéseinek végrehajtása szeljából a kellő közegek min-
denütt rendelkezésre legyenek.

E czélból utasitom a törvényhatóságot, hogy
a mennyiben a megye területén levő szőlőmivelés tárgyedel-
me, illetőleg egyes járásokban való kiválóbb fontosága,
vagy a phylloxera-vész közelsége igényli, egy a törvényhatóság
első tisztviselőjének elnöklete alatt állandóan működő
phylloxera-bizottságot küldjön ki, mely oly sorban szőlő-
tulajdonosokból és a természettudományok szakembereiből alakitandó.

E phylloxera-bizottság a phylloxera-vész tekin-
tetében kiadott rendeletek és utasitások végrehajtása iránt

Допис министарства 1881. године под р. бројем 3837, стр. 1. (ИАСу, Ф. 2, 3582/polg. 1881.)

Поштовани Савет!

Имајући у виду окружно писмо под р. бр 3837 издатог 1881. године од стране Министарства за пољопривреду у циљу сузбијања филоксере, и у циљу остваривања у њему предложених задатака, сходно са одлуком под р. бр. 1692/70 из исте године, задовољство ми је доставити следеће:
Иако је прошле године у августу месецу, стручњак за филоксеру, изасланик министарства извршио преглед винограда у атару нашег града и нигде је није нашао, према значењу поменутог окружног писма, формиран је Стални одбор за филоксеру на челу са градоначелником – међу члановима се налазе виногради и по могућности стручњаци природних наука – који предузимају мере да се спроводе донете уредбе и упутства, о којима подносе извештај Месном одбору. Пошто су виногради у нашем граду подељени у 5 потеса, за комесаре филоксере предлажем следећа лица:
1. У „Сегединским виноградима", Фрању Хоборта (Chobort Ferencz), професора природе у гимназији,

[8] ИАСу, Ф. 2, 3582/polg. 1881.



Класичан ускоредни виноград на песку. (ИАСу, Ф. 180, Збирка фотографија)

2. У „Мајшансим виноградима“, Бена Мамужића (Matusich Benedek), професора историје природе у гимназији,
3. У „Халашким виноградима“, Ђорђа Петровића (Petrovics György), тамошњег виноградара,
4. У „Бајским виноградима“, Ивана Шлосиарика (Schlosziarik János), професора историје природе у гимназији,
5. У „Виноградима Буцке“, Јосипа Панцера (Panczer József), градског шумара и тамошњег виноградара.
На основу тачке 3. окружног писма за годишњи обилазак свих винограда на територији града и башта у којима је засађено чокоће у периоду 10-ог до 25-ог јуна, у саставу од једног градског већника и разумнијег виноградара за комесаре предлажем:
а) У „Сегединским виноградима“: Ладислава Малаховског, градског већника, Августа Мереија (Mérei Ágost) и Антуна Типку (Tipka Antal) професоре у гимназији, тамошње виноградаре,
б) У „Мајшансим виноградима“: Данијела Војнића (Vojnics Dániel) градског архивара и Михајла Камерера (Kammerer Mihály) трговца, тамошње виноградаре.
ц) У „Халашким виноградима“: Др Јосипа Клајна (Dr. Klein József) лекара практиканта и Рудолфа Рутказија (Rutkay Rudolf) учитеља у основној школи, тамошње виноградаре,
д) У „Бајским виноградима“: Еду Цурду (Czurda Ede) секретара у штедионици и Алојзија Пољаковића (Polyákovits Alajos) професора цртања у гимназији, тамошње виноградаре.
е) У „Виноградима Буцке“: Данијела Сигера (Szieger Dániel) члана општинског надзорништва и Антуна Јанигу (Janiga Antal) градског писара, тамошње виноградаре.
Пошто овде (у Суботици, п. а.), у окружном писму назначен, не постоји Савет виноградара потеса, са циљем да се мере предвиђене тачком бр. 4. спроводе што боље, као и да се горенаведени чланови Месног одбора за филоксеру, а путем њих и чувари винограда и радници у виноградима информишу о препознавању штеточине и штетним последицама њеног ширења, шаљем ове информације министарству пољопривреде, надаље тражим да пошаље још око 30-30 примерака објављених стручних радова о филоксери Отона Хермана члана мађарског природњачког друштва и Александра Черхатија (Cserháti Sándor) професора Академије у Мађаровару, како би се поделили члановима одбора за филоксеру и разумнијим виноградарима.
У Суботици, 20 априла 1881. године. Ладислав Малаховски већник.“[9]

Овим је основан стални одбор за борбу против филоксере у Суботици и отпочела је организована борба против те опаке штеточине. Из писма видимо да је Малаховски поред себе предложио локалне интелектуалце и разумније ви-

[9] ИАСу, Ф. 2, 3582/polg. 1881.

ноградаре, углавном власнике винограда.

Проблем филоксере је на крају ипак решен. Амерички ентомолог Чарлс Валентајн Рајли (Charles Valentin Riley) је први предложио калемљење европских врста лозе на отпорне америчке подлоге, што је прихваћено. У знак захвалности француска влада доделила му је орден легије части.

Настављена је садња винове лозе и обнова виноградарства. На везаном земљишту сађена је европска лоза калемљена на подлоге америчких врста, а на песковитом земљишту са преко 70–75% кварца, због њеног имунитета на филоксеру на традиционалан начин, односно на сопственом корену.

Извори и литература

Hupert Laslo: Važnije odredbe mađarske uprave za zaštitu bilja u periodu od 1850 te do 1918 godine, Rukopis, 1979.

Szlávics Károly – Vitéz Károly: A palicsi Földműves iskola – Poljoprivredna škola na Paliću. Mesna zajednica Palić – Palics helyi közösség, Szabadka, 2011.

Szlávics Károly: A szőlőtermesztés története a Szabadka-horgosi – homokvidéken, Életjel, Szabadka, 2019.

Összefoglaló

Szabadka szabad királyi város a filoxéra elleni küzdelem tükrében

A filoxéra rovar a 19. század második felében érkezett Észak-Amerikából Európába, ahol megtizedelte a szőlőültetvényeket. Még a szakembereknek is nagy gondot okozott, mivel eleinte nem ismerték a rovar biológiáját.

A filoxéra kártételét Magyarországon először 1975-ben észlelték a pancsovai szőlőültetvényekben. 1880-ban a kormány a szabadkai szőlők átvizsgálása céljából egy szakértőt küldött ki, aki nem találta a filoxéra jelenlétét, annál inkább jelentős a pajorkártételt. 1881-ben a mezőgazdasági minisztérium egy körlevelet intézett minden törvényhatósághoz, többek között Szabadkára is, hogy a filoxéra leküzdése érdekében hozzon létre egy állandó felügyelőbizottságot. A városi tanács a felügyelőbizottság létrehozásával Malachovszki László gazdasági előadót bízta meg, aki a szőlőket 5 kerületbe osztotta, a bizottsági tagoknak meghagyta, hogy minden év június 10-25 között vizsgálják át a körletükben levő szőlőket. A bizottságba saját magán kívül helyi értelmiségeket, természettudományokban jártas személyeket, mind szőlőbirtokosokat és értelmesebb szőlőtulajdonosokat javasolt.

Kulcsszavak: A filoxéra elleni rendeletek Szabadka szabad királyi város területén

Summary

The fight against phylloxera in Free Royal City of Subotica

The appearance of an insect called phylloxera which arrived in Europe from America in the second half of the 19th century, caused a massive decline in vineyards. Experts tackled this pest, initially with little success. In Hungary, it was recorded in 1875 in the Pancevo vineyards. In order to check the vineyards of Subotica, in 1880 the government sent an expert. In order to fight against this vicious pest, in 1881 the Ministry of Agriculture sent a district letter to the competent authorities, among others in Subotica, to form a commission for phylloxera headed by the mayor. In Subotica, Ladislav Malahovski, councilor for the economy, is in charge of forming the commission. He accepted the task and proposed to form a local and regional commission to check the vineyards, every year in the period from June 15 to 25. Among the members of the commission, we find intellectuals, vineyard owners and more reasonable winegrowers.

Key words: phylloxera, measures, Free Royal City of Subotica

Татјана Сегединчев

Историјски архив Суботица

UDC: 929-055.2:930.255(497.113 Subotica)

Жене града трагом прохујалих векова

Сажетак: У раду се говори о архивској грађи у којој се могу пронаћи подаци о женама Суботице. Наводе се фондови и збирке као и документи у Архиву Суботице који садрже податке о њима, о њиховом положају, улози, задатку и значају које су имале у друштву кроз протекло време. Посебно се описују фондови и збирке који садрже више података о овој теми.

Кључне речи: архивски фондови и збирке, улога жена у догађајима који су значајни за историју града, документи као културна вредност

Увод

У тексту ће бити представљени најзначајнији и најрепрезентативнији сачувани документи који садрже податке о женама кроз прошлост Суботице. Тргајући за документарним изворима о животу жена кроз историју у Суботици, упознаје се један нови свет и начин живота и рада жена које су без икаквих савремених помагала успевале да остваре своје циљеве у погледу политике, културе, здравства, хуманитарног деловања, просвећивања и васпитања и свакодневне бриге о породици.

Различити документи који се по свом садржају односе на жене кроз историју чувају се у фондовима, збиркама, појединачним документима и фотографијама. Фондови који се чувају у Архивима су различити по својој структури. У књизи Водича кроз архивске фондове Историјског архива Суботице, сви фондови који се чувају у Архиву се деле на:

1. Фондове (архивски фондови државних органа, установа, организација и других институција);
2. Породичне и личне фондове и
3. Збирке.[1]

Видљивост жена у архивској грађи Архива Суботице присутна је од времена најстаријих и значајних архивалија. Социолошко-друштвена улога жене је присутна од самог назива града Суботице када град добија назив по царици Марији Терезији.[2] Управо од тог времена имамо сачувану грађу у континуитету а која се односи на градску управу. Те године 1743, по укидању Потиске и Поморишке Војне крајине, Војни шанац Суботица је проглашен привилегованом коморском варошицом по имену Сент Марија, привилегијом царице Марије Терезије. Царица је 7. маја 1743. оверила у Прагу привилегију, према којој је наш град променио име у Сент Мариа (Szent Mária). Касније



Разгледница са девојком, ИАСу, Ф. 216, 3. II 13.1.24.

[1] Водич кроз архивске фондове Историјског архива Суботица XVIII/1, приредили Татјана Сегединчев и Зоран Вељановић, Суботица 2012.

[2] Марија Терезија (13. мај 1717 – 29. новембар 1780), била је једини женски владар хабсбуршких поседа и последњи члан династије Хабсбург. Владала је као надвојвоткиња Аустрије, краљица Угарске, Чешке, Хрватске, Славоније, Галиције и Лодомерије, као војвоткиња Мантове, Милана, Парме, Пјаченце и Гвастале и као владарка Аустријске Низоземске и бројних грофовија. Браком је била царица Светог римског царства немачког народа, немачка краљица, велика војвоткиња Тоскане и кратко војвоткиња Лотарингије.

ће град мењати име,[3] али ће опет добити назив по Марији Терезији. Развојем града дошло је до промена, да би царица и краљица Марија Терезија 22. јануара 1779. испунила жељу становништва: „Szent Mária (Суботица) је званично подигнута на ранг слободног краљевског града, потом је град прекрштен с њене стране у Mária Theresiopolis.“[4] Од тог времена почиње успешнији развој економског и културног живота Суботице.[5]

Током целог XIX века жене су широм европских простора, са мање или више успеха, водиле борбу за што равноправније место у друштву сазданом по мери мушкарца.[6]



ИАСу, Ф. 180 I, С, 17. Близнакиње Илона и Ета Бајшаи Војнић на бициклу

Такође, у XIX веку ће доћи до масовнијег образовања девојчица што ће допринети почетком XX века отварању првих школа за девојчице и девојке. Само образовање допринеће и њиховој постепеној економској независности путем запошљавања. Захваљујући школовању многе су почеле да се запошљавају као: васпитачице, учитељице, бабице, у јавној служби као чиновнице, у трговини и угоститељству. Појавиле су се као чланице бројних добротворних, хуманитарних и националних друштава.[7]

У архиву Суботице постоји више фондова, збирки, појединачних докумената и фотографија које својим садржајем говоре или приказују жене кроз прошлост града.

Архивалије су различите по свом времену настанка, језику, количини и по својој категоризацији, али су сви значајни јер баштине искуство различитих епоха у прошлости.

Сами документи шаљу поруку како су се жене односиле према времену у којем су живеле. Разликујемо две групе докумената:
1. Оне које обогаћују знање о прошлости;
2. Оне који су илустрације (овде се жене срећу на рекламним плакатима, листићима, календарима и каталозима, разгледницама, дописним картама и новинама).

Фондови у архиву Суботице

Трагајући за документима који се односе на жене у нашем Архиву уочено је да се подаци проналазе у фондовима са најстаријом архивском грађом све до данашњих дана. Наравно по својој количини се разликују од оних са врло мало података до оних масовнијих по подацима. Због количине података поделићемо само оне значајније по категоризацији вредности. Неки фондови се помињу због тога што у свом називу носе име жене. По Водичу кроз архивске фондове поменућемо 20 фондова и збирки од 550 сачуваних фондова.[8]

Фондови

1. Ф. 2, Градско веће Слободног краљевског града Суботица 1838–1924.
   - Фонд је од изузетног значаја.
   - Има аналитички инвентар.
   (Документи садрже завичајне предмете, статут града, председијалне списе, предмете у вези са школством, културним и верским институцијама, фондовима за помоћ и задужбинама, потврђивања основних правила разних друштава просветног, културног и каритативног карактера, пензионисања бабица и чиновника у професионалним и културним установама.)
2. Ф. 18, Збирка плаката 1817– .
   (У грађи се могу наћи плакати, огласи, прогласи, објаве, апели, наредбе грађанских и војних органа као и грађанско-политичких странака где се појављују и жене.)
3. Ф. 22, Школско надзорништво Суботица 1869–1946.
   - Фонд је од великог значаја.
   (Сачувани су документи који својим садржајем приказују називе школа у међуратном периоду у Суботици а који се односе на женска имена као: Краљица Марија, Царица Милица, Кнегиња Љубица, Кнегиња Зорка, Принцеза

[3] Istorijski arhiv Subotica (IASu), Katalog Subotica vekovima 1391–1991, Subotica 1991: U prošlosti je grad više puta menjao naziv, u pisanim dokumentima pronalazi se oko 231 varijanti naziva grada. Najpoznatiji su: Marija Tereziopolis, MarijaTerezijenštat, Sabatka i Subotica. https://sr.wikipedia.org/sr - ec/ Marija Terezija (преузето 2.8.2024).

[4] IASu, Koreni I, Svedočenje vekova, Pravni položaj i stanovništvo Subotice 1391–1828, Subotica 1991, 17.

[5] Isto, 21.

[6] Mirko Grlica, *Subotica koje nema*, Subotica 2015, 49.

[7] Isto.

[8] Водич кроз архивске фондове Историјског архива Суботица XVIII/1 и XVIII/2, приредили Татјана Сегединчев и Зоран Вељановић, Суботица, 2012, 2015.

Јелена, Мајка Јевросима, Косовка Девојка и Мајка Ангелина. Потом службенички листови учитељица, персонални листови као и фотографије. Потом персонални листови забавиља као и називи забавишта.)

4. Ф. 24, Збирка матичних књига основних школа у Суботици 1871–1946.
   - Збирка је од великог значаја.
   (У оквиру Збирке је сачувана значајна књига која се односи на Јеврејску школу у Суботици из времена II светског рата. Школа је до рата носила назив Краљица Марија.)
5. Ф. 27, Државна женска грађанска школа 1875–1943.
   (Сачувана архивска грађа садржи уписнице које садрже податке о ученицама.)
6. Ф. 42, Државна виша женска школа Суботица 1907–1920.
   (Архивска грађа садржи уписнице школе које садрже податке о ученицама.)
7. Ф. 44, Потпуна женска гимназија Суботица 1925–1951.
   - Фонд је од великог значаја.
   (Архивска грађа садржи главне књиге ученица.)
8. Ф. 47, Сенат града Суботице (Градско поглаварство) 1919–1942.
   - Фонд је од великог значаја.
   (Фонд садржи документе у којима се проналазе подаци о раду добротворних друштава, задужбина, делатности и запошљавању жена, молбе за стицање завичајности, социјалне и здравствене тематике.)
9. Ф. 57, Среско начелство Среза Суботица 1882–1947.
   - Фонд је од великог значаја.
   (У фонду проналазимо документе који се односе на рад државних органа, држављанства и социјалне прилике.)
10. Ф. 78, Градски одбор антифашистичког фронта жена Суботица 1944–1953.
    (Фонд садржи записнике са седница и извештаје о раду окружног, градског, месног и реонског одбора АФЖ-а, записнике изборних конференција, упутства, планове рада, персоналије и финансијску документацију.)
11. Ф. 180, Збирка фотографија 1862– .
    (У збирци се налазе фотографије жена у Суботици и изван ње – појединачне и групне, које приказују жене из разних временских епоха.)
12. Ф. 209, Срески одбор (Градски одбор) савеза женских друштава Суботица 1953–1959.
    (Интересантан документ је реферат револуционарке Иде Сабо из 1959. године, подаци о учешћу жена у НОБ-у и фотографије.)
13. Ф. 216, Збирка Јелисавете Лифке 1882–1981.
    - Фонд је од изузетног значаја.
    (У фонду су сачувани лични документи од 1882. до 1981. године. Путовање Ержабет Лифка од Суботице до Црвеног мора преко Израела, новински чланци, позивнице, каталози изложби, породичне фотографије, албуми разгледница са путовања, књиге и часописи.)
14. Ф. 282, Окружни одбор антифашистичког фронта жена Суботица 1945–1946.
    (Сачувани су документи о ослобођењу земље, о бризи рањеника у више од 20 болница, о деци без родитеља, о прилозима за помоћ, о описмењавању жена.)
15. Ф. 261, Магистрат повлашћене краљевско-поморске вароши Сент Мариа – Суботица 1701–1782.
    - Фонд је од изузетног значаја.
    (Подаци о грађанима и грађанкама, предметима оставине, личним имовинским, економским и комуналним стварима. Фонд носи назив по Царици Марији Терезији.)
16. Ф. 272, Магистрат Слободног краљевског града Maria Teresiopel – Суботица, 1770–1850.
    - Фонд је од изузетног значаја.
    (Фонд носи назив по царици Марији Терезији по којој се називао и град Суботица.)
17. Ф. 370, ОШ „Соња Маринковић“ – Суботица 1871–1963.
    (Фонд носи назив по револуционарки Соњи Маринковић.)
18. Ф. 378, Предузеће за приказивање филмова „Славица“ – Мали Иђош 1960-1988.
    (Фонд носи назив по женском имену.)
19. Ф. 429, Збирка докумената о Колу српских сестара – Суботица 1932–1995.
    (У фонду се налазе документи, фотокопије, фотографије и штампани листови који се односе на рад Кола српских сестара у Суботици у периоду 1938–1941. године.)
20. Ф. 430, Збирка Марта Кењереш Ковач 1881–1994.
    (Архивску грађу чине лични и породични документи, фотографије, композиције Марте Кењереш Ковач, радни дневници, сопствена поезија и проза, преводи разних аутора и дела на мађарском, српском, русинском, руском, енглеском, немачком и словачком језику.)

Документи

Из Регистра фондова Архива Суботице наведено је двадесет фондова, мада података о женама има у много више фондова. Приказивање овог пописа захтевало би обимно истраживање, па смо се определили за оне где је присутност жена видљива кроз значајније документе а не за фондове где се у називу срећу женска имена.[9]

У овом делу рада представљамо документе који представљају жене које су по својој социолошко-друштвеној улози обележиле време у

[9] ИАСу, Ф. 378, Предузеће за приказивање филмова „Славица“ – Мали Иђош, Сумарни инвентар. Код овог фонда су сачувани само платни спискови запослених.

8. strana * SUBOTIČKE NOVINE br. 6. * 17. februar 1967. ● FELJTON

2

NI PET GODINA NIJE PROŠLO OD PRVE FILMSKE PREDSTAVE NA SVETU BRAĆE LIMIJER U PARISKOM »GRAN KAFEU«, A VEĆ SU I SUBOTIČANI GLEDALI ČAROBNE »ŽIVE SLIKE NA PLATNU« SVOG KASNIJEG SUGRAĐANINA ALEKSANDRA LIFKE

ALEKSANDAR LIFKA — PIONIR JUGOSLOVENSKE KINEMATOGRAFIJE (4)

»ČAROBNJAK« IZ BRAŠOVA

PIŠE: OBRAD SUVAJDŽIĆ



Aleksandar Lifka 1910. godine

Bioskopi i »žensko poštenje«

Sedimo u prostranoj, ali tihoj odaji. U uglu klavir. Na policama umetnine. Po zidovima ulja i akvarale poznatijih slikara ovog veka.

Sve odiše nekakvom prisnošću i toplinom u ovoj umetničkoj sredini. Zbog toga valjda, i razgovor spontano započinje.

Naš sagovornik je još uvek krepka, živahnih pokreta, odsečne reči, Eržebet Bek — Lifka, životni saputnik »čarobnjaka« iz Brašova pionira jugoslovenske kinematografije Aleksandra Lifke.

ON KAO — ZOLTAN KARPATI

— Bioskop: to je bila senzacija onog vremena — seća se Eržebet Lifka. — Tek sam bila završila Trgovačku akademiju i nameravala da se zaposlim. Gde? Odgovor sam našla, ne sećam se više da li u »Naplou« ili u »Bačkoi hirlopu« gde je izišao oglas »Lifka — Bioskopa« u kome se tražila blagajnica za novi stalni bioskop. Ali...

To ALI to je bila još 1910. godina. Vreme, bar u Subotici kad je još malo žena radilo. Kad su muškarci još uvek sumnjivo vrteli glavom kad bi se povela reč o radu žena. Pogotovo o noćnom radu žena. A upravo takav posao izabrala je Eržebet Lifka.

— Nisam se plašila da mi otac neće dozvoliti da se zaposlim kao blagajnica u bioskopu. Znala sam da on ima naprednа shvatanja. Jedino me malo plašila reakcija majke.

Majka je razumljivo bila protiv. No, otac je odlučio: dozvolio je svojoj kćeri da se zaposli ali uz uslov da je on svake večeri prati na posao i pri povratku kući.

I tako se Eržebet Lifka, tada još Bek, obrela u blagajni prvog stalnog bioskopa u Subotici.

Bila je mlada, lepa i privlačila je poglede muškaraca. Dok je sedela u blagajni svi su mogli da je vide i da se dive njenoj lepoti. Razumljivo radeći stalno sa njom i Aleksandar Lifka počeo je drugim očima da gleda na svoju službenicu.

No, ni Eržebet Lifka, tada još Bek nije bila ravnodušna preda svom poslodavcu. U njenoj razigranoj maštи devojke onog vremena on je sve više poprimao lik tada jako popularnog mađarskog pisca Jokai Mora — Zoltana Karpatija.

— Baš tako — priča danas Eržebet Lifka. — Zaljubila sam se u njega. Bio je divan, pun vrlina, osvajao je i plenio. Neobično inteligentan nikada nije prestajao da uči. Skoro celo svoje slobodno vreme provodio je za knjigama koje je donosio sa sobom kad god bi se vratio sa nekog puta. Znao je mnogo, ali to nijednog trenutka nije umanjilo želju da uči još više.

Ali — Prvi svetski rat omešće ljubav dvoje mladih. Aleksandar Lifka dobija poziv i mora da ode u rat. Već u prvim borbama biće ranjen kod Pšemisla. No posle lečenja više se i neće vraćati natrag na front. Kao izuzetnog znalca i kao jednog od najcenjenijih filmskih stručnjaka zadržaće ga u Studiu ratnog žurnala gde će ostati sve do kraja rata.

Godine 1918. upoznaće se u Budimpešti sa jednim od velikana svetske kinematografije. Aleksandar Korda, u ono vreme već poznat u filmskim krugovima kao producent i jedan od ozbiljnih poslovnih ljudi koji su počeli da se bave eksploatacijom filmova, kasnije po emigriranju iz Mađarske i kao jedan od najvećih režisera svetske kinematografije odigraće veoma značajnu ulogu u daljem životu Aleksandra Lifke.

Posle rata, godine 1919. Aleksandar Lifka prima jugoslovensko državljanstvo, a godinu dana kasnije ženi Eržebet Bek. Time desetogodišnja ljubavna idila koja je tako nesrećno bila prekinuta dobija svoj srećan epilog.

FILM TO SU I POSLOVI

Po povratu Aleksandra Lifke iz rata njegova braća odlučila su da napuste Suboticu i Jugoslaviju. No, podela imovine ne izbacuje inače poslovnog Aleksandra iz koloseka. Uz svoju ženu koja je ubrzo pokazala puno smisla za vođenje poslova on još više proširuje svoju delatnost.

Najpre, 1918. godine ubrzo posle poznanstva sa Aleksandrom Kordom preuzima zastupstvo bečke AEG firme kinoprojektora na teritoriji cele Jugoslavije. Posle podele imovine on svoj deo od 100 hiljada dinara i ženin miraz takođe u visini od 100 hiljada dinara ulaže u formiranje distributerskog preduzeća »Orijent« koje preuzema distribuciju PAN i UNIVERZAL filma iz Sjedinjenih Američkih Država i UFA filma iz Berlina.

Iste, 1921. godine on svoj »Lifka-bioskop« prodaje u ruke Deoni čarskog društva »Korzo« gde on i njegova žena zadržavaju znatan deo akcija, gde će Eržebt Lifka i dalje raditi, a sam Aleksandar postaje počasni konsultant i savetnik jer su deoničari zaključili da u njegovu stručnost i iskustvo stečeno na polju kinematografije nema razloga da se sumnja.



Eržebet Lifka u vreme kad je upoznala Aleksandra

Ovi podaci govore između redaka mnogo toga. U to vreme u Subotici sem »Lifka-bioskopa« radi još od 1913. godine i drugi stalan bioskop koji je osnovala Vilma Liht iz Beča. Taj bioskop nalazio se u prostorijama današnje prodavnice »Na-ma« odeljenja za prodaju nameštaja i tehničke robe u Kidričevoj ulici (Korzo).

Međutim, ovako širok zahvat Aleksandra Lifke kao poslovnog čoveka uslovio je da se i mnoga manja mesta u okolini Subotice, a i dalje počinju kinoficirati. Kako sam Aleksandar Lifka piše — on ih je opremio najmodernijim kinoprojektorima. Naravno, najmodernijim za ono vreme, a istini za volju mnogi od tih bioskopa i danas rade sa projektorima koji su nabavljeni preko zastupstva Aleksadra Lifke.

Ima i drugih podataka iz onog vremena koji takođe zaslužuju pažnju: na jednoj sačuvanoj disponentskoj listi ispasani su urednim rukopisom Aleksandra Lifke nazivi filmova i vremena igranja u pojedinim mestima Jugoslavije koji su uvezani preko njegovog preduzeća »Orijent«. Tu se pominju Veliki Bečkerek, Vršac, Dubrovnik-Skoplje, Sarajevo, Zagreb, Pančevo, Nova Gradiška, Bograd... po čemu se da zaključiti da je Aleksandar Lifka održavao poslovnu vezu sa teritorijom cele ondašnje Jugoslavije. Tu su i nazivi filmova pa se takoreći može sasvim pregledno videti šta su bioskopski gledaoci onog vremena mogli da gledaju — Kolo sreće, Hotel Palas, Ljubavna krletka, Fedoru, Majstora sveta, Ženu bez vela, Ljubovcu, Tajne sile, Pata i Patašona, III Eskadrilu, Dobar glas, Kraću u hotel Imperijalu, Kraljicu Mulen Ruža, Milijunaše, Valenciju i ko bi sve nabrojao toliko je tih filmova koji su prošli kroz evidenciju preduzeća »Orijent«.

ALI PRE SVEGA UMETNOST

Međutim, ceo ovaj period u životu Aleksandra Lifke nije ovaj velikan jugoslovenske kinematografije posvetio isključivo poslovima. Biznis mu je donosio sredstva koja je Aleksandar Lifka takoreći uložio u svoj stvaralički rad.

A stvaralački opus »čarobnjaka« iz Brašova nije beznačajan pogotovo je od izvanrednog značaja za Subotičane jer je ovaj veliki snimatelj zabeležio takoreći sve što je u razdoblju između dva rata moglo da se zabeleži iz života Subotice.

U SLEDEĆEM BROJU:

Ko je zapalio filmove Aleksandra Lifke?

ИАСу, Ф. 216, Збирка Јелисавете Лифке

којем су живеле. Сачувани документи датирају из различитих временских епоха. Они су различите провенијенције. Подељени су по настанку у фондове и збирке: Органе власт и органе управе, правосудне органе, просвету, науку и културу, привреду, војску, друштвено-политичке организације, породичне и личне фондове и збирке. Закључујемо да су архиви места где се на једном месту баштине искуства различитих времена и демократија, идеологија и политичких прогонстава, жртава и злочинаца, богатство различитих епоха.[10]



ИАСу, Ф. 430, Марта Ковач Кењереш, кутија број 1.

Приказаћемо неколико докумената из старије временске епохе као и новије.[11]

Документи старије провенијенције

Ф. 2, Градско веће Слободног краљевског града Суботица 1838–1924.

Каријера најпознатије глумице Луизе Блаха (1850–1926) започела је у Суботици почетком 1860-тих година: У дружини „Szigeti Imre“ наступала је као Луиза Келеши у дечијим улогама 1861/62. године.

ИАСу, Ф. 2, 452/kgy. 1861.[12]

Прва болничарка Очног одељења суботичке болнице, које је привремено било смештено у Дому убогих, звала се Мари Балог (у неким документима се спомиње као Мариш). Овај стационар је водио др Ђорђе Киш (Kiss György) који ју је примио 1. маја 1868. године у службу. Мари Балог се налазила на платном списку од 28. маја 1868. године и примала је месечно седам форинти плате.

ИАСу, Ф. 2, 6013/1868[13]

Ф. 164, Збирка диплома 1658–1845

Дипломе обухваћене овом Збирком разне су провенијенције и садржаја. Збирку диплома приказујемо зато што се овде помиње царица Марија Терезија.[14] У самој Збирци је сачувано девет диплома које је доделила Марија Терезија појединцима или граду. Поменућемо две најзначајније за град Суботицу.

Марија Терезија аустријска царица и мађарска краљица 7. маја 1743. године у Прагу додељује дотадашњем шанцу Сабатка статус привилегованог коморског града под именом Сент Мариа.
По овој Привилегији наш град је променио име у Сент Марија (Szent Mária). Тада је надлежност војне управе стављена ван снаге, а привилегија обезбеђује граду и право на три вашара годишње.

ИАСу, Ф. 164, 4.

Марија Терезија је 22. јануара 1779. испунила жељу становништва: Сент Марија (Суботица) је званично подигнута на ранг слободног краљевског града, потом је град прекрштен с њене стране у Маријатерезиополис (Mária Theresiopolis). Магистрат се састојао од 12 сенатора и једног судије, помиње Повеља из 1779. године. Своје одлуке Магистрат је доносио на основу државних закона и тадашњих обичаја слободних краљевских градова. Повеља из 1779. године истиче и заслуге Града у доба војне крајине и даље гарантује право на поседовање 12 пустара и језеро Палић.

ИАСу, Ф. 164, 9.

[10] Архив Србије, Депо архива Србије – нова сазнања, каталог изложбе, 15. децембар 2008, Београд 2008, 6.
[11] Водич кроз архивске фондове Историјског архива Суботица, XVIII/1, Суботица 2012, 15.
[12] ИАСу, Каталог Суботица вековима 1391–1991, Суботица 1991.
[13] Andrija Baš, *Osnivanje i prve godine rada Očnog odeljenja subotičke bolnice*, Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, VII naučni sastanak Zbornik radova, Sremska Mitrovica 1976, 279.
[14] Види напомену 2.

Ф. 18, Зирка плаката 1817 –

Плакати који се налазе у овој Збирци су различити по садржају. Поред политичких и изборних постоји и већи број рекламних плаката. Занимљиви су позоришни плакати. Разликују се по стилу и садржају. Међу њима проналазимо и оне који се односе на жене у Суботици.



Életjel

XXVIII. évf. 5. (607.) sz.

1985. V. 29.

HOLDPATAK

– Kenyeres Kovács Márta - emlékest –

Műsoron: méltatások, versek, műfordítások és Kenyeres Kovács Márta szerzeményeinek ősbemutatója

Fellép: Olga Afanasjeva - Torok
Binszki Teréz
Lőrinc Erika
Lőrinc Zsuzsanna
Nagy Ragyogó Zsuzsanna
K. Pajor Gizella
Sekulić Angéla
Petar Vukov

Közreműködik: Molcer Mátyás /zongora/

Kísérőrendezvény: Katona János képzőművészeti alkotásainak kiállítása

A kiállítást megnyitja: Gyermán Tibor

Rendező: Horváth Emma

Az előadás 1985. május 29-én, szerdán 19.30 órakor kezdődik a zeneiskola hangversenytermében

Belépőjegy 30 dinár

ИАСу, Ф. 430, Марта Ковач Кењереш, кутија број 1.

Програм рада приватне женске школе и интерната за 1869/70. школску годину, Суботица, 7. септембар 1869. Писан на мађарском језику.

ИАСу, Ф. 18, 26.

Попис чланова Удружења жена у Суботици, Суботица, 1869. Писан је на мађарском језику.

ИАСу, Ф. 18, 40.

Последњи наступ уметнице из Будимпеште Лауре Хелвеји (Helvey) у музичкој комедији, 12. марта 1888. године. Писан је на мађарском језику.

ИАСу, Ф.18, 803.

Вече посвећено Марти Ковач. Организатор вечери је *Életjel* и Ема Хорват, 1989. године. Плакат је писан на српском језику.

ИАСу, Ф.18, 1405.

Életjel посвећује вече под називом „Holdpatik“ у спомен Марти Ковач Кењереш, 1985. године. Плакат је писан на мађарском језику.

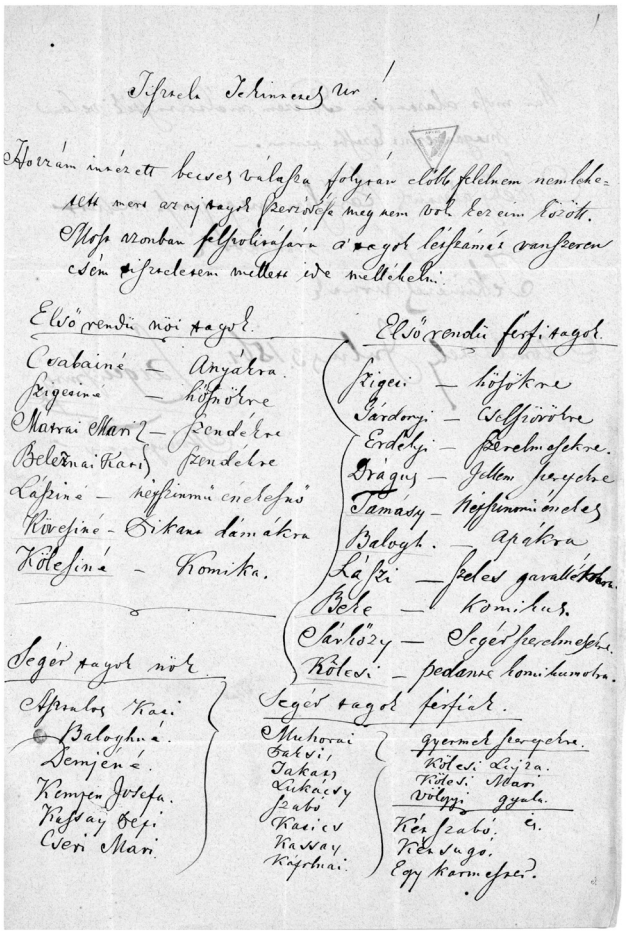
ИАСу, Ф.18, 1406.

Вече Марте Ковач Кењереш у организацији *Életjel*-а у просторијама Музичке школе у Суботици, 22. новембра 1976. године. Плакат је писан на мађарском језику.

ИАС,у Ф.18, 1434.

Ф. 180 Зирка фотографија 1862 –

Архивска грађа садржи фотографије Суботичана али и оних ван Суботице (појединачне и групне), места, предела, објеката (привредних, школских, културних и спортских збивања), као и значајних манифестација и догађаја. Фотографије су разврстане у више група као што су: Фотографије са језера Палић; о Суботичком трамвају; са Радничког универзитета „Вељко Влаховић”; албуми др Беле Мађашовског из I Светског рата. Тако су интересантне фотографије: Женског одељења радничког санаторијума на Палићу (ИАСу, Ф. 180, I, А-1,1), девојке на бициклу почетком XX века (ИАСу, Ф. 180, I, А -1, 36), женски штранд на Палићу и купачице



ИАСу, Ф. 2, 452 kgy/1861, О глумици Блаха Луузи

у чамцу (ИАСу, Ф. 180, I, A-1, 43), снимак Женског штранда на Палићу (ИАСу, Ф. 180, I, A-1, 52) и новије фотографије након II Светског рата као девојке у буњевачкој ношњи сликане испред „Велике терасе" (ИАСу, Ф. 180, I, A-2, 6). О спорту: Сестре близнакиње Илона и Ета на бицикли 1882. године. Даме су биле чланице „Суботичког спортског друштва" (ИАСу, Ф. 180, I, C, 17). Разно: Јулишка Лабаш (Lábas Juliska), глумица 1920. године (ИАСу, Ф. 180, I, D,1).



ИАСу, Ф. 180, глумица Јулишка Лабаш 1920. године

F. 216, Збирка Јелисавете Лифке 1882–1981.

Грађа садржи личне документе о Јелисавети Лифки и о њеном супругу Александру, те податке о кинематографији у Суботици и Југославији. Сачуване су разгледнице са путовања и текстови о другим уметницима града и државе.

Јелисавета Лифка, супруга Александра Лифке, кинематографа у Суботици, рођена је у мађарском граду Ђеру (Győr) 1882. године, а умрла у Суботици 1982. године. Позната је по супругу, Александру, који је рођен у Брашову (Румунија) 1880. године. Он је после школовања у Бечу, у Паризу упознао технику камере и покретне слике, а 1900. године купио прву камеру и снимио први филм. У Трсту је покренуо први покретни биоскоп у Европи, са којим је обишао већи део бивше Југославије да би се скрасио у Суботици, где је умро 1952. године.

Поред личних докумената Јелисавете Лифке сачувана је преписка, разгледнице са путовања, породичне фотографије, новински чланци, каталози изложби и позивнице.



ИАСу, Ф. 430, Марта Ковач Кењереш, кутија број 1.

Документи од завршетка II Светског рата

Ф. 78, Градски одбор Антифашистичког фронта жена – Суботица 1944–1953.

Антифашистички фронт жена је била масовна организација жена која је имала важну улогу у саставу Народног фронта, а радила је на мобилизацији жена коју је захтевала борба за ослобађање земље и ново друштвено уређење. После рата АФЖ игра велику улогу у изградњи земље, у политичком и опште просвећивању жена. АФЖ је водила добротворне акције, радила на збрињавању деце и болесних.

Ф. 209, Срески одбор Савеза женских друштава Суботица 1953–1959.

Након укидања Градског одбора Антифашистичког фронта жена 1953. године у свим срезовима и градовима формирају се савези женских друштава са задатком да подстичу иницијативу код жена за стварање друштава у циљу ублажавања и решавања проблема у разним областима живота.


Слика студента

(Потпис студента)

НАРОДНА РЕПУБЛИКА СРБИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Бр. 13210/58

УПИСНИЦА
INDEX

Ковач Марта
ћки Арпада
Рођен а 12 XI 1933
у Суботици НР А.П. Војводина
држављанин сф. Н. Р. Ј.
уписан је за редовног студента
Медицинског
факултета отсек / група
Универзитета у Београду
25-IX-58
(Датум уписа)
Секретар факултета,
(М. П.)

222/I

ИАСу, Ф. 430, Марта Ковач Кењереш, кутија број 1.

Сачувани су записници са седница, извештаји о раду, спискови одбора, планови и програми.

Ф. 282, Окружни одбор Антифашистичког фронта жена – Суботица 1945–1946.

Антифашистички фронт жена (АФЖ) је била масовна политичка организација, мобилизатор широких маса жена у току народноослободилачке борбе и у периоду обнове и изградње земље. Сачувани су деловодници за 1945/1946. годину, од списа записници, упутства, окружнице, извештаји, план рада и карактеристике чланица.

Ф. 430, Збирка Марта Кењереш Ковач

Била је писац, преводилац, композитор и новинар. Рођена је у Суботици где је завршила гимназију и музичку школу. Студирала је у Београду, а потом је радила у Аустрији а по повратку у Југославију, као наставник и педагог. Била је члан Друштва књижевника Војводине, Удружења научних и стручних преводилаца Србије. Своја дела је потписивала и објављивала као Марта Ковач Кењереш и Виола Лантош.

Архивску грађу чине лични и породични фондови, фотографије, композиције, радни дневници, преводи разних аутора као и композиције и песме које је написала.

Појединачни документи

Прва власница парне машине била је бароница из Келебије Малвина Редл. Са сигурношћу се може тврдити да је већ 1851. године поседовала машину немачке производње из 1834. године.

ИАСу, Ф. 273, 224/1855.

Прва суботичка катедрала – црква св. Терезије сграђена је између 1773. и 1798. године по пројектима зидара из Пеште Ференца Кауфмана. Пројекте за обнову цркве израдио је Јанош Скултети 1860. године.

ИАСу, Ф. 272, 24.Б. 18/aec.1798.

Прва суботичка женска организација „Јеврејско удружење жена“, основано је са 16 чланова и председницом Бабет Шафер 1852. године. Удружење је основано с циљем да пружа помоћ сиротињи, сирочади, болеснима и удовицама.

ИАСу, Ф. 2, 14622/tan. 1890.

Фотографије истакнутих радница које су се истакле као најбоље поводом 8. марта 1950. године. Жене које су биле ударнице и оне које су у раду премашиле норму.

ИАСу, Ф. 78, 8/6. 1945–1953.

Диплома из 1949. године која је уручена Ор-

ганизацији АФЖ-а[15] среза Суботица за постигнуте резултате у току такмичења у припремама за Дечију недељу у 1949. години.

ИАСу, Ф. 78, 8/6. 1945–1953.

Поводом прославе 8. марта 1959. године одржана је свечана академија где је Ида Сабо прочитала реферат. Прослава се одвијала у светлости петнаестогодишњице АФЖ-а и 40-годишњице оснивања КПЈ и СКОЈ-а. Програми су обележили учешће жена у радничком покрету, НОБ-у и послератној изградњи. Активисткиње су прикупљале податке о женама од којих је интересантан онај о учешћу жена у НОБ-у. Који гласи: „У току народно-ослободилачке борбе око 100.000 жена прошло је кроз редове народно-ослободилачке војске: као борци, болничарке, командири и комесари. Око 25.000 жена пало је у оружаној борби са окупатором, 40.000 жена било је рањено, 63 жене одликоване су високим одликовањима орденом Народног хероја, 2.000 жена добило је чин официра. Више од 282.000 жена често заједно са малом децом окупатори су одвели у логоре и тамнице, где су масовно уништаване. У позадинском раду учествовало је више од 2 милиона жена.“

ИАСу, Ф. 209, 1. 3. 1953–1959.



ИАСу, Ф. 180, Фотографије са Радничког универзитета.

Резиме

У овом прилогу приказани су документи који су похрањени у фондовима Архива Суботице. У приказаним документима главна тема су жене и њихов допринос у развоју друштва Суботице и шире. Колики је био њихов значај видимо већ по самом називу града који се од 1743. године назива по жени и царици Марији Терезији.

Овако тематски одабрани документи представљају значајне изворе за истраживање прошлости града, јер се из поменутог види како је текао развој града и како су се жене постепено укључивале и јавни, културни и политички живот.

Кроз архивалије из двадесет фондова осветљавају се недовољно познати процеси развоја и модернизације друштва. Наслањајући се на бројне фотографије, плакате, разгледнице, рекламе, добијамо јаснију слику на пољу приватног и јавног као и оквиру националног и културног присуства жена у граду.

У односу на количину докумената у Архиву Суботице овај број је занемарљив али значајан у смислу видљивости жена у прошлости, као и њиховог доприноса у стварању битних карактеристика града по коме је данас препознат.

Извори

Архивска грађа

Историјски архив Суботица, коришћени фондови по Водичу кроз архивске фондове Историјског архива Суботице XVIII/1 i XVIII/2, Суботица 2012 и 2015. Фондови:

Ф. 2, Градско веће слободног краљевског града – Суботица (1861–1918), 1838–1918;

Ф. 18, Збирка плаката, 1817– ;

Ф. 22, Школско надзорништво – Суботица (1869–1945), 1869–1946;

Ф. 24, Збирка матичних књига основних школа – Суботица, 1871–1946;

Ф. 27, Државна женска грађанска школа – Суботица (1875–1944); 1875–1943;

Ф. 42, Државна виша женска школа – Суботица (1907–1920); 1907–1920;

Ф. 44, Потпуна женска гимназија – Суботица (1925–1950); 1925–1951;

Ф. 47, Градско поглаварство – Суботица (1918–1941); 1919–1942;

Ф. 57, Среско начелство – Суботица (1934–1941); 1882–1947;

Ф. 78, Градски одбор антифашистичког фронта жена – Суботица (1944–1953); 1944–1953;

Ф. 180, Збирка фотографија 1862–;

Ф. 209, Срески одбор Завеза женских друштава – Суботица (1953–1959); 1953–1959;

Ф. 216, Збирка Јелисавете Лифке 1882–1981;

Ф. 261, Магистрат повлашћене краљевско коморске вароши – Сент Марија (Суботица) (1743–1779); 1701–1782;

Ф. 272, Магистрат слободног краљевског града – Суботица (1779–1849); 1770–1850;

Ф. 282, Окружни одбор антифашистичког фронта жена – Суботица (1945–1946); 1945–1946;

Ф. 370, Основна школа „Соња Маринковић“ – Суботица (? –); 1871–1962;

Ф. 378, Предузеће за приказивање филмова „Славица“ – Мали Иђош (1960–1989); 1947–1988;

Ф. 429, Збирка докумената „Коло Српских Сестара“ – Суботица 1938–1995;

Ф. 430, Збирка Марте Ковач Кењереш (1933–1984); 1881–1994.

[15] Скраћеница од: Антифашистички фронт жена.

Литература

Grlica Mirko, *Subotica koje nema*, Subotica 2015.

Otić Ljubica, Marković V., Grlica M., *Sve je samo reklama* - Segmenti iz istorije reklama u Vojvodini do 1941. godine, Novi Sad 2012.

Kubičkovoć Akoš, *Palić kroz razglednice,* Museion 21, Subotica 2023.

Mandić Zorica, Manasijević V.,*Prothocollum oppidi cameralis regio privilegiati – Szent Maria, antehac Szabatka vocati* 1743–1756, Subotica 2006.

Arhiv Vojvodine, *U ogledalu vremena – srpsko građansko društvo na razmeđi vekova kroz Zbirku dr Jovana Milekića*, Arhiv, Novi Sad 2012.

Segedinčev Tatjana, *Zbirke u Istorijskom arhivu Subotice sa posebnim osvrtom na Zbirku fotografija*, Arhivski anali – Časopis Društva arhivskih radnika Vojvodine br. 8, Novi Sad 2014.

Baš Andrija, *Osnivanje i prve godine rada Očnog odeljenja subotičke bolnice*, Društvo za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije – Sekcija SAP Vojvodina, VII Naučni sastanak – Zbornik radova, 1976, 277-282.

Összefoglaló

Szabadkai nők az elmúlt évszázadokban

A munka a levéltári iratokban fellelhető, a szabadkai nőkre vonatkozó adatokat dolgozza fel.
A Szabadkai Történelmi Levéltár azon fondjait, gyűjteményeit, valamint dokumentumait említik meg a szövegben, amelyek a nők helyzetéről, szerepéről, a társadalom fejlődésében vállalt feladatukról és fontosságukról tanúskodnak. Külön figyelmet fordít azokra a fondokra és gyűjteményekre, amelyek több információt tartalmaznak az adott témával kapcsolatban.

Kulcsszavak: levéltári fondok és gyűjtemények, a nők szerepe a várostörténeti jelentőségű eseményekben, kulturális értékű dokumentumok

Summary

Women through past centuries

The paper talks about archival material in which data about the women of Subotica can be found. Funds and collections are listed as well as documents in the Subotica Archive that contain information about them, their position, role, task and importance they had in society over the past time. Funds and collections containing more information on this topic are described in particular.

Key words: archival funds and collections, role of women in events significant for the history of the city, documents as cultural value

Избор фотографија из Збирке фотографија Историјског архива Суботица




















MUZIČKE
1952
1953














ZL·83·06





UDC: 392:061(497.113 Pačir)"1927/1929"

Halász Tibor

Szabadkai Történelmi Levéltár

A Pacséri Magyar Népkör (1927-1927)

Összefoglaló: A Pacséri Magyar Népkör 1927 és 1929 között működött. Az 1929. március 1-jén megtartott taggyűlés miatt 25 pacséri népkörösnek kellett az akkori Szerb-Horvát-Szlovén Királyság bírósága előtt felelnie államellenes tevékenység miatt. A bírósági eljárás miatt a hatóságok lefoglalták az egyesület irattárát és csatolták a periratokhoz. A megvádolt pacsériak közül 18-at a bíróság el is ítélt, a belügyi hatóságok pedig betiltották a pacséri magyar kultúregyesületet. A Népkör jegyzőkönyve és alapszabálya betekintést nyújt az egyesület tevékenységébe és szervezeti felépítésébe.

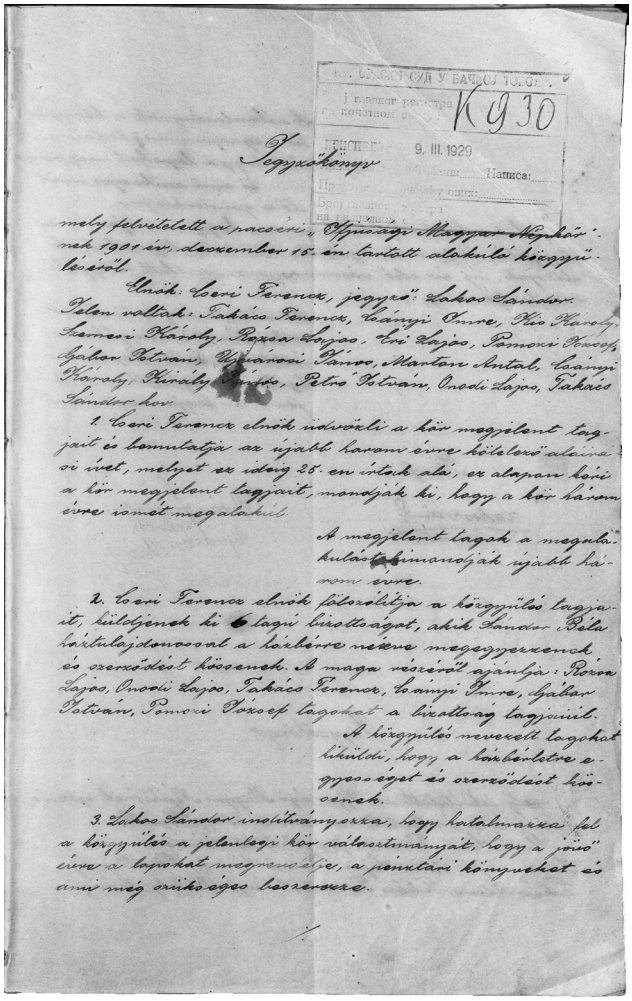
Kulcsszavak: Pacsér, Magyar Népkör, Szemesi József, jegyzőkönyv, alapszabály, periratok

A tiltott taggyűlés és annak következményei

1929. március 1-jén az esti órákban Szemesi József elnök meghívására a Pacséri Magyar Népkör mintegy 25 tagja jelent meg Marton Imre vendéglőjében, melynek egyik helyiségét immár két éve használtak az egyesület céljaira. A szerényen berendezett teremben mindössze néhány asztal volt található a hozzájuk tartozó székekkel, továbbá egy billiárdasztal, két könyvszekrény és egy falitükör. A találkozó oka pedig az volt, hogy a Népkör szervezésében szerb nyelvű tanfolyam indult volna a pacséri magyar lakosság részére, mivel nagyon sokan vagy rosszul, vagy egyáltalán nem beszélték az államnyelvet.

Valószínűleg a jelenlevők meglepődhettek, amikor a terembe két egyenruhás rendőr nyitott be, névszerint Nikola Šešević és Veselin Cvrkušić. A rendőrök arra voltak kíváncsiak, hogy a Népkör rendelkezik-e hatósági engedéllyel a működéséhez, illetve van-e engedélye ennek a találkozónak a megszervezéséhez. Mivel ilyen engedéllyel nem rendelkeztek, a rendőrök parancsára a jelenlévők szétszéledtek, az egyesület iratait pedig a rendőrség lefoglalta.

A pacsériak ekkor még nem tudhatták, de ez volt az egyesület utolsó taggyűlése. Ugyanis a rendőrség feljelentést tett tiltott gyülekezés miatt, a résztvevőket perbe fogták, a Pacséri Magyar Népkört pedig betiltották. Az akkori Szerb-Horvát-Szlovén Királyság hatóságainak példátlan szigora a korabeli rendkívüli állapotokkal magyarázható. Ugyanis a délszláv állam akkori uralkodója, I. Aleksandar Karađorđević szerb-horvát-szlovén király 1929. január 6-án diktatúrát vezetett be. Az alkotmányt hatálytalanította, feloszlatta a parlamentet, betiltotta az összes politikai pártot és a szakszervezeteket, a király kezében pedig korlátlan hatalom összpontosult. Be lettek tiltva a politikai összejövetelek is, mindenfajta egyéb rendezvényt, gyűlést pedig csak a hatóságok előzetes engedélye alapján lehetett megtartani.



Jegyzőkönyv

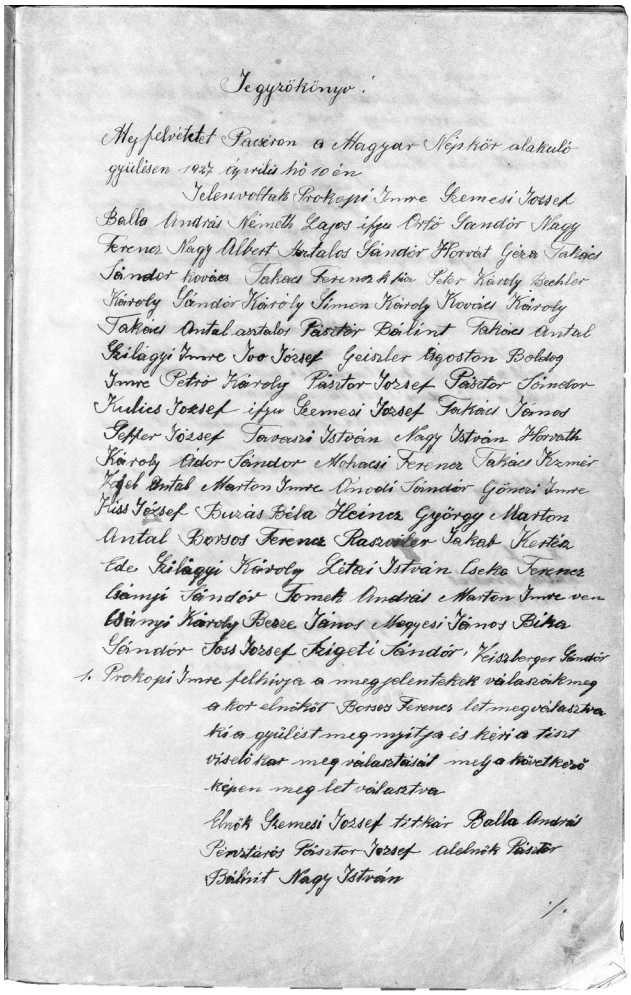
9. III. 1929

Ifjúsági Magyar Népkör

Az Ifjúsági Magyar Népkör 1901. december 15-én tartotta alakuló közgyűlését (SzTL, F.45, Kpr. 121/1930.)

A perbefogott pacsériak ügyében elsőfokon a Topolyai Királyi Járásbíróság (*Kraljevski sreski sud u Bačkoj Topoli*) ítélkezett. A következő személyek kerültek a vádlottak padjára: Gönczi Imre, Seffer József, Tomek András, Pásztor Lajos, ifj. Marton Antal, Cseke Ferenc, Csányi Sándor, Horváth Béla, Takács Sándor, Sas József, Erdei Károly, Madarász Lajos, Kollár Ferenc, Szél Albert, Pásztor József, Berkó József, Tóth János, Sándor Ferencz, Cseri Ferencz, Oláh Sándor, Szemesi József, Balla András, Nagy Ist-

ván, Horváth Géza és Marton Imre. A bíróság meglehetősen szigorú ítéletet hozott. A népkörösöket bűnösöknek mondta ki és tíz napi börtönbüntetést szabott ki számukra, igaz, egy évre felfüggesztve. Emellett az elítélteknek pénzbírságot is fizetniük kellett, a felének 1800 dinárt, a másik felének 900 dinárt. Ebben az időszakban ez kéthavi, illetve egyhavi átlagfizetésnek felelt meg. A pacsériak közül többen fellebbeztek az ítélet ellen, ezért a periratok átkerültek a Szabadkai Kerületi Bírósághoz (*Subotički okružni kao kazneni sud Kraljevine Jugoslavije*[1]). A kerületi bíróság helybenhagyta a járásbíróság elsőfokú ítéletét, de az iratok nem kerültek vissza Topolyára, hanem maradtak a szabadkai bíróság irattárában.



A Pacséri Magyar Népkör 1927. április 10-én tartotta alakuló közgyűlését (SzTL, F.45, Kpr. 121/1930.)

A periratok a Szabadkai Kerületi Bíróság Kpr. 121/1930. jelzetű ügyiratában találhatók.[2] A periratok tartalmazzák a rendőrség jelentését, a megvádolt pacsériak névjegyzékét, a kihallgatási jegyzőkönyveket, a vádlottak erkölcsi, illetve vagyoni bizonyítványait, a topolyai járásbíróság és a szabadkai kerületi bíróság ítéleteit, valamint a topolyai járási hatóság jelentését, melyből kiderül, hogy a belügyminisztérium 1929. november 5-én kelt határozata alapján megszűnt a Pacséri Magyar Népkör. Emellett a periratokban megtalálható a Pacséri Magyar Népkörnek a rendőrség által lefoglalt iratai is, így az egyesület jegyzőkönyve, az alapszabálya, a berendezések leltárjegyzéke, különböző meghívók választmányi gyűlésre és közgyűlésre, illetve nyugták a befizetett tagsági díjakról.

A Pacséri Magyar Népkör jegyzőkönyve

A jegyzőkönyv érdekessége, hogy ez a könyv eredetileg a pacséri Ifjúsági Magyar Népkör jegyzőkönyve volt és a könyv nagyobbik részében ennek az egyesületnek a közgyűlési, illetve választmányi gyűléseinek a jegyzőkönyvei találhatók. Az Ifjúsági Magyar Népkör 1901. december 15-én tartotta alakuló közgyűlését és az egyesület egészen 1914-ig minden évben többször is tartott választmányi gyűlést, illetve közgyűlést. Az első világháború (1914-1918) éveiben mindössze két gyűlés lett megtartva, mindkettő 1915-ben. A világháború után az Ifjúsági Magyar Népkör tagsága csak két alkalommal ülésezett 1920 januárjában, vagyis ezután az egyesület tevékenysége megszűnt. Az 1927-ben megalakult Pacséri Magyar Népkör ugyanebben a könyvben vezette saját jegyzőkönyveit is.

A jegyzőkönyv tanúsága szerint a Pacséri Magyar Népkör alakuló közgyűlését 1927. április 10-én tartotta meg. Mintegy 60 pacséri magyar személy gyűlt össze, kivétel nélkül mindannyian férfiak. A megjelenteket Prokopi Imre üdvözölte, a közgyűlést pedig a korelnök, Borsos Ferencz nyitotta meg. A első napirendi pont az egyesület tisztviselői karának, vagyis a vezetőség megválasztása volt. A közgyűlés határozata értelmében a Pacséri Magyar Népkör tisztviselői a következő személyek voltak:

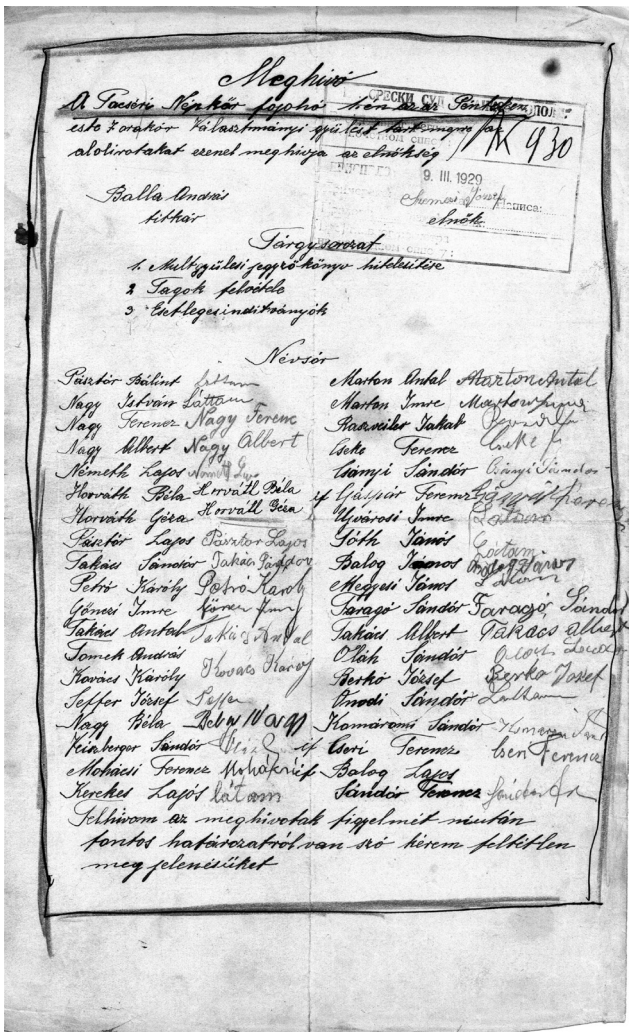
– *elnök* Szemesi József;
– *titkár* Balla András;
– *pénztáros* Pásztor József;
– *alelnökök* Pásztor Bálint és Nagy István;
– *választmányi tagok* Cseke Ferencz, Gönczi Imre, Csányi Sándor, Tomek András, Raszveiler Jakab, Pásztor Lajos, Takács Sándor, Nagy Ferencz, Németh Lajos, Takács Antal, Mohácsi Ferencz, Nagy Béla, Kovács Károly, Horváth Géza és Marton Antal;
– *ellenőrök* Nagy Albert, Petró Károly és Seffer József;
– *könyvtáros* Marton Imre;
– *háznagy* Marton Imre.

A továbbiakban az alakuló közgyűlés a megvá-

[1] 1929. október 3-tól a délszláv állam hivatalos neve Jugoszláv Királyság a korábbi Szerb-Horvát-Szlovén Királyság helyett.

[2] Szabadkai Történelmi Levéltár, F.45, Szabadkai Kerületi Bíróság (1919-1941), 625. számú doboz, Kpr. 121/1930. jelzetű ügyirat.

lasztott elnök, Szemesi József javaslatára egyhangúlag megszavazta a korábban működő Ifjúsági Magyar Népkör és a most létrejött Pacséri Magyar Népkör egyesülését, majd az évi tagsági díjat 40 dinárban állapította meg. Ezután Prokopi Imre kért szót, aki kijelentette, hogy nagyon helyesnek tartja a két kör egyesülését, majd beszélt az egyesület kulturális és helyes működéséről, megemlítve, hogy ő mindenben támogatni fogja tevékenységét. Miután a közgyűlés megválasztotta a két jegyzőkönyv-hitelesítőt, az elnök Szemesi József megköszönte a jelenlevők szíves megjelenését és a gyűlést berekesztette.


Meghivó

A Pacséri Népkör folyó hó 9-én este 7 órakor választmányi gyűlést tart, melyre ... alólirottakat ... meghivja az elnökség

Balla András titkár

9. III. 1929 Szemesi József elnök

Tárgysorozat

1. Multgyülési jegyzőkönyv hitelesitése
2. Tagok felvétele
3. Esetleges indítványok

Névsor

Pásztor Bálint, Nagy István, Nagy Ferenc, Nagy Albert, Németh Lajos, Horváth Béla, Horváth Géza, Pásztor Lajos, Takáts Sándor, Petri Károly, Gönczi Imre, Takáts Antal, Somek András, Kovács Károly, Seffer József, Nagy Béla, Kisbenyo Sándor, Mohácsi Ferenc, Kerekes Lajos, Marton Antal, Marton Imre, Pásztor Jakab, Csóke Ferenc, Csányi Sándor, Gálpir Ferenc, Ujvárosi Imre, Göth Sámuel, Balog Sámuel, Kegyesi Sámuel, Farago Sándor, Takáts Albert, Oláh Sándor, Berkó József, Prodi Sándor, Komáromi Sándor, Ilsi Ferenc, Balog Lajos, Sándor Ferenc

Felhivom az meghivottak figyelmét miután fontos határozatról van szó kérem feltétlen megjelenésüket

Meghívó a Pacséri Magyar Népkör választmányi gyűlésére (SzTL, F.45, Kpr. 121/1930.)

Működése során a Népkör, az alakuló közgyűlés mellett, még további két közgyűlést tartott. Egy rendkívüli közgyűlést 1927. július 31-én és egy rendes évi közgyűlést 1928. január 15-én. Az egyesület irataiból kitűnik, hogy a következő rendes évi közgyűlés 1929. január 13-ára volt meghirdetve, de elmaradt az akkori Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban bevezetett rendkívüli állapotok miatt.

Az 1927. július 31-én megtartott rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve felsorolja a jelenlevőket, majd sor került az előző ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére, miután Balla András titkár felolvasta és a közgyűlés elfogadta. A továbbiakban a közgyűlés csak a billiárdasztal ügyével foglalkozott. Döntött, hogy a billiárdasztal egy jobb minőségű posztóval lesz behúzva, mely munkát Nagy István asztalos vállalta magára 200 dinárért. Határozatban meg lett szabva a billiárd használatának órabére is, nappal 6, az esti órákban pedig 8 dinár. A billiárdon lévő esetleges szakadásért centiméterenként 10 dinárt kell fizetni.

Az 1928. január 15-én tartott évi rendes közgyűlés jegyzőkönyve szintén felsorolja a jelenlévő tagokat, majd felolvasás után, sor került az előző ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére. A továbbiakban az elnök Szemesi József elmondta, hogy a billiárdasztal rendbe lett téve. Igaz, hogy ez komoly kiadásba került az egyesületnek, de az órabérekből befolyt összegek ezt fedezik. A Népkör pénzügyei is rendben vannak, mivel az összes bevétel 5698 volt, a kiadás pedig 5009 dinár. Így az egyesület 689 dinár készpénzzel rendelkezik, de van még 340 dinár befizetésre váró hátralék is. A közgyűlés döntött a könyvek olvasási idejéről is. Ezt 14 napban állapította meg, azzal, hogy késedelem esetén minden hét után 5 dinár büntetést kell fizetni és az így befolyt összeget új könyvek vásárlására kell fordítani. Szemesi József elnök arról is tájékoztatta a közgyűlést, hogy az eddigi pénztáros Pásztor József lemondott, a helyére a közgyűlés Horváth Bélát választotta.

Működése során a Pacséri Magyar Népkör választmánya összesen 14 alkalommal ülésezett. A helyszín (vagyis Pacséron) és az időpont megjelölése mellett, a jegyzőkönyvek felsorolják a jelenlevő választmányi tagokat. A jegyzőkönyveket mindig Balla András, az egyesület titkára vezette. Mellette a jegyzőkönyveket aláírta az elnök, illetve a két jegyzőkönyv-hitelesítő is. Mindössze egyszer, az 1928. április 29-én megtartott választmányi gyűlés jegyzőkönyvét az egyesület pecsétjével is hitelesítették. Az ovális alakú pecsétben a következő szöveg szerepel: „PACSÉRI MAGYAR NÉPKÖR PECSÉTJE”.

Az első választmányi gyűlés 1927. június 16-án lett megtartva. Szemesi József elnök tájékoztatta a választmány tagjait, hogy elkészült az egyesület alapszabálya. Eddig már 311 dinár kiadás is volt, de ezt részben fedezte az ifjúsági kör vagyonából megmaradt 225 dinár. A választmány döntött, hogy a Népkör részére megrendeli a *Hírlapot*, a *Bácsmegyei Naplót* és a *Tolnai Világlapja* hetilapot. Két személy lett megbízva, hogy foglalkozzon a billiárdasztal ügyével, illetve ki lettek jelölve azok a választmányi tagok, akik összeírják az egyesület bútorait.

A következő választmányi gyűlésen, 1927. október 2-án, az ellenőrök beszámoltak, hogy átvizsgálták a pénztárnaplót és mindent rendben találtak. A bevétel 3594 dinár volt, a kiadások pedig 3266 dinár. A billiárdasztal használatából összesen 375 dinár folyt be. A választmány megválasztotta a vigalmi bizottság tagjait. Az elnök Horváth Géza lett, tagjai pedig Petró Károly, Nagy Albert, Seffer József, Szemesi József, Pásztor József és Balla András. A billiárdasz-

tal használatának a bére is megváltozott, az eddigi 8 dinár helyett az esti órákban az óradíj 10 dinárba fog kerülni. Egy háromtagú bizottság is meg lett választva, akik összeírják a még kint lévő könyveket.

Az 1927. november 4-én megtartott harmadik választmányi gyűlésen meg lettek választva a Népkör új tagjai, az ellenőrök pedig beszámoltak arról, hogy a számadásokat rendben találták. A választmány döntött arról, hogy vásárol két fogast, egy névsorrámát és egy dákótartót.

Az 1928. január 8-án megtartott gyűlésen a választmány további új tagokat szavazott meg a Pacséri Magyar Népkör új tagjainak és megállapította, hogy folyó hó 15-én lesz megtartva az évi rendes közgyűlés.

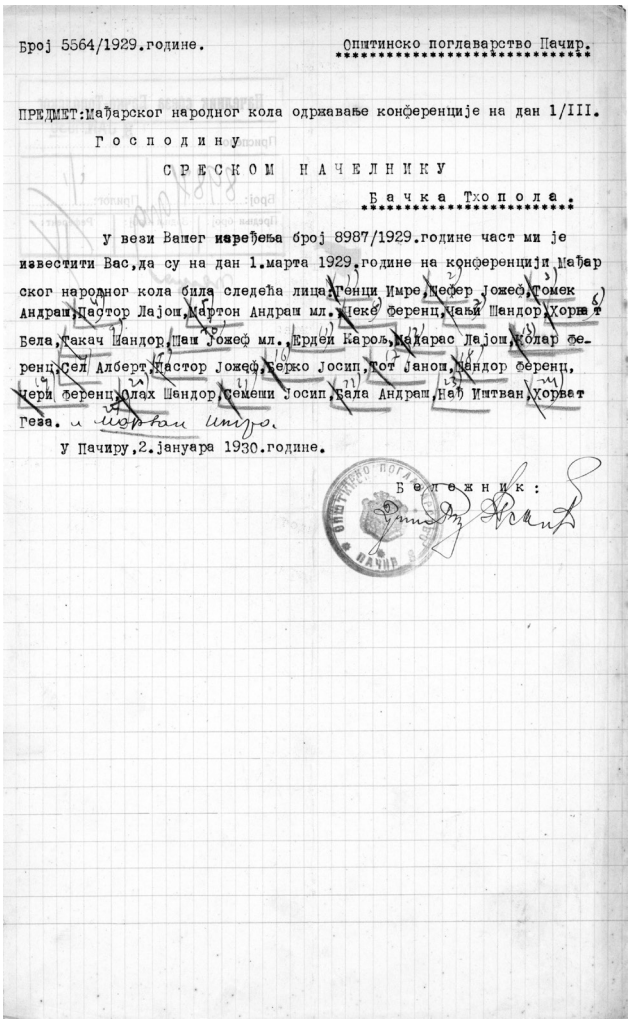
Nem sokkal később meg lett tartva az ötödik választmányi gyűlés is, 1928. január 22-én. Ezen a gyűlésen a választmány csak az új tagok felvételéről döntött.

Az 1928. február 5-én tartott választmányi gyűlésen Szemesi József elnök beszámolt, hogy január folyamán a billiárdasztal használati díjából összesen 992 dinár bevétel folyt be. Javaslatára a választmány úgy döntött, hogy vásárol két darab nehéz csontvégű dákót. Döntés született a könyvtár kibővítéséről is. A választmány az új könyvek beszerzésének ügyével egy nyolctagú bizottságot bízott meg. Mivel a jelenlegi helyiség kicsinek bizonyult, az a döntés született, hogy a Népkör egy nagyobb terembe költözik át, de csak egy későbbi időszakban, amikor megoldódnak a fűtési gondok. Ezen a választmányi gyűlésen is sor került új tagok felvételére.

A hetedik, 1928. március 25-én megtartott választmányi gyűlésen Szemesi József elnök elmondta, hogy a Népkör nevében Horváth Béla és Balla András Kúlán jártak és megtekintettek egy magánkönyvtárat. Ők ketten a tulajdonossal meg is alkudtak, hogy 5000 dinárért a Pacséri Magyar Népkör megveszi a könyveket. A választmány egyhangúlag megszavazta a magánkönyvtár megvásárlását. A továbbiakban az elnök azzal a javaslattal állt elő, hogy az egyesület szervezzen szerb és német nyelvű tanfolyamokat. A választmány támogatta a javaslatot, azzal a kikötéssel, hogy a tanfolyamokat ősszel kell beindítani. Ezen a választmányi gyűlésen is sor került új tagok felvételére.

A következő választmányi gyűlésen, 1928. április 29-én a választmány elhatározta, hogy táncmulatságot rendez pünkösd második napján. A belépődíj 10 dinárban lett megállapítva, a zenét pedig a helyi trombitás zenekar fogja szolgáltatni 400 dinárért. Az elnök tájékoztatta a választmányt arról, hogy a vendéglős Marton Imre a Népkör helyiségének takarításáért havonta 200 dinárt kér, amit a választmány tudomásul is vett. A könyvtár munkaidejéről is döntés született, a továbbiakban nyitva lesz vasárnap délután, a többi napokon pedig este 7-től 8 óráig. Ezen a választmányi gyűlésen is sor került új tagok felvételére.

A kilencedik választmányi gyűlés 1928. június



Број 5564/1929.године. Општинско поглаварство Пачир.

ПРЕДМЕТ:Мађарског народног кола одржавање конференције на дан 1/III.

Господину

СРЕСКОМ НАЧЕЛНИКУ

Бачка Тополи.

У вези Вашег наређења број 8987/1929.године част ми је известити Вас,да су на дан 1.марта 1929.године на конференцији Мађарског народног кола била следећа лица:Генци Имре,Чефер Јожеф,Томек Андраш,Пастор Лајош,Мартон Андраш мл.,Чеке Ференц,Чањи Шандор,Хорват Бела,Такач Шандор,Шаи Јожеф мл.,Ердеи Карољ,Мадарас Лајош,Колар Ференц,Сел Алберт,Пастор Јожеф,Керко Јосип,Тот Јанош,Шандор Ференц, Чери Ференц,Олах Шандор,Семеши Јосип,Кала Андраш,Нађ Иштван,Хорват Геза. и још тако исто.

У Пачиру,2.јануара 1930.године.

Бележник:

A pacséri községi hatóság által összeállított névjegyzék arról, hogy kik vettek részt az 1929. március 1-én megtartott taggyűlésen (SzTL, F.45, Kpr. 121/1930.)

3-án lett megtartva. Az elnök Szemesi József beszámolt arról, hogy a május 28-án megtartott táncmulatság 948 dinárt jövedelmezett, így a Népkör pénztára jelenleg 1549 dinár készpénzzel rendelkezik. A választmány a továbbiakban arról döntött, hogy a kártyajátékosok a kártya beszerzési árán túl kötelesek még két dinár kártyapénzt is fizetni és sor került további új tagok felvételére az egyesületbe.

Az 1928. augusztus 26-án megtartott választmányi gyűlésen is döntés született több új tag felvételéről a Pacséri Magyar Népkörbe. A gyűlés érdekessége, hogy először történt meg, hogy egy hölgyet is javasoltak, igaz, nem rendes, hanem csak póttagnak Éri Rozika kisasszony személyében. A szavazás során Éri Rozikára tízen igennel, öten nemmel szavaztak, így a Pacséri Magyar Népkörnek immár hivatalosan is volt egy hölgytagja. Ezután a választmány foglalkozott a tűzifa beszerzésének ügyével, illetve tárgyalt a billiárdasztal tetejének elkészítési költségeiről. Egyik esetben sem született döntés.

A következő választmányi gyűlésen, 1928. szeptember 31-én különböző beszerzésekről és kifizetésekről született döntés. A választmány elhatározta, hogy a Népkör számára egy 12 lyukú Zephir kályhát

vásárol, továbbá megrendel 30 métermázsa tűzifát, állja a billiárdasztal tetejének 250 dináros elkészítési költségét, illetve vásárol egy tinta és tolltartót a titkár számára. Arról is döntés született, hogy a Pacséri Magyar Népkör csatlakozik a szabadkai diáksegélyző akcióhoz és 100 dinárt adományoz e nemes célra.

Az 1928. október 21-i gyűlésen a választmány elhatározta, hogy szüreti bálat rendez. A bálon cigányzene lesz, a belépődíj pedig 10 dinárba fog kerülni. Ezen a választmányi gyűlésen is sor került új tagok felvételére.

A tizenharmadik választmányi gyűlésre 1928. november 16-án került sor. Szemesi József elnök tájékoztatta a megjelenteket, hogy az Óbecsei Magyar Népkör (az eredeti bejegyzés szerint *Sztári Becseji Magyar Népkör*) november 17-én és 18-án tartja 60 éves jubileumi ünnepségét, melyre meghívták a Pacséri Magyar Népkört is. Az a döntés született, hogy a pacsériakat egy négytagú küldöttség fogja képviselni Balla András, Nagy Albert, Buzás Béla és Benedek László személyében. Számukra 100 dinár értékben utazási költség is meg lett szavazva. Ezen a választmányi gyűlésen is sor került új tagok felvételére.

A tizennegyedik, egyben utolsó gyűlést a Pacséri Magyar Népkör választmánya 1928. december 30-án tartotta. A választmány határozata értelmében a következő évi rendes közgyűlés 1929. január 13-ára lett meghirdetve, illetve ajánlatot tett Marton Imre vendéglősnek, hogy a havi takarítási díj 100 dinár legyen. Ezen a választmányi gyűlésen is sor került új tagok felvételére.

Mint később kiderült, ez a rendes évi közgyűlés elmaradt az akkori Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban 1929. január 6-án bevezetett rendkívüli állapotok miatt.

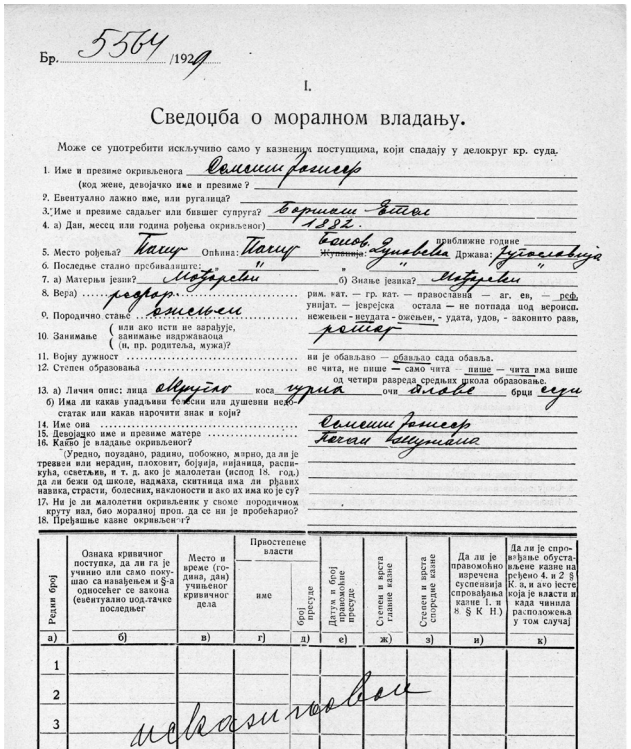
A Pacséri Magyar Népkör alapszabálya

Az összesen 41 paragrafusból álló alapszabály részletesen meghatározta a Pacséri Magyar Népkör céljait, milyen módon és milyen eszközökkel kívánja e célokat elérni, a tagok jogait és kötelezettségeiket, a Népkör szervezetét, valamint a közgyűlés, a választmány, az elnök feladatait és kötelességeit.

Az alapszabály értelmében a Pacséri Magyar Népkör célja *„a községbeli magyarajkú honpolgárok társadalmi érintkezésének előmozdítása, az általános emberi kultúra ápolása, valamint saját szellemi és erkölcsi kultúrájuk gondozása és fejlesztése”*. Céljait a következő módon szeretné elérni:

– Általános ismeretek szerzésére alkalmas és szaktudást szolgáló könyvtár létesítése;
– Szépirodalmi és gazdasági folyóiratok, napilapok járatása;
– Ismeretterjesztő és színházi előadások rendezése és elősegítése;
– Szaktanfolyamok, továbbképző tanfolyamok, szerb nyelvű tanfolyamok szervezése és támogatása;
– Szociális gondoskodás felkarolása, munkásjóléti intézmények létesítése;
– Az egyesület keretében alosztályokat szervezni – dalárda, zenekar, műkedvelő társulat, gazdakör, testedző és ifjúsági csoport.

A célok sikeres elérése érdekében az alapszabály kihangsúlyozta, hogy *„a Népkörben szigorúan tilos mindenemű politikai tevékenység”*. A Népkör sikeres működéséhez szükséges anyagi eszközöket biztosít a tagdíjak beszedéséből, önkéntes adományokat és ajándékokat fogad el, gyűjtéséket szervez, a nyilvános rendezvényeken belépődíjakat szed.



Br. 5564 /1929

I.

Сведоџба о моралном владању.

Може се употребити искључиво само у казненим поступцима, који спадају у делокруг кр. суда.

1. Име и презиме окривљеног Соломон Јонгер
(код жене, девојачко име и презиме?
2. Евентуално лажно име, или ругалица?
3. Име и презиме садашег или бившег супруга? Барбара Ботош
4. а) Дан, месец или година рођења окривљеног) 1892.
5. Место рођења? Пачир Општина: Пачир Државна: Југославија
6. Последње стално пребивалиште: "
7. а) Матерњи језик? Мађарски б) Зналце језика? Мађарски
8. Вера) ..... реформ. рим. кат. — гр. кат. — православна — ар. ев. — реф. уницат. — јеврејска остала — не потпада под веропсп.
9. Породично стање ..... ожењен неожењен - неудата - ожењен, - удата, удов, - законито рађ,
10. Занимање (или ако исти не заграђује, занимање надзиваоца (н. пр. родитеља, мужа)? ратар
11. Којину дужност ..... ни је обављано — обављао сада обавља.
12. Степен образовања ..... не чита, не пише — само чита — пише — чита има више од четири разреда средњих школа образовање.
13. а) Личин опис: лица обучан коса црна очи плаве брци сиви
б) Има ли какав упадљиви телесни или душевни нед. статак или какав нарочити знак и који?
14. Име она ..... Соломон Јонгер
15. Девојачко име и презиме матере ..... Јасан Кашуница
16. Какво је владање окривљеног?
(Уредно, поуздано, радишно, побожно, мирно, да ли је тревани или нередан, пијоница, бојџија, нијанија, расипкућа, осветљив, и т. д. ако је малолетан (испод 18. год.) да ли бежи од школе, надмаха, скитница има ли рђавих навика, страсти, болестих, наклоности и ако их има ко је су?
17. Ни је ли малолетни окривљеник у своме породичном кругу вал, био моралној проп. да се ни је пробекарио?
18. Пређашње казне окривљеног?

Редни број	Ознака кривичног поступка, да ли га је учинио или само покушао са навођењем и §-а односног се закона (евентуално под-тачке последњег	Место и време (година, дан) учињеног кривичног дела	Пристепене власти: име	Пристепене власти: број предмета	Датум и број правоснажне пресуде	Степен и врста главне казне	Степен и врста споредне казне	Да ли је правоснажно изречена суспензија спровођења казне I. и § К. Н)	Да ли је спровођење обустављено казне на основу изречено 4. и 2 § К. з, и ако јесте која је власти и када чињена расположења у том случај
а)	б)	в)	г)	д)	е)	ж)	з)	и)	к)
1									
2									
3									
4									
5									

У Пачиру, 13. јануара 1930. г.

Потпис Мартон Имре

Бележник. кнез.

*) Одговор на питања са знаком (*) има се дати са крупним словима, а код штампаних са подвлачењем дотичне речи.

**) На питање под 18 има се дати одговор само он основу расположивих података, полицијске власти ради прибаве односних се података несмеју се обраћати другим властима а нарочито не државном већу за вођење евиденције преступа, то може чинити само кр. државна полиција.

Szemesi József, a Pacséri Magyar Népkör elnökének erkölcsi bizonyítványa (SzTL, F.45, Kpr. 121/1930.)

Az alapszabály értelmében *„a Népkör tagja lehet minden 16 éven felüli kifogástalan jellemű községbeli lakos állásra, foglalkozásra és vallásra való tekintet nélkül”*. Az alapszabály megkülönböztett alapító tagokat, rendes tagokat, pártoló tagokat és tiszteletbeli tagokat. Alapító tag az, aki az egyesület pénztárába legkevesebb 500 dinárt fizet be és ezért később már nem kell évi tagsági díjat fizetnie. A rendes tagok évi tagdíjként legalább 40 dinárt fizetnek be, pártoló

tagnak pedig az számít, aki évi tagdíjként legalább 20 dinárt fizet be. Tiszteletbeli tagokat csak a közgyűlés választhat kétharmados többséggel, azok a személyek közül, akik kiváló érdemeket szereztek a Népkör céljainak elérése érdekében. Az alapszabály azt is meghatározta, hogy a Népkör tagja csak az a személy lehet, akit legalább két rendes tag ajánl be és a tagfelvételről a választmánynak szavaznia kellett. A tagok kötelessek anyagi kötelezettségeiknek pontosan eleget tenni, betartani az alapszabály és a házirend rendelkezéseit, tiszteletbe tartani a közgyűlés és a választmány határozatait, legjobb tudásuk szerint támogatni és segíteni a Népkör működését.

A tagság megszünhet önkéntes kilépéssel vagy kizárással. A kizárásról a választmány dönt, abban az esetekben, ha a tag nem fizeti a tagsági díjat, ha összeütközésbe került a büntető törvénykönyvvel, ha viselkedésével feldúlja a Népkör békéjét és zavarja működését, ha a tag botrányos és erkölcstelen életet él. Kizárással büntethető az a személy is, aki szembehelyezkedik az elnökség és a választmány intézkedéseivel vagy vét a házirend rendelkezései ellen.

Az alapszabály szerint a Népkör ügyeit a közgyűlés, a választmány és a tisztikar (elnökség) intézi.

Évente egyszer kötelező rendes évi közgyűlést tartani, de ha szükséges lehet évközben rendkívüli közgyűlést is összehívni. Az alapítóknak és a rendes tagoknak szavazati joguk van, míg a többi tagnak csak tanácskozási joga van és a közgyűlés határozatképes, ha a tagoknak legalább az egyharmada jelen van. A közgyűlés tárgysorozata, vagyis napirendi pontjai:

– Igazoló bizottság megválasztása és a megjelent tagok igazolása;
– Évi jelentés a Népkör működéséről, az alosztályok tevékenységéről, a fontosabb eseményekről, a taglétszámban beállt változásokról;
– Az évi zárszámadás, a pénzügyi jelentés és a költségvetés elfogadása;
– Az elnök, az alelnökök, a titkár, a pénztáros, a könyvtáros, a három ellenőr és a választmány tagjainak a megválasztása;
– Tiszteletbeli tagok megválasztása;
– Az évi tagdíj megállapítása;
– Az alapszabály megváltoztatása vagy kiegészítése.

A közgyűlésnek joga volt dönteni a Népkör feloszlatásáról is, de csak egy külön erre a célra összehívott ülésen, amelyen megjelent az összes tag legalább kétharmada és a feloszlatás csak kétharmados többséggel határozható el.

A Népkör ügyeinek intézésében fontos szerepe volt a választmánynak. A taglétszámtól függően legkevesebb nyolc és legfeljebb húsz tagja lehetet. Tagjait a közgyűlés választotta három évre és a rendes tagok mellett a válsztmány tagjai voltak még hivatalból a tisztikar tagjai (elnök, alelnökök, titkár, pénztáros, könyvtáros) és az alosztályok vezetői. A választmány hatáskörébe tartozott:

– A közgyűlés megfelelő előkészítése, illetve az évi jelentés, a zárszámadás és a költségvetés elkészítése;
– A Népkör vagyonának kezelése;
– A kultúrprogram kidolgozása és a különböző rendezvények, előadások, táncvigalmak megszervezése;
– Hírlapok, folyóiratok, könyvek és egyéb szükséges kellékek és tárgyak beszerzése;
– Új tagok felvétele;
– A fegyelmi jog gyakorlása és tagok kizárása.

Az alapszabály azt is kimondta, hogy a különböző helyi vagy országos kultúrrendezvényeken a Pacséri Magyar Népkört a választmány képviseli.

A hatóságok és a nyilvánosság előtt a Népkört az elnök képviselte és intézte ügyeit. Továbbá ő hívta össze a közgyűlést és a választmányi gyűléseket, azokon vezette a tanácskozást, illetve rendelte el a szavazást és mondta ki a határozatokat. Az elnök írta alá a Népkör minden hivatalos kiadványát és okiratát.

A titkár volt a Népkör pecsétjének és irattárának őre. A különböző gyűléseken vezette a jegyzőkönyvet, intézte a levelezést, megszerkesztette a hivatalos okiratokat, nyilvántartotta a taglétszámot, leltárt vezetett az egyesület vagyonáról és berendezéseiről.

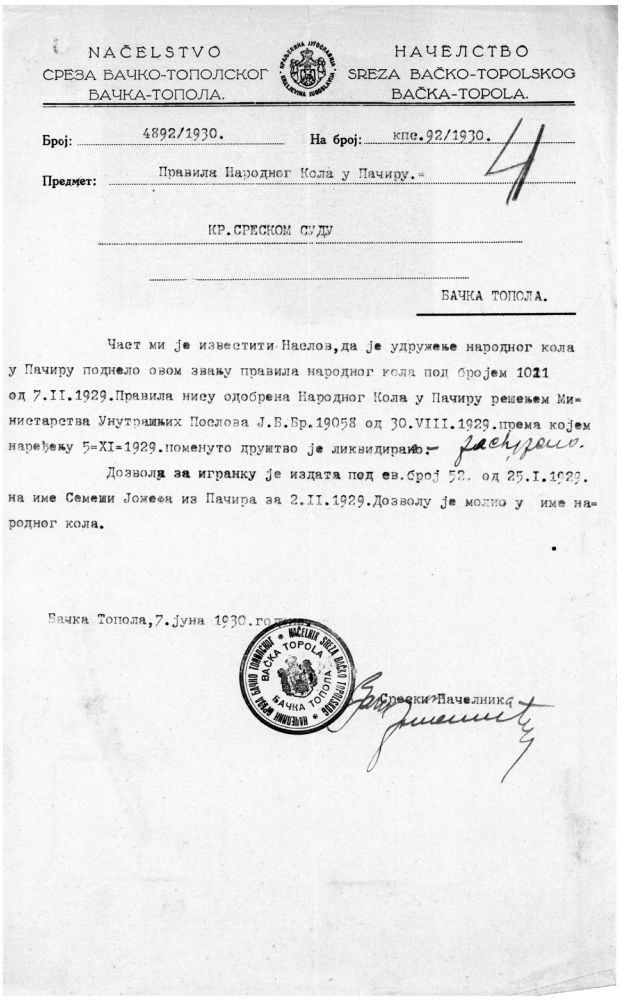
Mint a tisztikar tagjának, a pénztárosnak is fontos feladatai voltak. Ő kezelte a Népkör összes bevételeit és kiadásait, erről pénztárkönyvet vezetett és a rábízott összegekért vagyonilag felelt. A pénztáros írta alá az anyagiakra vonatkozó okmányokat, teljesítette a kifizetéseket, beszedte a tagdíjakat, pontos számadást vezetett a különböző rendezvények bevételeiről és kiadásairól.

Az alapszabály záróparagrafusai a Népkör esetleges feloszlatásáról rendelkeznek. Ezzel kapcsolatban az alapszabály kimondta, hogy *„a Népkör feloszlása esetén – bármely okból következzék is ez be – a Népkör tiszta vagyona kizárólag hazánk magyarsága közművelődési céljaira fordítandó”*.

A periratok

A Pacséri Magyar Népkör helyiségében 1929. március 1-jén történt eseményről az akkori pacséri rendőrség (*Redarstvena stanica opštine Pačir*) jelentést tett a pacséri községi hatóságoknak. Ugyanezt a jelentést a községi jegyző továbbította a topolyai járási hatóságoknak, azzal a megjegyzéssel, hogy a Népkör elnöke Szemesi József tájékoztatva lett, hogy az egyesület alapszabálya még nincs jóváhagyva és a Népkör addig is semmiféle tevékenységet nem folytathat. A járási hatóságok az iratokat továbbították a Szabadkán székelő államügyészségnek (*Državno Tužioštvo u Subotici*), ahol úgy döntöttek, hogy bűnvádi eljárást indítanak a népkörösök ellen tiltott gyülekezés miatt. A jelenlévők névjegyzékét a hatóságok csak sokkal később, 1930. január 2-án állították össze. A jegyzéken összesen 25 név szere-

pelt és mint ahogy a bírósági eljárás során kiderült, a névjegyzéken szereplő személyek közül többen vagy nem is voltak jelen, vagy pedig a vendéglőben tartózkodtak és nem is vettek részt a taggyűlésen.



NAČELSTVO
SREZA BAČKO-TOPOLSKOG
BAČKA-TOPOLA.

НАЧЕЛСТВО
SREZA BAČKO-TOPOLSKOG
BAČKA-TOPOLA.

Број: 4892/1930. На број: кпе.92/1930.

Предмет: Правила Народног Кола у Пачиру.-

КР.СРЕСКОМ СУДУ

БАЧКА ТОПОЛА.

Част ми је известити Наслов,да је удружење народног кола у Пачиру поднело овом звању правила народног кола под бројем 1021 од 7.II.1929.Правила нису одобрена Народног Кола у Пачиру решењем Министарства Унутрашњих Послова Ј.Б.Бр.19058 од 30.VIII.1929.према којем наређењу 5=XI=1929.поменуто друштво је ликвидирано.- Дозвола за игранку је издата под ев.број 52. од 25.I.1929. на име Семени Јожеф из Пачира за 2.II.1929.Дозволу је молио у име народног кола.

Бачка Топола,7.јуна 1930.год.

Срески Начелник

A jugoszláv belügyminisztérium 1929. november 5-én kelt határozata alapján formálisan is megszűnt a Pacséri Magyar Népkör (SzTL, F.45, Kpr. 121/1930.)

A korabeli törvényeknek megfelelően a megvádolt személyeket kihallgatták. Az előírásoknak megfelelően a kihallgatási jegyzőkönyvek tartalmazták a megvádolt személy nevét, illetőségét, foglalkozását, életkorát, családi állapotát, gyermekeinek számát, tud-e írni-olvasni, vallását, volt-e büntetve és állampolgárságát. A jegyzőkönyvek tanúsága szerint a megvádolt népkörösök, már akik tényleg jelen voltak a taggyűlésen, egybehangzóan ugyanazt vallották. E szerint a Népkör elnökének meghívására voltak jelen, egy szerb nyelvű tanfolyam beindításáról tárgyaltak és nem tudtak arról, hogy ehhez hatósági engedélyre lett volna szükség. A vallomását mindenki az aláírásával hitelesítette.

Mivel bűnvádi eljárásról volt szó, a periratokhoz csatolták a pacséri községi hatóságok által kiállított erkölcsi bizonyítványokat is. A szabványszerű űrlapok tartalmazták a vádlottak nevét, az élettársa nevét, születése időpontját, lakhelyét, nyelvtudását, vallását, családi állapotát, foglalkozását, személyleírását, szülei neveit. Erkölcsi bizonyítványról lévén szó, az űrlapon részletezni kellett, hogy a vádlott mikor és milyen bűncselekményeket követett el, illetve mikor és milyen bírósági ítéletek születtek ezekben az ügyekben. Kivétel nélkül az összes megvádolt személynél csak egyetlen bejegyzés szerepel, mégpedig az, hogy „büntetlen előéletű” (*nekažnjavan*). Ebből is egyértelmű, hogy a népkörösök kivétel nélkül törvénytisztelő, becsületes polgárok voltak és semmiféle államellenes tevékenységben nem vettek részt. Az erkölcsi bizonyítványok egyben adatokat tartalmaznak a megvádolt személyek vagyoni helyzetéről is, vagyis hogy milyen ingatlanokkal rendelkeztek, azok milyen értékűek és hogy mennyi adót fizettek.

A perbefogott pacsériak ügyében elsőfokon a Topolyai Királyi Járásbíróság (*Kraljevski sreski sud u Bačkoj Topoli*) ítélkezett. A bírósági tárgyalásra 1930. május 27-én került sor, majd június 7-én folytatódott. A bíróság előtt a megvádolt népkörösök elismételték korábban tett vallomásaikat és kivétel nélkül mindannyian ártatlannak vallották magukat. Viszont, ebben az ügyben eljáró Vesić Dragiša bíró nem így látta, és 1930. június 7-én hozott ítéletében összesen 18 személyt mondott ki bűnösnek tiltott gyülekezés miatt. Mind a 18-an tíz napi elzárásra lettek elítélve, igaz, egy évre felfüggesztve. Emellett az elítélteknek pénzbírságot is fizetniük kellett. Az ítélet alapján Pásztor Lajos, Cseke Ferenc, Csányi Sándor, Takács Sándor, Oláh Sándor, Szemesi József, Horváth Géza és Marton Imre 1800 dinár büntetést köteles fizetni, míg Gönczi Imre, Seffer József, Tomek András, Horváth Béla, Pásztor József, Berkó József, Tóth János, Sándor Ferencz, Cseri Ferencz, Balla András 900 dinárt. Az ítélet azt is kimondta, hogy mindenki köteles 50 dinár illetéket is befizetni, illetve perköltség címén az államkasszába fejenként 80 dinárt. A többi vádlott ellen, akik nem vettek részt az 1929. március 1-jén tartott taggyűlésen, a bíróság megszüntette az eljárást. Néhányan fellebeztek az ítélet ellen, de a másodfokon eljáró Szabadkai Kerületi Bíróság (*Subotički okružni kao kazneni sud Kraljevine Jugoslavije*) helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét.

A periratok tartalmazzák a topolyai járási hatóság jelentését is, melyből kiderül, hogy a jugoszláv belügyminisztérium nem hagyta jóvá a Népkör alapszabályát és az 1929. november 5-én kelt határozata alapján a Pacséri Magyar Népkör formálisan is megszűnt.

Függelék

A meghívottak névjegyzéke a Pacséri Magyar Népkör 1929. január 13-ára meghirdetett rendes évi közgyűlésére:

Szemesi József (*elnök*), Balla András (*titkár*), Ádor Sándor, Asztalos Lajos, Asztalos Sándor, Benedek László, Buzás Béla, Borsos Ferencz, Bechler Károly, id. Becze János, Bika Sándor, Balog Lajos, Berkó József, Berkó Károly, Bak Lajos, Balog János, Bo-

gár Dániel, Benkovics Imre, Czindel Ferencz, Czindel Kálmán, Csányi Sándor, Csányi Károly (*József fia*), id. Csányi Károly, Csányi Sándor (*Károly fia*), Csányi Antal (*Ferencz fia*), Csányi Antal, ifj. Csányi Imre, Csányi Ferencz, Csányi János, Cseke Ferencz, ifj. Cseke Ferencz, Csernok András, Csernok István, Cseri Ferencz, Cseri Gyula, Daku Sándor, Daku Károly, Erdei Károly, Éri Sándor, Éri Rozika, Faragó Sándor, ifj. Faragó István, Geiszler Ágoston, Gönczi Imre, ifj. Gönczi Ferencz, ifj. Gönczi Lajos, Horváth Béla, Horváth Géza, ifj. Horváth Károly, Horváth Albert, Hajdú József, Herczeg Balázs, Heincz János, ifj. Heincz Vilmos, Ikrás Milos, Juhász Antal, Juhász Lajos, Juhász Lajos,[3] Kovács Károly, Kulics József, Kis József (*szabó*), Kertész Ede, Kerekes Lajos, Kis Sándor, Komáromi Lajos, Komáromi Sándor, Kolozsi Sándor (*Ferencz fia*), Kis Lajos (*esztergályos*), Kovács József (*Lajos fia*), Kis Ernő, Lestár Antal, Lestár Ferencz (*borbély*), Lázár Imre, Létai István, Mohácsi Ferencz, Marton Imre, Marton Antal, ifj. Marton Antal, Marton János, Mike János, Marton Imre (*vendéglős*), Madarász Ferencz, Madarász István, Németh Lajos, Nagy Ferencz, Nagy Albert, Nagy István, Nagy Vilmos, Nagy Sándor, Nagy Bálint, Nagy Béla, Nagy Pál, Megyesi János, Megyesi Sándor, Mojzes József, Onadi Sándor, ifj. Ortó Sándor, Oláh Sándor, Oláh Lajos, Oláh József, Pásztor Bálint, Petró Károly, Pásztor József, Pásztor Lajos, ifj. Pásztor Sándor, Páll János, Péter Károly, Péter Ferencz, Péter Antal, Piger Zoltán, Raszveiler Jakab, Raszveiler Fülöp, Rózsa Sándor (*kovács*), Rózsa Sándor (*kereskedő*), Rózsa Lajos (*pék*), Radvanczki Ferencz, Ratkai Lajos, Sas József, Soós József (*pék*), Soós Sándor, Soós Gábor, Suhajda István, Sándor József, Sándor Lajos, Simon Gyula, Simon Sándor, Simon Károly, Sándor Ferencz, Sándor Károly, Seffer József, Steinbek Lajos, Szemesi János, ifj. Szemesi József, Szilágyi Imre, ifj. Szigeti Sándor, Szilágyi Lajos (*K.vő*), Sztrankó Mihály, Szép Ferencz, Szévald Pál, Szilágyi Károly, Szilágyi Lajos, ifj. Szemesi Albert, Tavaszi István, Takács János, Takács Kázmér, Takács Sándor, ifj. Takács Ferencz, Takács Antal, Takács Antal (*asztalos*), Takács Albert, ifj. Takács Albert, Tomek József, Tomek András, Tomek Antal, Tóth János (*D.vő*), Tóth József (*cipész*), ifj. Ujvárosi Sándor, Ujvárosi József, Veiszberger Sándor, Dr. Vir György, Varga András, Zsujevics Jakab, Szombati László, Pap Sándor, Gáspár Ferencz, Torok Bálint, Soós Albert, Ujvárosi Imre, Faragó Ferencz, Tokai Lajos, ifj. Tokai Lajos, Polgár József, Éri Lajos, Létai István, Vajda Aladár, Mojzes József, Ujvárosi Sándor.

Felhasznált források

Szabadkai Történelmi Levéltár, F.45, Szabadkai Kerületi Bíróság (1919-1941)

Резиме

Мађарско народно коло у Пачиру (1927 – 1929)

Мађарско народно коло у Пачиру постојало је од 1927. до 1929. године. Чланови удружења, њих око 25, без дозволе надлежних органа одржали су састанак 1. марта 1929. године у својим просторијама. Због овог састанка државни органи тадашње Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца оптужили су их за антидржавно деловање. Полиција је конфисковала архиву Мађарског народног кола и ти списи су прикључени судским списима. Од оптужених чланова удружења њих 18 је осуђено на затворску, односно новчану казну, а министарство унутрашњих послова је забранило рад Мађарског народног кола у Пачиру. Од заплењених списа најважнији су записници и правилник, који пружају увид у рад и делатност, односно организациону структуру овог удружења.

Кључне речи: Пачир, Мађарско народно коло, записници, правилник, судски процес

Summary

Hungarian People's Circle in Pačir (1927–1929)

The Hungarian People's Circle in Pačir was active from 1927 to 1929. The members of the association, about 25 of them, held a meeting on March 1, 1929 without the permission of the competent authorities. Due to this meeting, the state authorities of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes accused them of anti-state activities. The police confiscated the archives of the Hungarian People's Circle which were attached to the court files. Eighteen members of the accused ones were fined or sentenced to prison, and the Ministry of Internal affairs banned the Hungarian People's Circle in Pačir. Among the confiscated files, the most important are the proceedings and the rulebook, which provide insight into the work and activities and the organizational structure of this association.

Key words: Pačir, Hungarian People's Circle, proceedings, rulebook, court process

[3] A név kétszer szerepel a névjegyzéken.

UDC: 012 Vojnić B.

Ивона Војнић Хајдук

Градска библиотека Суботица

Библиографија Блашка Војнића Хајдука

Увод

Рођен је 3. фебруара 1910. године у Суботици.[1] Даље школовање наставља у Вараждину, а 1934. године у родном граду уписује Правни факултет који није завршио. За време окупације је био на присилном раду.

Прва песма му је објављена у часопису Лучи 1929. године, а објављивао је и у *Суботичкој Даници*, *Буњевачком колу*, *Нашем слову*, *Руковети*, *Суботичким новинама* и др. Са Фрањом Башићем и Балинтом Вујковим је 1934. објавио збирку песама *Пупољци*, а исте године су заједно са Марком Пеићем у часопису *Свијет* у чланку *Млади пјесници у Суботици* представљени широј публици. Прву самосталну збирку лирских песама *Капи срца* је објавио 1935. године. Писао је и кратке приче, као и песме у прози. У свом стваралачком раду користио је низ псеудонима: Б. Хаудн, Блашковић В., Иван Т-и, Ј. Оликин, М. Б, Матковић И.[2]

Истовремено, бавио се и новинарским и уредничким радом. Његово име се везује за новине *Буњевачко коло, омладински часопис за књижевност и културу* које су излазиле од 1933. до 1936. године, *Наше слово* где је обављао техничке послове и уређивао књижевну страну, *Глас* који је излазио од 1. децембра 1938. до 1940, а изашла су три броја, као и за *Стварање : лист за друштвена, културна и економска питања* чији је уредник био Петар Вуковић, али су то заправо били Балинт Вујков и Блашко Војнић Хајдук. Изашао је само један број 25. маја 1936. године да би након тога био забрањен. У књизи Мирољуба С. Вучинића *Новинске приче из наше вароши* под насловом *Човек из књига,* Блашко Војнић Хајдук говори и о свом раду на првом дневном листу у ослобођеној Суботици *Слободна Војводина*.

Радинко Душановић је забележио: „Део свог стваралачког рада посветио је он и буњевачким јавним и културним радницима и историји буњевачке књижевности и штампе које је објављивао претежно у суботичким листовима и у Југословенском књижевном лексикону Матице српске. Један део свог живота посветио је животу бачких Буњеваца и родном граду, Суботици".[3] Писао је о Суботици у књигама „Суботица јуче и данас", „Сенке градитеља Суботице у прошлости" и „Мој град у давнини : Суботица : 1391. до 1941. : пет стотина педесет година града".



Битно је издвојити и његов допринос на пољу библиографије и лексикографије. Осим библиографије Амброзија Шарчевића, књижевних радова Балинта Вујкова, саставио је и Каталог буњевачко-шокачких књига Градске библиотеке и др. Објављивао је и био сарадник Југословенског

[1] Приликом истраживања пронађене су три различите године рођења. У Југословенском књижевном лексикону је 1910, на уписном листу на Правни факултет 1911, а у часопису Свијет 1912. година. Захваљујући породици Б. Војнића Хајдука утврђена је тачна година.

[2] Војнић Хајдук, Блашко, *Прилог збирци наших псеудонима,* Библиотекар (Београд), 14, 2 (1962): 168-173.

[3] Dušanović, Radinko. „In memoriam : Blaško Vojnić Hajduk". *Библиотекарски годишњак Војводине* 21 (1983): 107–108.

књижевног лексикона и Летописа Матице српске.

Из монографије „Наших првих 70 година“[4] сазнајемо да је 1947. године био постављен за првог руководиоца Архива за Град Суботицу и срезове Суботице и Бачке Тополе где се задржао непуних шест месеци.

Када се говори о његовом књижевном раду мишљења су подељена. Међутим, оно што не може да се оспори јесте да му је пошло за руком да за време свог двадесетогодишњег мандата од послератне, опљачкане и сиромашне установе створи савремену библиотеку која је непрестано радила на популарисању писане речи, увећању фонда и броја читалаца, као и стручном усавршавању запослених.

Блашко Војнић Хајдук – Управник Градске библиотеке Суботица (1944–1964)

„У слободној Суботици, само 18 дана после ослобођења града, 28. октобра 1944. године, извршена је примопредаја Градске библиотеке. Овај чин обављен је у присуству Ендреа Леваија (Lévay Endre), бившег управника, Блашка Војнића Хајдука, библиотекара, Марка Губића, чиновника библиотеке и Аугустина Брешћанског, референта Културно-просветног одељења среза. Библиотека је званично отворена 16. фебруара 1945. године актом број 2396/1945, који је донео Народноослободилачки одбор за срез Суботицу и Просветно одељење 14. фебруара 1945, мада је рад на сређивању књижног фонда почео још другом половином октобра 1944. године“.[5]

И поред тешких услова, првенствено због економске ситуације, оштећених и покрадених књига, недостатка простора, успео је да уз помоћ волонтера, а касније и запослених полако спроведе визију нове, приступачне библиотеке. Можда и најзначајнија и највећа промена је била та да је омогућена позајмица грађанима. По томе је суботичка библиотека била једна од првих у ослобођеној земљи. У петогодишњем плану је била набавка нових наслова, како куповином тако и разним поклонима, обилажењем напуштених кућа и имања у граду и околини, набавка листова и часописа. Осим тога, фонд је обогаћен и са 15.000 књига на седам језика које су припадале чланству бивше Грађанске касине и Француског клуба, као и приватном библиотеком др Винце Зомборчевића (Zomborcsevits Vincze) која се све до краја Другог светског рата налазила у гимназијској библиотеци, а део збирке је доспео у Градски музеј где се и данас налази. У овој културној установи се налази и портрет Блашка В. Хајдука који је насликао Михајло Дејановић. Приређиване су изложбе старих, а захваљујући сарадњи са књижаром *Напредак* и нових књига, организоване групне посете од стране школа и радних колектива. Долазе писци, увезују се и кориче оштећене књиге. Ради се и на стручном усавршавању запослених, организују семинари, а у *Хрватској ријечи*[6] од 17.6.1949. видимо да је једним руководио управо Блашко Војнић Хајдук.



Преласком у зграду Грађанске касине 1953. године створили су се услови за напредовање и формирање посебних фондова. Издвојени су фонд старе и ретке књиге, завичајни, као и фонд новина и часописа. Отворене су дечија, омладинска и читаоница за грађанство. Такође, поштују се савремени прописи у библиотекарству и формирају се нови абецедни и децимални каталог. Значајан је и његов допринос развоју сеоских библиотека које су у тадашње време биле центри окупљања мештана. Основан је огранак

[4] Мачковић, Стеван, одг. ур. *Наших првих 70 година = Az első 70 évünk = Naših prvih 70 godina = Our first 70 years : (1947–2017)*. Суботица : Историјски архив, 2017.

[5] Plankoš, Judita, gl. i odg. ur. *Sto godina Gradske biblioteke u Subotici*. Subotica : Gradska biblioteka, 1991.

[6] У *Хрватској ријечи* постоји велики број непотписаних текстова из овог периода за које се претпоставља да је аутор Б. Војнић Хајдук, а односе се на рад Градске библиотеке Суботица. Исто се сматра и за одређени број текстова у рубрици *Из наше прошлости*.



SAVET ISTORIJSKOG ARHIVA
SUBOTICA

A SZABADKAI
TÖRTÉNELMI LEVÉLTÁR

25

povodom 25. godišnjice osnivanja

megalakulásának 25. évfordulója
alkalmából

dodeljuje

DIPLOMU

OKLEVÉLLEL

tünteti ki

Blašku Vojniću

za saradnju i doprinos u razvijanju
arhivske službe

az együttműködéshez és a levéltári
szolgálat fejlesztéséhez való
eredményes hozzájárulásáért

SUBOTICA, 10. III 1977.

Predsednik saveta
A Tanács elnöke

Direktor
Igazgató

на Палићу, затим огранци на Бикову, у Старом Жеднику, Ђурђину, Таванкуту, Александрову и II кварту, а постојале су и покретне библиотеке које су посећивале фабрике. Врата библиотеке су била отворена и за суботичке уметнике. „Подржава неколицину ликовних уметника Суботице, као нпр. Михајла Дејановића, Стевана Јеновца и Балажа Г. Арпада, коме додељују просторију у Градској библиотеци у сврху атељеа (1959–1960), а у овој установи приређује и изложбе слика (од 1953). Један део слика колекције Градске библиотеке потиче из тог времена – што је његова заслуга“.[7]

У оквиру манифестације *Вечери завичајне историје* које је Градска библиотека Суботица покренула како би обележила 70 година од усељења у зграду Националне касине, организовано је и вече посвећено бившем управнику. У Каталошкој соби је 7. марта 2023. приређена изложба рукописа, књига и фотографија под називом *Свестрани опус Блашка Х. Војнића*.

Све до пензионисања неуморно је радио на унапређењу укупног војвођанског библиотекарства. Био је активан учесник на бројним саветовањима и другим стручним скуповима. Учествовао је и на скупштинама Друштва библиотекара Војводине и Србије, као и на конгресима југословенских библиотекара. За дугогодишњи рад у библиотекарству добио је низ признања. Признање Друштва библиотекара СР Србије за посебне заслуге у унапређењу библиотекарства је добио 1962, Октобарску награду града Суботице 1966, награду Заједнице матичних библиотека САП Војводине 1969. године и многе друге. Захваљујући свом раду, посвећености и преданости остаће упамћен као управник за време чијег мандата је Градска библиотека Суботица доживела најбржи и најпотпунији развој.

Напомене приређивача

Прикупљена грађа груписана је у четири целине: *Дела Блашка Војнића Хајдука*, *Литература о Блашку Војнићу Хајдуку, Рукописи и Регистри*. Прво поглавље је подељено на следеће делове: књиге (9 јединица), прилоге у књигама и листовима (222 јединице), прикази, чланци и интервјуи (73 јединице). Библиографија садржи укупно 304 библиографске јединице. Грађа за библиографију је прикупљана из приватне збирке, из фонда Градске библиотеке Суботица и Градског музеја у Суботици.

Употреба Међународног стандардног библиографског описа монографских публикација – и Међународног стандардног библиографског описа саставних делова – доприноси јасноћи и

[7] Ninkov, Olga K. *Lica vremena I : portreti iz umetničke zbirke Gradskog muzeja u Subotici = Az idő arcai I : a szabadkai Városi Múzeum művészeti osztályának arcképei.* Subotica : Gradski muzej, 2013.

читљивости библографских информација. Библиографске јединице су у првом делу Библиографије груписане хронолошки, а у оквиру исте године према азбучном редоследу наслова радова. У другој целини се мења начин груписања библиографских јединица. Предност се даје именима аутора у односу на време објављивања радова. Имена аутора су поређана према азбуци. Из напомена библиографских јединица добијамо додатне информације о теми прилога. Редни бројеви библиографских јединица у именском регистру, регистру разрешених иницијала и псеудонима, предметном регистру и регистру серијских публикација упућују корисника ове библиографије на тражену информацију.

Треба напоменути да се у фонду Градске библиотеке Суботица налазе и рукописи Блашка В. Хајдука, који су већим делом објављени како у његовим књигама, тако и у разним листовима и часописима и они ће бити наведени без библиографског описа. Библиографија је илустрована дипломама и фотографијама из фото албума породице Војнић Хајдук, као и из фонда Градске библиотеке Суботица. Прикупљање грађе је завршено у мају 2024. године.

Стручни сарадник ове библиографије је виши дипломирани библиотекар Изабела Папди. Захваљујем на помоћи и Ивани Дрча, као и Блашковим синовима Владиславу и Мирославу на уступљеном материјалу.

ДЕЛА БЛАШКА ВОЈНИЋА ХАЈДУКА

Књиге

1934

1. ВОЈНИЋ Хајдук, Блашко

Pupoljci : lirske pjesme / Blaško H. [Hajduk] Vojnić, Franjo Bašić, Baraba Bećarović. – Subotica : [s. n.], 1934 (Subotica : Globus). – 32 str. ; 15 cm

S a d r ž a j: Blaško Vojnić Hajduk– Kada izađem (3); Dan se rađa novi (4); U plesnoj sali (4); Pokri velom usta (5); S tobom u parku (7); Vizija (8); Ljubavi moja (9); Na plesu (10); Zadnja georgina (11); Molitva za rodni kraj (12); Franjo Bašić-Prosjak (,13); Sanjo sam te (13); Moj cvet (14); Svome rodu (15); Jugoslaviji (16); Na maturantskoj zabavi (17); Na Božić (18); Pesma sebi (18); Zašto su nas rastavili (19); Minuli dani (20); Jutro (21). Baraba Bećarović– Ona (23); Susritaj (24); Večernji razgovor (25); Samoća (26); Dar (27); U prirodi (28); Želja (29); San (30).

1935

2.

Kapi srca / Blaško H. [Hajduk] Vojnić ; predgovor napisao Balint Vujkov. – Subotica : [s. n.], 1935 (Subotica : Braća Fišer). – 31 str. : slika autora ; 21 cm.

S a d r ž a j: Predgovor ([1]); Zov Zite (5); Sanjana pjesma (6); U snu pjesma (7); Ulico rodnoga grada (8); Iza odlaska njena (9); Ljubav je vlat klasja--- (10); Konju moga oca (11); Umorna proljetna pjesma u ponoć (12); Noć mjesečna (13); Pratilici (14); Zovu me jesenje ruže (15); Pozdrav svetoj noći (16); U noći (17); Zuji junska pšenica (18); Modrim nebom misli lete (19); Praznina (20); Bratu što ore po osam sati dnevno--- (21); Teško mi je, dušo---(22); Madonni (23); Madoni II. (24); Stojim s njom kraj svoga groba, a ime ne mogu pročitati--- (27); Mami u suton (28); Slutnja ranoga proljeća 1934 (29); Izaći ću iz grada (30); Povratak u snježnoj noći (31).

1950

3.

Subotica juče i danas / [sredio Vojnić H. Blaško]. – Subotica : [s. n.], 1950 (Subotica : Minerva). – 52 str., [9] listova s tablama, [1] presavijen list : ilustr. ; 20 cm

Naslovna strana: (Prilog: mapa Subotice). – Na naličju priloga: Spisak ulica.

S a d r ž a j: Fragmenti iz istorije Subotice (3–6); Subotica pre 150 godina (7–9); Pabirci iz prošlosti Subotice (10–16); Subotica danas (17–21); Palić (22–25); Subotica i okolina (26–30).

1951

4.

Katalog bunjevačko-šokačkih knjiga Gradske biblioteke / izradio Vojnić H. [Hajduk] Blaško. – Subotica : [B. Vojnić Hajduk], 1951. – 34 str. ; 30 cm

Kor. nasl.: Katalog Bunjevačkih knjiga. – Šapirografisano. – Registar.

S a d r ž a j: Katalog (1–34); Napomena ([35]); Registar ([36–38]).

1960

5.

Katalog knjiga : [sa izložbe u mesecu dana knjige 1960 u Gradskoj biblioteci] / katalog izradio Blaško H. [Hajduk] Vojnić. – Subotica : Gradska biblioteka : Gradski muzej, 1960 (Subotica : Minerva). – 26 str. : ilustr. ; 20 cm

S a d r ž a j: Predgovor ([3]); Katalog knjiga ([5]–26).

1961

6.

Каталог књига Доситеја Обрадовића, које поседује Градска библиотека у Суботици : књиге су одкупљене до 1. V. 1961. год. / Блашко Х. [Хајдук] Војнић. – Суботица : [Б. Војнић Хајдук], 1961. – [13] стр. ; 30 cm

1965

7.

Stanje i problemi Gradske biblioteke u Subotici

i njenih knjižnica u naseljima / Blaško Vojnić Hajduk. – Subotica : Gradska biblioteka Subotica, 1965. – 35 str. ; 29 cm
S a d r ž a j: Potrebe Gradske biblioteke u Subotici (6); Potrebe biblioteka na teritoriji opštine (7–8); Pionirsko odeljenje (9–11); Pozajmno odeljenje (11–15); Odeljenje stare knjige (15–16); Naučno odeljenje (16–19); Odeljenje za stručnu obradu knjiga (20–22); Knjigoveznica (22); Rad knjižnica u naseljima (22–35): Biblioteka na Paliću (22–25); Biblioteka u Čantaviru (25–26); Biblioteka u Tavankutu (26–28); Biblioteka u Starom Žedniku (28–30); Biblioteka u Novom Žedniku (30–31); Biblioteka u Aleksandrovu, II i III kvartu (31–33); Biblioteka Petefi Šandor u Bačim [i. e.] Bačkim Vinogradima (33); Biblioteka u Kelebiji (33); Biblioteka u Maloj Bosni (34); Biblioteka u Bikovu (34); Biblioteka u Šupljaku (35).

1971

8.

Moj grad u davnini : Subotica : 1391. do 1941. : pet stotina pedeset godina grada / Blaško H. [Hajduk] Vojnić. – Subotica : B. Vojnić Hajduk, 1971 (Subotica : Panonija). – 92 str., [1] presavijeni list sa planom grada : ilustr. ; 24 cm
S a d r ž a j: Nekoliko reči umesto predgovora ([3–4]); Odlomci istorije grada ([5]–12); Subotica u starim zapisima ([13]–27); Značajnije stare građevine i ustanove ([29]–39): Dom kulture – ranije Gradska kuća (33–34); Korinstki stubovi Narodnog pozorišta (37–38); Zanimljivosti iz naše prošlosti ([40]–45): Prva društva u Subotici (41); Prva štampa u Subotici (42); Prve ustanove i nadleštva (43); Prvi trgovci i zanatlije u Subotici (43–44); Razno (44–45); Palić i naselja grada ([47]–56): Palić (49–51); Aleksandrovo (51); Bajmok (51–52); Čantavir (52); Đurđin (52); Kaponja (52–53); Kelebija (53); Ludoš (53); Mala Bosna (54); Pavlovac (54); Šebešić (55); Tavankut (55); Žednik (55); Senke istaknutih graditelja prošlosti ([57]–90): Juraj Arnold : muzičar i kompozitor (59–60); Pavle Bašić Palković : pisac i novinar (60); Karolj Biterman : prvi vlasnik štamparije u Subotici (60–61); Car Jovan Nenad : istorijska ličnost iz 16. veka (61–62); Jelena Čović : akademski slikar i profesor srednje škole (62–63); Franjo Gal : kompozitor i pijanista (63–64); Đorđe Gojković (64); Ištvan Ivanji : istoričar, profesor i bibliotekar (64–65); Pal Jambor : književnik, pisao pod imenom Hiador (65); Petar Josić : dugogodišnji senator i beležnik u Gradskoj upravi (66); Mladen Karanović : novinar i urednik novina (67); Deže Kostolanji : književnik (67–68); Pajo Kuju[!n]džić : profesor, župnik i pisac (68–69); Tit Mačković : arhitekta – umetnik (69–70); Ago Mamužić : novinar, pravnik (71–72); Lazar Mamužić : gradonačelnik, advokat i pisac (72); Aksentije Marodić : akademski slikar (73); Isidor Milko : subotički književnik i bibliofil (73–74); Dragutin Milodanović : član udruženja novinara kneževine Srbije (74–75); Šime Milodanović : pisac i predsednik Narodnog odbora Bunjevaca i Srba u Subotici 1918. godine (76); Jovan Paču : kompozitor, pijanista i lekar (76–77); Grga Peštalić : pesnik i naučnik (77); Dušan Petrović : novinar, štampar i advokat (78–79); Todor (Božidar) Prokopčanji : pisac, prevodilac i prvi reditelj Srpske diletantske pozorišne družine u Subotici (79–80); Blaško Rajić : pisac i kulturni radnik (80–81); Stipan Ranić : prvi direktor gramatičke gimnazije (81); Mihajlo Radnić (82); Josip Rudić : pesnik, pravnik, član Mađarske akademije u Budimpešti (82–83); Ferenc Sep : pisac i izdavač prvih publikacija u Subotici na mađarskom jeziku (84); Lazar Stipić : jedan od zaslužnih upravnika Gradske biblioteke u Subotici (84–85); Luka Sučić : kapetan – komadant [i. e.] komandant vojnog šanca Subotice (86); Pavao Sučić : bibliofil i biskup (86–87); Ambrozije Šarčević : književnik i narodni preporoditelj (87–88); Oskar Vojnić : putopisac, sakupljač muzejskih predmeta (88); Božidar Vujić (89); Vince Zomborčević (89–90); Arhivski materijal i knjige koje sam koristio prilikom pisanja knjige (91).

9.

Senke graditelja Subotice u prošlosti. Knj. 1 / Blaško H. [Hajduk] Vojnić. – Subotica : [s.n.], 1971. – 32 str. ; 24 cm
S a d r ž a j: Juraj Arnold : muzičar i kompozitor (1–2); Pavle Bašić Palković : pisac i novinar (3); Karolj Biterman : prvi vlasnik štamparije u Subotici (2–3); Car Jovan Nenad : istorijska ličnost iz 16. veka (3–4); Jelena Čović : akademski slikar i profesor srednje škole (4–5); Franjo Gal : kompozitor i pijanista (5–6); Đorđe Gojković (6); Ištvan Ivanji : istoričar, profesor i bibliotekar (6––7); Pal Jambor : književnik, pisao pod imenom Hiador (7); Petar Josić : dugogodišnji senator i beležnik u Gradskoj upravi (8); Mladen Karanović : novinar i urednik novina (9); Deže Kostolanji : književnik (9–10); Pajo Kuju[!n]džić : profesor, župnik i pisac (10–11); Tit Mačković : arhitekta – umetnik (11–12); Ago Mamužić : novinar, pravnik (13–14); Lazar Mamužić : gradonačelnik, advokat i pisac (14); Aksentije Marodić : akademski slikar (15); Isidor Milko : subotički književnik i bibliofil (15–16); Dragutin Milodanović : član udruženja novinara kneževine Srbije (16–17); Šime Milodanović : pisac i predsednik Narodnog odbora Bunjevaca i Srba u Subotici 1918. godine (18); Jovan Paču : kompozitor, pijanista i lekar (18–19); Grga Peštalić : pesnik i naučnik (19); Dušan Petrović : novinar, štampar i advokat (20–21); Todor (Božidar) Prokopčanji : pisac, prevodilac i prvi reditelj Srpske diletantske pozorišne družine u Subotici (21–22); Blaško Rajić : pisac i kulturni radnik (22–23); Stipan Ranić : prvi direktor gramatičke gimnazije (23); Mihajlo Radnić (24); Josip Rudić : pesnik, pravnik, član Mađarske akademije u Budimpešti (24–25); Ferenc Sep : pisac i izdavač prvih publikacija u Subotici na mađarskom jeziku (26); Lazar Stipić : jedan od zaslužnih upravnika Gradske biblioteke u Subotici (26–27); Luka Sučić : kapetan – komadant [i. e.] ko-

mandant vojnog šanca Subotice (28); Pavao Sučić : bibliofil i biskup (28–29); Ambrozije Šarčević : književnik i narodni preporoditelj (29–30); Oskar Vojnić : putopisac, sakupljač muzejskih predmeta (30); Božidar Vujić (31); Vince Zomborčević (31–32).

Прилози у књигама, часописима и листовима

1934

10.
Bijeli golub : Elzine pjesme u prozi / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 1, br. 31 (28. okt. 1934), str. 4.

11.
Bora Kovačević: Pesme buđenja, Sombor 1934 / Ivan T-i. [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 441.

12.
Brod mojih misli / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 434.

13.
Velika noć / B. Haidn [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Naše slovo. – God. 1, br. 39 (23. dec. 1934), str. 2.

14.
Vizija / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 1, knj. 1, sv. 10–12 (15 januar 1934), str. 226–227.

15.
Vladimiru Vidriću / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
Песма Б. Војнића Хајдука посвећена В. Видрићу.
U: Naše slovo. – God. 1, br. 28 (7. okt. 1934), str. 2.

16.
Doziv dragoga u predvečerje / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 1, br. 33 (11. nov. 1934), str. 3.

17.
Iza odlaska njena / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 4–6 (maj–juli 1934), str. 324.

18.
Je li, divno je--- / B. Hajdu [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 420–421.

19.
Jubilarac g. Lazar Stipić : 25 god. književnog rada / Matković I. [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 440.

20.
Mami u jeziv suton / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 1, br. 32 (4. nov. 1934), str. 3.

21.
Marica Vujković: Vera Novakova / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
Приказ књиге.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 440–441.

22.
Modrim nebom misli lete / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 384.

23.
Mojoj duši / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 1–3 (februar–april 1934), str. 268.

24.
Molitva pred suton / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo.– God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 409–410.

25.
Nad vodom / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 1, br. 34 (18. nov. 1934), str. 3–4.

26.
Nad vodom plavog Dunava / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 416.

27.
Naše knjige / Ivan T-i [Blaško Vojnić Hajduk].
Приказ књиге „Вечна ватра” Лазара Стипића.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 410–411.

28.
Nemoć / B. Haudn [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 371.

29.
Notturno / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 1, br. 38 (16. dec. 1934), str. 3.

30.
Noć mjesečna / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.

U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august –oktobar 1934), str. 383–384.

31.
Pevač usnule mahale: M. V. Knežević / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 1, knj. 1, sv. 10–12 (15 januar 1934), str. 259–260.

32.
Pokri velom usta : (g-đici Tonici Suknaić) / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 1, knj. 1, sv. 10–12 (15 januar 1934), str. 227–228.

33.
Povratak u sniježnoj noći / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 3, sv. 11–12 (decembar 1934–januar 1935), str. 435–436.

34.
Prvi „Razgovor" u Matici subotičkoj / Ivan T-i [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 1–3 (februar–april 1934), str. 305–306.

35.
Pjesma ostavljenog / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 4–6 (maj–juli 1934), str. 320–321.

36.
Pjesnik Vladimir Vidrić / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
О песнику и његовој поезији.
U: Naše slovo. – God. 1, br. 28 (7. okt. 1934), str. 2.

37.
S valovljem mirisnih prama / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 1, br. 36 (1. dec. 1934), str. 4.

38.
Sanjarka / Blašković V. [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 1–3 (februar–april 1934), str. 262.

39.
Sanjarki / Blašković V. [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 349–350.

40.
Sanjarkine pjesme / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 7–9 (august–oktobar 1934), str. 433–434.

41.
Slutnja ranog proleća / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 3, sv. 11–12 (decembar 1934–januar 1935), str. 433.

42.
Ti zlatna--- / Blašković V. [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 1, knj. 1, sv. 10–12 (15 januar 1934), str. 221–222.

43.
Ti si obolila / Blašković V. [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 4–6 (maj–juli 1934), str. 321–322.

1935

44.
„Akademski sever" / M. B. [Blaško Vojnić Hajduk].
О новом друштву на Правном факултету у Суботици.
U: Naše slovo. – God. 2, br. 47 (17. febr. 1935), str. 3.

45.
Akacije cvatu--- / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 2, br. 48 (24. febr. 1935), str. 4.

46.
Bratu što ore po osam sati dnevno--- / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 3, knj. 1, sv. 1–2 (januar–februar 1935), str. 465.

47.
Vinko Nikolić – Proljetna svitanja. Zagreb 1935. / V. H. B. [Vojnić Hajduk Blaško].
Приказ књиге.
U: Bunjevačko kolo. – God 3, knj. 1, sv. 1–2 (januar–februar 1935), str. 492.

48.
Gdje si već noći? / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 3, knj. 1, sv. 1–2 (januar–februar 1935), str. 464.

49.
Grgo Hadnadj / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Naše slovo. – God 2, br. 69 (21. jula 1935), str. 3.

50.
Grozdovi jorgovana / Blaško Vojnić Hajdu [i. e.] Hajduk.
U: Bunjevačko kolo. – God 3. knj. 2, sv. 3–4 (mart–april 1935), str. 503.

51.
Zov Zite / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.

U: Naše slovo. – God. 2. br. 89 (8. decembar 1935), str. 3.

52.
Zuji junska pšenica / Blaško Vojnić Hajdu [i. e.] Hajduk.
U: Bunjevačko kolo. – God 3. knj. 2, sv. 3–4 (mart–april 1935), str. 515.

53.
Korner Jeronim – Pjesme neba, Zagreb 1935 / V. H. B. [Vojnić Hajduk Blaško].
Приказ књиге.
U: Bunjevačko kolo. – God 3, knj. 1, sv. 1–2 (januar–februar 1935), str. 491–492.

54.
Laku noć / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Bunjevačko kolo. – God 3, knj. 1, sv. 1–2 (januar–februar 1935), str. 489.

55.
Ljubav je vlat klasja--- / Vojnić H. Blaško.
U: Bunjevačko kolo. – God 3, knj. 1, sv. 1–2 (januar–februar 1935), str. 482.

56.
Madonni / Blaško H. Vojnić [Hajduk].
U: Naše slovo. – God. 2, br. 42 (13. jan. 1935), str. 4.

57.
Madonni / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 2, br. 59 (12. maja 1935), str. 4.

58.
Molbe sestri / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Naše slovo. – God 2, br. 61 (26. maja 1935), str. 2.

59.
Novi roman Djure Vilovića / M. B. [Blaško Vojnić Hajduk].
Приказ романа.
U: Bunjevačko kolo. – God 3. knj. 2, sv. 3–4 (mart–april 1935), str. 521.

60.
Pozdrav svetoj noći / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 2, br. 41 (6. jan. 1935), str. 4.

61.
Pratilici / J. Olikin [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Naše slovo. – God 2, br. 72 (11. avgusta 1935), str.4.

62.
Preporadjaj u kom vri sarkazam na sebe / Ivan T. [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 3. knj. 2, sv. 10 (maj–jun 1935), str. 555.

63.
Proljetna svitanja / M. B. [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 3. knj. 2, sv. 3–4 (mart–april 1935), str. 522–523.

64.
Rumen / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Bunjevačko kolo. – God 3. knj. 2, sv. 10 (maj–jun 1935), str. 534.

65.
Tinkin Gabor / J. Olikin [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God 3. knj. 2, sv. 3–4 (mart–april 1935), str. 519–520.

66.
Treptaj oka / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Naše slovo. – God. 2, br. 46 (10. febr. 1935), str. 4.

67.
Tuga za stolom / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 2, br. 1 (1. jan. 1935), str. 4–5.

68.
Tuga moja, mladosti moja / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Bunjevačko kolo. – God 3, knj. 1, sv. 1–2 (januar–februar 1935), str. 488.

69.
Ulico rodnoga grada / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 2, br. 50 (10. marta 1935), str. 4.

70.
Umorna pjesma / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 2, br. 51 (17. marta 1935), str. 3.

71.
U noći / Blaško Vojnić Hajdu [i. e.] Hajduk.
U: Bunjevačko kolo. – God. 3, knj. 2, sv. 3–4 (mart–april 1935), str. 494.

72.
U snu pjesma / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Naše slovo. – God. 2, br. 43 (20. januar 1935), str. 4.

73.
Čaša prašnjivom gradu / J. Olikin [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Bunjevačko kolo. – God. 3. knj. 2, sv. 3– 4 (mart–pril 1935), str. 493–494.

1936

74.
Strah pred sutonom : (iz neobjavljene zbirke „Zlatni srp") / Blaško Vojnić Hajduk.

U: Bunjevačko kolo. – God. 3, knj. 2, sv. 11 (jul–oktobar1936), str. 571.

1939

75.
Gustav Krklec i njegova poezija / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 67–68.

76.
Dve žene : (natpis na jednom grobu) / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 91.

77.
Zadnja georgina / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 90.

78.
Zvala se Augustina / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 88.

79.
Napuštam poslednje proleće / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 89.

80.
Odlomci pesama iz 1936. god. / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str.86.

81.
Pesma zova / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 92.

82.
Ponoćno lutanje / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 1 (januar 1939), str. 54.

83.
Poslednja pesma / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 88–89.

84.
Putom gladne mladosti / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 92–93.

85.
S valovljem mirisnih prama / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 87.

86.
Sena / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 85–86.

87.
Suvišna pesma / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Glas. – God. 2, br. 1 (januar 1939), str. 55.

88.
U ponoćnom dolu / Blaško Vojnić. [Hajduk]
U: Glas. – God. 2, br. 2 (avgust 1939), str. 87.

1940

89.
Gabriš i druga majka / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Bunjevački kalendar. – God. 2, (1940), str. 103–105. – Ilustr.

90.
Kod ludoškog rita / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Bunjevački kalendar. – God. 2, (1940), str. 131.

1946

91.
Biblioteka je izvor kulturnog života naroda : kako je osnovana Gradska biblioteka u Subotici, broj posjetilaca u prošlosti i broj posjetilaca danas / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Hrvatska riječ. – God. 2, br. 285 (6. decembar 1946), str. 6.

1947

92.
Gdje da osnujemo i uredimo male seoske čitaonice i biblioteke / B. V. H. [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Hrvatska riječ. – God. 3, br. 3 (17. januar 1947), str. 5.

93.
Gradska biblioteka će biti prisiljena da javno iznese imena nesavjesnih članova koji po više mjeseci ne vraćaju knjige / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Hrvatska riječ. – God. 3, br. 8 (21. februar 1947), str. 6.

94.
Danas Gradska narodna biblioteka u Subotici ima 1914 članova-čitalaca / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Hrvatska riječ. – God. 3, br. 44 (31. oktobar 1947), str. 5.

95.
Zasja klasje / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Njiva. – God. 1, br. 1 (1. januar 1947), str. 46.

96.
Međugradsko bibliotečno takmičenje A. P. Vojvodine / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Hrvatska riječ. – God. 3, br. 36 (5. septembar 1947), str. 6.

97.
Sjene na putu / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.

U: Njiva. – God. – 1, br. 1 (1. siječanj 1947), str. 14.

1949

98.
Ликовна секција Савеза културно-просветних друштава у Суботици / Блашко Војнић [Хајдук].
У: Летопис Матице српске. – Год. 125, књ. 364, бр. 4 (1949), стр. 245.

99.
Трећа изложба сликара-аматера у Суботици / [Блашко Војнић Хајдук].
У: Летопис Матице српске. – Год. 125, књ. 364, бр. 6 (1949), стр. 387.

1951

100.
Izložba subotičkih slikara na Paliću / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Hrvatska riječ. – God. 7, br. 34 (24. avgust 1951), str. [4].

101.
Opaklija Ča Duje Stipića / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
Анегдоте из буњевачког живота.
U: Hrvatska riječ. – God. 7, br. 50 (14. decembar 1951), str. [4].

102.
Pedesetogodišnjica prve izložbe slika i crteža Jelene Čović / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Hrvatska riječ. – God. 7, br. 37 (14. septembar 1951), str. [2].

103.
Prva knjiga „Bunjevačke narodne pripovitke" / V. B. H. [Vojnić Hajduk Blaško].
Најава завршетка штампања књиге „Буњевачке народне приповитке" Балинта Вујкова.
U: Hrvatska riječ. – God. 7, br. 44 (2. novembar 1951), str. [2].

104.
Stevo Jaramazović kod berbera ; Dobar utkaparov / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
Анегдоте из буњевачког живота.
U: Hrvatska riječ. – God. 7, br. 51 (21. decembar 1951), str. [3].

105.
Umrla Čović Jelena, akadem[!i]ski slikar / V. H. B. [Vojnić Hajduk Blaško].
U: Hrvatska riječ. – God. 7, br. 40 (5. oktobar 1951), str. [2].

1952

106.
Bunjevački seljački pisci / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Kalendar Hrvatska riječ. – (1952), str. 64–65.

107.
Vecino zapisivanje / V. H. B. [Vojnić Hajduk Blaško].
U: Kalendar Hrvatska riječ. – (1952), str. 109.

108.
Vecina uniforma / V. H. B. [Vojnić Hajduk Blaško].
U: Kalendar Hrvatska riječ. – (1952), str.108.

109.
Gospodar Lazo i bunjevački običaji / V. B. H. [Vojnić Hajduk Blaško].
U: Kalendar Hrvatska riječ. – (1952), str. 108.

110.
Dejstvo slova M / V. H. B. [Vojnić Hajduk Blaško].
U: Kalendar Hrvatska riječ. – (1952), str. 107–108.

111.
„Kulturan" općinar / V. H. B. [Vojnić Hajduk Blaško].
Kalendar Hrvatska riječ. – (1952), str. 109.

112.
Podaci o likovnim umjetnicima i amaterima u Subotici / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
Iz knjige „Životopisi likovnih umjetnika Hrvata, Srba i Madjara u Subotici".
U: Kalendar Hrvatska riječ. – (1952), str. 100–105.

1953

113.
Domovini / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Hrvatska riječ. – God. 9, br. 21 (22. maj 1953), str. 4.

114.
Izložba 35 novih radova Mihajla Dejanovića / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Hrvatska riječ. – God. 9, br. 22 (29. maj 1953), str. 4. – Ilustr.

115.
Natpis jednom grobu / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Hrvatska riječ. – God. 9, br. 21 (22. maj 1953), str. 4.

116.
O djelatnosti književne sekcije subotičkih pisaca / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
U: Hrvatska riječ. – God. 9, br. 21 (22. maj 1953), str. 4.

117.
O izložbi devetorice slikara – amatera / Vojnić H. [Hajduk] Blaško.
Излагали су: Ендре Фараго, Марко Вуковић, Карло Тот, Иван Тиквицки, Калман Ваш, Ласло Силађи, Густав Матковић, Ержебет Деметер, Ерне Ник.
U: Hrvatska riječ. – God. 9, br. 20 (15. maj 1953), str. 4.

118.
Pjesnik Ivan Petreš / V. B. H. [Vojnić Hajduk Blaško].
U: Hrvatska riječ. – God. 9, br. 23 (5. jun 1953), str. 4. – Ilustr.

119.
Ragyogó kalászok / Vojnics H. [Hajduk] Blaskó ; fordította Pataki László.
Песма.
U: Híd. – 17. évf. , 1. sz. (1953. január), p. 26.

120.
A sarló / Vojnics H. [Hajduk] Blaskó ; fordította Pataki László.
Песма.
U: Híd. –17. évf. , 1. sz.(1953. január), p. 27–28.

1954

121.
Историјат и рад Градске библиотеке у Суботици / Блашко Војнић [Хајдук].
У: Књижничар : билтен Библиотечког центра НРС и Покрајинског одбора Друштва библиотекара за НРС за Војводину. – Год. 3, бр. 11 (1954), стр. 220–222. – Илустр.

122.
Iz prošlosti Subotice – prve biblioteke / Blaško Vojnić H. [Hajduk].
U: Hrvatska riječ. – God. 10, br. 7 (12. februar 1954), str. 6.

123.
Istaknuti upravnici Gradske biblioteke u Subotici / Blaško H. [Hajduk] Vojnić. – Subotica : Gradska biblioteka, [1954]. – 3 str. : 30 cm

1955

124.
Gyurgyini dalok: Levél ; Szemek ; Augusztina / Vojnics H. [Hajduk] Blasko ; fordította Dési Ábel.
Песме.
U: 7 Nap. – 10. évf, 26. sz. (1955. szeptember 4.), p. 7.

1956

125.
Predeo / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 2, br. 3–4 (1956), str. 134–135.
Sadržaj: I Pismo ; II Oči ; III Augustina.

1957

126.
Nova orijentacija Gradske biblioteke / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Rukovet. – God.3, br. 4–5 (1957), str. 304.

1958

127.
Značajna istorijska dela u magacinima Gradske biblioteke / [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Subotičke novine. – God. 14, br. 35 (29. avgust 1958), str. 9.

128.
Značajna istorijska dela u magacinima Gradske biblioteke / [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Subotičke novine. – God. 14, br. 36 (5. septembar 1958), str. 10.

129.
Мрежа народних књижница у срезу Суботице / Блашко Х. [Хајдук] Војнић.
У: Књижничар : билтен Библиотечког центра АПВ. – Год. 8, бр. 27–28 (1958), стр. 131–133.

1959

130.
Istorijat biblioteke Građanske kasine u Subotici (1840–1944) / B. V. H. [Blaško Vojnić Hajduk].
U: Subotičke novine. – God. 15, br. 1 (1. januar 1959), str. 23.

131.
Однос Градске библиотеке у Суботици и њених филијала / Блашко Х. [Хајдук] Војнић.
У: Библиотекар. – Год. 11, бр. 3–4 (1959), стр. 262–263.

132.
Pedeset godina rada na polju narodne i umetničke muzike / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Noć na Paliću / kompozicije i tekstovi Tumbas Pere-Haje i Josipa Stantića. – Subotica : Poslovnica za kulturno-umetničke priredbe, 1959. – Str. 5.

1960

133.
Alkony előtt / Bláskó Hajduk-Vojnics.
Песма.
U: 7 Nap. – 15. évf., 10. sz. (1960. április 3.), p. 9.

134.
Iz kulturne prošlosti. Pre 275 godina izišla je

prva štampana knjiga Hrvata u Vojvodini / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 6, br. 7–8 (1960), str. 319–320.

135.
Katalog-bibliografija retkih knjiga Gradske biblioteke u Subotici / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Rukovet. – God. 6, br. 7–8 (1960), str. 321–322.

136.
Osnivanje i rad prve javne biblioteke u Subotici od 1885–1906. godine / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Subotičke novine. – God. 26, br. 4 (30. januar 1970), str. 8.

137.
Rađanje subotičkog bibliotekarstva : (od 1885. do 1906. godine) / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Subotičke novine. – God. 26, br. 5 (6. februar 1970), str. 8.

138.
Rađanje subotičkog bibliotekarstva (od 1885. do 1906. godine) / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Subotičke novine. – God. 26, br. 6 (13. februar 1970), str. 8.

139.
Rađanje subotičkog bibliotekarstva : (od 1885. do 1906. godine) / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Subotičke novine. – God. 26, br. 7 (20. februar 1970), str. 8.

1961

140.
Bibliografija radova Balinta Vujkova / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 7, br. 9–10 (1961), str. 604–610.
Sadržaj: 1. Pregled narodnih pripovedaka objavljenih u novinama, časopisima i kalendarima ; 2. Originalne pripovetke ; 3. Pregled objavljenih pesama ; 4. Pregled objavljenih eseja i članaka.

141.
Bibliografija književnih radova Balinta Vujkova / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Rukovet. – God. VI [i. e.] VII, br. 3 (1961), str. 217–220.
Sadržaj: I, Knjige, 1951–1960 ; II, Antologije i zbirke narodnih pripovedaka u kojima je zastupljen 1939–1960 ; III, Originalne pripovetke koje su izdate u zasebnim knjigama, 1938–1953 ; IV, Zbirke, kalendari i časopisi koje je uredio B. Vujkov 1933–1935–1960 ; Zbirka pesama u kojoj je zastupljen B. Vujkov.

142.
Bibliografija radova Balinta Vujkova / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Rukovet. – God. VII, br. 9–10 (1961), 804–810.
Sadržaj: 1. Pregled narodnih pripovedaka objavljenih u novinama, časopisima i kalendarima, 1932–1946 ; 2. Originalne pripovetke, 1934–1948 ; 3. Pregled objavljenih pesama, 1934–1940 ; 4. Pregled objavljenih eseja i članaka.

143.
Čuveno delo Ivana V. Valvasova u Gradskoj biblioteci u Subotici / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 6 [i. e.] 7, br. 3 (1961), str. 232.

144.
Dve bibliografije / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 7, br. 12 (1961), str. 772–775.
Sadržaj: Bašić-Palković Pavle; Arnold Đuro.

1962

145.
Bibliografija Ambrozija Šarčevića / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 8, br. 1 (1962), str.69–70.

146.
Извештај о раду Градске библиотеке у Суботици за 1961. годину / Блашко Војнић [Хајдук].
У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. [2], (1962), стр. 63–[66].

147.
Najveći kulturni spomenik našega grada / Blaško Vojnić [Hajduk].
О збирци ретких књига у Градској библиотеци Суботица.
U: Subotičke novine. – God. 18, br. 18 (28. april 1962), str. 11.

148.
Naše knjižnice u prošlom veku / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Subotičke novine. – God. 18, br. 28 (6. jul 1962), str. 5.

149.
О књижници „Грађанске касине" у Суботици : (1840–1944) / Блашко Х. [Хајдук] Војнић.
У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. [2], (1962), стр. 141- [145].

150.
Прилог збирци наших псеудонима / Војнић Хајдук Блашко.
У: Библиотекар – Год. 14, бр. 2 (1962), стр. 168–171.

1963

151.
126 godina štamparstva u Subotici / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 9, br. 10–11 (1963), str. 601–603.

152.
Gradska biblioteka u Subotici u 1962. godini / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Bibliotekarski godišnjak Vojvodine. – God. 3, br. [1] (1963), стр. 81–82.

153.
Zaslužni upravnici Gradske biblioteke u Subotici / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 9, br. 10–11 (1963), str. 606–607.

154.
Рад Градске библиотеке у Суботици и њених огранака по селима / Војнић Х. [Хајдук] Блашко.
У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 3, бр. 2 (1963), стр. 67–70.

155.
Сакупљачи књига-библиофили из Суботице / Блашко Х. [Хајдук] Војнић.
У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 3, бр. 3 (1963), стр. 185–187.

1964

156.
Jedna vredna privatna knjižnica u Gradskoj biblioteci u Subotici / Blaško Vojnić Hajduk.
О збирци др Винце Зомборчевића.
U: Subotičke novine. – God. 20, br. 22 (29. maj 1964), str. 8.

157.
Prilog bibliografskoj građi o bibliotekarstvu u Srbiji od 1866. do 1944. godine / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 10, br. 1 (1964), str. 62–63.

1965

158.
Prilog bibliografskoj građi o bibliotekarstvu u Srbiji od 1868. do 1944. g. / Blaško H. [Hajduk] Vojnić
U: Rukovet. – God. 11, br. 9 (1965), str. 486–488.
Sadržaj: I Brošure na srpskohrvatskom jeziku koje nisu obuhvaćene Bibliografskom građom Ksenije Lazić. II Na stranom jeziku.

159.
Pronađene retke knjige u Gradskoj biblioteci u Subotici / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 11, br. 1–2 (1965), str. 69.

160.
Sakupljači narodnih pesama u Subotici i okolici / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Rukovet. – God. 11, br. 5 (1965), str. 237–240.
Sadržaj: Blaško Rajić ; Ive Prčić ; Marko Peić ; Joza Pašić ; Milivoje Knežević ; Bibliografija.

1970

161.
Ambrozije Šarčević : (1820–1899), bunjevački pisac i prosvetno-kulturni radnik / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Rukovet. – God. 16, br. 1–2 (1970), str. 3–12.
Sadržaj: O životu A. Šarčevića ; Važniji datumi u životu A. Šarčevića ; Udeo Ambrozija Šarčevića u periodu preporoda Bunjevaca od 1840 do 1899 godine ; Dela A. Šarčevića ; Iz spisa A. Šarčevića ; Iz pisma A. Šarčevića ; Novinski članci A. Šarčevića ; Knjige u kojima se opisuje život i delo A. Šarčevića ; Novinski članci o A. Šarčeviću ; Paji Kujundžiću o A. Šarčeviću ; Dr Joca Manojlović o Bozinom programu ; Iz pisma I. Meštrovića J. Šokčiću o A. Šarčeviću.

162.
Bibliografija većih knjižnica u Subotici : 1692–1906. / Blaško H [Hajduk]. Vojnić.
U: Rukovet. – God. 16, br. 1–2 (1970), str. 128–144.

163.
Drugi prilog „Bibliografskoj građi o bibliotekarstvu u Srbiji od 1868. do 1944. godine" / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 16, br. 1–2 (1970), str. 119–121.

164.
Lazar Stipić (1890–1944) : jedan od zaslužnih upravnika Gradske biblioteke u Subotici / Blaško Vojnić [Hajduk].
U: Savremena biblioteka – God 2, br. 4 (oktobar 1970), str. 31–32.

165.
Nastavnička i učenička knjižnica u Subotici / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Savremena biblioteka – God 2, br. 4 (oktobar 1970), str. 15–19.

166.
Osnivanje i rad prve javne biblioteke u Subotici :1885–1906. / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: Rukovet. – God. 16, br. 1–2 (1970), str. 121–128.

1971

167.
Ambrozije Šarčević : (1820–1890) / Blaško Vojnić Hajduk.
U: Subotička Danica. – God. 61 [88], (1971), str. 81–86.

168.
Antunović, Ivan / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 20.

169.
Bunjevačka i šokačka vila : (Kaloča, Mađarska 1870–1876) / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 56–57.

170.
Vojnić, Oskar / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 573–574.

171.
Evetović, Ante-Miroljub / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 121.

172.
Ždrale, Radovan / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 592.

173.
Kako se ostvaruje „prestrojavanje u hodu" / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
О раду часописа „Руковет".
U: Subotičke novine. – God. 22, br. 28 (9. jul 1971), str. 6.

174.
Klarski, Josip / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 211–212.

175.
Književno društvo : (Subotica, 1840–46) / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 227.

176.
Kokić, Aleksa / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 235.

177.
Kopilović, Jakov / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 239.

178.
Merković, Lazar / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 320.

179.
Milko, Isidor / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 328.

180.
Neven. Bunjevački list : (Subotica, 1844–1940) / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 366.

181.
Petreš, Ivan / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 401.

182.
Pokri velom usta : Tonici / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: ANTOLOGIJA poezije bunjevačkih Hrvata / priredio Geza Kikić. – Zagreb : Matica hrvatska, 1971. – Str. 164–165.

183.
Prokopčanji, Teodor / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 434.

184.
Prćić, Ive / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 424.

185.
Rukovet : (Subotica 1955–) / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 465.

186.
Sekulić, Ante / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 472.

187.
Stipić, Lazar (1890–1944) / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.

U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 510.

188.
U plesnoj sali / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: ANTOLOGIJA poezije bunjevačkih Hrvata / priredio Geza Kikić. – Zagreb : Matica hrvatska, 1971. – Str. 165.

189.
Kod ludoškog rita / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: ANTOLOGIJA poezije bunjevačkih Hrvata / priredio Geza Kikić. – Zagreb : Matica hrvatska, 1971. – Str. 166.

190.
Ulico rodnoga grada / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: ANTOLOGIJA poezije bunjevačkih Hrvata / priredio Geza Kikić. – Zagreb : Matica hrvatska, 1971. – Str. 166–167.

191.
Izaći ću iz grada / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: ANTOLOGIJA poezije bunjevačkih Hrvata / priredio Geza Kikić. – Zagreb : Matica hrvatska, 1971. – Str. 167–168.

192.
Privukoh granu zarudjele trešnje / Blaško H. [Hajduk] Vojnić.
U: ANTOLOGIJA poezije bunjevačkih Hrvata / priredio Geza Kikić. – Zagreb : Matica hrvatska, 1971. – Str. 168–169.

193.
Šarčević, Ambrozije / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 521.

1973

194.
Duge godine podstanarstva / Blaško Vojnić [Hajduk].
Историјат Градске библиотеке Суботица и простори у којима се налазила.
U: Subotičke novine. – God. 29, br. 4 (26. januar 1973), str. 9.

195.
Sto godina štampe u Subotici : (1848–1948) / Blaško Vojnić Hajduk.
У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 10, бр. 1 (1973), стр. 23–46.

1984

196.
Antunović, Ivan / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 27.

197.
Bačić, Pavao / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 35.

198.
Bračuljević, Lovro / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 78–79.

199.
Bunjevačka i šokačka vila : (Kaloča, Mađarska 1870–76) / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 91–92.

200.
Bunjevačko kolo : (Subotica, 1933–36) / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 92.

201.
Vojnić, Oskar / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 883–884.

202.
Vujić, Jovan / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 893.

203.
Vujkov, Balint / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 893.

204.
Vujković Cvijin, Marica / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 893.

205.
Vukov, Petar / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.

U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 896.

206.
Đorđević, Sredoje / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 182.

207.
Evetović, Ante-Miroljub / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 192.

208.
Ždrale, Radovan / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 914.

209.
Jakšić, Ante / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 272.

210.
Jambor, Pal / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 273.

211.
Klarski, Josip / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 337.

212.
Klasje naših ravni : (Subotica, 1935–1944) / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 338–339.

213.
Književno društvo : (Subotica, 1840–46) / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 356.

214.
Kovačić, Ladislav / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 386.

215.
Kokić, Aleksa / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 361–362.

216.
Kopilović, Jakov / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 371.

217.
Kujundžić, Nikola / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 408.

218.
Mandić, Mijo / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 457.

219.
Merković, Lazar / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 490–491.

220.
Milko, Isidor / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 505.

221.
Neven / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 564.

222.
Pavić, Mirko / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 604–605.

223.
Peštalić, Grgo / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 617.

224.

Prokopčanji, Teodor (Božidar) / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 671.

225.
Prćić, Ive / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 658.

226.
Protić, Marko / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 674.

227.
Radnić, Mihajlo / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 683.

228.
Rajić, Blaško / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 688.

229.
Rukovet / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 719.

230.
Stipić, Lazar / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 782.

231.
Šarčević, Ambrozije / B. H. [Blaško Hajduk] Vojnić.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 801.

ЛИТЕРАТУРА О БЛАШКУ ВОЈНИЋУ ХАЈДУКУ

Прикази, чланци и интервјуи

1934

232.
BUNJEVAČKO kolo.
О часопису „Буњевачко коло“.
U: Naše slovo. – God. 1, br. 33 (11. nov. 1934), str. 3–4.

233.
I. S.
Mladi pjesnici u Subotici / I. S.
Текст о Б. Војнићу Хајдуку, Фрањи Башићу, Балинту Вујкову и Марку Пеићу.
U: Svijet : ilustrirani tjednik. – God. 9, knj. 17, br. 23 (2. VI. 1934), str. 471, 475. – Ilustr.

234.
PORUKE Uredništva „Danice”.
Критика на рачун поезије Б. Војнића Хајдука
U: Subotička Danica. – God. 51 (1934), str. 100.

235.
S. B.
„Pupoljci” / S. B.
Приказ књиге.
U: Bunjevačko kolo. – God 2, knj. 2, sv. 1–3 (februar–april 1934), str. 307–308.

1935

236.
KAPI srca : pesme Blaška Vojnića.
Приказ књиге.
U: Naše slovo. – God. 2. br. 89 (8. decembar 1935), str. 3.

237.
POEZIJA Blaška H. Vojnića.
U: Naše slovo. – God. 2, br. 57 (28. aprila 1935), str. 2.

238.
ВУЈКОВ, Балинт
Kapi srca : (Subotica, 1935) / Balint Vujkov.
U: Književni sever. – Knj. 11, sv. 12 (decembar 1935),str. 393–394.

1945

239.
MEGALAKULT a Vajdasági irók Egyesülete.
Основано је Друштво књижевника Војводине. – Учествовао је и Б. Војнић Хајдук.
U: Szabad Vajdaság. – 2. évf, 209. sz. (1945. szeptember 10.), p. 3.

240.
VAJDASÁG egyik legszebb kulturintézete a szuboticai Városi Könyvtár.
О Градској библиотеци и Б. Војнићу Хајдуку као управнику.
U: Szabad Vajdaság. – 2. évf, 106. sz. (1945. május 13.), p. 6.

1948

241.

ТУРЗО, Лајош
Könyvek és olvásók a szuboticai városi népkönyvtárban : Szubotica egyik legnagyobb kultúrintézménye a városi könyvtár / Thurzó Lajos.
Интервју са Б. Војнићем Хајдуком о Градској библиотеци Суботица.
U: Magyar Szó. – 5. évf., 21. sz. (1948. január 25.), p. 5.

1949

242.
A SZUBOTICAI szerb-horvát írók irodalmi estje.
Најава књижевне вечери где учествује и Б. Војнић Хајдук.
U: Magyar Szó. – 6. évf., 196. sz. (1949. augusztus 19.), p. 4.

243.
TRODNEVNI seminar za knjižničare u Subotici.
Б. Војнић Хајдук управља семинаром за књижничаре суботичког, сенћанског и бачкотополског среза.
U: Hrvatska riječ. – God. 5, br. 24 (17. jun 1949), str. [3].

1950

244.
I. I.
Gradska biblioteka u Subotici / I. I.
О буњевачким старим и ретким књигама и о Градској библиотеци Суботица.
U: Književne novine. – God. 3, br. 14 (4. april 1950), str. 4.

1953

245.
IRODALMI délutánok a szuboticai kaszárnyákban : Új horvát nyelvű folyóirat jelenik meg?
На састанку Књижевног круга разговарано и о покретању часописа на хрватском језику. – Присутан је био и Б. Војнић Хајдук.
U: Magyar Szó. – 10. évf., 343. sz. (1953. december 15.), p. 7.

246.
ЛЕВАИ, Ендре
Folklór és irodalom : Jegyzetek a bunyevác költészetről, szépprózáról és az induló drámairodalomról / Lévay Endre.
На стр. 64 је Б. Војнић Хајдук наведен као један од представника буњевачких песника.
U: Híd. – 17. évf., 1. sz. (1953. jánuar), p. 54–64.

247.
ЛЕВАИ, Ендре
A könyv szolgálatában / Lévay Endre.
Разговор са Б. Војнићем Хајдуком о раду библиотеке, броју читалаца и прочитаних књига.
U: 7 Nap. – 8. évf., 10. sz. (1953. március 8.), p. 3.

248.
ЛЕВАИ, Ендре
A könyv új, szép otthona / Lévay Endre.
Текст о Градској библиотеци Суботица и изјава Б. Војнића Хајдука.
U: 7 Nap. – 8. évf., 49. sz. (1953. december 6.), p. 5.

249.
J. O.
Mađarska i srpsko-hrvatska literarna sekcija radiće zajednički / J. O.
Б. Војнић Хајдук изабран за члана управе.
U: Hrvatska riječ. – God. 9, br. 39 (25. septembar 1953), str. 5.

250.
O.
Predizborna aktivnost Kluba književnika / O.
На књижевној вечери у „Непкеру” наступио и Б. Војнић Хајдук.
U: Hrvatska riječ. – God. 9, br. 46 (13. novembar 1953), str. 3.

251.
A SZUBOTICAI irodalmi klub ülése.
Најава састанка Књижевног клуба где ће Е. Леваи и Б. Војнић Хајдук обавестити чланове о раду.
U: Magyar Szó. – 10. évf, 244 sz. (1953. szeptember 5.), p. 6.

252.
ÚJ fedőlappal, gazdagabb tartalommal jelenik meg a Híd januári száma.
Објављене песме Б. Војнића Хајдука у „Хид”-у.
U: Magyar Szó. – 10. évf., 25. sz. (1953. január 26.), p. 3.

1955

253.
KINEVEZTÉK a szuboticai városi könyvtár igazgatóbizottságát.
Именован Управни одбор Градске библиотеке Суботица. – Б. Војнић Хајдук је изабран за члана.
U: Magyar Szó. – 12. évf., 41. sz. (1955. február 12.), p. 7.

1956

254.
УРБАН, Јанош
A „Rukovet” új száma / U. J. [Urbán János].
У новом броју часописа „Руковет” објављене и песме Б. Војнића Хајдука.
U: Magyar Szó. – 13. évf., 147. sz. (1956. május 31.), p. 4. – Ilustr.

1957

255.
MEGALAKULT a könyvtárosok és könyvterjesztők szakszövetsége Szuboticán.
Основано Струковно удружење библиотекара и дистрибутера књига. – Б. Војнић Хајдук је изабран за члана управе.
U: Magyar Szó. – 14. évf., 65. sz. (1957. március 8.), p. 6.

1959

256.
ПОПИЋ, Иво
Razgovor ugodni sa Vojnić Hajduk Blaškom / razgovor vodio P. I. [Popić Ivo].
U: Subotičke novine. – God. 15, br. 21 (22. maj 1959), str. 6.

257.
УРБАН, Јанош
Küszöbön a könyvnapok : könyvkiállítások, könyvvásárok, könyvgyűjtés az üzemekben, intézményekben, bélyegecskék kibocsátása a cél érdekében / U. J. [Urbán János].
О предстојећим Данима књиге. – Б. Војнић Хајдук је члан Окружног одбора који је задужен за спровођење активности везаних за ову манифестацију.
U: Magyar Szó. – 16. évf., 218. sz. (1959. szeptember 16.), p. 7.

1960

258.
УРБАН, Јанош
Hétmillió dinár értékű könyv : nyolcvan irodalmi est, húsz találkozás az írókkal, új könyvtárak, megjutalmazott könyvtárosok / U. J. [Urbán János].
О књижевним вечерима, сусретима с писцима, награђеним библиотекарима. – Б. Војнић Хајдук је споменут као писац.
U: Magyar Szó. – 17. évf., 276. sz. (1960. november 23.), p. 7. – Ilustr.

1961

259.
K-i
Priprema se Leksikon književnika / K-i.
Б. Војнић Хајдук је сарадник Матице српске на изради библиографског Лексикона књижевника Југославије.
U: Subotičke novine. – God. 17, br. 29 (28. jul 1961), str. 6.

260.
ЛАТАК, Иштван
Hány éves tulajdonképpen a szuboticai gimnázium? : kis történelmi kirándulás nyári idényben / Laták István.
О оснивању Гимназије у Суботици. – Књига Б. Војнић Хајдук наведена као извор.
U: Magyar Szó. – 18. évf., 161. sz. (1961. június 13.), p. 7.

261.
A VAJDASÁGI magyar írók műveinek bibliográfiája.
Текст о раду Б. Војнића Хајдука на библиографијама.
U: 7 Nap. – 16. évf., 33. sz. (1961. augusztus 18.), p. 7. – Ilustr.

1962

262.
МЕРКОВИЋ, Лазар
Skratiti put od izdavača do čitaoca / l . r. [Lazar Merković]
Б. Војнић Хајдук говорио о проблемима набавке књига.
U: Subotičke novine. – God. 18, br. 9 (23. februar 1962), str. 6.

1963

263.
BORBA za prostor i mlade kadrove.
Б. Војнић Хајдук говори о стању у Градској библиотеци Суботица.
U: Subotičke novine. – God. 19, br. 5 (25. januar 1963), str. 6.

264.
ФИЛИПОВИЋ, Драган
Jugoslovenska bibliotekarska bibliografija za 1962. godinu / Dragan Filipović.
У: Библиотекар. – Год. 15, бр. 5 (1963), стр. 411.

1964

265.
SUBOTIČKI listovi od 1934–1940.
Б. Војнић Хајдук се спомиње као сарадник часописа „Глас" и „Наше слово".
U: Subotičke novine. – God. 19, br. 16 (17. april 1964), str. 9.

1966

266.
УРБАН, Јанош
Készül Subotica története : a községi szkupstina közművelődési tanácsa kinevezte a szerkesztő bizottságot / Urbán János.
У тексту спомиње податке из књиге Б. Војнића Хајдука која је издата 1950.
U: Magyar Szó. – 23. évf, 275. sz. (1966. október 7.), p. 9.

1968

267.
КУЈУНЏИЋ, Иван
Izvori za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata / sastavio Ivan Kujundžić. – Zagreb : Matica hrvatska, 1968. – 94 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 89, 92.

1969

268.
КУЈУНЏИЋ, Иван
Bunjevačko-šokačka bibliografija : prilog kulturnoj povijesti bunjevačko šokačkih Hrvata / Ivan Kujundžić. – Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1969.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 716, 723, 724, 726, 766, 768.
Р. о.: Rad, knj. 355, str. 667–769.

269.
НАЂ, Нада
Drugovanje sa knjigom / Nada Nađ.
Б. Војнић Хајдук припрема књигу која ће омогућити читаоцима преглед фонда Градске библиотеке Суботица.
U: Subotičke novine. – God. 25, br. 28 (25. jul 1969), str. 8.

1970

270.
PISCI.
Коментар Б. Војнића Хајдука о проучаваоцима историје и посетама историјском одељењу Градске библиотеке Суботица.
U: Subotičke novine. – God. 26, br. 18 (8. maj 1970), str. 12.

1971

271.
КИКИЋ, Геза
Blaško H. Vojnić (1910) / Geza Kikić.
U: ANTOLOGIJA poezije bunjevačkih Hrvata / priredio Geza Kikić. – Zagreb : Matica hrvatska, 1971. – Str. 163.

272.
КОЛОЖИ, Тибор
Egy várostörténet ellentmondásai / Kolozsi Tibor.
Приказ књиге „Мој град у давнини : Суботица : 1391. до 1941. : пет стотина педесет година града".
U: Üzenet.– 2. sz. (1971. okt.), p. 220–222.

273.
КОЛОЖИ, Тибор
Protivrečnosti istoriografije jednog grada / Tibor Koloži ; preveo s mađarskog T. V. [Tomislav Vojnić].
Приказ књиге „Мој град у давнини: Суботица : 1391. до 1941. : пет стотина педесет година града".
U: Rukovet.– God. 17, knj. 34, br. 9–10 (septembar–oktobar1971), str. 427–429.

274.
МИЛИСАВАЦ, Живан
Vojnić Hajduk, Blaško / Ž. Milisavac.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – Novi Sad : Matica srpska, 1971. – Str. 573.

275.
РАЦКОВ, Иванка
Bezazleni knjigoljubac Blaško H. Vojnić / Ivanka Rackov.
Критика књиге „Мој град у давнини : Суботица : 1391. до 1941. : пет стотина педесет година града".
U: Rukovet.– God. 17, knj. 34, br. 9–10 (septembar–oktobar 1971), str. 425–426.

276.
СЕНТЂЕРЂИ, Иштван
Tévelygés a múltban és betűk rengetegében / Szentgyörgyi István.
Приказ књиге „Мој град у давнини : Суботица : 1391. до 1941. : пет стотина педесет година града".
U: Üzenet. – 2. sz. (1971. okt.), p. 223–228.

277.
УРБАН, Јанош
Népmesék, népdalok, antológiák : horvát-bunyevac és szerb nyelvű kiadványok Szabadkan / U. J. [Urbán János]
У тексту пише о библиографији Амброзија Шарчевића и о књизи „Мој град у давнини :
Суботица : 1391. До 1941. : пет стотина педесет година града".
U: Magyar Szó. – 28. évf., 220. sz. (1971. augusztus 12.) = Szabadkai Napló. – 3. évf., 31. sz. (1971. augusztus 12.), p. 12.

1983

278.
ДУШАНОВИЋ, Радинко
In memoriam : Blaško Vojnić Hajduk / Radinko Dušanović.
У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 21, (1983), стр. 107–108.

279.
IN memoriam Blaško Vojnić-Hajduk : 1910–1983.
U: Subotičke novine. – God. 39, br. 39 (30. septembar 1983), str. 3.

1984

280.
IN memoriam Blaško Vojnić-Hajduk / pripremila Žužana Kunkin.
Текст из Суботичких новина.
У: Библиотекарски годишњак Војводине. – Год. 21, бр. 2 (1984), стр. 137.

281.
МИЛИСАВАЦ, Живан
Vojnić Hajduk, Blaško / Ž. [Živan] Milisavac.
U: JUGOSLOVENSKI književni leksikon / [urednik Živan Milisavac]. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1984. – Str. 884.

1990

282.
СЕКУЛИЋ, Анте
Listovi i časopisi bačkih Hrvata od Ivana Antunovića do 1941. / Ante Sekulić.
U: Migracijske teme. – God. 6, br. 3 (1990), str. 412.

1991

283.
STO godina Gradske biblioteke u Subotici : 1890-1990 / [glavni i odgovorni urednik Judita Plankoš]. – Subotica : Gradska biblioteka, 1991. – 157 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 10, 65, 85, 87, 96, 100, 103, 155.

1994

284.
ПРЊИЋ, Иве
Vojnić Hajduk Blaško: Ambrozije Šarčević.
U: Bibliografija kalendara „Subotička Danica" : 1971–1972 i 1984–1993. god. / Ivo Prćić, mlađi, Bela Gabrić. – Subotica : Institut „Ivan Antunović", 1994. – Str. 47.

1995

285.
ГАЈДОШ, Тибор
Szabadka képzőművészete : történeti áttekintés a kezdetektől 1973-ig / Gajdos Tibor. – Szabadka : Szabadegyetem, 1995. – 364 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 72, 223–225, 233, 309, 310, 312, 319, 320, 323.

1996

286.
ВУЧИНИЋ, Мирољуб С.
Čovek iz knjiga / Miroljub S. Vučinić.
U: Novinske priče iz naše varoši / Miroljub S. Vučinić. – Subotica : M. S. Vučinić, 1996. – Str. 83–84.

1998

287.
КИШ, Густав
Üzenet (1971–1997) : bibliográfia / Kiss Gusztáv, Farkas Attila. – Szabadka : Szabadegyetem, 1998. – 491 p.
Б. Војнић Хајдук је поменут на страни 451.

1999

288.
БАЖАНТ, Ева
Књижевни север : (1925–1935) : библиографија / Ева Бажант, Невенка Башић Палковић ; уредила Марија Циндори. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за књижевност и уметност, 1999. – 226 стр.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 72, 201.

2003

289.
КИШ, Густав
Subotička bibliografija. Sv. 3, 1918–1944. Deo 1, Monografske publikacije = A szabadkai kiadványok bibliográfiája. 3. füz., 1918–1944. 1. rész, Monografikus kiadványok / sastavili, összeállította Kiss Gusztáv, Eva Bažant, Katarina Čeliković. – Subotica = Szabadka : Gradska biblioteka = Városi Könyvtár : Hrvatska čitaonica, 2003. – 423 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 336–337, 355.

290.
МИКОВИЋ, Милован
Iznad žita nebo : ogledi o književnosti / Milovan Miković. – Subotica : Hrvatska čitaonica ; Zagreb : „Dora Krupićeva", 2003. – 302 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 18, 19, 137,139,141,155, 272.

2004

291.
МИКОВИЋ, Милован
Kis magyarellenes pornográfia / Milovan Miković.
У тексту о Лазару Стипићу се спомиње и Б. Војнић Хајдук.
U: Magyar Szó.– 61. évf., 184. sz. (2004. augusztus 7., 8) = Hétvége. – 1. évf., 22. sz. (2004. augusztus 7., 8), p. V.

2006

292.
НИНКОВ Ковачев, Олга
Testvérmúzsák találkozása / Ninkov Kovacsev Olga.
У тексту се спомиње како је Б. Војнић Хајдук

обезбедио атеље за Арпада Г. Балажа у Градској библиотеци Суботица.
U: Magyar Szó. – 63. évf., 252. sz. (2006. október 28., 29.), p. 12.

2007

293.
60 godina delatnosti Istorijskog arhiva Subotica = A szabadkai Történelmi Levéltár 60 éves tevékenysége. – Суботица = Subotica = Szabadka : Istorijski arhiv, 2007. – 110 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 11, 34, 41, 45, 70, 71, 91, 95, 99.

2009

294.
ЗЕЛИЋ, Нацо
Publikacije bačkih Hrvata : popis izdanja od 1901. do 2007. / Naco Zelić. – Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. – 222 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: Str. 63, 64, 80, 82, 87, 88, 101, 102, 200.

2012

295.
САБО, Јожеф
Huszonöt évvel ezelőtt hunyt el : Zákány Antal / Szabó József.
У тексту је споменута анегдота везана за Б. Војнића Хајдука.
U: Magyar Szó. – 69. évf., 10. sz. (2012. január 16.), p. 9.

2013

296.
ЧЕЛИКОВИЋ, Катарина
Bibliografija narodnih pripovjedaka i djela Balinta Vujkova / Katarina Čeliković. – Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2013. – 143 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 134, 139, 141.

297.
НИНКОВ Ковачев, Олга
Lica vremena. 1 : portreti iz umetničke zbirke Gradskog muzeja u Subotici = Az idő arcai I. : a Szabadkai Városi Múzeum Művészeti osztályának arcképei / Olga K. Ninkov ; [prevod Ana Čisar Molnar, Kristina Vlahović ; fotografije Mikloš Hever]. – Subotica : Gradski muzej, 2013. – 291 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 36, 65, 82, 133, 161.

2016

298.
КУЈУНЏИЋ Остојић, Сузана
Antropološka funkcija i značenje groktalica kod bačkih Bunjevaca : doktorska disertacija / Suzana Kujundžić Ostojić. – Beograd : [S. Kujundžić Ostojić], 2016. – 329 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 89, 93.

299.
КУНКИН, Жужана
Széchenyi-könyvek Szabadkán : könyvkultúra Szabadkán a 19. században / Kunkin Zsuzsanna.
У тексту се спомињу напори Б. Војнића Хајдука да збирка В. Зомборчевића заврши у Градској библиотеци Суботица.
U: Bácsország. – 2. (77.) sz. (2016.), p. 49–52.

2017

300.
БЕНЕДЕК, Миклош
A múlt dokumentumai : több mint hétezer folyóméternyi irat a levéltárban / Benedek Miklós.
Б. Војнића Хајдука спомињу као првог руководиоца Архива.
U: Magyar Szó. – 74. évf., 190. sz. (2017. augusztus 17.), p. 11.

301.
НАШИХ првих 70 година = Az első 70 évünk = Naših prvih 70 godina = Our first 70 years : (1947–2017) / [одговорни уредник Стеван Мачковић]. – Суботица : Историјски архив, 2017. – 120 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 5, 11, 34, 41, 45.

302.
БЕНЕДЕК, Миклош
Kettős jubileum könyvvel, elismerésekkel : a Szabadkai Levéltár 70. születésnapján / B.em [Benedek Miklós].
Б. Војнића Хајдука помињу као првог руководиоца Архива на прослави Десетих Дана архива и седамдесетогодишњици од оснивања.
U: Magyar Szó. – 74. évf., 221. sz. (2017. szeptember 22.), p. 1.

2020

303.
РОКВИЋ, Драган
Istorija Gradske biblioteke Subotice : 130 godina / Dragan Roković. – Subotica : Gradska biblioteka, 2020. – 676 str.
Б. Војнић Хајдук је поменут на странама: 4, 10, 15, 20, 39, 131, 136, 175, 192, 206, 208, 210, 213, 217, 220, 222, 223, 227–229, 234, 244, 253, 256, 270, 272, 281, 284, 285, 291, 294–296, 298, 305, 317, 352, 353–355, 389, 472, 593.

2021

304.
ВОЈНИЋ Хајдук, Мирослав
Čovik iz knjiga / V. H. M [Vojnić Hajduk Miro-

slav].
U: Bunjevački kalendar za prostu 2023. godinu. – (2021), str. 88–89. – Ilustr.
Za tekst korišćen materijal iz knjige *Novinske priče iz naše varoši* Miroljuba S. Vučinića.

РУКОПИСИ:

1. 60 godina rada Gradske biblioteke u Subotici, 1952.
2. Bibliografija 1692. do 1867. – Biblioteka Franjevačkog samostana u Subotici.
3. Bibliografija štampanih dela i dela u rukopisu nađenih posle smrti Ive Prćića kod njegovih naslednika, 1961.
4. Značajna istorijska dela u magacinima Gradske biblioteke u Subotici, 1958.
5. Značajna istoriska dela u magazinima Gradske biblioteke u Subotici, 1958. – рукопис се налази у Градском музеју Суботица.
6. Istorija biblioteke „Građanske kasine" u Subotici 1840–1944, objavljeno u „Subotičkim novinama".
7. Jedan od velikih graditelja umetnika grada Subotice Tito Mačković.
8. Jedna vredna privatna knjižica u Gradskoj biblioteci u Subotici.
9. Katalog bunjevačko-šokačkih knjiga Gradske biblioteke, 1951.
10. Каталог књига Доситеја Обрадовића у Градској библиотеци Суботица, 1961.
11. O prvim štamparijama u Subotici.
12. Počeci osnivanja Gradske biblioteke, 1960
13. „Pravi bunjevački kalendar" 1934, 1935, 1936 – poklon zavičajnoj zbirci, Subotica 1975,
14. Prilog građi za izradu detaljne istorije grada Subotice – VII knjiga.
15. Prilog građi za detaljnu izradu istorije grada Subotice – od knjige II do knjige VI, 1968–1969. g.
16. „Sakupljači narodnih pesama u Subotici i okolici" – поклон рукописа и белешке.
17. Čuveno delo Ivana V. Valvasova u Gradskoj biblioteci u Subotici, objavljeno u „Rukoveti" 1961.

РЕГИСТРИ

Именски регистар

Антуновић, Иван 168,196
Арнолд, Ђуро в. Арнолд, Јурај
Арнолд, Јурај 8, 9, 144
Бачић, Павао 197
Башић, Фрањо 1, 233
Башић Палковић, Невенка 288
Башић Палковић, Павле 8, 9, 144
Бажант, Ева 288, 289
Бенедек, Миклош (Benedek Miklós) 300, 302
Битерман, Кароль 8, 9
Брачуљевић, Ловро 198
Валвасов, Иван В. 143
Ваш, Калман (Vass Kálmán) 117
Видрић, Владимир 15, 36
Виловић, Ђуро 59
Војнић, Оскар 8, 9, 170, 201
Војнић Томислав 273
Војнић Хајдук, Мирослав 304
Вујић, Божидар 8, 9
Вујић, Јован 202
Вујков, Балинт 1, 2, 103, 141, 142, 203, 233, 238
Вујковић Цвијин, Марица 21, 204
Вучинић, Мирољуб С. 286
Вуков, Петар 205
Вуковић, Марко 117
Габрић, Бела 284
Гајдош, Тибор (Gajdos Tibor) 285
Гал, Фрањо 8, 9
Гојковић, Ђорђе 8, 9
Дејановић, Михајло 114
Деши, Абел (Dési Ábel) 124
Деметер, Ержебет (Dömötör Erzsébet) 117
Душановић, Радинко 278
Ђорђевић, Средоје 206
Еветовић, Анте-Мирољуб 171, 207
Ждрале, Радован 172, 208
Закањ, Антал 295
Зелић, Нацо 294
Зомборчевић, Винце (Zomborcsevits Vincze) 8, 9, 156, 299
И. И. 244
И. С. 233
Ивањи, Иштван (Iványi István) 8
J. O. 249
Јакшић, Анте 209
Јамбор, Пал (Jámbor Pál) 8, 9, 210
Јован Ненад, Цар 8, 9
Јосић, Петар 8, 9
К-и 259
Карановић, Младен 8, 9
Кикић, Геза 271
Киш, Густав (Kiss Gusztáv) 287, 289
Кларски, Јосип 174, 211
Кнежевић, Миливоје В. 31, 160
Ковачевић, Бора 11
Ковачић, Ладислав 214
Кокић, Алекса 176, 215
Коложи, Тибор (Kolozsi Tibor) 272, 273
Копиловић, Јаков 177, 216
Корнер, Јероним 53
Костолањи, Деже (Kosztolányi Dezső) 8, 9
Крклец, Густав 75
Кујунџић, Иван 267, 268
Кујунџић, Никола (1861–1906) 217
Кујунџић, Пајо 8, 9
Кујунџић Остојић, Сузана 298
Кункин, Жужана (Kunkin Draxler, Zsuzsanna) 280, 299
Латак, Иштван (Laták István) 260
Леваи, Ендре (Lévay Endre) 246, 247, 248
Мамужић, Аго 8, 9
Мамужић, Лазар 8, 9
Мандић, Мијо 218
Мародић, Аксентије 8, 9

Матковић, Густав 117
Мачковић, Стеван 301
Мачковић, Тит 8, 9
Мерковић, Лазар 178, 219, 262
Миковић, Милован 290, 291
Милисавац, Живан 274, 281
Милко, Исидор (Milkó Izidor) 8, 9, 179, 220
Милодановић, Драгутин 8, 9
Милодановић, Шиме 8, 9
Нађ, Нада 269
Ник, Ерне (Nik Ernő) 117
Николић, Винко 47,
Нинков Ковачев, Олга 292, 297
О. 250
Павић, Мирко 222
Патаки Ласло (Pataki László) 119, 120
Пашић Јоза 160
Пашић Јосип в. Пашић Јоза
Пачу, Јован 8, 9
Пеић, Марко 160, 233
Петреш, Иван 118, 181
Петровић, Душан 8, 9
Пешталић, Грго 8, 9, 223
Планкош, Јудита 283
Попић, Иво 256
Прокопчањи, Теодор (Божидар) 8, 9, 183, 224
Протић, Марко (1882–1936) 226
Прћић, Иве 160, 184, 225
Прћић, Иве мл. 284
Раднић, Михајло 8, 9, 227
Рајић, Блашко 8, 9, 160, 228
Ранић, Стипан 8, 9
Рацков, Иванка 275
Роквић, Драган 303
Рудић, Јосип 8, 9
С. Б. 235
Сабо, Јожеф (Szabó József) 295
Секулић, Анте 186, 282
Сентђерђи, Иштван (Szentgyörgyi István) 276
Сеп, Ференц 8, 9
Силађи, Ласло (Szilágyi László) 117
Стантић, Јосип 132
Стипић, Лазар 8, 9, 19, 27,164, 187, 230, 291
Сучић, Лука 8, 9
Сучић,Павао 8, 9
Тиквицки, Иван 117
Тот, Карло (Tóth Károly) 117
Тумбас, Пере-Хајо 132
Турзо, Лајош (Thurzó Lajos) 241
Урбан, Јанош (Urbán János) 254, 257, 258, 261, 266, 277
Фараго, Ендре (Faragó Endre) 117
Фаркаш Атила (Farkas Attila) 287
Филиповић, Драган 264
Циндори, Марија в. Циндори Шинковић, Марија
Циндори Шинковић, Марија 288
Челиковић, Катарина 289, 296
Човић, Јелена 8, 9, 102, 105
Шарчевић, Амброзије 8, 9, 145, 161, 167, 193, 231

Регистар разрешених иницијала и псеудонима

B. V. H. = Blaško Vojnić Hajduk
B. Hajdu = Блашко Војнић Хајдук
B. Haudn = Блашко Војнић Хајдук
Baraba Bećarević = Балинт Вујков
Blašković V. = Блашко Војнић Хајдук
Ivan T-i = Блашко Војнић Хајдук
J. Olikin = Блашко Војнић Хајдук
L. R. = Lazar Razora, Мерковић, Лазар
M. B. = Блашко Војнић Хајдук
Matković I. = Блашко Војнић Хајдук
P. I. = Popić, Ivo
T. V. = Tomislav Vojnić
U. J. = Urbán János
Hiador = Pal Jambor

Предметни регистар

„Академски север” – Правни факултет – Суботица 44
Александрово 8
Антуновић, Иван (1815–1888) 168, 196
Арнолд, Јурај (1781–1848) 8, 9
Бачић, Павао (1921–1984) 197
Бајмок 8
Башић, Фрањо (1912–1994) 233
Башић Палковић, Павле (1875–1931) 8, 9
Библиографија 261, 264, 305
– Амброзије Шарчевић 145, 277
– Арнолд, Ђуро 144
– Балинт Вујков 141, 142
– Библиотеке – Суботица 162
– Павле Башић Палковић 144
– Ретке књиге 135
Библиотекарство – Србија 96, 157, 158, 163
Библиотекарство – Суботица 122, 129, 136–139, 148, 166, 243, 255
Библиотеке, сеоске 92
Библиотеке, школске 165
Библиофилија 155
Битерман, Карољ (1805–1869) 8, 9
Брачуљевић, Ловро (1685–1737) 198
Буњевачка и шокачка вила 169, 199
„Буњевачке народне приповитке“ – Балинт Вујков – Приказ књиге 103
Буњевачко коло – Суботица –1933–1936 200, 232
Ваш, Калман (1881–1963) – Приказ изложбе 117
„Вера Новакова“ – Марица Вујковић – Приказ књиге 21
„Вечна ватра“ – Лазар Стипић – Приказ књиге 27
Видрић, Владимир (1875–1909) 15, 36
Виловић, Ђуро (1889–1958) 59
Војнић, Оскар (1864–1914) 8, 9, 170, 201
Вујић, Божидар (1840–1899) 8, 9
Вујић, Јован (1785–1860) 202
Вујков, Балинт (1912–1987) 103, 203, 233
Вујковић Цвијин, Марица (1900–1964) 21, 204
Вуков, Петар (1941–2003) 205
Вуковић, Марко (1913–1981) – Приказ изложбе 117

Гал, Фрањо (1860–1906) 8, 9
Гимназија – Суботица 260
Гојковић, Ђорђе (1845–1901) 8, 9
Градска библиотека Суботица 7, 91, 93, 94, 121, 126–128, 131,146,152, 194, 240, 241, 244, 247, 248, 253, 262, 263, 269, 270, 283, 306
– огранци 7, 154
– ретке књиге 147, 59
– управници 123, 153
Грађанска касина – Библиотеке – Суботица 130, 149
Ђорђевић, Средоје (1843–1914) 206
Дани књиге 257
Дејановић, Михајло (1913–1982) – Приказ изложбе 114
Деметер, Ержебет – Приказ изложбе 117
Друштво књижевника Војводине 239
Ђурђин 8
Еветовић, Анте-Мирољуб (1862–1921) 171, 207
Жедник 8
Ждрале, Радован (1929–) 173, 208
Зомборчевић, Винце (1810–1900) 8, 9, 156
Ивањи, Иштван (1845–1917) 8
Јакшић, Анте (1912–1987) 209
Јамбор, Пал (1821–1897) 8, 9, 210
Јован Ненад, Цар 8, 9
Јосић, Петар (1717–1789) 8, 9
„Капи срца" – Приказ књиге 236, 238
Капоња 8
Карановић, Младен (1863–1950) 8, 9
Келебија 8
Кларски, Јосип (1927–1997) 174, 211
Класје наших равни – Суботица, 1935–1944 212
Кнежевић, Миливоје В. (1899-1973) 31, 160
Књижевно друштво – Суботица– 1840–1846 175, 213
Ковачић, Ладислав (1942–2003) 214
Кокић, Алекса (1913–1940) 176, 215
Копиловић, Јаков (1918–1996) 177, 216
Корнер, Јероним (1909–1976) 53
Костолањи, Деже (1885–1936) 8, 9
Крклец, Густав (1889–1977) 75
Куjунџић, Никола (1861–1906) 217
Куjунџић, Пајо (1859–1915) 8, 9
Лексикон књижевника Југославије 259
Ликовна секција – Савез културно-просветних друштава – Суботица 98
Ликовни уметници – Аматери – Суботица 99, 112
Ликовни уметници – Палић 100
Ликовни уметници – Суботица 112
Лудош 8
Мала Босна 8
Мамужић, Аго (1844–1902) 8, 9
Мамужић, Лазар (1847–1916) 8, 9
Мандић, Мијо (1857–1945) 218
Мародић, Аксентије (1840–1909) 8, 9
Матковић, Густав (1922–1990) – Приказ изложбе 117
Мачковић, Тит (1851–1919) 8, 9
Мерковић, Лазар (1926–2016) 178, 219
Милко, Исидор (1855–1932) 8, 9, 179, 220
Милодановић, Драгутин (1847–1883) 8, 9
Милодановић, Шиме (1857–1930) 8, 9
„Мој град у давнини : Суботица : 1391. до 1941. : пет стотина педесет година града" – Приказ књиге 272, 273, 275–277
Народна музика – Уметничка музика 132
Невен – Буњевачки лист – Суботица –1844–1940 180, 221
Ник, Ерне (Nik Ernő) – Приказ изложбе 117
Павић, Мирко (1696–1780) 222
Павловац 8
Палић 8, 100
Пашић Јоза (1913–2010) 160
Пачу, Јован (1847–1902) 8, 9
„Певач уснуле махале": М. В. Кнежевић – Приказ књиге 31
Пеић, Марко (1913–2010) 160, 233
„Песме буђења": Бора Ковачевић – Приказ књиге 11
Петреш, Иван (1876–1937) 118, 181
Петровић, Душан (1862–1929) 8, 9
Пешталић, Грго (1755–1809) 8, 9, 223
Писци – Суботица 116, 242, 245, 246, 249–251, 258, 259
„Пјесме неба" – Корнер Јероним – Приказ књиге 53
Прокопчањи, Теодор (Божидар) (1820–1857) 8, 9, 183, 224
„Пролетна свитања" – Винко Николић (1912–1997) – Приказ књиге 47
Протић, Марко (1882–1936) 226
Прћић, Иве (1894–1959) 160, 184, 225
Псеудоними 150
„Пупољци" – Приказ књиге 235
Раднић, Михајло (1636–1703) 8, 9, 227
Рајић, Блашко (1878–1951) 8, 9, 160, 228
Ранић, Стипан (1739–1799) 8, 9
Рудић, Јосип (1792–1879) 8, 9
Руковет – Суботица 173, 185, 229, 254
Секулић, Анте (1920–2016) 186
Сеп, Ференц (1809–1856) 8, 9
Силађи, Ласло – Приказ изложбе 117
„Слава Војводине Крајнске" – Иван В. Валвасов (1641–1693) 143
Стантић, Јосип (1936–2018) 132
Стипић, Лазар (1890–1944) 8, 9, 19, 27, 164, 187, 230, 291
Суботица 8, 9
Сучић, Лука (1648–1729) 8, 9
Сучић, Павао (1767–1834) 8, 9
Таванкут 8
Тиквицки, Иван (1913–1990) – Приказ изложбе 117
Тот, Карло – Приказ изложбе 117
Тумбас, Пере-Хајо (1891–1967) 132
Фараго, Ендре (1929–1986) – Приказ изложбе 117
Чантавир 8
Часописи – бачки Хрвати 282
Часописи – Суботица – 1934–1940 265
Човић, Јелена (1879–1951) 8, 9, 102, 105
Шарчевић, Амброзије (1820–1899) 8, 9, 161, 167,

193, 231
Штампарство – Суботица 151, 195
Штампарство – Хрвати – Војводина 134
Шебешић 8

Регистар серијских публикација

7 Nap в. Hét Nap
Bácsország : Vajdasági honismereti szemle 1450-6831 299
Библиотекар ISSN 0006-1816 131, 150, 264
Библиотекарски годишњак Војводине ISSN 0523-4603 146, 149, 152, 154, 155, 195, 278, 280
Bunjevački kalendar ISSN 1820-4015 89, 90, 307
Bunjevačko kolo : omladinski časopis za književnost i kulturu 11, 12, 14, 17–19, 21–24, 26–28, 30–35, 38–43, 46, 47, 48, 50, 52–55, 59, 62–64, 65, 68, 71, 74, 200, 232, 235
Glas : mesečni časopis 75–88
Kalendar Hrvatska riječ 106–112
Književne novine ISSN 0023-2416 244
Književni sever ISSN 1821-0937 238
Књижничар : билтен Библиотечког центра НРС и Покрајинског одбора Друштва библиотекара за НРС за Војводину ISSN 0450-5778 121, 129
Летопис Матице српске ISSN 0025-5939 98, 99
Magyar Szó ISSN 0350-4182 239–242, 245, 251–255, 257, 258, 260, 266, 277, 291, 292, 295, 300, 302
Migracijske teme : časopis za istraživanje migracija i narodnosti ISSN 0352-5600 282
Naše slovo 10, 13, 15,16, 20, 25, 29, 36, 37, 44,45, 49, 51, 56–58, 60,61, 66,67, 69,70, 72, 233, 236,237
Njiva : mjesečnik Hrvatskog kulturnog društva u Subotici 95, 97
Rukovet ISSN 0035-9793 125, 126, 134, 135, 140–145, 151, 153, 157–163, 166, 185, 229, 254, 273, 275
Savremena biblioteka 0351-5788 164, 165
Svijet : ilustrirani tjednik ISSN 1333-1760 233
Subotička Danica ISSN 2217-5407 167, 234
Subotičke novine ISSN 03516466 91–94, 96, 101–105, 113–118, 122, 127,128, 130, 136–139, 147,148, 156, 173, 194, 243, 249, 250, 256, 259, 262, 263, 265, 269, 270, 279
Üzenet ISSN 0350-493X 272, 276, 287
Hét Nap ISSN 0352-2717 124, 133, 247, 248, 261
Híd : a jugoszláviai magyar fiatalok társadalmi és irodalmi folyóirata ISSN 0350-9079 119,120, 246
Szabad Vajdaság в. Magyar Szó
Hrvatska riječ в. Subotičke novine

Скраћенице

Бр. – број
В. – види
Год. – година
Évf. – évfolyam (година)
i. e. – to jest
Илустр. – илустрације
P – pagina (стране)
S. l. – sine loco (без места)
S. n. – sine nomine (без издавача)
Sz. – szám (број)

Литература:

1. Бабовић, Мирјана и Светлана Јанчић. „Алфабетски каталог монографских публикација”, Београд, 1991.
2. Vasić, Sanja. Bibliografija priloga o Gradskoj biblioteci Subotica u „Subotičkim novinama“ (1945–2015) : master rad iz predmeta Bibliografski istraživački metodi. Sombor : S. Vasić, 2018.
3. Војнић Хајдук Блашко. Прилог збирци наших псеудонима. Библиотекар (Београд), 14, 2 (1962), 168-173.
4. Vučinić, Miroljub S. „Čovek iz knjiga”. Novinske priče iz naše varoši, Miroljub S. Vučinić, 83–84. Subotica : M. S. Vučinić, 1996.
5. Dušanović, Radinko. „In memoriam : Blaško Vojnić Hajduk”. Библиотекарски годишњак Војводине 21 (1983): 107–108.
6. Evetović, Matija. Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata. Subotica : Hrvatska riječ, 2010.
7. Kikić, Geza. Antologija poezije bunjevačkih Hrvata. Zagreb : Matica hrvatska, 1971.
8. Мачковић, Стеван, одг. ур. Наших првих 70 година = Az első 70 évünk = Naših prvih 70 godina = Our first 70 years : (1947–2017). Суботица : Историјски архив, 2017.
9. Merković, Lazar i Izabela Papdi. „Bibliografija časopisa za književnost, umetnost i kulturu Rukovet : 1955–2014.”, u: Rukovet, 5–8, 60, Subotica 2014.
10. Milisavac, Živan, ur. Jugoslovenski književni leksikon. Novi Sad : Matica srpska, 1984.
11. „Mladi pjesnici u Subotici”. Svijet : ilustrirani tjednik, 9, 17, 23 (2. VI. 1934.): 471, 475.9
12. Ninkov, Olga K. Lica vremena I : portreti iz umetničke zbirke Gradskog muzeja u Subotici = Az idő arcai I. : a szabadkai Városi Múzeum művészeti osztályának arcképei. Subotica : Gradski muzej, 2013.
13. Plankoš, Judita, gl. i odg. ur. Sto godina Gradske biblioteke u Subotici. Subotica : Gradska biblioteka, 1991.

UDC: 72:929 Romić I.

Смиљан Њагул

Независни истраживач

Од дечије игре са покваренима столицама до архитектуре

Суботичанин Иван Ромић (1946–2021) био је свестрана личност: архитекта, протомајстор, дизајнер, у дечаштву и младости глумац и гимнастичар. Рођен је у Суботици где је завршио основну, средњу и Вишу техничку школу а затим и Архитектонски факултет у Београду са оценом 10 код чувеног југословенског пројектанта професора Пантовића. У Суботици је радио у *Стандард пројекту* где је у два мандата био и директор. Пројектовао је мноштво зграда у најужем центру града, мноштво успелих интерполација између старих суботичких палата где су биле срушене неке старе куће, синдикална одмаралишта у Викенд насељу на Палићу, приватне куће, винарије и друге објекте.

Неко је некада рекао да је архитектура музика претворена у камен. Човек када се нађе пред неком лепом зградом, заиста може да осети нешто од оног усхићења које изазива сјајна музика. Поред учитеља, лекара и инжењера, архитект је једно од оних занимања без кога свет не би могао напред. Због тога, дружења и сусрети са овим људима чији је посао на споју науке и уметности, остају трајно у сећању.

Један од таквих тренутака десио ми се јануара 2015. године, када сам се у Градској књижари *Данило Киш* срео са Иваном Ромићем, чији потпис остаје на значајном броју модерних грађевина у Суботици.

Био је свестрано надарен дечак, па се позната суботичка књижевница Валерија Буркуш питала да ли ће постати глумац или архитект. О својим почецима Ромић прича:

– Почело је веома рано, тамо негде још педесетих година када сам прибегавао најобичнијим дечијим играма са покваренима столицама и сличним стварима излишним у кући, када сам почео своје конструкције. А то је било и време када сам почео да читам необичне књиге попут књига Жила Верна и слично. Машта ми је већ у то време кренула негде у васиона, у некакво летење, што сам уз помоћ мога рођеног брата остварио много деценија касније. Био је то само један од сегмената који је допринео развитку моје идеје о разноврсности занимања, што ја верујем да има сваки човек.

Као глумац остао је у памћењу Суботичана по тумачењу главне улоге у комаду *Јунаци Павлове улице*. Са њим је у комаду играо још један познати Суботичанин – Михајло Ковач. После тога уследила је и аудиција за један филм:

– У оно време није још било телевизора у нашим кућама. Понеко од најбогатијих тек је куповао црно-беле телевизоре.
У то време господин Јосип Ормаи је покренуо такозвану *Пионирску сцену* у просторијама *Непкера*. Пре тога била је нормално аудиција на којој сам ја примљен. То је било по свим основним школама. Одмах смо почели, са одабраном екипом дечака, да припремамо представу која је врло брзо након премијерног извођења у просторијама Непкера кренула мало по околини и на Мајским играма у Бечеју освојила и прву награду. Ја сам био носилац главне улоге. Немечек је име главног јунака, а друга главна рола припала је Михајлу Ковачу, мом пријатељу са којим се на жалост ретко дружим јер нас је живот раздвојио.



Иван Ромић

Тада се требао снимати и филм *Прозван је Пети три*, о чувеној трагедији крагујевачких ђака. Ишао сам на пробно снимање у Кошутњак. Нисам био примљен. Претпостављам – ипак нисам

био толико велика звезда да би ми они недељама плаћали храну и собу. Жао ми је, али свакако да на крају ипак не бих одабрао тај пут. Споменућу да сам у то време имао и главну улогу у нашем Народном позоришту у Шоовом комаду *Луси Краун*, где сам играо Тонија млађег. Част ми је била да играм поред првака наше драме Гезе Копуновића и Милке Асић. Играо сам и поред Боже Павићевића Лонге. Локална штампа је за моје улоге имала позитивне коментаре, што је мени нормално годило.

Поред осталог био је и добар гимнастичар.

– Бавио сам се гимнастиком јер сам увек био љубитељ лепоте. Грубост коју са собом носе игре са лоптом никад ме није привлачила тако да сам остао заљубљеник у гимнастику. То је веома тежак спорт, морам рећи и опасан, где мораш савладати силу земљине теже и законе физике. Опет бих поменуо мога брата Фрању који је у то време тренирао гимнастику, и у једном тренутку био чак други у Југославији. Ја нисам догурао далеко. Чак, ја се нисам ни припремао за такмичења па сам у некој не богзна како великој конкуренцији освојио прво место. Али мислим да то није вредно неког глорификовања.

Улазак у архитектуру

Иван Ромић је релативно касно ушао у архитектуру. Невероватно је да је два пута полагао пријемни за архитектонски факултет у Београду и оба пута га положио.

–Можда ону иницијалну капислу за то не могу да издвојим. То вуче корене управо од оних дечијих игара када су за мене најневероватније и најлепше играчке биле домине које си могао да слажеш. Увек ме је привлачила могућност да од њих нешто можеш да направиш. Јер врло је било оскудно то знање младог човека о лепоти објеката диљем целе људске цивилизације. Уписао сам се у Средњу техничку школу, архитектонски смер. И мислим да је то у ствари почетак свега. Никада нисам био заљубљеник у математику, али у цртање јесам. И ту је негде настала граница у мојој личности. Увек сам кроз живот био визуелни тип. Језици ми нису ишли. И мислим да је то по устројству моје личности био добар избор. Нисам се покајао у току целе праксе, а моја пракса је кроз живот била искључиво пројектовање и вршење надзора. То ипак значи ломатање по градилиштима, гутање прашине, кретање кроз промају итд. Значи, ипак је то била једна посебна врста грађевинца и уметника, што ви у уводу рекосте, што се очитује кроз вишак разнородних пројеката у мојој каријери. То значи: радио сам и неке мале дизајнерске ствари попут визитки, плаката итд., радио сам пројекте ентеријера, логотипове, али су ипак објекти били примарни и главни, иако са тим нисам одмах почео.
Нормално, увек је било сиромашних људи, из такве сам породице. И док себи нисам обезбедио стипендију, нисам могао да одем на архитектуру. Одслужио сам војску. Радио сам пет година, и ту је некако прошло то време. Ја сам још две године провео и на Вишој техничкој школи у Суботици где, није ме срамота да кажем, нису ме баш научили неке ствари. А кад сам почео у Београду да студирам, тамошњи професори су ми за две недеље упалили светло што овде нису за четири године.



Изградња објекта „Адам Ваш“

А ево и због чега је два пута полагао пријемни испит:

–Због тога што сам ја имао једну намеру, пошто кад је човек млад мисли да може све и свашта. Ја сам био запослен. У то време се радило и суботом од 6 ч. до 14 ч. и ја сам направио калкулацију једног радног дана. Значи радим до 14 ч. и седнем на аутобус у 16 ч. У Београду сам у пола осам, одслушам предавања за ванредне студенте, и увече хватам назад аутобус или воз. Путујем, дремам и спавам у превозном средству и ујутру сам опет на послу у 6 ч. Али, није било адекватног превоза у ситне сате из Београда. *Пушкин експрес* је већ негде око 10 отишао, а ја пре нисам могао стићи. Тако сам гурао две недеље и довијао се, али сам схватио да то не може тако.

Уморио сам се, а онда када сам хтео да се упишем редовно, рекли су: „Е бато, не може. Ти мораш поново полагати пријемни.“ Тако сам ја почео студирати. Заиста сам оба пута положио пријемни на архитектури у Београду. Они који су смерали да се упишу веома добро знају, да је пријемни веома тежак и траје три дана. Слободне форме, слободно цртање и математика. И ту су многи изгубили храброст, пропадали. У оно време, сваке године је било око 630 кандидата, а примано је од 100 до 110 највише. Ето, мени је то успело и ја сам практично студирао 9-10 година касније него што би било нормално да сам одмах наставио после средње школе.

Један од професора на факултету Ивану Ромићу био је и чувени Богдан Богдановић који је често говорио: „Град тражи промене, промене већ иза угла. Једноставно речено град је сцена, сценографија на коју сваки грађанин има право“. Богдан Богдановић написао је низ упечатљивих дела која говоре о његовом животу и архитектури уопште. У својој књизи *Уклети неимар* говорио је и својој неконвенционалној летњој школи коју је одржавао током летњег распуста у свом родном крају, у напуштеној основној школи коју је добио на располагање. Упитао сам архитекту Ивана Ромића да ли је и он присуствовао тој летњој школи.
– Што се тиче господина Богдана Богдановића, био је прави интелектуалац. Не слажем се са дефиницијом да је свако ко заврши факултет интелектуалац. А он то беше. Ја сам од нас стотину са те прве године, успео да упаднем међу њих дванаест. То није била летња школа. Била је у оквиру редовног студирања, значи у току школске године. Била је изнимна и по томе што смо само нас 12 ишли подно Авале у село Поповић, где је он имао свој атеље. Он је тамо спроводио своја размишљања. Имао је и неке своје пријатеље међу мајсторима, каменоресцима и другима. Колико се сећам, Богдан Богдановић и Душан Џамоња су тада били највише експонирани у читавој Југославији са споменичком архитектуром. За Богдана ме вежу лепе успомене, па чак и једна анегдота. Док сам студирао у Београду променио сам девет дестинација становања. Био сам подстанар на све стране. И у једном моменту сам, не знајући да он станује код чувеног ресторана *Влтава* преко пута у једној старој згради, тамо изнајмио стан. Пошто сам као Суботичанин проводио цео дан на факултету од ујутру од 7 до увече, било је нормално да будеш уморан када у 8 увече стижеш кући. Ја сам једном тако преморен узео кључ да отворим своју собу, а десило се да сам у ствари откључавао врата стана Богдана Богдановића. Он је отворио. Ја сам нормално био запрепашћен, помало и уплашен. Рекао је: „Изволите колега“. Схватио сам шта се десило и изашао у свој стан уз извињење.
А за њега ме веже још један догађај. Богдан Богдановић и Ранко Радовић била су два изузетна професора на факултету, и према њима је био присутан одређени антагонизам осталих катедри. Они су управо са мојом генерацијом увели триместре. Мислим да је то један јако добар систем. Они су то донели са стране, не знам одакле. То значи да се цела школска година дели на три дела. Сваки од тих делова траје тачно 10 радних недеља, а оно између два триместра се погоди Божић, Ускрс и тако то. То се мени веома допало. Мислим да је штета што се више није практиковало. Врло брзо су то потиснули, још за време мог студија. Вероватно због неких личних односа на факултету.
Неки предмети су били димензионисани за 1, 2 или три триместра што је овисило о количини градива. За предмете са мало градива почели су да држе монокурсеве, који су трајали од 7 ујутру до 7 увече. Паднеш од умора, а све време смо у амфитеатру – цела прва година. Богдан Богдановић нас бомбардује са слајдовима, приказивао је све могуће ствари, да ти се заврти и мисао, а камо не очи.
И онда он увече, а увек је носио бели шал, мало га намести и пита све нас: „Колеге, да ли има да некоме није нешто јасно?“ Нормално, све млади људи, а напомињем, био сам 10 година старији. Већ сам имао 28 година. Сви се журе кућама и већ би сви да изађу, до неке девојке – нико нема никакво питање. И тад ја дигнем руку.
„Изволите колега“, каже професор Богдановић, а потом: „Не, немојте даље, дођите код мене и понесите индекс!“ Ја донесем индекс и сад он гласно свима: „Е, видите колеге. Ви мислите да је вама све јасно. Једино Ромић схвата да не зна све, а ви мислите да знате све. И ја њу сад њему... Положио је код мене испит!“ И упише ми оцену. Тако сам положио Урбанологију.
И наравно, тог тренутка сви су почели дизати руке, али једини сам ја положио. И онда сам постао и популаран у целој мојој генерацији, на тај начин.

Они који су некада посетили Београдски сајам, могли су да виде атрактивну кружну сајамску халу са невероватном куполом пречника 105 метара. Кажу да је то дуго била највећа купола од пренапрегнутог бетона на свету. Пројектант куполе је био Ромићев професор Пантовић, а статичар професор Жежељ. Иван Ромић је дипломирао код професора Пантовића. Присећа се:

–Пантовић је у то време био стари човек, али је веома добро функционисао. Нама архитектима у то време није било пријемчиво кад неко пројектује неке хале, биле оне чак и атрактивне сајамске, јер те то одмах асоцира на неке фабрике, неку индустрију, нешто што је онако 100 пута 50, па унутра ништа. Архитекте увек имају изазов у ситуацији када они организују простор где људи живе, а тога у великим објектима као што су хале, мање-више нема.
Е, шта се сад ту дешава? Пантовић је био аутор неколико сајамских хала, међу њима и оне право-

угаоне до Сарајевске улице. Ја сам имао прилику да током студирања присуствујем реализацији градње те хале, што је за мене онда било јако рационално, паметно, духовито и некако сам научио да будем у животу рационалан учећи из тог Пантовићевог пројекта и користећи то знање.
Наиме, цела та хала лежи на 6 стубова. Огромна је, величине једног или два фудбалска игралишта. Преко тих стубова имате системе попречних и подужних греда. Они су целу куполу урадили да тлу, значи не горе. Тако су уштедели рад на скелама, цену скела и оплата и другог. Потом су оним малим дизалицама командујући преко једног мегафона јер тада није било мобилних телефона, синхронизовано подигли конструкцију тешку, ако се добро сећам 3.600 тона. Ја сам стајао испод тога када се то полако дизало горе. Један човек, претпостављам шеф градилишта, командовао је преко мегафона и сви су гледали у њега. Конструкција је постепено дизана до врха стубова, са шлицевима у које су убачени конструктивни делови куполе, а потом забетонирани. Мене се то веома дојмило.

Упитао сам Ивана Ромића да ли је то што је тада доживео био можда преломни тренутак када се заљубио у архитектуру.

– Мислим да то ипак није баш тај тренутак. То је више била храброст, стајати испод тога. Ја сам ту храброст увек имао. Колико сам се заљубио, не бих се смео изјашњавати. Сам себи сам цео живот недефинисан у том погледу, али сам био пројектант целог живота. Код професора Пантовића сам на дипломском добио 10. Нисам за дипломски пројектовао никакву халу. У локалној самоуправи и општини дали су да пројектујем *Колевку*. Увео сам нешто што је било познато малом броју људи, а то је татами. Татами је струњача коју користе џудисти и борци аикидоа. Увек сам имао неку доктрину и филозофију о сваком пројекту. У *Колевци* су била деца која су се играла на поду, па би свако дете имало један татами. Јапански татами је 90 пута 180 и тако је кренуо мој дипломски рад.

Сјајан архитект и велемајстор интерполације

У наставку приче говоримо о стваралаштву Ивана Ромића.

Најпре ћу споменути зграду која се налази у улици Бранислава Нушића, одмах иза позоришта, али и зграде *Путника*. Лепа бела зграда од вештачког камена са високим зеленим потковљем, једноставних и елегантних линија, али са невероватном разиграношћу прозора, балкона, еркера и лође. Грађевина која свакако спада међу најатрактивније примере модерне послератне архитектуре у Суботици. Трагајући за тим да ли је зграда *Путника* својом разиграношћу на неки начин утицала на модерну концепцију, приметио сам да на згради Путника у вертикали нема два иста прозора. Слична је прича и са прозорима новог објекта. Питао сам Ивана Ромића и о томе. Ромић увек наглашава важност функције објекта.
– Прво морам да Вам кажем да сам се трудио. Буквално нисам користио литературу, нисам користио фотографије никаквих типских пројеката, објеката. Радио сам некако изнутра, из себе. Значи, нисам копирао ни зграду Путника. А то што сам направио видео сам тек сада, када се ово наше несрећно позориште порушило, па смо имали пар месеци времена да доживљавамо један велики трг са том мојом зградом у позадини, односно зградом инвеститора Ивана Прћића који је иначе познат по дискотеци *Ларго*. Узгред, и он је студирао архитектуру, тако да смо и у том смислу колеге. Онда сам и ја био изненађен, када је порушено позориште, како добру визуру има тај објекат. Међутим, оно што сте Ви запазили морам рећи да није било сретно у односу на објекат кога сте именовали. Некако сам се трудио да неки свој филинг тамо искажем, јер Прћић је био инвеститор који се није томе супротстављао, тако да кажем. Иначе у целој мојој каријери имао сам пех да су људи који су градили, увек тражили некакве ствари које нису биле сходне ни неким аксиомима нити мом личном ставу. Али они су држали паре, они су владали на тржишту. Генерално, велику замерку имам на *Интеграл*, без обзира што они данас као такви не постоје, ако ово чују сетиће се, и они знају о чему говорим.
Зграда о којој говоримо вероватно је први или један од првих објеката у центру Суботице, који је грађен приватним капиталом после Другог светског рата. Зграда је настала на плацу мање куће, тако да је нову вишеспратницу требало уклопити са околним старим зградама. Али, све то заврећује да се забележи као део историје коју ми је испричао лично Ивица Прћић Коле 27.3.2015. године, у подруму нове зграде где је Прћић имао атеље.
Власник парцеле и старе куће био је кројач Милош Козомара, на чијој су кући написали после рата: „Смрт америчком шпијуну“. Он је имао брата кројача у Америци. Иселио се Милош после писања пароле у Трст и обогатио се на Понтеросу продајући фармерке. Имао је жељу да се врати па никоме није продавао земљу и кућу.
Коначно ју је продао Ивици Прћићу Колету. Наш конзул у Трсту је Милошу говорио: „Још није време да се вратите“.

Ивица Прћић Коле ми је даље рекао: „Ова нова суботичка зграда инспирисана је донекле једном белом кућом архитекте Адолфа Лоса из Беча. Партер и галерија намењени су пословним просторима. Други спрат је наменио себи. Ту се налазе два стана. Онај већи гледа балконом на Нушићеву улицу и површине је 155 квадратних метара. Зграда је у облику потковице, а преко плоче



Приземни објекат на адреси Штросмајерова 24

са нагибима на том месту је била направљена зимска башта површине 40 квадратних метара. Зид је гледао на башту.
На трећем спрату станови су били висине 3 метра и 40 центиметара. Изграђена су три стана. Укупна површина поткровља је 220 метара", рекао ми је Прћић.
И по тлоцртима могло се видети да је у овој кући било планирано 7 станова различите површине. Временом су ови станови продати разним власницима.

Иван Прћић Коле ми је скренуо пажњу на још неке детаље. Уско степениште је мермерно, а посебну пажњу привлачи естетика антреа. Приступ степеништу обликован је попут скулптуре. Споља је фасада обложена скупоценим зеленим бразилским мермером, кровне прозоре произвео је *Velux*, а за покривање крова кориштена је тегола – специјални водоотпорни материјал.

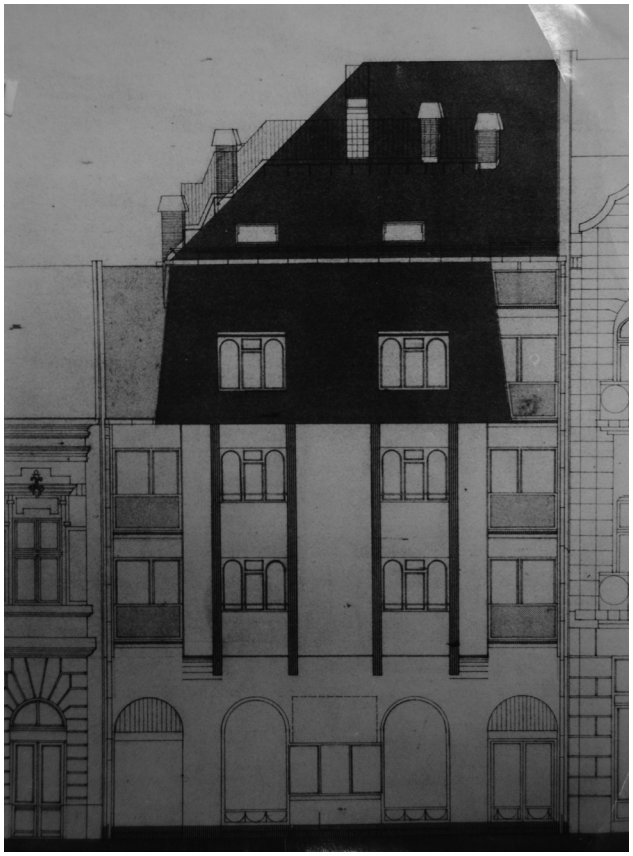
Током разговора Иван Ромић је рекао да је Иван Прћић Коле био један од ретких инвеститора који је знао шта хоће, замолио сам га да објасни шта то значи у практичном смислу. Јер, има људи који знају шта хоће, али то може да води у кич и неукус.

– Да. То је вечита проблематика некога ко се бави пројектовањем и већ се некако сложила међу пројектантима који се међусобно разумеју једна реченица: „Е овај зна шта хоће". И то је веома лепо и веома добро. Наиме, надам се, пошто сам ја већ одавно, што би рекли абдицирао од свега тога, ја мислим да би и сада у пројекту требало да се срочи такав програм у коме би инвеститор потписао да ли он то жели. Нормално, ја му помогнем да његове идеје и жеље ставимо у стручном смислу коректно на папир и он то потпише. Е сад, ако је све то коректно, онда би и објекти неупоредиво боље изгледали него када инвеститор лута па сада хоће ово, па сад немој ово, па онда имате инвеститора који не могу, и то је разумљиво, да доживе априори некакав будући простор јер имају неки свој ниво закључака шта ће добити на овај начин, шта би добио на онај начин... Мислим да је архитекта данас у великој предности када користи монитор компјутера, и уопште када користи ову технологију која много боље презентира будућност.

Наредна зграда о којој говоримо је она у којој се налази позната бурегџиница *Липа*. Половина велике зграде припадала је војсци, а половина грађанству. Првобитно нису били планирани лифтови, али се војска није сложила са тиме.

– Пројектовао сам и зграду на углу Ђуре Ђаковића и Васе Стајића. Интеграл је те станове радио за тржиште. Та зграда ми дође некако најмилија.

Али нећете веровати, чини ми се да има око 3.500 квадрата. Пројекат је урађен за две-три недеље, што је невероватно кратко јер се радило ручно, на класичан начин, без компјутера. Пројектовао је малу стамбену зграду у Ивана Зајца, анекс оближње школе, па онда некадашњи Лењинов, сада Парк Ференца Рајхла, па онда једна зграда у Штросмајеровој која нажалост није баш тачно изграђена према пројекту.



Нацрт за спратницу у Штросмајеровој бр. 24

Морам рећи да се можда више поносим пројектима где ја нисам био идејни пројектант, него сам радио главни пројекат. Господин архитект Александар Келемен из Новог Сада је мени поверио идејне пројекте за зграду где је данас катастар, такозвану зграду Адама Ваша названу тако по некадашњој кафани која се ту налазила и изгорела. Тај објекат ми је веома драг јер сам то радио као техничар. Нисам био архитект и мислим да је то зграда која се најбоље и најлепше уклапа у структуру Суботице, значи у матрицу коју су нам још Аустроугари оставили. Мислим да је то добра и урбана матрица. Одмах иза поменуте зграде налази се још једна подигнута по Келеменовом идејном пројекту, где сам такође радио главни пројекат.

Касније ће се сетити и рећи ми да је главни пројекат радио и за католичку цркву у Александрову коју је пројектовао Балтазар Болто Дулић. Иван Ромић је водио и надзор над изградњом разних објеката. Искуство је учинило да може да примети одступања од неколико милиметара. Интересантна је тим поводом прича о градњи лифта у хотелу *Језеро* на Палићу:

–Вршио сам надзор над том ревитализацијом и лифт никад није постојао у тој згради. Испројектовао сам га према подацима које је за лифтове дао београдски „Давид Пајић Дака“. Значи, пресек окна лифта био је котиран и у сутерену, на приземљу, првом спрату и у поткровљу за машинску кућицу. Значи на неколико места ти видиш две димензије. И онда мајстори шалују то, односно стављају оплату где ће сипати бетон. То гледају и пословођа и мајстор и шеф градилишта, надзорни орган не зато што је сујетан, него једноставно то је нешто елементарно. Е сад, замислите да ја Вама контролишем шта сте Ви записали. Па то би било са моје стране одвратно. То понижава људе. Ја то никада нисам радио.
И увек се у том надзору дешава то, кад се ошалује, значи кад се ставе даске, убаци се арматура, преконтролише се да ли је адекватна и онда се даје одобрење да се може бетонирати. И ја сам то урадио, али имао сам увек добро око што сам тестирао неколико пута. И тако дам одобрење за бетонирање, не контролишући димензије лифта, односно окна, и радници су тако избетонирали. Али, неки инстинкт ми је говорио да то ипак проверим.

Лифт не би могао проћи кроз окно да је остало тако?

– Осим мог грађевинског пројекта, плана оплате, плана арматуре, пројекта „Давида Пајића Даке“ где је све испланирано на 140 цм, односно на 1400 мм. И они то избетонирају. Ја дођем поподне – то је сад већ онај, да кажем, мало префриганији део инжењера, кад сви оду ти дођеш па онда још мало гледаш. Кад сам видео да свугде недостаје 10 до 15 цм, онда сам викнуо. Одмах сутра су све срушили док се још бетон није везао, тако да је било и таквих ствари.

Посао архитекте подразумева и сталну борбу са инвеститорима и градитељима који мењају неке битне детаље у пројекту по својој вољи. Илустративна је прича о уређењу нове основне школе у Гату:

– Код Голубове школе у Гату беше један целтир, гелегуња, толико лепа да сам кроз пројекат забранио да посеку дрво. И управник градње ми се онда замерио. Ја вршим надзор по мом пројекту. Све иде супер, фино. Чувам то дрво, да просто буде ансамбл са објектом. И никад нећу заборавити. Знам да је био 1. мај. Ја дођем ујутро на посао, одам на градилиште. Дрво исечено у парампарчад. То ме толико болело, то што је мој колега урадио. Добро, он јесте грађевински инжењер, али нисам успео да сачувам једно лепо здраво дрво. Он јесте мени објашњавао да ће корење

издићи објекат. Све ја то знам, али могло је то да буде и премошћено. То дрво би сада било прелепо. Жао ми је јако.



Ситуација у Нушићевој улици иза позоришта, седамдесетих

За нову зграду у улици Цара Душана која се налази иза *Суботичких новина*, човек је то код мене са много поверења поручио велика стакла, дао ми је одрешене руке. Ја сам све сам радио без компјутера. Руком сам нацртао и пано који је тамо две године стајао како је зграда требало да изгледа. Сада на жалост не изгледа тако. Управо су изостале те велике стаклене површине, такозвана структурална фасада. Сада су тамо обични прозори. Поред тога наспрам нове зграде налази се Келемнова зграда коју смо већ помињали, и где је некада био чувени *Maximarket* доле, она је имала на себи црвени мермер из Сирогојна. Идеја ми је била да пошто нови објекат припада том пјацету, где се у жижи налази споменик Ивану Сарићу, хтео сам да повежем све то са истим мермером. Е сада, у међувремену тај *Maximarket*, то јест катастар, обложен је алуминијумским елементима, што је најновији тренд задњих 10 година. А нова зграда је урађена, морам рећи по пројекту, али са изостављеним предвиђеним фасадним детаљима. И то је оно што мене чини незадовољним. Нико ме никада како сам дао пројекат није консултовао, позвао у објекат да погледам то итд. Иначе, то је објекат који нема ни милиметар припадајућег дворишта. У потпуности сам то договорио са инвеститором. Урађена је једна доста коректна рампа и силаз у сутерен, у подрум где се паркирају возила. Депоновање и изношење смећа је такође урађено тако да буде неприметно за станаре. Контејнери не стоје испред зграде што свима нама мање више смета. Значи објекат функционише. Временом је почела да функционише и једна мала трговачка улица. Направио сам тамо и рампу за инвалидска и дечија колица, говори Иван Ромић.

Још једна зграда у Штросмајеровој, до оне у којој се налази сластичарна Ђеровић, поново је била интерполација или како кажу пломба. Архитект се нашао пред великим изазовом како да неупадљиво смањи велику висинску разлику крова два објекта са којима се додиривала нова зграда.

–Е то је кров који ме је највише намучио. Иначе то било ко, стручњак или обичан човек не примећује, зграда је саграђена на месту где је некада био чувени мали *29. новембар* – тако смо га звали. То је била једна приземљуша и једно двориште где се могло ући и на брзака нешто појести. Тежина задатка након рушења била је како повезати два суседна објекта различите висине. Врх слемена зграде у којој је сластичарна Ђеровић, много је нижи од висине слемена зграде у којој је фото атеље Међери. Нова зграда била је пројектована у облику слова L и имала је излаз на главни пут, али то није остварено.

Иван Ромић пројектовао је и један од најдужих кровова у граду, онај над болницом. На врху је симбол Црвеног крста за који је тражио да буде покривен словеначким материјалом као и зграда Стандард пројекта у Токију.

– Колико се сећам, мислим да је кров дуг 115 метара. Кров је грађен над, до тада равним кровом болнице, средствима самодоприноса. Ја сам ту моју идеју и цртеж цртан руком, значи из перспективе, објавио у *Суботичким новинама*. То је прошло, одобрено, саграђено по пројекту. Мени је само жао што се *Интеграл* оглушио. Али мени је на некакав политички начин речено: „Ћути Ромићу. Немој то да причаш. Завежи!“ Онда, нису ставили оригиналне плоче које сам ја захтевао. То су биле словеначке плоче. Фарбали су обичан салонит. Нормално, неквалитетно што се данас јако добро види. Ваљда су само знак црвеног крста урадили постојаном бојом (смеје се иронично) да виде они што су нам летели изнад глава деведесет девете где је болница. Тако да је знак одрадио до сада своју функцију.

Иван Ромић је суботички архитект који је 1984. године добио *Борбину* награду за архитектуру у Војводини за уређење ентеријера хотела



Спратница у Нушићевој број 3 иза нове зграде позоришта, 2024. године

Језеро на Палићу:

– За то морам искрено да захвалим колеги Сабо Жомбору, који је осетио да то вреди да се кандидује – ревитализација хотела *Језеро* на Палићу. Није само ентеријер у питању него се радило о комплетној реорганизацији објекта, све до извођења фасаде. Значи комплетно све и инсталирање лифта који није тамо постојао. Жири је то проценио и ја сам добио *Борбину* награду за Војводину. Након тога је и Горан Мартиновић, који је тада живео у Суботици, добио *Борбину* југословенску награду за суботичку аутобуску станицу.

Када смо код Палића, ваља рећи да су најрепрезентативнија синдикална одмаралишта суботичких предузећа у Викенд насељу на Палићу, пројекти Ивана Ромића: Млекаре, Суботичанке, Војвођанске банке, Водовода.

–То су била синдикална одмаралишта па је зато све по мало тесно, коментарисао је Иван Ромић.

Посебну причу представљало је решење ентеријера за некадашњу кафану *Спартак*. За ову кафану радио је на источној страни витраж са равничарским мотивима. Архитект се подсећа да су се ту по први пут појавили у унутрашњости сепареи који су били замишљени тако да донесу атмосферу једне овдашње свадбе. То је значило да је ту било и елемената који су подсећали на фијакер, ликовних детаља Магде Калмар, који су говорили да је ово крај у коме су на цени добри коњи.

–Идеја о изгледу ентеријера била је искључиво моја. Ту ми се нико није мешао. Било је и веома негативних критика од неких архитеката, Међутим, она ми је била драга јер сам управо тамо могао ту моју идеју да провучем кроз елементе ентеријера и могао сам да ангажујем покојну керамичарку Магду Калмар. Натур кожу сам одредио за седиште у коме би седели младенци на свадби. На фијакере су подсећали лампиони од месинга. Између свака два сепареа је стајала једна таква сијалица, лампа, лампион – како год га зовемо. И то је фигуративно требало да означи седишта у фијакеру, а оно што сам наменио за младу и младожењу било изнимно у кожи. Поставио сам са леве и десне стране врата на клатно где су конобари-потркуше пролазили и онда практично у једном мирном простору ти имаш утисак да то стварно иде као фијакер. А жути фамозни клинкер коме ни дан данас нико није открио формулу био је тамо као елеменат код сепареа. Керамички елементи су ми били неопходни јер ми живимо у крају где има земље која се може лепо користити

за керамику као уметнички елемент.
Ја сам изабрао Магду Калмар. Онда сам од ње тражио да направи пар фигура које би садржале коње и она је то урадила, с тим што је у малој сали чак направила једну композицију по мојој скици. И мислим да је то што је урадила било вредно пажње, присећа се Ромић.

Иван Ромић био је и директор *Стандард пројекта* у време почетка кризе.

– Суботичани су били међу онима који су у бившој Југославији успешно савладали технику индустријске градње станова. Била је то и шанса за преживљавање у време велике и дуготрајне кризе. У Белорусији смо почели да градимо у Гомељску, али је све пропуштено, ја мислим због мизерних људских особина неких наших менаџера.

Упитао сам Ивана Ромића шта би после Другог светског рата издвојио као добар архитектонски потез у граду, а шта га чини несретним што је и како изведено у граду.

– Можда не очекујете и можда није паметно да кажем, али ја сам разочаран и целом мојом каријером и уопште са стањем – говорим искључиво о граду Суботици. Ми смо затекли лепу урбану матрицу, лепе објекте. Ми то нисмо били у стању поштовати. Нити одржати. ОК – леп је потез био тзв. Радијални пут, не у извођачком смислу, него као идеја исходишта радијалног пута. То је хиперболични параболоид Хале спортова коју је пројектовао професор Иван Антић. У почетку је то била и сајамска хала. Видим сад се поново реинкарнира та функција. Хала је преживела неке своје међуфазе у смислу девастирања неког дела објекта, због прилагођавања неким новим потребама. Тај објекат има неки свој живот. Доста је кориштен за спорт. Мислим да је велика важност што смо добили једну велику болницу која би заиста могла да буде јак центар,
Лепоту коју смо имали доста смо девастирали. Јер једноставно један од постулата у архитектури је не опонашати стилове него дати нешто ново, али да не угрозиш онога пре тебе и да се лепо уклопиш.
Мислим да се релативно успешно уклопила и робна кућа *Београд*. Има доста и онога што се зове ларпурлартизам, значи уметност ради уметности – разно разних кићења по зградама у облику неких мастодоната по фасадама који немају функцију. Мислим да је то једна грешка. Генерално у архитектури. Можда то изгледа питко, за неког лепо, али ако нема функцију, онда мислим да то није прави део архитектуре. Барем ове у којој ми живимо.

Питао сам Ивана Ромића да ли још пројектује. Одговорио ми је:

– Не. Једноставно мислим да сам умео стати. А то верујте, треба знати. Знати стати, и ја сам стао. И даље стојим свима отворен за савете, али да некоме нешто наплаћујем, то више не, завршио је Иван Ромић.

Мени увек драгог саговорника од кога сам много научио о Суботици на жалост више нема. Преминуо је 2021. године. Сахрањен је на Бајском гробљу.



Зграда у улици Цара Душана број 6

Тамара Петковић

Историјски архив Суботица

Летопис Историјског архива у 2023. години

Увод

Током 2023. године чланови колектива Историјског архива Суботице били су организатори стручних састанака архивиста, промоција, и учествовали су у активностима које су организовали други архиви у земљи и иностранству. Најзначајнији догађај који је одржан у организацији нашег архива је међународна архивска конференција *Шеснаести суботички архивски дан* и издање 27. броја часописа *Ex Pannonia*.

Културно-пропагандна и образовна делатност

7. март

Студенти IV године Грађевинског факултета из Суботице са професорицом др Викторијом Алацић, посетили су наш архив. Са улогом установе, историјом и важности чувања докумената, студенте је упознала Татјана Сегединчев, архивска саветница. Говорећи о архивистици, провела је студенте кроз депое, те им показала неке од старих пројеката, нацрта и карата које се овде чувају, а који ће некима од њих бити занимљиви у свом будућем научном раду.

20. април

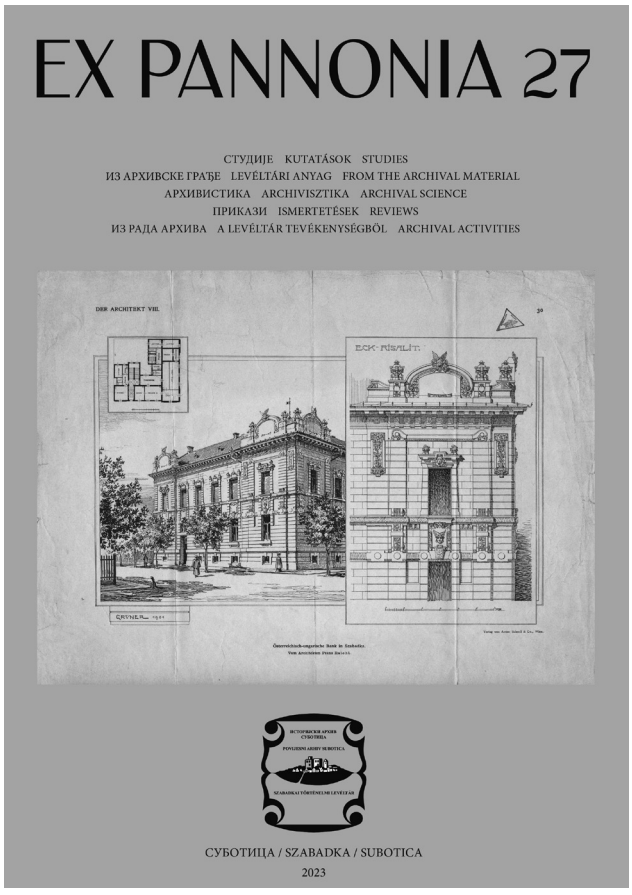
У просторијама Градског музеја Суботице одржана је промоција часописа Историјског архива Суботице *Ex Pannonia* број 26. Промоцију је водио Стеван Мачковић, архивски саветник и директор, и главни уредник часописа. На промоцији су говорили др Борис Стојковски, члан редакције, Дијана Бореновић, виши архивиста, уредник часописа, као и чланови редакције др Золтан Месарош, виши архивиста и Дејан Мркић, архивски помоћник I врсте.

3. мај

Ученици трећих разреда Средње економске школе „Боса Миличевић" са професорицом историје Данијелом Цвијић, посетили су архив. Са нашом установом, значајем архива и чувању архивске грађе ђаке је упознао др Золтан Месарош, виши архивиста.

9. септембар

Из штампе излази часопис Историјског архива Суботица *Ex Pannonia* број 27. Часопис обрађује тематику завичајне историографије и подељен је на следеће тематске групе: Студије; Архивистика; Из архивске грађе; Библиографије; Интервју; Из рада архива; Прикази. Часопис има 104 странице. Издавање часописа је помогао Град Суботица.



22. септембар

Историјски архив је организовао међународни архивистички скуп под називом *XVI суботички архивски дан* са темом *Великани наших архива, њихова улога и значај.* Конференција се одржала у Великој већници градске куће у Суботици. Уводну реч и поздрав, након уводне музичке тачке, одржао је Стеван Мачковић, директор

архива. Након тога уследио је радни део са презентовањем 16 реферата из земље и иностранства на тему скупа уз видео презентације истих и симултане преводе на мађарски и српски језик. Излагачи су били:

– др Золтан Месарош, виши архивиста – Историјски архив Суботица;
– Золтан Мађаш, виши архивиста – Архив главног града Будимпеште;
– Југослав Вељковски, архивски саветник – Архив града Новог Сада;
– др Светлана Стефановић, виши архивиста – Архив Југославије;
– Зорица Барош, архивиста – Архив Новог Сада;
– др Иво Орешковић, виши архивиста – Државни архив у Дубровнику;
– Љиљана Арамбашић и Ивана Чурик – Државни архив у Осијеку;
– Здеслав Шпаничек, архивист специјалист – Државни архив у Славонском Броду – одјел у Пожеги;
– Петар Елез, виши архивист – Државни архив у Вуковару;
– др Влатка Лемић – ICARUS Хрватска;
– Слободан Милин, историчар и архивист – Историјски архив Зрењанин;
– др Золтан Гежи – Жупни архив мађарског државног архива жупаније Барања;
– др Јожеф Ђенесеи, виши архивист – МНА Архив жупаније Бач-Кишкун;
– Ивана Гачић, архивист – Архив Војводине;
– Миљана Ђорђевић, дипл. филолог, архивски саветник –Историјски архив Ниш;
– Тибор Молнар, архивски саветник – Историјски архив Сента.

По завршетку радног дела за учеснике скупа организовано је дружење уз пригодан ручак. Програм архивистичког скупа финансијски су подржали Град Суботица и Мађарски национални савет.

Међуархивска и институционална сарадња

22–26. март

Осмој конференцији у оквиру ICARUS мреже хрватских архивиста, која је одржана у Шибенику, присуствовали су Стеван Мачковић, Татјана Сегединчев и Зоран Вукелић, архивски саветник. Рад на тему „Архивски дан у улози презентације културног наслеђа, међусобне сарадње и развоја“ презентовала је Татјана Сегединчев.

5. април

Санела Плетикосић, секретар установе, и Роберт Шимон, самостални рачуноводствено финансијски сарадник, су присуствовали округлом столу у организацији Архива Војводине и Друштва архивских радника Србије. Тема скупа је била *Коришћење архивске грађе и доступност података из архивске грађе*.



3. мај

У Архиву Србије у Београду одржан је састанак Извршног одбора Архивистичког друштва Србије. Скупштини је присуствовала Татјана Сегединчев, архивски саветник.

18–20. мај

Стеван Мачковић је представио Историјски архив Суботице на годишњој конференцији Савета директора мађарских архива у Лакителеку, Мађарска.

25. мај

Архив Војводине је организовао радионицу на тему *Издавање уверења, оверених копија и преписа докумената*. Радионици је присуствовала Санела Плетикосић.

31. мај

Састанку Извршног одбора Архивистичког друштва Србије, који је одржан у организацији Међуопштинског историјског архива Чачак присуствовала је Татјана Сегединчев.

10. јул

Заседању редовне Скупштине Архивистичког друштва Србије у Архиву Србије у Београду присуствовала је Татјана Сегединчев.

24–26. јул

Годишњој конференцији Друштва мађарских архивиста која се одржавала у Лакителеку, у Мађарској, присуствовао је Стеван Мачковић.

27. септембар

Татјана Сегединчев и Зоран Вукелић, архивски саветник, присуствовали су седници Извршног одбора Друштва архивских радника Србије у

Државном архиву Србије у Београду.

11–13. октобар

VII Међународно саветовање у Куршумлијској Бањи 2023, одржано је под слоганом *Архиви инспиришу*. Саветовању су присуствовали Татјана Сегединчев и Зоран Вукелић.



17–19. октобар

X курс архивиста верских општина Мађарске и мађарских архивиста ван граница Мађарске одржан је у Архиву града Будимпеште. Стручном усавршавању је присуствовао др Месарош Золтан, виши архивиста.

6. новембар

Стручни надзор над радом архива је обавила комисија из Архива Војводине коју је предводила Милена Поповић Субић. Надзор је извршен над свим областима рада које архив обавља.

1. децембар

Татјана Сегединчев је присуствовала III седници Извршног одбора Друштва архивских радника Србије у Државном архиву Србије у Београду.

6. децембар

У просторијама Државног архива Србије одржана је обука за коришћење софтвера е-писарница и е-архива. Радионици су присуствовали Санела Плетикосић, Зоран Вукелић, Горан Стантић, архивиста, Јована Калинић, архивиста и



Бојан Самарџија, виши архивски помоћник. Тема обуке је обухватала смернице приликом рада у самом софтверу као и начину регистрације.

26. децембар

Татјана Сегединчев је присуствовала IV седници Извршног одбора Друштва архивских радника Србије у Државном архиву Србије у Београду.

Закључак

У 2023. години стручни радници архива су путем штампе, радио и ТВ емисија популаризовали архивистичку струку. Давали су информације поводом разних јубилеја или догађаја који су се збивали. Објављивали су своје радове, студије и приказе у више стручних часописа из архивистике и завичајне историографије. У целом прошлогодишњем раду и активностима, чињени су напори да се квалитет послова у архивистици, раду са странкама и истраживачима, обавља на веома високом професионалном нивоу.

Золтан Месарош

Историјски архив Суботица

Једна нит из мреже светске историје

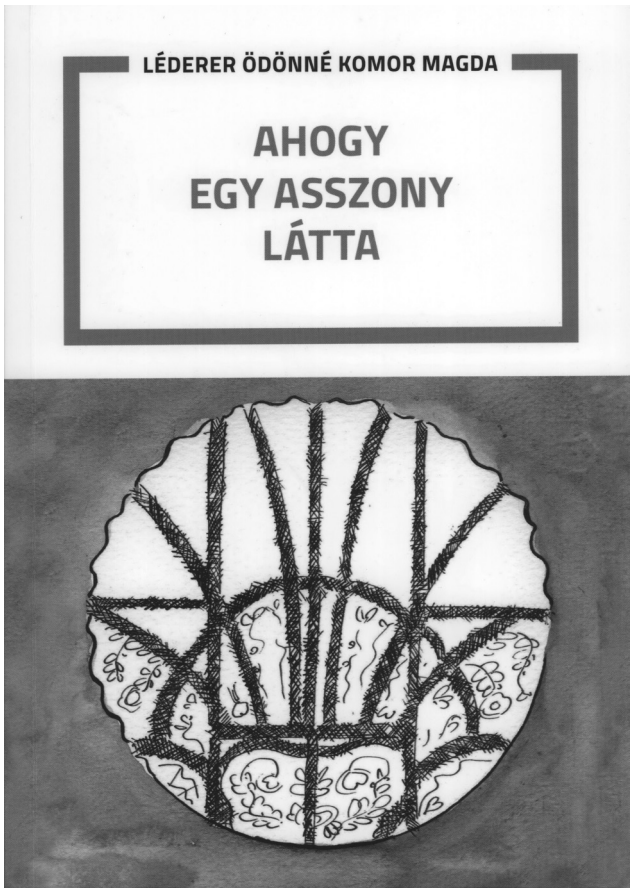
Приказ књиге Магде Ледерер рођ. Комор: Како је једна жена видела, Удружење Милко, Суботица, 2024 (Léderer Ödönné Komor Magda: Ahogy egy asszony látta. Milkó Egyesület, Szabadka, 2024.)

У уџбеницима историје обично пише да је Мађарска 19. марта 1944. изгубила суверенитет и да су немачке трупе окупирале земљу. Госпођа Магда Ледерер описује како је сазнала за овај догађај и које су емоције превладавале у њој. У својој књизи она из субјективног аспекта прати догађаје и описује како се њихов живот променио и преврнуо наопачке. Магда Ледерер почиње да описује догађаје из свог живота од 19. марта 1944. до 26. августа 1945. године, али је предговор и поговор писан касније. Оригинал рукописа се налази у колекцији Јад Вашем у Јерусалиму 0.39. Збирка мемоара написаних за такмичење Јад Вашем (*Collection of Memoirs Written for the Yad Vashem Competition*) и ово је прво издање рукописа.

Ауторка је дама из богате грађанске породице, веома образована и осетљива, зна француски језик, што је у то време било уобичајено у грађанским породицама и што ће јој касније бити веома корисно. Поред тога, добро опажа и види ствари око себе, и има добру меморију, па многе детаље описује када је у питању њен смештај, храна и временске прилике. Њено дело је пуно саморефлексије, а понекад и самокритике. Поред тога, песимистична је, иако њена судбина није међу најтежима које су Јевреји претрпели у том периоду. Ипак, читати њено дело, са њеним мислима и доживљајима, није забава.

У књизи је стално присутна емоционална нит, што је чини и интересантном за читање. Током свих искушења она и њена ћерка су заједно. Ауторка (као добар посматрач) се сећа ко је шта радио и какве емоције изазвао у њој, на пример када су се смејали жандарми и СС војници (Есесовци), какво је време било нпр. у Бачалмашу (Bácsalmás, данашња Мађарска), где је био топао летњи дан када су покренути веома топли вагони на којима су тамошњи заробљеници одвезени. Такође спомиње да су тамо доведени и бајски Јевреји. Отворено пише и о томе како је Суботица постала страна за њу, али и о томе како је било непријатности међу скученим Јеврејима. У мемоарима се спомиње и да су неки избављени из логора, вероватно због интервенције будимпештанског Јеврејског руководства. Прецизност описа иде чак до хигијенских навика и обављања потреба. Књига нуди увид у лепу и гостопримљиву Швајцарску, али и у равнодушну Швајцарску која жели да се ослободи избеглица. Дакле књига је пуна разноврсних опажања...

„Мемоар“ је писани у облику писма и дневника, из сопствене перспективе. Она све описује стриктно субјективно, као нпр. како су мушкарци сакупљани, када је отишла на пијацу и сазнала вест да „одводе Јевреје“.



Прва фаза, гето у Суботици и Бачалмаш

Депортација је имала фазе. У гету Суботице се живело донекле мирно, били су организовани. Међутим, уследио је транспорт у Бачалмаш, који ауторка детаљно описује. Овде се одиграо драматичан догађај, наиме ауторка је требала

да одлучи да ли ће ићи са ћерком Катом, или са својим оцем. Неки затвореници су из Бачалмаша отишли у Мишколц (Miskolc, Данашња Мађарска), а други у Будимпешту. Отац ауторке је већ био на самрти, и као одговорна ћерка желела је да помогне, међутим, убедили су је да се окрене животу, будућности и помогне својој ћерки. Поред физичких недаћа, ауторка је морала да се суочи и са чињеницом да је њена мајка одведена у Мишколц са оцем на самрти, а потом, како је касније сазнала, право у Аушвиц (Auschwitz).

Епизода у Будимпешти

Други део мемоара почиње после онога што се догодило на Бачалмашу. Ауторка и њена ћерка су депортоване у Будимпешту, где нису дуго боравиле. Ционистичка организација која је имала везе у Америци и Палестини организовала је транспорт неких од становника логора. У Будимпешти је било лакше јер су многи људи имали рођаке, а чуваре су могли подмитити са 20 пенга, да некога пусте на једну ноћ ван логора. Родбина је такође послала помоћ, храну и важан прибор за хигијену и прибор за јело. Ауторка примећује и ретке хумане гестове...

Из Будимпеште камионима су одвезени и укрцани у воз, који је по њиховом сазнању кренуо према Бечу. Међутим, у Мошонмађаровару (Mosonmagyaróvár, данашња Мађарска) су стали на више дана јер им железнички саобраћај није дозвољавао да брзо иду даље. Путовање возом није протекло глатко, било је пуно страха, понижења, преиспитивања осећања према Мађарској...

Боравак у Берген-Белсену (Bergen-Belsen)

Крај дугог путовања возом из Будимпеште био је логор Берген-Белсен (ауторка мемоара га назива Бергеном, што збуњује, да ли мисли на норвешки град, али слика постаје јасна када ауторка исписује пуно име: Берген-Белсен). Током боравка тамо, имали су релативно подношљив живот, бар у поређењу са стањем у другим логорима... Један од команданата је био хуманији од осталих, могло је да се плати за милост... Логор је тако постао „Сонденлагер“ (Sondenlager), што је у пракси значило да је пројектован тако да је затвореницима било мање тешко, без принудног рада.

Храна је постајала лошија и оскуднија, деца су се разболела од оспица (morbilli). А како је лето пролазило, услови су постајали све тежи, а затвореници су постали све несигурнији. У Берген-Белзену је било могуће имати друштвени живот, могли су разговарати једни с другима, учити хебрејски од тамошњих рабина, или енглески једни од других. Неки су умирали, неки су били премештани, рађале су се и бебе... Касније су у логор стигле и чуварке, за које ауторка пише да су биле горе од посаде која се састојала само од мушкараца.

Са доласком јесени живот у логору се мења. Власти граде нове бараке, а заточеници примају вести из Пољске и сазнају шта се дешава у Аушвицу. У међувремену, надлећу их и савезнички бомбардери, током ноћи се виде црвени бљесци и пожари изазвани бомбардовањем. Ауторка признаје да јој је драго због тога, да се добро осећа због авиона са сјајним телима.

Ауторка је у логору Берген-Белзен боравила око шест месеци, напустила га је почетком децембра уз велике бирократске потешкоће и велики стрес и неизвесност.

Почетак боравка у Швајцарској

Коначно су пуштени на слободу 2. децембра. У Немачкој се већ видела ратна пустош. У Швајцарску су стигли код Боденског (Боден) језера, а затим одлазе у Санкт Гален (Sankt Gallen), где добијају редовну негу, довољно хране, на топлом су, прегледају их да ли су болесни. Овде се ауторка изјашњава као Југословенка, што швајцарски војник прима к знању са поштовањем.

Иако је избеглички живот у Швајцарској био квалитетнији, ауторка а касније и њена ћерка су се разболеле, и у болници су прославиле Божић прославили са медицинским сестрама. Ауторка се присећа и последњег дочека Нове године у Суботици, када није ни слутила шта је чека.

Ауторка ће болницу напустити 13. фебруара, до када се испоставило да ће она и њена ћерка морати да бирају између одласка у Палестину или Југославију. Њихова одлука је јасна: Југославија, јер тамо могу да сазнају нешто о члановима породице. Ауторка пре депортације никада није имала финансијских проблема, али је међу сиромашнима у избегличком кампу. У избегличком кампу постоје и ционистички и комунистички организатори. Међу Суботичанима је и др Браун који је циониста, али је мање успешан од комуниста.

У избегличком кампу морају да раде. Ауторка је научила да шије, а они који су умели да шију и кроје живели су боље јер су добијали плату. Уз то, има и радосних ствари, као нпр. то што је ауторка могла са ћерком Катом да иде у посластичарницу и у биоскоп.

Боравак у Цириху

После боравка у Монтереу, стигли су у Цирих (Zürich), где су радиле у болници. У Цириху је написан предговор мемоару. Одатле ће се кренути за „репатријацију“. У Цириху већ имају познанике, а Швајцарци су их упозоравали да је у Југославији глад, и да могу остати у граду да раде. Али ауторка, њена ћерка и колеге Јевреји из Југославије желе да се врате, што се у августу 1945. и ближи. Ауторка осећа велику захвалност према

Швајцарској.

Повратак кући

На почетку путују путничким возом до Сент Маргарет (St. Margareth), а потом су стигли у Југославију. Још у Цириху су добили телеграм да је ауторкин отац умро још у возу и да је морао бити сахрањен у масовној гробници вероватно у Каши (Kassa, Košice у данашњој Словачкој). На путу ка Суботици сазнају да су скоро сви њихови пријатељи и познаници страдали, а да јој је мајка „угашена гасом“ у Аушвицу. Али ју је на станици сачекао муж насмејан...

Ауторка је завршила рукопис у фебруару 1948. године, а описује дешавања до повратка у Суботицу у августу 1945. године. Иако би занимљиво знати шта се после дешавало, ауторка није писала о томе, већ је написала веома кратко, да се њена ћерка удала и родила ћерку. Она и њен муж 1948. године одлазе у Израел, а ауторка и њен муж 1949. године.

Закључци

Издавач се побринуо да сачува слику писма тј. „правопис“ оригиналног текста, па се у мађарском тексту може читати више пута Subotica (Суботица) и Noviszád (Нови Сад). Велики је допринос тексту што се на крају књиге налази хронолошка табела о историји Јевреја Суботице, коју је др. хабил. Золтан Девавари (dr. habil. Dévavári Zoltán) саставио. Можда је књига могла да укључи студију о положају Јевреја у поратним годинама, након којих добар део напушта Југославију и одлази у Израел. Недостаје и индекс имена и географских појмова. Већи је недостатак књиге што нема фусноте, које би могле разјаснити неке ствари. Ауторка непрестано говори о Бергену, што читаоца наводи на размишљање о норвешком граду, где није било логора, а ауторка прво спомиње да се ради о Берген-Белзену (логор у којем је умрла славна Ана Франк која је као тинејџер писала дневник) на 65. страни. Затим је требало објаснити кратком фуснотама нека имена значајна за Суботицу нпр. име Фењвеша и Госпођу Фенвеш (Fenyves). Ова и још доста друга имена, ауторка спомиње у тексту јер их се сетила или их срела током боравка на различитим местима. Такође светски значајан психолог Липот Сонди (Szondi Lipót), требао би да добије да се спомене у фусноти, јер на крају, читалац можда није свестан о коме се ради, било да је реч о Суботичану или не. У случају личности, принцип који сматрамо да треба следити је да се претпостави да читалац никог од њих не зна. Исто се то односи на текстуалне детаље на страним језицима, пошто књига садржи реченице на немачком и француском језику.

Упркос наведеном, ова књига је важна књига са суботичког становишта, повећава знање свих нас, и још важније, суочава нас са оним што се догодило и поставља морална питања, а све је то неопходно да бисмо постали хуманији.

Аутори у овом броју

Војнић Хајдук, Ивона, виши дипломирани библиотекар, Градска библиотека Суботица
Кубичковић, Акош, мастер историчар, кустос, Градски музеј Суботица
Либман, прим. др Емил, специјалиста интерне медицине, субспецијалиста гастроентерологије, Научно друштво за историју здравствене културе Војводине, Суботица
Либман, др Зорица, специјалиста педијатрије, субспецијалиста неонатологије, Научно друштво за историју здравствене културе Војводине, Суботица
Мачковић, Стеван, историчар, архивски саветник, директор Историјског архива Суботица
Месарош, Phd Золтан, историчар, виши архивиста, Историјски архив Суботица
Мркић, Дејан, архивски помоћник прве врсте, Историјски архив Суботица
Њагул, Смиљан, новинар, независни истраживач
Петковић, Тамара, дипломирани економиста, архивиста, Историјски архив Суботица
Сегединчев, Татјана, историчар, архивски саветник, Историјски архив Суботица
Славић, мр Карло, магистар пољопривредних наука, независни истраживач
Халас, Тибор, историчар, виши архивиста, Историјски архив Суботица

Упутство сарадницима

Прилози за часопис *Ex Pannonia* достављају се на адресу redakcija@suarhiv.co.rs до 30. јуна за број који ће бити објављен у текућој години.

Радови се прилажу као e-mail прилог (Attachment).

Рад може бити на српском језику писан ћириличним писмом, мађарском или хрватском језику.

Структура радова за рубрике **Студије**, **Архивистика**, **Из архивске грађе** је следећа:

- име и презиме аутора;
- установа у којој ради;
- Наслов рада;
- Сажетак (50–100 речи);
- Кључне речи (3–10);
- текст (напомене се у тексту наводе преко *Footnote* у непрекидном низу од 1);
- Извори и литература;
- Резиме (200–400 речи);
- Наслова рада, Кључне речи и Резиме на енглеском језику.

За радове у осталим рубрикама Сажетак, Кључне речи и Резиме нису неопходни, док су остали елементи чланка обавезни.

Форма текста:
- текст MS Word;
- стил Normal;
- фонт *Times New Roman*, *16pt* наслов, *14pt* поднаслови, *12pt* основни текст, *10pt* напомене;
- проред *Single*,
- напомене преко *Footnote* у непрекидном низу од 1.

Илустрације које се прилажу уз рад морају бити адекватно скениране (довољно велике резолуције и јасно читљивог текста, уколико га има). Све илустрација морају бити означене бројем, морају имати легенду написану у посебном MS Word документу и назначено место унутар текста где ће се наћи, ако је њихов редослед од значаја.

УДК:
Библиотека Матице српске

Прелом и припрема за штампу:
Бојан Самарџија

Штампа:
Grafoprodukt d.o.o., Суботица

Тираж:
250 примерака

Слике на корицама:
Скица Анте Рудинског, Артешки бунар
ИАСу, Ф. 2, Градско веће Слободног краљевског града Суботица,
ep. eng. VIII kor 6/1912 fol. 2; Ф. 2, 2851 III 488/1897 fol. 7
ИАСу, Ф. 180, Збирка плаката

У финансирању овог броја часописа учествовао је Град Суботица

CIP - Каталогизација у публикацији Библиотеке Матице српске, Нови Сад

930.25 (497.113)

Ex Pannonia / redakcija Stevan Mačković, Tatjana Segedinčev, Zolna Matijević, - 1996, Br. 1. - Subotica: Istorijski arhiv Subotica, 1996-.; 30 cm

Godišnje
ISSN 0345 - 9151

COBISS.SR-ID 74467596

444.

Komanda mjesta Subotica

NAREDJENJE

Naređujem svim ruskim emigrantima i zarobljenicima iz prošlog svjetskog rata, bez obzira na godine starosti, koji se nalaze na teritoriji sreza subotičkog, da se jave bezuslovno u ovoj komandi

(Trumbićeva ulica broj 6)

dana 23 oktobra 1944 u 12 sati.

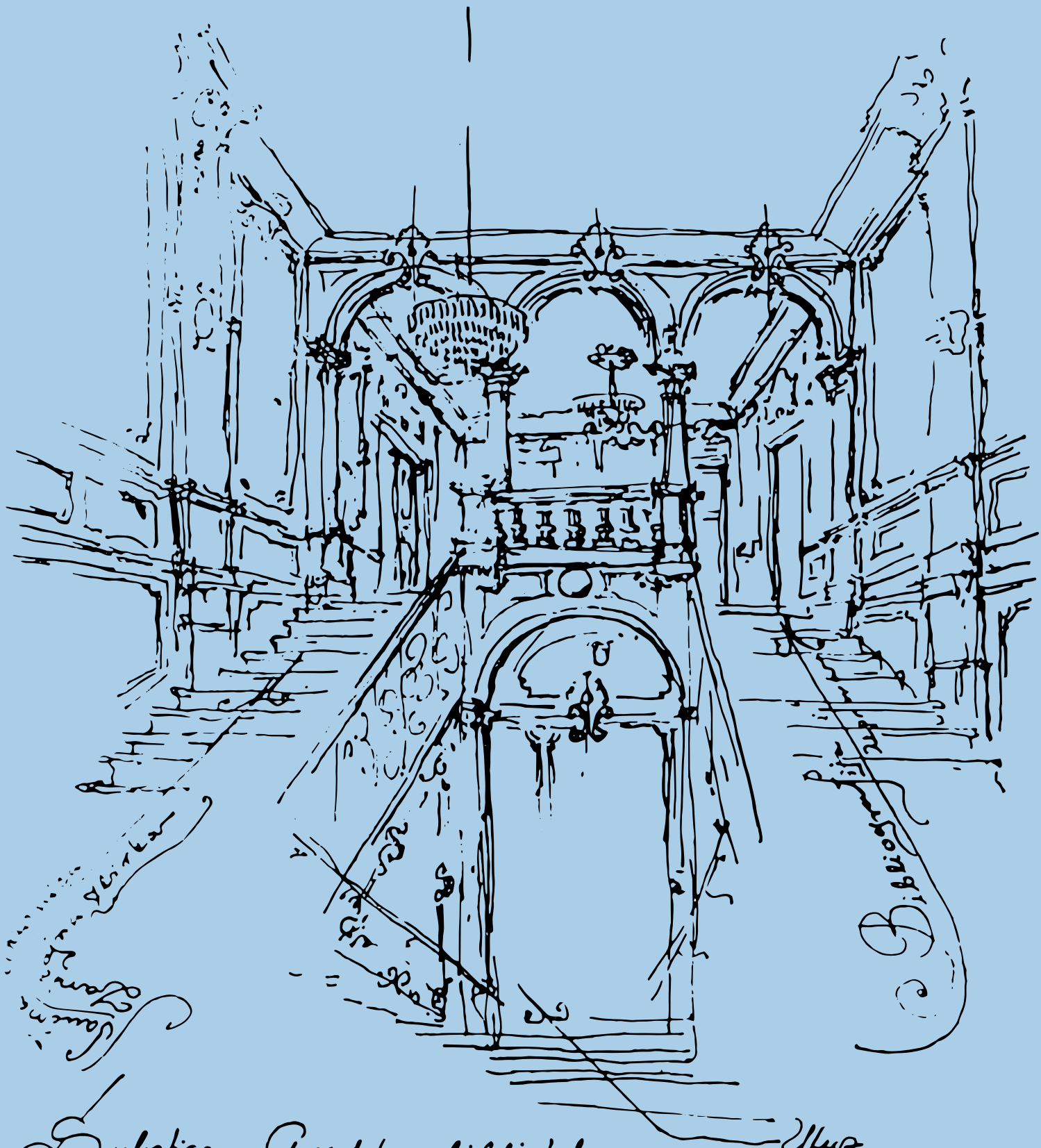
Tko se ne odazove ovom pozivu biti će najstrožije kažnjen.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Subotica, 22 okt. 1944 god.

Zam. komandanta,
M. Tadijin s. r.

Gradska štamparija, Subotica 44-166 9



Subotica, Gradska biblioteka
povodom jubileja 200 godišnjice, 7a 15. oktobar